

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ

КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

КАФЕДРА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали П'ятої міжнародної наукової конференції
23-24 червня 2022 р.

КИЇВ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА
ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

**Матеріали П'ятої міжнародної наукової конференції
23–24 червня 2022 р.**

**Київ
Видавничий центр КНУКіМ
2022**

УДК 02+316.77+005+004]:001.9(06)

I-740

Редакційна колегія:

Бондар Ігор Савич, перший проректор Київського національного університету культури і мистецтв, доцент, заслужений працівник культури України; **Бачинська Надія Анатоліївна**, завідувачка кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. пед. наук, доцентка; **Мотько Альона Олександрівна**, асистентка Київського національного університету культури і мистецтв; **Новальська Тетяна Василівна**, професорка кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, д-ка іст. наук, професорка; **Парфенюк Ігор Миколайович**, декан факультету PR, журналістики та кібербезпеки Київського національного університету культури і мистецтв, канд. наук із соц. комунікацій, доцент; **Прокопенко Людмила Іванівна**, доцентка кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. культурології, доцентка; **Романченко Інна Григорівна**, доцентка кафедри «Інформаційна аналітика, фінанси та банківська справа» Білоцерківського інституту економіки та управління Університету «Україна», канд. іст. наук; **Свердлик Зоряна Михайлівна**, доцентка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, канд. іст. наук, доцентка; **Цілина Марина Миколаївна**, доцентка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, канд. філол. наук, доцентка.

Упорядники:

Свердлик Зоряна Михайлівна, доцентка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, кандидатка історичних наук, доцентка;

Цілина Марина Миколаївна, доцентка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, кандидатка філологічних наук, доцентка

Рекомендовано до друку

*вченою радою Київського національного університету культури і мистецтв
(протокол № 16 від 17 червня 2022 р.)*

Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів П'ятої міжнар. наук. конф., м. Київ, 23–24 червня 2022 р. / упоряд. З. М. Свердлик, М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2022. 295 с.

ISBN 978-966-602-355-4

Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них та за всі інші відомості.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редакторів.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Бондар І. С.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....12

Новальська Т. В.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ.....14

Соляник А. А.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ.....20

Медведева В. М.

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....24

Кушнар'єв В. В.

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА КІБЕРЗАГРОЗИ.....29

Рибаченко В. Ф.

ДЕНДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ТИП І СУБ'ЄКТ КОМУНІКАЦІЇ.....33

СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ, СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ

Биркович Т. І., Худяков В. В.

КРАУДФАНДІНГ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ.....38

Гуменюк Т. К.

СУЧАСНИЙ БЛОГЕРСЬКИЙ МЕДІАПРОСТІР: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....40

Добко Т. В.

ЗЛОЧИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ.....42

Романюк О. Н., Мельник О. В., Коваль Л. Г.

ВИКОРИСТАННЯ ГЕКСАГОНАЛЬНИХ КОМІРОК У ВИДАВНИЧІЙ СПРАВІ.....45

Романюк О. Н., Романюк О. В., Михайловський В. О.

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ ПЛАНШЕТІВ У ВИДАВНИЧІЙ СПРАВІ.....48

Шевченко О. В.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК.....51

<i>Вдовіна О. О.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	53
<i>Гришина Т. А.</i> ВІДОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНИХ ЛІТЕРАТУР У БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКАХ	55
<i>Дуднік О. Я.</i> ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ КІНЦЯ XVIII – I ПОЛОВИНИ XIX СТ. У ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАННЯХ	58
<i>Клименко О. З., Сокур О. Л.</i> БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: БАЗОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ	61
<i>Колоскова Г. В.</i> БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	64
<i>Ключко Ю. М.</i> СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС МУЗЕЮ	65
<i>Кобижча Н. І.</i> ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАКТИК ЧИТАННЯ У НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЯХ	67
<i>Лісова І. В.</i> ПРОФЕСІЙНІ КОНКУРСИ. ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ	70
<i>Палеха Ю. І., Бабак А. О.</i> ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ КОГНІТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	73
<i>Палеха Ю. І., Кубицька О. С.</i> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТА РЕПУТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ АК «КИЇВВОДОКАНАЛ»	75
<i>Пилипенко Л. Л.</i> ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ СПІВРОБІТНИКА БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	78
<i>Прокопенко Л. С.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	79
<i>Спрінсян В. Г.</i> СТРАТЕГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	82
<i>Степко О. М.</i> РОБОТА БІБЛІОТЕКИ ІМ. ДАГА ХАММАРШЕЛЬДА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	84

Туровська Л. О.

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ.....86

Швачка Т. О.

КОНКУРСИ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПРОМОЦІЇ ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ.....89

Бурміс І. В.

ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ОДЕЩИНИ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ.....91

Бондар І. В.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОШИРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КНИГИ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....93

Ван Шуайтянь

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КНИЖКОВІЙ МЕРЕЖІ СИНЬХУА (XINHUA).....96

Го Чжилян

ВНЕСОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ КИТАЮ В РОЗБУДОВУ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ.....98

Забіянов Є. В.

РОБОТА МЕДІАХАБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД ОДЕСЬКОЇ ОУНБ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО.....100

Латай О. О.

БІБЛІОТЕКА ЯК ТОПОС ВІДЕОІГОР.....102

Мовчан В. С.

ІННОВАЦІЇ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ.....104

Сисова Ю. В.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ФАНДРАЙЗИНГУ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....106

Юзефович М. В.

ПРОМОЦІЯ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....108

СЕКЦІЯ 2. ТЕРМІНОЛОГІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ

Rhonda L. Clark

DOCUMENTING DEATHS: METADATA AND AUTHORITY WORK FOR BURIALS AND MEMORIALS.....111

Бездрабко В. В.

ЯКОМУ БУТИ ПІДРУЧНИКУ З АРХІВОЗНАВСТВА?.....112

Добровольська В. В.

КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ – СФЕРА ОПІКУВАННЯ ДЕРЖАВИ, РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОБЛІК.....	115
--	------------

Лукаш Г. П.

СИСТЕМА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	117
---	------------

Матвієнко О. В., Цивін М. Н.

МОНОГРАФІЯ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВИД НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	120
---	------------

Салата Г. В.

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО КИЇВСЬКЕ ЗАБАЙКІВ'Я: ШТРИХИ ДО ПРОБЛЕМИ.....	124
---	------------

Безугла Ж. С.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....	126
--	------------

Бондар М. А.

КАТАЛОГИ ПРИВАТНИХ ЗБІРОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОДРУКОВАНИХ КИРИЛИЧНИХ ВИДАНЬ.....	129
---	------------

Дідух Л. В.

СТВОРЕННЯ ЦИФРОВОГО ФОНДУ КОРИСТУВАННЯ ДОКУМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ: ОСНОВНА ПОНЯТІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ.....	131
--	------------

Майстренко А. А.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРОМІЖНИЙ АРХІВ НІМЕЧЧИНИ: ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	134
---	------------

Свердлик З. М., Бойко В. Ф.

ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАВАННЯ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ НА ПОСТІЙНЕ ЗБЕРІГАННЯ.....	136
---	------------

Пристай Г. І.

КНИЖКОВА КОЛЕКЦІЯ РОДОВОДУ ЧАСУ.....	139
---	------------

Татарчук Л. М., Бородай І. С.

ФОРМУВАННЯ ГАЛУЗЕВОГО АРХІВНОГО ФОНДУ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН.....	142
--	------------

Цілина М. М.

ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	145
--	------------

Яворська Т. М.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ.....	148
---	------------

Осієвська О. М.

**СИСТЕМА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КИЇВСЬКОЇ
МИТРОПОЛІЇ СИНОДАЛЬНОГО ПЕРІОДУ.....151**

Тимофєєва К. О.

**АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ ЯК ІНДИКАТОР УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ
ЕПІСТОЛЯРІЮ П. КУЛІША).....153**

СЕКЦІЯ 3. КОГНІТИВНИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА

Збанацька О. М.

ПОРАДА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....157

Печеранський І. П.

**ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕДІА В СУЧАСНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ.....160**

Варенко В. М.

РОЗШИРЕНА АНАЛІТИКА ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ.....162

Ворожейкін Є. П.

**ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА МЕСЕНДЖЕРІВ У
СФЕРІ ЦИФРОВИХ ГУМАНІТАРНИХ НАУК.....165**

Драмарецький Б. Б.

**ПРОПАГАНДА ЯК МЕТОД ДЕСТРУКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ У ЇЇ
ВИКОРИСТАННІ.....167**

Іванова М. В., Білінець Н. Г.

**ПРОТИСТОЯННЯ КУЛЬТУРНОГО ФРОНТУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ХРОНІКА
ПОДІЙ.....170**

Литвин А. В., Радзівілюк К. І.

**МЕМИ ЯК СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У БОРОТБІ З РОСІЙСЬКОЮ
ОКУПАЦІЄЮ.....173**

Макарова М. В.

АНАЛІТИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....177

Малюк Є. О.

**КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АСИНХРОННИХ БАГАТОКОРИСТУВАЦЬКИХ
ВІДЕОІГОР.....179**

Охріменко Г. В.

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОКОНТЕНТУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНТЕРНЕТ-БРЕНДИНГУ.....181**

Палеа Ю. І., Кучер В. В.

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОМУНІКАЦІЙНІ НАВИЧКИ.....184

Парфенюк І. М.

ФЕЙКИ В СОЦМЕРЕЖАХ: ВПЛИВ І ПРОТИДІЯ.....187

Ростока М. Л.

**АДАПТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ЕКОСЕРЕДОВИЩІ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ**.....189

Чуканова С. О.

**ГРАМОТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ (DATA LITERACY) ЯК КЛЮЧОВА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ З РОЗВИТКУ НАВИЧОК УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ** 192

Шмаюн О. Ю.

**КОНВЕРГЕНЦІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**.....194

Щербак Р. М.

ВІЗУАЛЬНІ І ВЕРБАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ В КОМУНІКАЦІЇ.....196

Богдан В. В.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ У ПРИКАРПАТСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА.....198

Вельгуш Т. В.

ТЕХНОЛОГІЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ.....202

Гниденко А. І.

**ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ НА ПРИКЛАДІ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ
«ДІЯ»**.....204

Іваненко М. В.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....206

Коновалова Е. В.

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ ЯК ЗАСІБ
УПРАВЛІННЯ СОЦІУМОМ**.....207

Кононенко М. С.

**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МОБІЛЬНОМУ ДОДАТКУ
«INSTAGRAM»**.....210

Крикуненко С. В.

**МІСЦЕ КОМІКСУ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ВИДУ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОГО
ДИСКУРСУ** 214

Кулеша А. М.

**ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
МАНІПУЛЯЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**.....216

Кунц Т. В.

ОНЛАЙН-ФОРМАТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ УКРАЇНИ.....219

Лисенко Т. В.

МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ.....221

Михайлова Т. С.

АЙДЕНТИКА ОЛІМПІЙСЬКОГО ПАРАДНОГО КОСТЮМА ЯК КОМПОНЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ЕКСПАНСІЇ.....224

Палій С. В.

КОМПОНЕНТИ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ 226

Перепічка Д. М.

МОНІТОРИНГ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ ЖИТЕЛІВ ПРИКАРПАТТЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ЗМІ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....228

Полева Є. О.

РОЛЬ КІНО У ЖИТТІ МОЛОДІ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ 230

Римар М. В.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВИ З ГРОМАДЯНАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕЛЕМАРАФОН «ЄДИНІ НОВИНИ», ЄДИНА ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА «УАРАЗОМ» ТА ІНШІ ВІДПОВІДІ НА ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ 233

Чепелюк Ю. В.

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ.....237

Ярема І. І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ 240

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ І РІШЕННЯ

Бачинська Н. А.

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....243

Гранчак Т. Ю.

ПРОФЕСІЙНИЙ ПРОФІЛЬ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХУ: ДИЗАЙН КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....245

Гурбанська А. І.

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ».....248

Бойчук Н. А.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....251

Гуменчук А. В.

ЛІДЕРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....254

Грінберг Л. Ф.

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....256

Дніпренко В. І.

УНІФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СПРАВІ.....259

Загуменна В. В.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ.....261

Касьян В. В.

КЛЮЧОВІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО МАРКЕТОЛОГА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....262

Новальська Ю. В.

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА ПЕТРА ВЕРЕМІЙОВИЧА КОЛОМІЙЦЯ В РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....264

Палеха Ю. І.

ПІДГОТОВКА ІНФОРМАЦІЙНИХ АНАЛІТИКІВ СЬОГОДЕННЯ.....267

Прокопенко Л. І.

МОТИВАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....270

Балан Т. Р.

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ.....272

Бурба Я. С.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ.....276

Гринников О. О.

ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....279

Гуменчук В. В.

ПРОМОЦІЯ ЧИТАННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КНИГИ ЯК ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ.....281

Ільницький В. А.

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....285

Калюжна Н. М.

ПЛАТФОРМИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ КАНАЛ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ.....286

Крамаренко К. М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КІНО НА ДУХОВНІ ПОТРЕБИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....289

Шаповалов Д. О.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....291

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 37.014.5

Бондар Ігор Савич,
перший проректор
Київського національного університету культури і мистецтв,
доцент, заслужений працівник культури України,
м. Київ, Україна

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Модернізація вітчизняної системи вищої освіти вимагає врегулювання цілого комплексу проблем, серед яких – приведення структури підготовки спеціалістів у відповідність реальним потребам українського суспільства, зорієнтованого на загальнолюдські моральні цінності, підвищення якості освіти, орієнтація університетів України на повномасштабне розгортання фундаментальних наукових досліджень, що значною мірою пришвидшує темпи інтеграції в європейський та світовий інтелектуальний простір.

Реформування системи вищої освіти в Україні є невід’ємним складником трансформації усієї системи освіти держави: від дитячої до освіти для дорослих, що зумовлено запитом, який існує у сучасному українському суспільстві, на конкурентоздатних фахівців із високими моральними цінностями. Сьогодні на фоні зростання останньої відбувається руйнування системи професійно-технічної освіти, спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів робітничих професій, проблематичним стає питання для багатьох випускників закладів вищої освіти знайти достойну роботу в Україні за фахом, відбувається постійна інфляція освітніх і професійних стандартів, надмірне навантаження на викладачів та недостатнє фінансування університетів тощо [2].

Наявність диплому про вищу освіту нині вважається необхідною, а дедалі вже і недостатньою, умовою отримання престижної роботи та просування по службових сходах, а відтак – соціальних щаблях. Розширення системи вищої освіти та перетворення її на масову, попри всі негативні наслідки, стало соціальною реальністю. До очевидних негативних наслідків можна віднести її знецінення та зниження отримуваних студентами кваліфікацій. Адже чим більше громадян мають диплом про вищу освіту, тим гострішою є боротьба на ринку праці за робочі місця. А за умови скорочення вакантних посад – кваліфікаційні вимоги на ринку праці підвищуються, що природньо призводить до посилення вимог щодо освітніх кваліфікацій. В умовах війни ситуація ще більше загострюється, очевидною стає потреба у державному замовленні на підготовку спеціалістів відповідно до реальних потреб як національної культури і мистецтва, так і економіки України. Тому сьогодні нагальною є вимога щодо пошуку продуктивних шляхів та запровадження дієвих механізмів налагодження ефективнішої співпраці в інтересах конкретних громадян, об’єднаних територіальних громад і держави в цілому.

Глобалізаційні зрушення, які нині відбуваються у всьому світі, мають як позитивні, так і негативні риси. До *позитивних* науковці відносять розподіл праці, спеціалізацію, підвищення рівня виробництва та як наслідок – доступність товарів і послуг [1]. До *негативних* – збільшення розриву між бідними і багатими, коли, фактично, глобалізаційні блага припадають на заможні країни та їхніх багатих громадян. Інша проблема, пов’язана з глобалізаційними перетвореннями, криється у домінуванні стандартів масової культури, які нівелюють культурну ідентичність різних народів.

Отже, незважаючи на очевидні негативні *впливи*, *головними* з яких є регулярні кваліфікаційні зміни та масовість вищої освіти, які вже стали соціальною реальністю, ситуація має доволі потужний позитивний потенціал, який здатний суттєво вплинути на вирішення сучасних викликів та гострих соціально-економічних проблем [2]. *Складниками позитивного потенціалу*, на наше переконання, є підвищення якості людського капіталу, зокрема і за рахунок швидшого орієнтування молоді з вищою освітою на міжнародному ринку праці, динамічність у запозиченні кращих зразків для подальшого особистісного розвитку тощо.

Відзначимо, що основою світових глобалізаційних процесів стали сучасні інформаційно-комунікаційні технології, які відкрили широкі можливості зокрема і для розвитку різноманітних форм дистанційної освіти. Якісна професійна вища освіта передбачає:

- оволодіння відповідними знаннями та вміннями;
- набуття навичок творчого та критичного мислення;
- вміння працювати в команді;
- налагодження ефективних соціальних зв'язків.

Глобалізація потребує та надалі все гостріше вимагатиме у найближчому майбутньому ще більшої кількості підготовлених фахівців у розрізі освітніх, освітньо-професійних, освітньо-наукових/освітньо-творчих рівнів. Нова когорта спеціалістів із високим рівнем знань, креативних компетенцій та інноваційних навичок пов'язана з інноваційною діяльністю, чиї творчі новаторські здібності становитимуть інтелектуальний потенціал установ і організацій, що забезпечить соціальну ефективність діяльності всієї інфраструктури галузі культури України.

Загально визнана позитивна тенденція XXI століття – інтеграція триєдиної системи «освіта – наука – виробництво» має міцний фундамент у Київському національному університеті культури і мистецтв, який упродовж півстоліття продуктивно готує кадри для галузі культури і мистецтва, у вигляді науково-освітніх шкіл, які очолюють авторитетні педагоги різних поколінь високої кваліфікації.

Процеси глобалізації тісно пов'язані з техніко-технологічними змінами та новими вимогами до підготовки майбутніх фахівців. На думку науковців, це заохочує студентів працювати в командах, а отже і набувати нових навичок – лідерства, компромісу, дебатування, переконання та управління [3]. Все це вимагає тривалої особистої взаємодії викладача і студента у процесі навчання, адже будь-які сучасні технології не передбачають особистого спілкування, у кращому випадку можуть слугувати лише доповненням до традиційних навчальних методів, але аж ніяк не їхнім заміщенням.

Сучасна стратегія розвитку в умовах глобалізації дає реальний шанс нашій країні надійно зайняти гідне місце на новому етапі цивілізації, спираючись на національну науку, українську освіту та інноваційні технології. Україна прагне інтегруватися у світовий та європейський простір на основі загальнолюдських цінностей, тому не може бути осторонь глобалізаційних процесів, які відбуваються у світі та торкаються інтересів майже всіх країн. Однак, науковці попереджають, що уніфікація, яка є базою глобалізації, може згубити національну ідентичність і специфіку країни [1]. У цьому контексті підготовка високофахових спеціалістів із відповідними ціннісними орієнтаціями для галузі культури і мистецтва базується на ефективному усвідомленні реалій соціальної дійсності та оптимальному прогнозуванні чільних векторів розвитку українського суспільства.

Пріоритетним напрямом розвитку освітнього процесу в Київському національному університеті культури і мистецтв є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує високий рівень здійснюваних наукових досліджень, удосконалення дієвого навчально-виховного процесу, доступність та ефективність вищої освіти, якісну багатогранну підготовку студентів до гідного життя в інформаційному суспільстві. Глобалізація освіти вже неможлива без вивчення питання впровадження в

освітній процес сучасних методів і форм навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій у зв'язку зі зростаючою глобалізацією всіх сфер життєдіяльності. На часі нині потрібно запроваджувати трикомпонентну систему надання освітніх послуг підготовки висококваліфікованих кадрів та відповідний порядок працевлаштування випускників на умовах тристоронньої угоди «студент–університет–роботодавець». У цій системі заклад вищої освіти буде постійно здійснювати різнопланові актуальні заходи з підвищення кваліфікації на основі партнерської взаємодії з роботодавцями.

Сьогодні людство вступило у фазу постіндустріального (інформаційного) суспільства, коли провідну роль відіграють гуманітарні знання та високі моральні стандарти, цінується здатність до сталого саморозвитку й відмінне уміння невпинно комунікувати з іншими людьми, хист до радикальної трудової й оперативної соціальної мобільності у динамічних умовах. Саме тому головними уміннями, якими має озброїти випускника наш університет, є здатність до самостійного пошуку та опрацювання потрібної інформації, бажання навчатися упродовж життя та постійно генерувати нові ідеї.

Визначальними завданнями освіти зі специфічними національними рисами в Україні у XXI столітті – столітті фундаментальних геополітичних зрушень має стати розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє, адже сучасний ринок праці вимагає від наших випускників не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності ефективно застосовувати ці знання у сучасних умовах.

Література

1. Войналович О. О. Глобалізація і розвиток сучасної освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Войналович – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6932/Voynalovych.pdf;jsessionid=3AFF50DCFF210924B5C4EEADECF80E2A?sequence=1>. – Заголовок з екрана.

2. Іщенко А. Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / А. Ю. Іщенко ; НІСД : Національний інститут стратегічних досліджень : вебсайт. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/globalni-tendencii-i-problemi-rozvitku-osviti-naslidki-dlya>. – Заголовок з екрана.

3. Михаць С. О. Вплив глобалізації на зміст освіти XXI століття як чинника економічного зростання [Електронний ресурс] / С. О. Михаць, Т. І. Городиський // Економічна теорія та історія економічної думки. – 2017. – Вип. 19. – С. 18–21. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/6.pdf>. – Заголовок з екрана.

УДК 02:378(477)

Новальська Тетяна Василівна,
професорка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

У час стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій особливої актуальності набуває питання вивчення наукової конференції як окремої форми організації

наукової діяльності, одному із факторів її розвитку, завдяки якій легалізуються результати здійснених наукових досліджень та відбувається їх зацікавлене відкрите обговорення.

Наукова конференція є важливою підсистемою наукової комунікації є невід'ємним складником апробації сучасного стану наукових студій, їх відповідності новітнім тенденціям та міжнародним стандартам. Дієвість наукових конференцій, завдяки яким усуваються бар'єри та ізолюваність науковців, засвідчує оперативність і злободенність обговорюваних проблем, що є надзвичайно важливим для нашої країни як повноцінного члена міжнародного наукового співтовариства.

Конференція (лат. *confercio* – збирати в одне місце) – «збори, нарада груп осіб, окремих осіб, організацій для обговорення певної проблематики, яка визначена заздалегідь» [1]. Загалом поняття «конференція» походить від середньовічних латинських конференцій і за змістом втілює такі семантичні значення: зустріч, протистояння, дебати. Згідно «Словника української мови», конференція – «збори, нарада представників яких-небудь держав, партійних, громадських, наукових та інших організацій для обговорення та розв'язання певних питань» [2]. (Поняття «конференція» у законах України не розкрито.)

Враховуючи вищевикладене розуміння сутності категорії «конференція», поняття «наукова конференція» ми трактуємо як нараду представників різних установ, країн, що має виняткове значення для розвитку сучасних (modern) концепцій, інституціоналізації нового (groundbreaking) знання, апробації новаторських (innovative) ідей, легалізації найостанніших (latest) гіпотез тобто прогресу науки, як в цілому, так і розвитку наукової діяльності кожного структурного підрозділу наукових установ, організацій, інституцій.

Викладачі кафедр інформаційних технологій, документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності (далі кафедра), більш ніж за півстолітню історію свого розвитку, брали активну участь у численних наукових, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, що проводились на міжнародному, всеукраїнському, регіональному рівнях, серед яких: «Бібліотека. Наука. Комунікація», яка з 1993 р. щорічно проводиться Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського (НБУВ); «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку», «Культура та інформаційне суспільство XXI ст.» (Харківська державна академія культури (ХДАК)); «Бібліотека і книга в контексті часу» (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого); «Академічні традиції та виклики сучасності: наукові бібліотеки в динамічному суспільстві XXI ст.» (Львівський національний університет імені Івана Франка); «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (Державний університет «Одеська політехніка»), що започаткована в 2007 році; «Наука, освіта, суспільство: реалії, виклики, перспективи» (Донецький національний університет імені Василя Стуса) та інші.

Серед організованих кафедрою форумів, міжнародна науково-практична конференція «Степан Сіропалко – визначний український вчений, громадський, політичний і культурно-освітній діяч (1872–1959)» (2002), «Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства» (2007). З 2009 року кафедра є співорганізатором науково-практичних конференцій, що проводить Національна історична бібліотека України «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України. Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька» та «Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу». З цього ж року кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності започаткувала міжнародний науково-теоретичний семінар «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань».

На міжнародному рівні консолідуюче значення для всієї вітчизняної спільноти має Міжнародна наукова конференція «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі», яка з 2018 року щорічно організовується двома провідними кафедрами КНУКІМ за участю науковців та фахівців бібліотек, архівів, музеїв, видавництва, інформаційних установ і громадських організацій, представників органів державної влади

та місцевого самоврядування, викладачів профільних закладів вищої освіти, аспірантів студентів. Метаю цього форуму постає висвітлення як теоретичних напрацювань, так і практичного досвіду у розв'язанні нагальних питань розбудови інформаційної, бібліотечної, архівної справи держави на сучасному етапі, визначення шляхів подолання найгостріших проблем вітчизняної культури, представлення кращого світового досвіду та новацій, розробка рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення діяльності закладів культури, освіти, документно-інформаційних установ.

Широке представництво українських та закордонних фахівців, рівень та кількість охоплених питань вирізняє наш захід з-поміж інших вітчизняних міжнародних конференцій.

Запропоновані статистичні показники, що подані в таблицях нижче, дають уявлення про кількість учасників конференцій, в тому числі, зарубіжних країн в різні роки, представництво установ, організацій, тематичну спрямованість доповідей, географію учасників, тощо, що є підсумком одного із напрямів наукової діяльності кафедри та дозволяє накреслити подальші шляхи її розвитку.

Всього учасників конференції

2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
135	138	126	171	131

Представників зарубіжних країн

2018	2019	2020	2021	2022
15	12	7	6	6

Кількісний склад представників за установами

№ п/ п	Назва установи	Роки				
		2018	2019	2020	2021	2022
	Заклади вищої освіти					
1.	Київський національний університет культури і мистецтв	21	55	48	64	64
2.	Харківська державна академія культури	6	1	-	-	3
3.	Державний університет «Одеська політехніка»	7	1	-	-	3
4.	Білоруський державний університет культури і мистецтв	8	1	4	2	-
5.	Київський університет імені Бориса Грінченка	3	2	2	4	5
6.	Білоруський національний технічний університет	3	-	-	-	-
7.	Національний університет «Львівська політехніка»	2	2	6	-	-
8.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	1	1	-	-	-
9.	Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв	1	3	6	2	2
10.	Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника	-	2	5	6	4
11.	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	2	3	1	4	2
12.	Харківський національний університет ім.	-	1	-	-	-

	В.Н. Каразіна					
13.	Національний авіаційний університет	1	1	5	3	
14.	Національний університет «Києво-Могилянська академія»	1	-	-	-	1
15.	Національний транспортний університет	1			3	5
16.	Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»	-	3	4	2	2
17.	Польський Університет (Варшава)	1				
18.	Донецький національний університет імені Василя Стуса	-	6	-	4	2
19.	Сумський державний університет	1	-	-	-	-
20.	Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського	1	-	-	-	-
21.	Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	1	-	-	-	-
22.	Національний університет біоресурсів і природокористування України	1	-	-	-	-
23.	Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»	-	1	1	2	1
24.	Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу	-	-	-	4	-
25.	Московський політехнічний університет	-	1	1	1	-
26.	Міжрегіональна академія управління персоналом	-	1	1	1	1
27.	Тернопільський національний економічний університет	-	2	-	1	-
28.	Українська академія друкарства	1	-	-	-	-
29.	Державний університет телекомунікацій	-	8	-	-	-
30.	ПВНЗ «Європейський університет»	-	1	1	1	-
31.	Рівненський державний гуманітарний університет	1	2	-	-	-
32.	Гродненський державний університет імені Янки Купали	1	2	-	-	-
33.	Львівська філія КНУКІМ	-	1	-	-	-
34.	ВП Миколаївська філія КНУКІМ	-	3	2	2	-
35.	Луцький університет розвитку людини «Україна»	1	-	-	-	-
36.	Київський національний торговельно-економічний університет	-	-	-	3	-
37.	Університет митної справи та фінансів	-	-	-	1	-
38.	Національний університет «Острозька академія»	-	-	-	-	1
39.	Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини імені Андрія Крупинського	-	2	-	-	-
40.	Університет штату Флоріда (США)	-	-	-	-	2
41.	Каліфорнійський університет (США)	-	-	-	-	2
42.	Чорноморський національний університет імені Петра Могили	-	-	-	2	-
43.	Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	1	-	-	-	-

44.	Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова	-	-	-	1	1
45.	Вінницький національний технічний університет	-	-	-	-	5
46.	Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва	-	-	1	1	-
47.	Васильківський фаховий коледж ВМУРЛ «Україна»	-	-	1	1	-
	БІБЛІОТЕКИ					
48.	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	44	6	19	29	10
49.	Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого	1	3	4	4	4
50.	Національна наукова медична бібліотека України	1	-	1	1	-
51.	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського	2	1	-	-	1
52.	Національна наукова сільськогосподарська бібліотека	-	-	-	-	3
53.	Національна бібліотека Білорусі (Республіка Білорусь)	2	-	-	-	-
54.	Центральна наукова бібліотека імені Якуба Колоса (Республіка Білорусь)	-	-	1	-	-
55.	Російська державна бібліотека	-	2	-	-	-
56.	Наукова бібліотека КНУКІМ	5	1	1	12	-
57.	Наукова бібліотека імені М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка	2	1	-	-	-
58.	Фундаментальна бібліотека Білоруського державного Університету	-	2	-	-	-
59.	Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського	5	1	-	-	-
60.	Наукова бібліотека Білоруського технічного університету	-	2	-	-	-
61.	Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»	-	3	-	1	1
62.	Дніпровська міська публічна бібліотека (м.Дніпро)	-	-	-	-	1
	НАУКОВІ УСТАНОВИ					
63.	ДУ Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України	3	-	-	-	-
64.	Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства	-	5	3	4	2
65.	Інститут філософії НАН Білорусії	1	1	1	2	
66.	Інститут української історіографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України	-	-	-	-	1

67.	Центр досліджень білоруської культури мови і літератури НАН Білорусі	-	1	-	2	-
68.	Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України	-	-	1	1	-
	АРХІВИ					
69.	Державний архів Київської області	-	1	-	-	-
70.	Центральний державний електронний архів України	-	1	-	-	-
71.	Центральний державний кінофотофоноархів України	-	1	-	-	-
72.	Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України	-	1	-	-	-
73.	Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»	-	1	1	-	-
74.	Національний музей історії України	1	-	-	-	-
	УСТАНОВИ					
75.	America House in Kyiv	1	-	-	-	-
76.	Консорціум ORCID (Іспанія)	-	-	-	-	1
77.	Центр Медіафорум (Німеччина)					1
	РАЗОМ	135	138	126	171	131

Проведений аналіз учасників конференції за п'ять років, засвідчив, що всього взяло участь в конференції 708 осіб з 77 різних закладів, організацій, установ, із яких – 47 закладів вищої освіти, 15 бібліотек, 6 архівів, 6 наукових установ, 6 музеїв, 3 різні установи.

Кількісний розподіл доповідей на секціях

	2018		2019	2020	2021	2022
Пленарне засідання	7		6	7	11	9
Секція 1 Інформація, комунікація, суспільний розвиток: теоретичні аспекти та сучасні практики	27	Секція 1. Інформація, комунікація, суспільний розвиток: теоретичні аспекти та сучасні практики	54	43	62	45
Секція 2 Інформація, комунікація в глобалізованому світі: антропологічний вимір	19	Секція 2. Термінологія документо-знавства та суміжних галузей знань	34	16	18	21
Секція 3 Документно-інформаційний інститут в системі соціальних комунікацій: сучасні завдання і тренди	29	Секція 3. Когнітивний вимір соціальних комунікацій: інформаційна аналітика	-	33	46	35
Секція 4 Документно-інформаційний інститут в	32	Секція 4. Інформаційно-бібліотечна та	44	27	34	21

глобалізованому світі: ресурсно-технологічний аспект		архівна освіта виклики і рішення				
Секція 5 Інформаційно-бібліотечна та архівна освіта виклики і рішення	21					
Разом	135		138	126	171	131

Проведений аналіз матеріалів Міжнародної наукової конференції «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі» (2018–2022 рр.) засвідчив, що процеси інтеграції у науці, поява перспективних напрямів досліджень сприяють розвитку наукової діяльності кафедри, втіленню оригінальних ідей та оперативній підготовці публікацій високого рівня. Нині нагальним є розширення міжнародного співробітництва, залучення до співпраці стейкхолдерів, що у подальшому сприятиме підвищенню професіоналізму викладачів кафедри, активізація їх наукової діяльності.

Література

1. Конференція. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL: <https://cutt.ly/IKdLxVP>.
2. Конференція. *Словник української мови: в 11 томах*. 1973. Т. 4. С. 273. URL: <http://sum.in.ua/s/konferencija>.

УДК 023.5:378.600.8

Соляник Алла Анатоліївна,
професорка
Харківської державної академії культури,
докторка педагогічних наук,
м. Київ, Україна

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Складний процес реформування вищої освіти України відповідно до стандартів та вимог Європейського простору вищої освіти розпочався з моменту офіційного підписання нашою країною у 2005 р. Болонської декларації. На жаль, лише через 10 років основні завдання та напрямки євроінтеграційного поступу національної системи вищої освіти було сформульовано в прийнятому Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), розробленому на основі кращих європейських зразків. Одним з дієвих інструментів реалізації освітніх реформ Закон визначав необхідність розроблення та прийняття стандартів вищої освіти. Відповідно до ст. 10 Закону, «стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ)» [1].

При цьому важливо зауважити, що Національна рамка кваліфікації як системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів спирається на європейські принципи забезпечення якості освіти, що сприятиме міжнародному визнанню здобутих в Україні освітніх кваліфікацій. Так, у документі зазначено, що кваліфікація доктора філософії відповідає 8 рівню Національної рамки кваліфікацій та третьому циклу

вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [2]. Головним інструментом реалізації цього важливого завдання є Дублінські дескриптори, на яких засновані і Європейська і українська рамки кваліфікацій. Саме ця кореляція дозволяє забезпечувати прозорість і зрозумілість національної системи вищої освіти на міжнародному рівні.

На дотримання європейських практик в змісті та результатах освітньої діяльності спрямовано й «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти», затверджені наказом Міністерства освіти і науки України № 600 від 1 червня 2016 р. (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584). Відповідно до означених Методичних рекомендацій, стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, який розробляється відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК) та використовується для оцінювання як результатів навчання за відповідними спеціальностями, так і результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти в цілому. Базовими методологічними принципами розроблення стандартів є компетентнісний підхід, спадкоємність рівнів вищої освіти, опора на цінності Європейського простору вищої освіти, визначені в комюніке Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). Цих принципів дотримано в стандартах для першого, другого та третього рівнів вищої освіти зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, які затверджено та уведено в дію відповідними наказами Міністерства освіти і науки України. Відповідно до цих принципів в стандартах вищої освіти усіх рівнів та спеціальностей в основу формулювання результатів навчання покладено такі Дублінські дескриптори:

- «знання» (осмислена та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності);
- «уміння» (здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем);
- «комунікація» (взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності);
- «автономія і відповідальність» (здатність самостійно виконувати завдання, вирішувати проблеми та відповідати за результати своєї діяльності) [3].

Змістовне наповнення цих дескрипторів чітко регламентовано «Описом кваліфікаційних рівнів» НРК, які відбивають ступінь ускладнення тих чи інших здатностей здобувача освіти, що добре ілюструє порівняння рамкових вимог до магістерського та докторського рівнів вищої освіти:

<i>Дублінські дескриптори</i>	<i>Освітні рівні</i>	
	магістр	доктор філософії
Знання	Зн. 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень. Зн. 2. Критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.	Зн.1. Концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності.
Уміння/навички	Ум.1. Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з	Ум.1. Спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки

	метою розвитку нових знань та процедур. Ум.2. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах. Ум.3. Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.	та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики. Ум.2. Започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності. Ум.3. Критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей.
Комунікація	К.1. Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються. К.2. Використання іноземних мов у професійній діяльності.	К.1. Вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому. К.2. Використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях.
Автономія і відповідальність	АВ.1. Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів. АВ.2. Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів. АВ.3. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.	АВ.1. Демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності. АВ.2. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

Важливо зазначити, що ці критерії оцінки результативності набуття здобувачами певного ступеня вищої освіти є інструментом для розроблення закріплених в стандартах вищої освіти компетентностей та результатів навчання, які відбивають очікування до якості підготовки випускників таких зовнішніх стейкхолдерів, як: роботодавці, професійні асоціації, галузеві органи управління. Так, швидке працевлаштування та успішний професійний розвиток випускників аспірантури зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа будуть гарантованими за умови їх здатності продукувати нові ідеї, інноваційно розв'язувати комплексні проблеми інформаційної галузі, застосовувати міждисциплінарну методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення [4].

За для досягнення цієї інтегрованої компетентності необхідним є опанування системи загальних та фахових компетентностей. Загальні компетентності є універсальними, оскільки вони не залежать від предметної області, але є важливими для успішної соціалізації, кар'єрного зростання та подальшого особистісного розвитку здобувача вищої освіти. Обов'язковими серед означених компетентностей є такі: здатність розв'язувати комплексні проблеми в інформаційній, бібліотечній та архівній справі на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність працювати в міжнародному контексті. Серед фахових компетентностей

обов'язковими є ті, що пов'язані зі здатністю виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в інформаційній, бібліотечній та архівній справі та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані в профільних фахових наукових виданнях. Необхідними для успішної професійної діяльності майбутнього доктора філософії є також здатності здійснювати науково-педагогічну та освітню інноваційну діяльність у ЗВО, а також ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в інформаційній, бібліотечній та архівній справі та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, проявляти лідерство під час їх реалізації.

З означеними загальними та фаховими компетентностями корелюються програмні результати навчання, перелік яких в стандарті освітнього рівня доктора філософії передбачає вміння розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, що дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику щодо розв'язання значущих проблем в інформаційній, бібліотечній та архівній справі з дотриманням норм академічної та професійної етики і врахуванням соціальних, економічних та правових аспектів. Вельми важливим є набуття майбутніми докторами філософії універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації, концептуалізації та реалізації наукових проектів, управління ними, складення пропозицій щодо фінансування досліджень та/або проектів, реєстрації прав інтелектуальної власності. Варто підкреслити, що нині вкрай актуальним є опанування здобувачами іноземної мови на рівні достатньому для представлення та обговорення результатів їх наукової діяльності іноземною мовою в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних професійних, наукових та навчальних публікацій з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Таким чином, у порівнянні з магістерським освітнім рівнем стандарт підготовки доктора філософії демонструє посилення в системі компетентностей та результатів навчання міждисциплінарної складової щодо здатностей випускників продукувати нові ідеї й розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності на основі застосування сучасної наукової методології, а також інноваційних методик і інструментів педагогічної та дослідницької діяльності за фахом.

Література

1. Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>].
2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>.
3. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р., № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha~osvita/rekomendatsii-1648.pdf>].
4. Стандарт вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень, ступінь доктор філософії, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа : затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2021 р. № 1435. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/029-Inform.bibl.arkhiv.sprava-dokt.filos.pdf>.

УДК 021.8:321.7

Медведева Валентина Миколаївна,
професорка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
заслужена працівниця культури України,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

За епіграф до теми можна було б поставити повний текст поеми Тараса Шевченка «Кавказ» (1845), та обмежимося цитатою з цього твору. Описуючи завойовницьку агресію царської росії на Кавказі, поет із сарказмом промовляє:

До нас в науку! ми навчим,
Почому хліб і сіль почім!
Ми християне; храми, школи,
Усе добро, сам бог у нас!
Нам тільки с а к л я очі коле:
Чого вона стоїть у вас,
Не нами дана; чом ми вам
Чурек же ваш та вам не кинем,
Як тій собаці! чом ви нам
Платить за сонце не повинні! –
Та й тільки ж то! ми не погане,
Ми настоящі християне,
Ми малим ситі! А зате!
Якби ви з нами подружили,
Багато б дечого навчились!
У нас же й світа як на те –
Одна Сибір неісходима,
А тюрм! а люду!..Що й лічить!
Од молдаванина до фінна
На всіх языках все мовчить,
Бо благоденствує!

Поему присвячено другуві Шевченка, художнику Якову де Бальмену, який загинув на Кавказі під час походу царського війська проти черкесів. Слова поета сповнені гніву проти хижого агресора, що прагне підкорити довколишні народи:

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове добрий! Не за Україну,
А за її ката, довелось пролити
Кров добру, не чорну. Довелось запить
З московської чаші московську отруту! [1]

Проблема національної ідентичності природно й логічно пов'язана з творчим феноменом Тараса Шевченка, його впливом на українську національну свідомість.

Саме з появою цього феномена українська суспільна та філософська парадигми усе більше зосереджуються не лише на становищі України як колоніально залежної у складі російської імперії, але й ширше охоплюють культурні, етнопсихологічні, навіть антропологічні притаманності українського етносу, розглядаючи його як рівноправну складову у сім'ї слов'янських народів (що було зокрема закладено у програму діяльності Кирило-Мефодіївського братства, до якого належав і Шевченко, і що стало однією з підстав

його заслання в солдатчину, а головніше – нищівне зображення царських персон у поемі «Сон»).

За різних часів спостерігаються спроби розглядати феномен Шевченка як співця знедоленого селянства, і як поета-революціонера, і поета-міфотворця, як також спроби применшити його культове значення серед українського народу (уже з початком 90-х ХХ ст. із введенням у науковий обіг постмодерних технологій та інтерпретацій серед деяких «інтелектуалів» спостерігалось іронізування з мовбито надмірної кількості пам'ятників поетові; а в анотації до видання вибраних поезій Шевченка одне з київських видавництв означає його як... «відомого українського поета»).

Та будь-які спроби возвеличення поета або применшення його ролі в духовному бутті нації, спроби використання його творчості на догоду певній ідеології завжди наштовхувалися на проблему неповноти осягнення і тлумачення його творчого космосу.

Йдеться про універсалізм і філософічність, що поставали з глибинного розуміння сутності етнобуття, притлумлених віковим гнобленням кодів, символів, релігійності, звичаєвості. Шевченкове слово влучало у серединність етнопочування, охоплюючи низини і верховіття людських прагнень, мрій, уповань.

Саме цей універсалізм передбачає людське існування у вимірах Раю, Пекла, Чистилища не в якомусь потойбіччі, як це зобразив великий Шевченків попередник Данте Аліг'єрі у своїй «Божественній комедії», а тут, на землі, де людині суджено зазнати найбільших випробувань.

Якщо Рай впізнається у затишку вишневого садка, у сімейній злагоді, то Пекло – у покривдженій жіночій долі, у дитячому сирітстві, у гнобленні не лише окремої людини, але й цілих народів; а під Чистилищем належало б розуміти духовні, катарсисні стани, що втілені у мові, мовленні, промовлянні як найвищому вияві людського духу.

Також історіософська концепція у творчості Шевченка являє його безкомпромісне ставлення до історичних подій та діячів, як і до народно-визвольного руху («Гайдамаки»), а тираноборчі мотиви пронизують усі його творіння. Проблема національної ідентичності, національної гідності постають у всій повноті тогочасних викликів і набуває актуальності в наш час.

Саме за таким принципом універсалізму, філософічності належить розглядати культурні надбання українського народу, його історичні, релігійні, мистецькі здобутки у вимірі світового цивілізаційного тривання; належить відкинути намагання деяких «інтелектуалів» подрібнити ці надбання на вузько-професійні об'єкти своїх особистих інтересів; належить спростувати досить поширену думку про те, що твори Шевченка мають вузько-національне значення, а в перекладі на іноземні мови вони начебто втрачають свою енергетику і поетичну вартість; належить усунути суперечність між «постмодерною» зосередженістю на текстовості і тим, що І. Дзюба означив як цілісність української культури, а згідно з історіософською застановою у творчості Шевченка – цілісністю української душі, неповторністю людської особистості з її прагненням обстоювати загальнолюдські цінності та традиції.

«Придбавши крила, людина уподобилася дияволу, а не ангелу», – писав у «Щоденнику» року 1945 славетний кінорежисер Олександр Довженко. Те, що могло розглядатися як переможний засіб у боротьбі з фашистською Німеччиною, сьогодні своєю крилатою диявольською силою налітає з півночі і знищує українські міста, лікарні, школи, бібліотеки, картинні галереї. Саме цей крилатий диявол знищив частину картин народної художниці Марії Приймаченко, зруйнував музей Григорія Сковороди... Передбачення О. Довженка збувається у найжорстокіший спосіб.

Імперські зазіхання не виникають зі звичайної потреби розширення території та привласнення природних багатств інших народів, - вони стають наслідком тривалої

культурної агонії, виснаження етнопсихологічних джерел країни / народу агресора, що продовж свого існування потребувала і потребує донорського підживлення.

Доктрина «собірательства» земель під рукою спершу московського царства, а згодом російської імперії, у складі імперського утворення з химерною назвою СРСР ґрунтувалася значною мірою або й винятково на історіософських та інших ортодоксальних писаннях російських істориків, публіцистів, церковників, рясно засіяних перекрученнями, брехливістю та вдаваною добродійністю.

Вдосталь лише одного прикладу, як поставала і формувалася та «ідеологія», бо справді ж, що опанував вченими-теологами, відрядженими Київською академією 1649 року до москви з шляхетною місією допомогти «сестринській» церкві – правити церковні книги, жак від побаченого в тих книгах, мабуть, генетично згукується в нас і по сей день. Тридцятьох вчених, перекладачів, професорів грецької мови, попри їхню доволі стриману критику, московський єпископат та клир звинуватили в «латинській єресі», а московська церква призвелася до жахливої трагедії, себто згодом була остаточно поневолена державою.

Ідею месіанської ролі росії сповідували зокрема філософ Владімір Солойов, письменник Фьодор Достоевський... Відома критична реакція українсько-російського вченого, мовознавця Олександра Потебні на «Щоденники» Ф. Достоевського, в яких той, на думку вченого, цю ідею доводить до маніакальних візій.

Зайве нагадувати і про всілякі «історії російського гасударства», в яких привласнюється історична й культурна спадщина часів Київської Русі.

Не дивно, що російська культура вже давно відчула загрозу з боку національних культур, що з розпадом срср вивільнилися з-під опіки й цензурного нагляду імперського центру, москви. Живлячись залишковими амбіціями колишньої зверхності, вона й досі розглядає території колишніх так званих совєцьких республік як ринок збуту своєї переважно низькопробної продукції та знаряддя русифікації.

Як зрозуміло й те, що російська культура протягом століть так і не змогла притлумити дикунські інстинкти «загадочної русскої душі», і марно український поет Євген Маланюк означив «феномен» цієї культури як «толстоевщина» (від: Толстой, Достоевський). Доводиться сподіватися, що світ, довгий час зачарований творчістю російських «геніїв», нарешті спроможеться ідентифікувати її з ментальністю народу-завойовника.

Так само нас охоплює жак від перехоплених СБУ розмов рашистів зі своїми родичами в росії – жак від мовного убожества, засилля «русского мата». Культура мовлення «велікава магучево» є однією зі складових агонії імперського центру, і вона простежується в поведінці і мовленні московських політиків, журналістів, естрадних виконавців, у їхньому кінематографі.

Безсумнівно, що московська церква, ота церква, що її колись хотіли ошляхетнити київські вчені, благословляє сьогодні варварський похід своєї безбожної солдатні проти України. Усі світові релігійні конфесії мали б оголосити анафему цьому безбожному, людиноненависницькому конгломерату, не дочікуючись бодай подоба каяття, як-от на прикладі служителів Печерської Лаври, цієї цитаделі московського патріархату, що під загрозою заборони враз почали наспівувати «Боже, Україну храни»...

Продовжуючи тему «сестринських» стосунків, треба пам'ятати про феномен присутності в політичному та культурному житті росії багатьох українських митців, композиторів, письменників, яких і по сей день вважають винятково російськими діячами.

Класики української літератури Григорій Квітка-Основ'яненко, Євген Гребінка деякі свої твори писали російською і друкувалися в московських та Санкт-Петербурзьких часописах; значний доробок прозових та поетичних творів Тараса Шевченка теж російською.

Українця Семена Нарєжного вважають творцем і зачинателем жанру роману в російській літературі, хоча ця слава більше приписується Іванові Гончарову.

Українця Нестора Кукольника, романіста, поета, драматурга, свого часу ставили вище від Олександра Пушкіна.

Трагічно в духовному сенсі склалося життя видатних українських композиторів з європейською славою Веделя і Березовського.

Глибокої душевної драми зазнав українець Микола Гоголь, творець геніальної сатири на тодішнє російське суспільство, але так і не знайшовши чогось позитивного в ньому, знищив другий том «Мертвих душ», а його праця «Вибрані місця з листування з друзями» здобулася на нищівну критику деяких ідеологів від культури, зокрема Віссаріона Белінського.

Загалом гідною для сучасного українського культурознавства є тема української «колонії» та її безсумнівна роль у збагаченні російської історії, мистецтва, літератури працями Миколи Костомарова, Данила Мордовцева, Григорія Данилевського, Олександра Потебні та багатьох інших.

Тривалий історичний період колоніальної залежності у складі московського царства, російської імперії та під гнітом комуно-більшевицького режиму, політичне, економічне, культурне гноблення, заборони, репресії, голодомори, війни поклали важкий тягар меншовартості, периферійності на існування української нації, спричинивши також генетичні мутації на підсвідомому рівні.

Насаджування російської мови, гасел на зразок «національне за формою, інтернаціональне за змістом» виснажувало духовні джерела національного організму, в законювало двомовність і породжувало таке потворне явище як російсько-український суржик.

Совецька ідеологія невпинно впроваджувала доктрину злиття націй, зокрема схожості походження українців, білорусів, росіян як єдиного народу, а насправді домогалася цілковитої нівеляції духовних, культурних, мовних особливостей кожного народу.

Саме цій проблемі була присвячена праця І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація», через що автор зазнав переслідувань, а таке явище як шістдесятництво, дисидентський рух знищувалося у спосіб жорстоких репресій та цензурних утисків.

Говорячи про національну ідентичність, ми маємо на увазі багато складників, що вказують на людину, належну до певного народу, певної етнічної меншини, яка сповідує свою мовну, історичну, культурну, релігійну приналежність.

У випадку з українським етносом можемо говорити про травмовану пам'ять, свідомість, а про теперішній стан як про постравматичний, на подолання якого знадобиться тривалий час.

Адже йдеться не тільки про нищення історичної пам'яті, культурних явищ, символів, загалом національних традицій, але й про відверте привласнення української історії.

Як-от «История Российского государства» Карамзіна розпочинається з опису історичних подій та міфології, що належать до періоду Київської Русі, тобто древні вірування українців приписуються народові, що за тих часів не міг мати такої культурної, вірувальної спадщини.

Ця ж загарбницька ідеологія і сьогодні посягає, уже в військовий, геноцидний спосіб, на цю українську спадщину, брехливо виводячи свою генеалогію із сакрального місця, Києва, прагнучи захопити його та встановити свій режим.

Визначні українські діячі культури, історики, археологи, антропологи протягом не одного століття вказували у своїх працях на відмінність і неоднакове походження двох етносів – українського і російського; у відомій своїй праці (що в совецькі часи була під заборонаю) «Дві руські народности» визначний історик Микола Костомаров вказує саме на ці відмінності.

Треба визнати, що проблема національної ідентичності для українського суспільства не є остаточно вирішеною, адже за тридцять років незалежності не було подолано багато суперечностей у політичному й культурному вимірах;

- відчувається неповнота засвоєння історичної та культурної спадщини України як, з вислову І. Дзюби, цілісної;

- затяжні процеси декомунізації, боротьби з корупцією, неоднотайність політичних сил у законодавчому полі сіяли непевність серед широких українських мас;

- засилля російськомовної преси, недосконалість книговидавничої справи, непевність позиції – зокрема – у визнанні ветеранів УПА як борців за волю України, невизначеність державної політики у питаннях мови, релігійних конфесій, національних меншин і т. д. являли слабкість державницької позиції, нерішучість уряду та інших керівних органів.

Тим часом міф про неоднотайність української нації, її мовбито політичну аморфність було спростовано визначними подіями, що набули світового розголосу: Помаранчева революція, Революція Гідності, що своєю чергою викликало агресивну реакцію кремлівської хунти, яка намагалася насадити в Україні покірне їй керівництво.

Так постає феномен нації політичної, що ідентифікує себе з віковими устремліннями до державної незалежності, до сповідування героїчних діянь предків, культурних, релігійних традицій, феномен, що виявив себе у всенародному спротиві російським завоюванням.

З часу російського вторгнення та внаслідок масової еміграції українського населення в західні регіони і європейські країни постає проблема зі зміною етнопсихологічних притаманностей, мовної адаптації та поведінкових стереотипів, а також виникненням певних комплексів, що виникають від усвідомлення себе як жертв геноциду.

Психологи та лікарі діагностували різновид хвороби – провина вцілілого, деструктивне почуття, яке заважає жити й бути корисним у тому місці, де людина опинилася; також вона проявляється відчуттям безпорадності, браком мотивації, зневірою і може перерости в посттравматичний синдром та спричинити інші хвороби.

Чи готові мистецтво, література, кінематограф, соціальні науки до випробування новими, посттравматичними проявами людської психіки, зруйнованою архітектурою, сплюндрованою землею, – так, це буде зовсім інакший буттєвий, культурний вимір і простір.

Водночас такі метаморфози посилюють колективне усвідомлення приналежності до нації, що героїчно обстоює своє право на свободу, нації, що сьогодні захищає решту світу від московських варварів.

Проблема національної ідентичності набуває нових, хоч і трагічного характеру, сенсів і вимірів щодо застарілих стереотипів міжнаціонального спілкування, витворює політичні, культурні координати у співдружності з іншими народами, що виявили солідарність у військових змаганнях українського народу.

З розпадом срср і утворенням незалежних держав московська ідеологія не припиняла нарощувати свої імперські зазіхання та воєнні втручання на територіях Придністров'я, Грузії та інших регіонів, прагнучи відновити своє лідерство та стратегічні переваги на світовому рівні.

Звідси й зазіхання на українські території під виглядом захисту російськомовного населення, звідси істерика московських ідеологів у питанні надання мовних привілеїв для цієї частини населення.

Зрозуміло, що воєнне втручання росії пояснюється вагомішою стратегічною метою – не дозволити Україні стати повноцінною складовою європейської співдружності, членом ЄС, тим більше членом НАТО, що призвело б росію до континентальної ізоляції.

Потужним чинником у мовному питанні в Україні було брутальне втручання російської ідеологічної машинерії, яка насаджувала думку про безправність російськомовного населення, і що зрештою призвело до військового конфлікту в Донецькому регіоні та анексії Криму. А що масовими жертвами стало саме це російськомовне населення, засвідчує брехливість і підступність кремлівської верхівки. Переселена в східні та західні регіони України частина цього населення, врятована ЗСУ та волонтерами, доходить розуміння всієї

облудності московської пропаганди і все більше ідентифікує себе як невід'ємну частину української нації, навіть визнає українську мову як свою рідну.

Гуманітарний простір України в умовах російської військової агресії потребує принципово нового розуміння щодо творення освітньої, культурної, наукової політики, в основі якої має бути насамперед принцип національної ідентичності, що передбачає та зумовлює суспільну, світоглядну, поведінкову, діяльнісну структуру у вимірі нових викликів, а так звана культура країни-агресора має бути позбавлена присутності в духовному житті українського суспільства.

Не дочікуючись законодавчих ухвалень, інших нормативних актів, уже сьогодні необхідно суттєво переглянути не лише освітні програми, їх методичні складові, а й усі установчі нормативні документи як державних, також і приватних закладів освіти, науки, культури.

Адже ігнорування значущості для суспільного розвитку публічної бібліотеки, системної гуманітарної підготовки кадрів у закладах вищої освіти уповільнить включеність бібліотеки як культурної інституції у широкий світовий контекст, гальмуватиме розвиток її культурного потенціалу, а отже й соціального капіталу суспільства.

На особливу увагу заслуговує той факт, що збережений в бібліотеках, архівних установах, музеях духовний потенціал за умови реальної прагматики (системного й достатнього фінансування тощо) дозволить разом з просвітницькими громадськими інституціями провадити масштабну роботу з випрацювання стійкого імунітету до історичної пам'яті, її важливості серед широких верств населення.

Лише в такому разі для кожного українця стане зрозумілим, наскільки пріоритетними є питання культурних надбань народу, що довгий час перебували під забороною імперської ідеології, а сьогодні знищуються уже в геноцидний спосіб.

Ця імперська ідеологія, що століттями маскувалася під міфом «великої російської культури», що проникала своїм отруйним еством в інформаційний простір національних культур, на бібліотечні полиці, в музейні експозиції, – ця ідеологія має бути остаточно засуджена світовою спільнотою як ворожа і руйнівна.

Література

1. Шевченко Т. Г. Кавказ: Поема. – Т.1: Поезія 1837 – 1847 / Перед. Слово І. М. Дзюби, М. Г. Жулинського. – 784 с.: портр. – С. 343-347. – Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К., Наук. думка, 2001.

УДК 351.746

Кушнар'ов Валерій Володимирович,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА КІБЕРЗАГРОЗИ

Інформаційна безпека – один із суттєвих складників національної безпеки будь-якої держави. ХХІ століття знаменується активним формуванням шостого технологічного порядку та ризиками, з якими стикається наша цивілізація внаслідок упровадження новітніх технологій.

З розвитком і вдосконаленням глобальних комунікаційних мереж, всеохоплюючого використання комп'ютерного обладнання та технологічного забезпечення прогресує і кримінальне середовище як окремої країни, так і всього світового співтовариства. Під впливом сучасних глобалізаційних процесів інформаційна безпека набуває відносно самостійного національного колориту. Сутність кіберзлочинності висуває перед країнами особливі вимоги до стратегії і тактики формування виваженої політики забезпечення інформаційної безпеки, яка передбачає цілісну систему заходів державного та міжнародного рівнів, де належне місце займатиме протидія кіберзлочинності. Кіберзлочинність не обмежується злочинами, які було вчинено у глобальній інформаційній мережі, її дія поширюється на всі види злочинів в інформаційно-телекомунікаційній сфері, де інформація виступає предметом злочинних посягань, середовищем правопорушення або знаряддям злочину.

Забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України, особливо в умовах військової агресії Російської Федерації. Його реалізація здійснюється завдяки посиленню спроможностей національної системи кібербезпеки протидії кіберзагрозам та кіберзлочинності у сучасному безпековому середовищі [9].

Фахівці наголошують, що питома вага кіберзагроз зростає, ця тенденція у найближчому десятилітті буде лише посилюватися, адже з розвитком інформаційних технологій та їхньої конвергенції з технологіями штучного інтелекту відбувається вплив на функціонування структур управління як на національному, так і транснаціональному рівнях, що формує нову безпекову ситуацію [1].

Як засвідчує російсько-українська війна – кіберпростір разом з іншими фізичними просторами є одним із театрів воєнних дій. Уже стало реальністю функціонування кібервійськ, до завдань яких належить не лише забезпечення захисту критичної інформаційної інфраструктури від кібератак, а й здійснення превентивних ударів у кіберпросторі, що передбачає виведення з ладу критично важливих об'єктів інфраструктури противника шляхом руйнування інформаційних мереж, що ними управляють.

Україна вживає рішучих заходів щодо протидії кіберзагрозам і удосконаленню національної системи кібернетичної безпеки. Зокрема, у жовтні 2017 р. було прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», яким на законодавчому рівні визначено об'єкти кібербезпеки та кіберзахисту, критична інфраструктура, цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження суб'єктів їхнього забезпечення та засади координації діяльності [5]. У червні 2018 р. підписано Закон України «Про національну безпеку України», який визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантують суспільству загалом і кожному громадянину зокрема захист держави від загроз [4].

Затвердження у 2016 р. Стратегії кібербезпеки України [7] стало важливим кроком у запровадженні підходів довгострокового планування у цій надважливій сфері. За роки реалізації Стратегії було докладено багато зусиль щодо становлення та розбудови національної системи кібербезпеки. У березні 2019 р. Указом Президента України було прийнято Концепцію боротьби з тероризмом в Україні, якою визначено мету, завдання, основні принципи та напрями вдосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом з огляду на терористичні загрози національній безпеці України та зроблено прогноз їх розвитку [3]. У вересні 2020 р. Президентом України підписано Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України» [8]. Цим документом визначено пріоритети національних інтересів, зокрема: відстоювання незалежності й державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону

України, суспільний розвиток, насамперед людського капіталу, захист прав, свобод та законних інтересів громадян України, європейська та євроатлантична інтеграція.

У серпні 2021 р. Указом Президента України було введено у дію Стратегію кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни», в якому зазначено, що забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України [9]. Реалізація цього пріоритету здійснюється шляхом посилення спроможностей національної системи кібербезпеки задля протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі.

Підготовка фахівців із вищою освітою для сфери кіберзахисту розпочата в Україні з 2007 р., коли Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено галузь знань 1701 «Інформаційна безпека» та бакалаврські напрями підготовки «Безпека інформаційних і комунікаційних систем», «Системи технічного захисту інформації», «Управління інформаційною безпекою» [6]. У 2010 р. у межах зазначеної галузі й бакалаврських напрямів було введено спеціальності «Безпека інформаційних і комунікаційних систем», «Безпека державних інформаційних ресурсів», «Системи технічного захисту інформації», «Управління інформаційною безпекою», «Адміністративний менеджмент у сфері захисту інформації». За цей час було розроблено і введено у дію всі галузеві стандарти, близько 40 закладів вищої освіти розпочали підготовку кваліфікованих кадрів із зазначених спеціальностей. Світовий досвід підтверджує необхідність комплексного системного підходу для забезпечення успіху в цій сфері.

У 2017 р. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти погодило стандарт вищої освіти стосовно кібербезпеки, в якому чітко виписано вимоги до навчального процесу та отримані знання студентів за цією спеціальністю після закінчення бакалаврату [2]. Таким чином, було здійснено заміну галузі «Інформаційна безпека» однією спеціальністю «Кібербезпека». Робочою групою консорціуму «Партнерство заради миру» було підготовлено типовий навчальний план з кібербезпеки. Підготовка фахівців за цією спеціальністю має відбуватися у тісній співпраці академічного середовища та компаній-роботодавців.

Базуючись на наведених результатах, можна сформулювати основні компетентності у сфері підготовки фахівців для національної системи кібербезпеки:

- здатність випускників до системного аналізу та викладення методологічних і теоретичних основ забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави у кібернетичному просторі, що включає кіберінфраструктуру, кіберсервіси, соціологічні та психологічні сфери, пов'язані з діяльністю людини;
- володіння достатніми науковими знаннями щодо теоретичних та методологічних основ запобігання кіберзлочинності, кібертероризму, кіберконфліктам на основі впровадження методів забезпечення кібербезпеки;
- уміння застосовувати стандарти, процедури та додатки для забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації та інформаційних систем;
- здатність використовувати системи та інструменти, які необхідні для мінімізації ризику у кіберпросторі;
- здатність здійснювати організаційно-технічні заходи з виявлення, реагування та запобігання загроз, а також відновлення після інциденту;
- розробляти концепції, проекти та реалізовувати системи управління кібербезпекою.

Сьогодні у м. Києві студентів за спеціальністю «Кібербезпека» навчають у таких закладах вищої освіти: Національна академія Служби Безпеки України (Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки), Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний авіаційний університет, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Державний університет

телекомунікацій, Міжрегіональна академія управління персоналом (факультет комп'ютерно-інформаційних технологій), Київський національний університет будівництва і архітектури, Київський університет імені Бориса Грінченка, Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи», Київський інститут економіки та гуманітарії, Європейський університет.

Тобто, враховуючи накопичений значний практичний досвід, потужний кадровий потенціал кафедри комп'ютерних наук, на часі у Київському національному університеті культури і мистецтв на факультеті PR, журналістики і кібербезпеки розпочати підготовку здобувачів вищої освіти за новою спеціальністю «Кібербезпека» першого освітнього рівня «бакалавр».

Отже, нові виклики, які несе з собою перехід на 5G-мережі, функціонування яких кардинально залежить від коректної роботи програмного забезпечення, а впровадження нової технології матиме нові непередбачувані загрози; пандемія COVID-19 матиме доволі довготривалий вплив на світовий порядок, посилюючи роль електронних комунікацій у всіх сферах життєдіяльності суспільства, що підвищує ступінь вразливості процесів обробки інформації, зокрема персональних даних; післявоєнна відбудова України потребуватиме великої кількості фахівців найвищого ґатунку у сфері захисту інформації та усунення кіберзагроз. Це вимагатиме належного рівня їхньої підготовки у майбутньому задля розбудови незалежної і процвітаючої держави.

Література

1. Богуш В. М. результати дослідження підходів до реалізації стандарту вищої освіти за спеціальністю «Кібербезпека» у сфері підготовки фахівців для національної системи кібербезпеки [Електронний ресурс] / В. М. Богуш // Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2018 р.). – Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. – С. 21–25. – Режим доступу: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_35588992.pdf#page=21. – Заголовок з екрана.
2. В Україні узгоджений перший стандарт вищої освіти за спеціальністю «Кібербезпека». – Режим доступу: <https://iccc.pro/article/v-ukrayini-uzgodzhenyy-pershyy-standart-vyshchoyi-osvity-za-specialnistyu-kiberbezpeka>. – Заголовок з екрана.
3. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 5 березня 2019 р. № 53/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>. – Заголовок з екрана.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469- VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. – Заголовок з екрана.
5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>. – Заголовок з екрана.
6. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719-2006-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-%D0%9A%D0%9C%D0%A3/type-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0/1719-2006-%D0%BF-13.12.2006.htm. – Заголовок з екрана.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 15 березня 2016 р. № 96/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>. – Заголовок з екрана.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>. – Заголовок з екрана.

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>. – Заголовок з екрана.

УДК 316.772.5

Рибаченко Віктор Федорович,
доцент кафедри зв'язків з громадськістю та журналістики,
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ДЕНДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ТИП І СУБ'ЄКТ КОМУНІКАЦІЇ

Типологія як універсальний метод наукового пізнання створює методологічну основу для об'єднання різноманітних індивідуальних сутностей в певні впорядковані на основі певних критеріїв типи. В різних науках про людину це відбувається по-різному.

Так існують різноманітні концепції культурно-історичних (М. Данилевський, О. Шпенглер, Макс Вебер, Ф. Бродель, А. Тойнбі, С. Гангтінгтон) чи психологічних (Айзенк Г. Ю., Фромм Е., Юнг К.-Г. інші типів. Критеріями віднесення до кожного з них є обрані авторами історико-культурні чи психологічні явища. Але в суспільствознавстві на перетині соціологічного та культурологічного підходів існує поняття «соціально-культурний тип», який уособлює єдність соціальних та культурних детермінант і є об'єктом розгляду в даній роботі [4, 39].

Одним із найвідоміших в європейській історії є тип денді, який визначається у Вікіпедії як «соціально-культурний тип кінця XVIII та XIX сторіччя...» і котрий породив таке суспільно-культурне явище як дендизм. Воно справило дуже помітний вплив на суспільне життя Західної Європи, особливо Англії і Франції, а за тим і по всьому світу і втілювалося у культурно-мистецький феномен естетичного дендизму. Деякі дослідники використовують і вираз «релігія дендизму».

Особливо яскраво цей феномен було реалізовано в творах і стилі життя таких видатних фігур європейської культури як Байрон, Шарль Бодлер, Оскар Уайльд, Габріель д'Аннунціо, Роберт де Монтеस्क'ю інших.

Правда в українській культурі дендизм виразно не проявився. Хоча в найкращі періоди свого нелегкого життя справжнім денді, бувало, виглядав і Тарас Григорович Шевченко – правда, суто зовні, у своєму візуальному іміджі, модному і доволі вишуканому. Згадаймо і карикатурний образ українського денді XIX століття – Сидора Петровича Голохвостого.

Першому і найзнаменитішому денді в історії дендизму – Джорджу (Бо) Браммелу (1778-1840 рр.) в центрі Лондона у 2002 році поставили пам'ятник скульптора Ірени Седлецької. Що цікаво, скульптурна фігура Бо Браммела підозріливо схожа на карикатуру, яку намалював на нього при житті Річард Дайтон. Але будемо вважати, що це прояв тонкого англійського гумору.

Наголошу: пам'ятник в центрі Лондона поставили людині, яка ніякими суспільно-мистецькими здобутками не відзначилася і усе своє життя займалася лише тим, що на власному прикладі пропагувала дендизм як стиль життя. Правда йому вдалося переконати навіть тогочасного короля Англії Георга IV, який також вважався сучасниками справжнім

денді. Пам'ятник Бо Браммелу поставили саме як супер-денді – чим унаочнили місце такого соціально-культурного типу в історії європейської цивілізації і віддали йому належне як феномену світового значення. Культурологи вважають, що символіка пам'ятника може бути інтерпретована як комунікаційна модель, що інтегрує наше сприйняття в єдиний смисловий простір культури. Тож бронзовий Бо Браммел в центрі британської столиці наочно і, як писав класик, «вагомо, грубо, зримо», вписує дендизм у смисловий простір англійської, європейської та світової культури. Саме дендизм а не тільки особистість Бо Браммела.

Протягом 18-20 ст. денді уособлювали і пропагували специфічний стиль життя, своєрідну естетику поведінки і були суб'єктами такої соціальної комунікації із середовищем, яка маніфестувала їх персональну виразність, неповторність. Цей стиль називали «елегантне життя» [6, 27].

Претендувати на соціальний статус денді міг тільки представник аристократії чи культурно-мистецьких спільнот. Адже дендизм як стиль життя не передбачав щоденної фізичної праці. Оноре де Бальзак у роботі «Трактат про елегантне життя» вивів 5 афористичних положень:

«І. Мета цивілізованого життя – дозвілля. ІІ. Абсолютне дозвілля породжує сплін. ІІІ. Елегантне життя у сенсі слова є мистецтво одухотворити дозвілля. ІV. Людина, яка звикла до праці, не в змозі збагнути, що таке елегантне життя. V. Висновок. Щоб стати елегантним, треба знайти право насолоджуватися дозвіллям, минаючи працю: іншими словами, виграти велику суму в лотерею, народитися сином мільйонера, князем або щасливчиком, який, нічого не роблячи, обіймає кілька посад одразу» [2, 12].

Оскільки поняття «сплін» означає легку депресію, апатію, меланхолію – стани, які настають, зокрема, в результаті нереалізованості сутнісних сил особистості, її талантів, схильностей, то перевага дозвілля над продуктивною діяльністю практично завжди призводить до різноманітних депресивних станів різної тяжкості. Недарма ж найзнаменитіший денді Бо Браммел завершив свій життєвий шлях в психіатричній лікарні. І не він один з численної когорти різнонаціональних денді мав відповідні розлади психіки.

Ряд знаменитих літературних персонажів, що сповідували дендизм, такі як байронівський Чайльд-Гарольд, шатобріанівський Рене, пушкінський Євгеній Онегін («как денди лондонский одет» - характеризував його автор), лермонтовський Печорін, констанівський Адольф уособлювали соціально-психологічний тип так званих «зайвих людей», що не знаходили собі місце в соціальній структурі свого часу і не могли (чи не хотіли) послужити тому соціально-політичному порядку, в котрому вони існували, але не завжди були в нього включені, тому часто відчували відчуженість.

За визначення Оноре де Бальзака, елегантне життя є досконалістю зовнішнього оздоблення життя. Тож елегантність як принцип стилю життя субкультури денді реалізовувалась, передусім, у демонстративній візуальній виключності і часто викличності. Денді у першу чергу були зайняті своїм габітарним іміджем і цілеспрямовано намагалися ним якщо не кинути виклик оточенню, то здивувати, захопити, стати об'єктом обговорення – чим реалізовували номінативну функцію іміджу, функцію називання, тобто виокремлення, виділення фігури, що називається, із тла (фона).

Саме так визначалися стартові позиції денді в актах соціальної комунікації. Денді прагнув, щоб його обов'язково помітили, вирізнили із натовпу, яким би аристократичним той не був би, розглядали б, обговорювали б, бажано захоплювались би. Але і в ситуації критики денді знаходили психологічні підстави власного вивищення, трактуючи критиків як таких, що не розуміються в моді, стилі, канонах елегантного життя.

Роль зовнішнього декорування особистості за допомогою габітарного іміджу у філософії дендизму посилювалася тим впливом, який, на думку денді, вбрання здійснює на того, хто

його носить. Так Бо Браммел зауважив, що жінка в пеньюарі і жінка в бальному платті – це дві різних жінки.

Структура габітарного іміджу денді включала бездоганний зовнішній вигляд зачіски, обличчя, рук, особливо нігтів, гардеробу, взуття, аксесуарів. Високо цінувалися витончені запахи, тому процедурі регулярного омовіння денді приділяли велику увагу. Всі елементи габітарного іміджу денді мали бути виключно яскраві, модні, якісні, рідкісні, високовартісні. Популярний нині стиль кежуал, або одяг для повсякденності, сприймався кожним денді як неможливий варіант і майже особиста образа.

Навіть в тяжкі часи свого життя денді намагалися підтримувати хоча б елементи колишнього блискучого габітарного іміджу. Розповідаючи про зустріч з постарілим Бо Браммелом у нього вдома, коли денді ще не встигав привести себе в порядок, Оноре де Бальзак писав: «Ми відвідали його вранці, коли він щойно встав із ліжка. Домашній халат великої людини носив відбиток нещастя, що сталося з ним, але в той же час чудово гармоніював з обстановкою його житла. І в старості, і в бідності Браммел залишався Браммелом: правда, подібно до Георга IV, він злегка обрюзг, і це порушило ідеальні пропорції його колись стрункої фігури; гірше за те, колишній бог дендизму носив перуку!.. Страшний урок!.. Браммел у такому вигляді!..» [1, 26].

Однак для іміджу денді мали значення і різноманітні елементи середовищного іміджу, до яких можна включати не тільки предмети, але й живих істот – домашніх тварин і навіть людей близького оточення. Тому Бальзак відзначає таку деталь під час відвідин Бо Браммела: «Коли з сусідньої кімнати вийшла трохи повненька, але все ще елегантна леді і пішла готувати чай, ми зрозуміли, що Браммел має свою маркізу Конінгхем» [1, 27]. Цю оцінку можна вважати позитивною для трохи підупалого іміджу Бо Браммела, оскільки остання коханка вінценосного денді Генріха IV Елізабет маркіза Конінгхем вважалась однією з найелегантніших дам королівства.

Важливою ознакою іміджу денді вважалась витончена кінетика, тобто рухливість, зокрема вишукані манери, в основі котрих були закладені величавість і церемонність, що мало справляти враження благородства, аристократизму елітаризму. Пантомімічний імідж, тобто рухи тіла, мав ґрунтуватися на прямій поставі, гордо піднятій голові, погляді «згори вниз» і бути неспішними, сповненими підкресленого почуття власної гідності. Іміджевою фішкою таких манер вважалась і деяка показна та підкреслена недбалість щодо пошкодження чи втрати чогось значного і вартісного, чи до слів та вчинків когось в очах денді малозначущого, що мало ніби свідчити: «Для мене це дрібниця, це не варто моєї уваги».

Для мімічного іміджу денді вважалось бажаною стримана маска зверхності, емоційної холодності, незворушності, зневаги і навіть легкої гидливості – що мало засвідчувати принципове вивищення денді над іншими, особливо «не денді». Денді вважали себе відокремленими від звичайних співгромадян особливими істотами, людьми вищого ґатунку не тільки за походженням чи статками, але й за стилем свого життя, а Бо Браммел довершував цю думку так: «Нема істоти, менш схожої на людину, ніж людина з вулиці. Я рішуче проти зняття бар'єру, що відділяє елегантне життя від звичайного».

Особливою формою кінетичного іміджу денді вважали так зване фланування – соціокультурну практику безцільних прогулянок в міському середовищі, в особливо людних центральних вулицях, бульварах і парках. Як вважали видатні письменники Сент Бьов, Оноре де Бальзак, Стендаль, Альфред де Мюссе, Едгар По, інші – ці нібито пустопорожні гуляки, яких вони називали фланерами, насправді в цих зовні безцільних флануваннях туди-сюди мали мету: себе показати та інших подивитися, тобто влаштувати собі «візуальну гастрономію», насолоду спогляданням інших.

До речі в містах України така соціокультурна практика, як вечірні нібито безцільні гуляння центральними вулицями в святковому вбранні, мала місце в другій половині ХХ

століття, включно до початку масового домінування телепереглядів як способу проведення вільного часу. Тільки тоді вітчизняні фланери не відчували себе повноцінними денді, що не заважало їх святково одягненим супутницям відчувати себе справжніми дамами, а то й принцесами і королевами.

Деякі історики моди схильні відносити стиль денді до ділового стилю, що суперечить самому способу життя цієї субкультури – адже денді були принципово не діловими людьми. Філософія і естетика елегантного життя, яку сповідували денді, передбачала демонстративний тип поведінки і зовнішнього вигляду, візуального іміджу. А філософія і естетика ділового способу життя передбачає прагматичний спосіб мислення, раціонально вибудований візуальний імідж і стриманий тип поведінки. Недарма естетика ділового костюму будується на принципі доцільності, а естетика костюму денді – гламурна.

Відповідно філософії та естетиці елегантного стилю життя, властивого усій субкультурі денді, в якій би країні і у які часи не розглядати цей феномен, кожен денді був дуже активним і цілеспрямованим суб'єктом соціальної комунікації. На перший погляд це звучить парадоксально – адже жодною соціально корисною і важливою діяльністю денді не займалися, соціальними проблемами свого суспільства не переймалися. Але соціальна комунікація, яку планували, ретельно готували і демонстративно реалізовували денді полягала у досягненні досконалості, виразності, оригінальності свого візуального іміджу включно зі своїм середовищним іміджем. Адже які у денді коні, який екіпаж, які слуги, які мисливські собаки, яка зброя, які колекції витворів мистецтв – усе це мало значення і працювало на інтегральний імідж денді.

Поки усі ці блискучі елементи персонального іміджу будь якого денді ніхто не бачив, не обговорював, не оцінював – вони були, висловлюючись кантівськими категоріями, своєрідною «річчю у собі», не проявленою для світу. Вступаючи у комунікацію з престижним оточенням, так званим світським товариством, «вищим світом» денді ставав суб'єктом явленням, в соціально-культурному сенсі оприлюдненим і презентував себе світові у всій візуальній та поведінковій повноті проявлення.

Денді як соціокультурний тип був породженням свого часу, коли аристократія вважалась панівним соціальним станом в структурі суспільства більшості розвинених країн Європи. В ті часи романтизм як ідейно-художній напрям розвитку культури також завойовував уми європейської еліти.

Дендизм і народився у середовищі аристократичних романтиків, які високо поцінювали естетизм як принцип формування власного стилю життя. Від них він розповсюдився і в середовищі культурно-мистецьких професій – від літераторів, журналістів, поетів до художників і світських активістів. Саме митці – поети, письменники, художники – перетворили стиль життя завсідників закритих аристократичних клубів на розпірене суспільне явище, яке згодом викристалізувалось у соціально-культурний тип денді та дендизм як течію, що ґрунтувалась на трьох китах – грошах, владі і таланту.

Але у ХХ столітті після ряду народно-демократичних революцій і переходу аристократії на маргінеси історії, дендизм, як соціально-культурний феномен, зійшов нанівець. Мистецьким символом цього процесу стала картина класика шведського живопису постімпресіоніста Нільса Дардела «Денді, що помирає», написана ним у 1918 році.

Проте хоча дендизм як соціокультурне явище помер, його ідеї знаходять свою реінкарнацію в інших соціокультурних типах, зокрема таких як метросексуал. Але це вже тема іншої роботи.

Література

1. Бальзак, О. де. Патологія суспільного життя. [Електронний ресурс] / Оноре де Бальзак – Режим доступу : https://librebook.me/patologiiia_obchestvennoi_jizni/vol1/1 – Назва з екрану. – [Дата звернення : 30.05.2022].
2. Бальзак, О. де. Трактат об елегантній жити [Електронний ресурс] / Оноре де Бальзак – Режим доступу : https://librebook.me/patologiiia_obchestvennoi_jizni – Назва з екрану. – [Дата звернення : 30.05.2022].
3. Дендизм // Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1: А – Л. – С. 267-268.
4. Х'єлл, Л. Теорії особистості. Оновні положення, дослідження і застосування. / Л. Х'єлл, Д. Зіглер – Київ: PSYLIB, 2006. – 374 с.
5. Культурно-історичний тип // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
6. Мартен-Фюжье Анна. Элегантная жизнь или как возник «весь Париж». Москва: им. Сабашниковых, 1998. 480 с.
7. Сидор, А. Шарль Бодлер та «релігія дендизму» / А. Сидор // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Львів, 2012. – Вип. 20. Ч. 2. – С. 132–141.

СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ, СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ

УДК 334.724:001:102:02(477)

Биркович Тетяна Іванівна,

*докторка наук з державного управління, кандидатка юридичних наук,
м. Київ, Україна*

Худяков Володимир Владиславович,

*студент Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

КРАУДФАНДИНГ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ

Перехід до інформаційного суспільства сприяє формуванню сучасних креативних методів та принципів управління соціокультурної сфери в Україні. Мережа Інтернет, сервіси та послуги в Інтернеті, програмне забезпечення дозволяють «оцифровувати» будь-які процеси в діяльності бібліотечних установ. Вони також допомагають створювати більш гнучку взаємодію як в середині бібліотеки так і комунікацію зовні, дозволяють формувати інформаційну базу для підвищення ефективності функціонування інформаційно-бібліотечних центрів в Україні.

Інформаційно-бібліотечний центр здійснює: доступ до наукової, довідкової, методичної та іншої літератури; доступ до фонду періодичних видань; доступ до електронних бібліотек; віддалене інформаційне обслуговування; організація на базі ІБЦ заходів офіційного та неофіційного характеру; редакційно-видавничу діяльність; співробітництво з іншими бібліотеками з метою оновлення та поповнення інформаційних ресурсів тощо.

Спостерігаємо, що розвиток та втілення в життя різноманітних соціокультурних проєктів в Україні відбувається також і за допомогою краудфандингу. Краудфандинг – це спосіб залучити кошти для росту і розвитку проєкту, ініціативи, підприємства або програми за рахунок внесків від великої кількості сторонніх осіб, які можуть бути не пов'язані ані з самим проєктом, ані з професійним бізнес-інвестуванням. Для засновника це безризикові кошти, оскільки залучаються вони на добровільній основі від небайдужих до можливого проєкту людей [2].

Щодо запровадження краудфандингу в діяльності інформаційно-бібліотечних центрів Л. Лагута зазначає наступне: «в реаліях сьогодення краудфандинг для більшості публічних бібліотек не надто знайомий і задіяний процес. Але з'явився реальний шанс і можливість протестувати ідею громадського фінансування на міцність та ефективність» [3].

Усі ці сучасні можливості котрі існують для забезпечення діяльності інформаційно-бібліотечних центрів в Україні відкривають так звані крауд-технології, які передбачають взаємодію з широким загалом бібліотечних користувачів для вирішення завдань бібліотек та реалізацію певної ідеї (проєкту). Наприклад, для цього потрібно відзняти цікаве відео, яке б привернуло увагу до вашої ідеї і надихнуло людину допомогти вам у її реалізації.

Крауд-технологія – це взаємодія підприємства з широким колом осіб (що на англійській мові визначається як «Crowd») за допомогою Інтернет-технологій, з метою використання ресурсів широкого загалу, для вирішення специфічних завдань підприємств або організацій [4].

Зокрема, В. Білоус зазначає, що «бібліотека в медіапросторі сучасності реалізовує нові напрями діяльності, що характеризуються відкритістю, гетерогенністю представлення

інформації, саморозвитком, багатоканальністю, пріоритетом горизонтальних зв'язків тощо» [1].

Інформаційно-бібліотечний центр – це сучасний майданчик для неформального спілкування, що поєднує багатий бібліотечний фонд друкованих видань та модернізовану медіазону з фондом інформаційних ресурсів, комп'ютерною мережею, виходом в Інтернет та проектором, який оснащений дизайнерськими меблями, що створюють приємну атмосферу затишку для проведення освітньої програми, майстер-класів, семінарів, конференцій тощо.

Яскравим прикладом втілення краудфандингу в діяльність інформаційно-бібліотечного центру має «Міжнародний фонд «Відродження», який оголосив конкурс ідей для партнерства в краудфандінговій ініціативі: «Культура. Спільнота» у 2020 році. Критерії відбору заявок на першому етапі: культурна цінність проекту (знаковий характер події, участь знаних митців, унікальність проекту); соціальний вплив проекту (права людини, інклюзія, гендерна рівність, екологічна сталість, європейська інтеграція України, доступ до якісної освіти, громадянська освіта, протидія корупції); спроможність команди проекту та фінансова обґрунтованість (реалістичність збору заявленої суми шляхом краудфандингу – за аналогією з подібним проектами або обґрунтування здатності проекту зібрати необхідні кошти; обґрунтовані та збалансовані витрати бюджету)» [3].

Запровадження у практику новітніх медіа в діяльність інформаційно-бібліотечних центрів дає можливість отримувати сучасні інструменти впливу та формувати стратегії зі стимулювання та залучення до їх діяльності активної аудиторії та зміцнювати соціальні зв'язки. Саме динаміка зростання мережевої комунікації на основі використання новітніх медіа і посилення їх визначальної ролі у формуванні соціальної реальності, а також поява нових способів збереження, консолідації, актуалізації, оцифрування та представлення інформації засобами комунікаційної взаємодії сприяє покращенню діяльності інформаційно-бібліотечних центрів в Україні.

Отже, краудфандинг – це по суті продаж ще не існуючого продукту. Наприклад, за зібрані через краудфандинг гроші йдуть на друкування книги «некомерційної якості». Тобто, перш ніж говорити про плюси від друку книги, потрібно зрозуміти, яку титанічну працю треба докласти, щоби зібрати гроші і це є свого роду перевірка про доцільність цієї ідеї взагалі. Роль краудфандингу в діяльності інформаційно-бібліотечних центрів в Україні полягає у залученні до процесу широкого загалу осіб необмежених однією організацією, на основі публічної оферти.

Література

1. Білоус, В. С. Бібліотека – різновекторний навігатор у соціально-комунікаційному просторі закладу вищої освіти. Бібліотечний Меркурій 2 (22) (2019): 111-129.
2. Краудфандинг: що це таке і як він працює в Україні. URL: <https://buduysvoe.com/publications/kraudfandyng-shcho-ce-take-i-yak-vin-prasyuye-v-ukrayini>
3. Краудфандинг і Цілі сталого розвитку: як поєднати? URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=3580>
4. Полторак, Катерина Анатоліївна, and Олександр Вікторович Зозульов. Застосування крауд-технологій в маркетинговій діяльності підприємств. Економічний вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. 11 (2014): 422-429.

УДК [004.774БЛОГ]:(477)

*Гуменюк Тетяна Костянтинівна,
проректорка з науково-методичної роботи
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка філософських наук, професорка,
заслужена працівниця освіти України,
м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ БЛОГЕРСЬКИЙ МЕДІАПРОСТІР: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Медіапростір – це електронне оточення, в якому окремі люди або їхні групи та інші спільноти можуть діяти разом одночасно. У цьому просторі вони можуть створювати візуальне та звукове середовище, що впливає на реальний простір. Окремим явищем, який відзначається «ідеальною картинкою» є блогерський медіа-простір, динаміка та трансформація якого є настільки стрімкою, що потребує найсучасніших досліджень.

Блогери, або так звані «лідери думок», є харизматичними людьми, які впливають на інших і для багатьох є прикладом для наслідування. Блогери знають таємницю маніпулювання свідомістю людей в інформаційному суспільстві, особливо тих, хто не в змозі аналізувати та критично мислити. Завдяки швидкому поширенню блогерського медіа-простору та його серйозному впливу на людей різного віку і соціального статусу дослідження явища сучасного блогерського українського медіапростору є актуальними та відповідає потребам гуманітарних наук та сучасної культурології.

Багато вчених досліджували феномен «блогерства» у своїх працях, проте варто відмітити, що основна кількість праць є вузьконаправленими і багато питань стосовно сучасного блогерського українського медіапростору залишається відкритими.. Більш того, динаміка та трансформація цього явища є настільки стрімкою, що потребує найсучасніших досліджень саме у контексті розвитку світової культури.

Блогерство – це хобі, що сформувало індустрію. Блогер (англ. blog, від «web – павутина», «log – журнал») – це інтернет-користувач, який веде власний канал, сайт або сторінку. Для своїх передплатників він є лідером думок у певній сфері.

Блогерство як явище з'явилося в першій половині 90-х років, а стрімкого розвитку зазнало у 2000-х роках.

Виділяють 4 види блогерів:

1. Селебріті. Це відомі люди, «зірки»: актори, співаки, спортсмени, політики та інші знаменитості. Блоги селебріті насамперед – інструмент піару, просування особистого бренду. Над акаунтом селебріті може працювати ціла команда, а самі «зірки» перетворюють блог на канал додаткового величезного заробітку.

2. Експерти. Це професіонали у своїй галузі, які перетворюють блог на освітню платформу: дають багато корисної інформації з конкретної теми. Експерту необов'язково мати навички викладання. Можна писати про що завгодно, у чому ви професіонал, та ділитися знаннями. Окрім педагогів, до експертів належать також юристи, лікарі, б'юті-блогери, фітнес-тренери, майстри з ремонту та інші фахівці, які консультують передплатників.

3. Лайфстайл-блогери. До цієї групи належать канали приватних осіб, які перетворюють на бізнес-проект свій спосіб життя. Лайфстайл-блогери зазвичай нічого не продають і заробляють лише на рекламі на постах. Бізнес будується виключно на змісті каналу: гарних фотографіях або відео, веденні онлайн-щоденника. До таких блогерів належать блогери-мами, затяті мандрівники тощо.

4. Бізнесмени. Це блоги підприємців, які через обліковий запис продають товари, зроблені самостійно, і не рекламують інші бренди.

Проте, такий поділ є умовним: канал психолога може бути і освітнім, і тим, хто продає одночасно, а блог знаменитості – майданчиком для просування і лайфстайл-блогом.

Можна зазначити такі особливості блогерського простору:

1. Блогерство стало професією, причому більшість залишили «звичайну» професію. Більш того, блогери інвестують у розвиток власного блогу.

2. Заробітки блогерів суттєво відрізняються. І це залежить не лише від кількості фоловерів. Значно важливішою є якість та активність аудиторії, а також тематика блогу. За топовими блогерами, у яких реальна аудиторія, часто стоять цілі команди, хто допомагає створювати яскравий контент, займається менеджментом, рекламою, зйомками.

3. Якість контенту, що генерується блогерами, покращується. Все частіше вони вважають за краще працювати з професійними студіями відеопродакшну, вигадують нові формати, розробляють сценарні плани. Самі рекламодавці тепер звертають особливу увагу не на залученість, а на якість контенту, що генерується.

4. Диверсифікація доходів блогерів. Блогери розуміють, що їх кар'єра короткострокова і вкладають зароблені кошти у інші проекти, купують акції, криптовалюти тощо. Однією з таких причин є швидке зростання аудиторії у TikTok: блогери намагались швидко зайняти свою нішу для того, щоб заробляти.

Щодо основних трендів блогерського простору, то можемо виділити такі:

Тренд № 1. Зростання впливу блогерів на освіту.

Помічаємо наступний тренд в освіті: молоді люди вважають за краще вчитися у блогерів, а до класичних форматів ставляться з недовірою. Звісно така «освіта» не може замінити класичної освіти у ЗВО, проте як початок професійного шляху чи як підвищення кваліфікації має право на існування.

Тренд № 2. Довгострокова співпраця інфлюенсерів та брендів.

Інфлюенсери з великою аудиторією почнуть відмовлятися від разової співпраці на користь довгострокових та/або мультиплатформних партнерств із брендами.

Тренд № 3. Значне зростання блогерського українського медіапростору через покоління Альфа. Тобто для людей, здатних світ створювати та змінювати, а не лише жити у запропонованих цифрових умовах.

Тренд № 4. Блогінг із соцмереж перейде в метавсесвіт: блогери – медіа-простір, який найшвидше реагує на тренди, вони його шукають щоб застосувати першими та збільшити через це аудиторію.

Тренд № 5. Блогінгу приділяється все більше уваги з боку ЗМІ та влади. У перспективі це можливо загрожуватиме суворішим контролем над сферою.

Отже, блогерство є новітнім способом неофіційної професійної діяльності. Сучасний блогерський український медіапростір вийшов у фазу активного зростання і цьому є три основні причини. По-перше, це легкодоступність інформації. По-друге, простота інформації. Чому одні вже відомі соціальні мережі процвітають, той же Інстаграм, TikTok, інші, де великі тексти, йдуть з ринку. Зараз фокус зміщується на сторіс. Пости потрібно читати, на них потрібен час. Сторіс – це легкозасвоюваний контент: дивіться, перегортаєте. По-третє, це візуальний ряд, який не напружує, коли не потрібно думати, не потрібно читати.

Проте, легкість та певна поверховість притаманна переважно контенту та аудиторії, самі ж блогери ставляться до своєї діяльності як до професії, вкладаючи у неї великі зусилля, досвід, знання та значні фінансові ресурси.

Література

1. Gupta A., Kumar J., Tewary T., Virk N.K. Influence of cartoon characters on generation alpha in purchase decisions. Young Consumers. 2021. Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/YC-06-2021-1342>

2. McLuhan H. Understanding Media: The Extensions of Man. S&P Global. 1964. 464 p.
3. Seijo B. Generation Alpha. C&EN Global Enterprise. 2019. 97(30). pp. 2–2. DOI: 10.1021/cen-09730-editorial
4. Бузін В. Н. Медіапростір. Соціум і влада. 2012. 2 (34). С. 9–13.
5. Гудінова І. Л. Віртуалізація реальності та її наслідки. Young Scientist. 2015. № 2 (17). С. 371–375.
6. Кафлевська С. Г., Мандро А. І. Блогерство як один з найсучасніших видів Інтернет-маркетингу. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці, 2018. Випуск 2–2 (45). с.140–144.
7. Михайлова О. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. Наукові записки. 2018. Випуск 4–5(72–73). С. 130–141.
8. Панасенко А. Р. (2020) Блог як різновид масової журналістики в умовах інформаційного суспільства Bloh yak Riznovyd Masovoi Zhurnalistyky v Umovakh Informatsiinoho Suspilstva. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 1(22). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31012020/6875
9. Чикалова Т. Гра як засіб всебічного розвитку дітей покоління Альфа. Журнал «Перспективи та інновації науки». 2021. 5(5). С. 656–665.

УДК 341.322.5 (470+571):008(477)

Добко Тетяна Василівна,
*завідувачка відділу науково-бібліографічної інформації
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
докторка наук із соціальних комунікацій, старша наукова співробітниця,
м. Київ, Україна*

ЗЛОЧИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року Російська Федерація (РФ) напала на Україну по всій довжині спільного кордону, від Луганська до Чернігова, а також із території Білорусі й окупованого Криму. Розпочалась нова трагічна й героїчна сторінка історії українського народу.

Президент України Володимир Зеленський підписав указ «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року, № 64/2022 [8]. Вже понад 100 діб Збройні сили України, Національна гвардія, воїни територіальної оборони чинять героїчний спротив російській військовій агресії. Упродовж століть Росія заперечувала існування української нації, намагалась знищити українську культуру. У період незалежності України продовжувалась російська експансія в інтелектуально-культурному просторі нашої держави. Задля реалізації власних геополітичних інтересів Росія активно застосовувала «інструменти «м'якої сили». Поміж них – проект «русский мир», організаційний та ідеологічний потенціал православної церкви, російська мова, російська книжка, російський кінематограф тощо» [1, с. 3]. З початком повномасштабного російського військового вторгнення почалось масове руйнування і знищення музеїв, бібліотек, архівів, об'єктів культурно-історичної спадщини. На захоплених і підконтрольних їй українських територіях Росія проводить систематичну агресивну інформаційну політику, спрямовану на деструкцію національної ідентичності, заперечення і приниження української нації.

З метою забезпечення належного виконання норм міжнародного гуманітарного права на території України, зокрема реалізації міжнародно-правових зобов'язань України, що впливають з Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р., Додаткових протоколів до них та інших міжнародних договорів з питань міжнародного гуманітарного права, з урахуванням викликів, пов'язаних зі збройним конфліктом на Сході

України, постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 р. № 329 утворена Міжвідомча комісія з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні.

Під захистом Міжнародного гуманітарного права («Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту», підписаної у Гаазі 14 травня 1954 р. і двох додаткових Протоколів до неї від 14 травня 1954 і 26 березня 1999 р.) знаходяться культурні цінності, а також персонал, який відповідає за їхній захист і охорону.

Згідно з даною Конвенцією, культурними цінностями вважаються рухомі чи нерухомі цінності, які мають велике значення для культурної спадщини кожного народу незалежно від їх походження та власника. Це зокрема: пам'ятники архітектури, мистецтва або історії, археологічні місцезнаходження, архітектурні ансамблі, твори мистецтва, рукописи, книги, інші предмети художнього, історичного або археологічного значення, а також колекції книг, архівних матеріалів або репродукцій цінностей; музеї, бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для збереження у разі збройного конфлікту рухомих культурних цінностей [5].

На разі РФ цинічно демонструє всьому світові жакливі результати воєнної агресії проти України, які кваліфікуються як воєнні злочини і є порушенням усіх норм міжнародного гуманітарного права. Це – численні руйнування, пошкодження установ культури, культових споруд, пам'яток архітектури, історичних кладовищ, пам'ятників, археологічних об'єктів тощо.

4 травня 2022 року заступник керівника Офісу Президента Олексій Дніпров під час брифінгу заявив, що внаслідок збройної агресії РФ пошкоджено та зруйновано культурні об'єкти в 56 територіальних громадах у 13 регіонах України. Найбільших втрат і збитків культурна інфраструктура зазнала в Донецькій, Луганській, Сумській і Миколаївській областях [4].

З метою належного документування воєнних злочинів проти людяності та об'єктів культурної спадщини, скоєних армією Росії, Міністерство культури та інформаційної політики України створило спеціальний електронний ресурс, вміст якого постійно актуалізується. Передбачається, що задокументовані матеріали будуть використані як докази для кримінального переслідування причетних до злочинів відповідно до українського законодавства у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі та спеціальному трибуналі після його створення [3].

На початку травня 2022 р. вже було задокументовано 242 випадки воєнних злочинів проти культурної спадщини України, відомо про руйнування і пошкодження в Україні 1616 пам'яток національного значення, 72 місцевого значення, 92 релігійні споруди, 35 пам'яток історії, архітектури та містобудування, 29 меморіальних пам'ятників на честь історичних особистостей та подій XIX початку XXI ст., 19 будівель та комплексів музеїв і заповідників, 33 будинки культури, театри, бібліотеки та інших об'єктів культури [6].

Російськими варварами зруйновано один з найстаріших вищих навчальних закладів України – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Маріупольський драматичний театр, Центральну міську бібліотеку ім. В. Г. Короленка міста Маріуполь, Національний музей Григорія Сковороди на Харківщині та інші об'єкти національного культурного надбання.

Окупанти бомбардували засновану у XV столітті Святогірську лавру, де укривалися монахи та мирні люди [9]. Під час обстрілу російськими військами міста Чернігів постраждали Чернігівська міська центральна бібліотека імені М. М. Коцюбинського та Чернігівська міська бібліотека для дітей імені О. Довженка. Пошкоджено будівлю Іванківського історико-краєзнавчого музею у Київській області, де зберігались картини Марії Приймаченко, роботи вишивальниці Ганни Верес та інші викохудожні твори мистецтва.

Вчинені воєнні злочини проти пам'яток культури документує також Український інститут національної пам'яті. Зібрана інформація оприлюднюється на офіційному сайті інституту, а також на його сторінках у соціальних мережах Facebook, Twitter, Telegram [2].

Міністр культури й інформаційної політики України Олександр Ткаченко закликав позбавити РФ статусу члена ЮНЕСКО через порушення норм міжнародного права й конвенцій. Він зазначив, що «Ми обов'язково відбудуємо кожну з інституцій і повернемо все, що було насильно вивезено з наших музейних фондів. Кожен із цих злочинів МКІП фіксує та ретельно перевіряє. Без покарання ніхто не обійдеться» [7]. Сподіваємось, що воєнні злочини РФ проти України, її культурної та історичної спадщини отримають належну правову оцінку і будуть покарані усі причетні.

Натомість російські окупанти продовжують знищувати, руйнувати та викрадати пам'ятки культурної спадщини України. Тому слід посилити систему захисту наших духовних скарбів і якнайшвидше зупинити російських загарбників.

Література

1. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави : зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. С. І. Здіорука. – Київ. : НІСД, 2015. – 104 с. – (Серія «Гуманітарний розвиток» ; вип. 4).
2. Воєнні злочини Росії проти культурної спадщини = Russian war crimes against cultural heritage / Інститут національної пам'яті. – Дата публ.: 18.03.2022. – Режим доступу: <https://cutt.ly/cKdGEnM>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 30.05.2022].
3. Збираємо свідчення злочинів проти культурної спадщини, вчинених російськими окупаційними військами на території України / М-во культури та інформ. політики України. – Режим доступу: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 30.05.2022].
4. Знищені об'єкти культури мають бути відновлені коштом Росії – Олексій Дніпров // Президент України : [офіц. портал]. – Дата публ. 4.05.2022. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/znisheni-obyekti-kulturi-mayut-buti-vidnovleni-koshtom-gosiy-74769>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 27.05.2022].
5. Конвенція о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта, 14 мая 1954 г. // Законодавство України / Верхов. Рада України : [офіц. портал]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 30.05.2022].
6. Названа кількість пам'яток культурної спадщини України, які зруйнували та викрали терористи // Вагомо. – Дата публ. 4.05.2022. – Режим доступу: <https://vago.com/nazvana-kilkist-pamyatok-kulturnoyi-spadshhyny-ukrayiny-yaki-zruynuvaly-ta-vykraly-terorysty.html>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 30.05.2022].
7. Олександр Ткаченко: Відбудова пошкоджених окупантами музеїв – лише питання часу / М-во культури та інформ. політики України. – Дата публ.: 18.05.2022. – Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/news/7147.html>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 30.05.2022].
8. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022 [Електронний ресурс] // Законодавство України / Верхов. Рада України: [офіц. портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення 30.05.2022].
9. Сорока М. Прицільні удари росії по нашій культурній спадщині / Михайло Сорока // Укрінформ. – Дата публ.: 8.05.2022. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3485612-pricilni-udari-rosii-po-nasij-kulturnij-spadcini.html>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення 28.05.2022].

УДК 004.92

Романюк Олександр Никифорович,
професор кафедри програмного забезпечення
Вінницького національного технічного університету,
доктор технічних наук, професор,
м. Вінниця, Україна

Мельник Олександр Васильович,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна

Коваль Леонід Григорович,
доцент кафедри біомедичної інженерії та оптико-електронних систем
Вінницького національного технічного університету,
кандидат технічних наук,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ГЕКСАГОНАЛЬНИХ КОМІРОК У ВИДАВНИЧІЙ СПРАВІ

У видавничій галузі та в сучасних системах відображення інформації найпоширенішим є прямокутний растр, який не забезпечує максимальної розподільної здатності,

Переваги гексагонального растр обумовлені здатністю гексагона замощувати робочу площину без розривів і накладань, а, також, геометричними особливостями гексагона, такими як рефлексійна симетрія, шестизв'язність гексагонального растру.

Флексографічний друк, який відноситься до інноваційної технології, забезпечує значне збільшення оптичної щільності та інтенсивності кольору відповідно до стандартних фарб для флексографського друку. Іншими перевагами є високі реологічні властивості, багатократно покращена якість друку та в значній мірі більш висока продуктивність. Сильною стороною є забезпечення високоякісного друку незважаючи на тонкий шар фарби.

Схематично процес флексодруку включає такі дії. Фарба наноситься на анілоксовий вал, що забезпечує подачу необхідної кількості фарби. З анілоксового валу фарба переноситься на гнучку друкарську форму. Між формою та друкарським циліндром подається рулонний матеріал, на якому виходить якісний відбиток

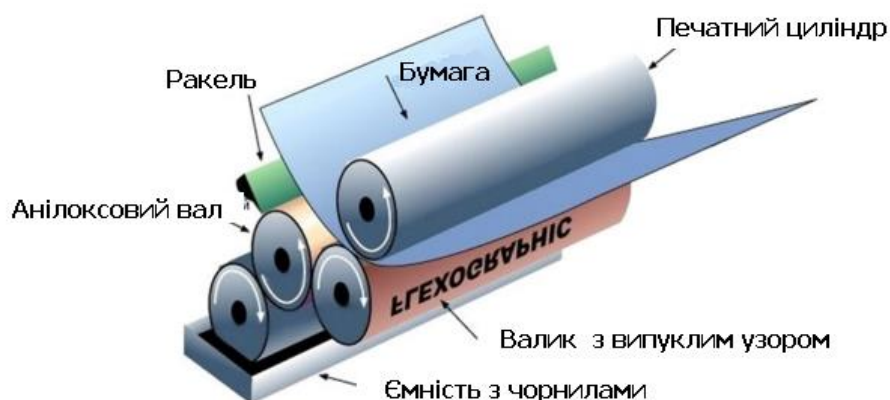

Рис. 1. Процес флексодруку

На рис. 2 наведено зовнішній вигляд валика та тип застосованих комірок.

Рис. 2. Зовнішній вигляд валика та гексагоний тип комірок

Флексодрук має низку цінних переваг:

- широкий вибір матеріалів для друку. Можна використовувати тонкі плівки, папір. Безумовно, можна працювати і з міцними матеріалами – гофрокартоном, фольгою;
- можливість отримувати відбитки різних розмірів завдяки гнучкій конфігурації форм;
- оперативність налаштування, обслуговування та переналаштування обладнання;
- можливість виконання різних поліграфічних ефектів;
- можливість використання фарб, що застосовуються для виготовлення харчової упаковки;
- має вищу екологічність, оскільки дозволяє друкувати екологічно чистими фарбами, не має спиртового зволоження.
- здійснення декількох операцій за один цикл, наприклад: друк, лакування, тиснення та висікання.

можливість друку із рулона в рулон.

Використання гексагональних комірок для друку дозволяє здійснювати. При цьому використовують різні типи растрів.

Тип растру: HCR (шестикутний растр з каналами) з радіальним розрізом для друкування плашок високов'язкими фарбами, а також для нанесення покриттів. Такий профіль растру використовують для використання в «коротких» барвистих апаратах (анілокс 6 офсет, анілокс 6 високий друк та газетний флексографський друк).

Рис. 3. HCR-растру

Тип растру: гравірований лазером керамічний растрований циліндр для друкування плашок, для грубого друку тексту та чотириколірних растрових робіт у паперово-6 картонній промисловості, зазвичай з лініатурою до 160 ліній/см.

Рис. 4. Гравірований лазером керамічний растрований циліндр

Тип растру: гравірований лазером керамічний растрований циліндр, що застосовується при підвищених вимогах до друку, лініатура до 300 ліній/см, для друкування плашок, тонкого тексту та чотириколірних растрових робіт; підходить для виготовлення конвертів, етикеток та гнучкого кування.

Рис. 5. Растрований циліндр для підвищених вимогах до друку

Для нанесення комірчастої растрової сітки на поверхню растрованого циліндра існують різні способи: накочування, при якій на поверхні циліндра одночасно розвальцьовується множиною комірок; електронне гравірування алмазним різцем, при якому кожен осередок обробляється окремо. у цьому процесі інструмент вдавлюється у матеріал, відбувається його ущільнення та утворення поглиблених комірок; травлення (фотохімічний спосіб, застосовуваний виготовлення формних циліндрів глибокого друку); електронне гравірування на геліоклішографі, у якому штихель вибирає обсяг комірок; лазерне гравірування керамічного шару (наприклад, оксиду хрому), у якому матеріал із осередків випаровується.

Використання гексагонального растру забезпечує мінімальний тиск на матеріал та замощує робочу площину без розривів і накладань

Література

1. Романюк О. Н. Моделювання гексагонального растра на квадратному растрі / О. Н. Романюк, О. В. Мельник, О. В. Стукач // Матеріали сьомої міжнародної науково-технічної конференції «Моделювання і комп'ютерна графіка», м. Покровськ, м. Київ, 18–24 вересня 2017 р. – С. 286.
2. Романюк О. Н. Деякі застосування гексагональної моделі пікселя./ О. Н. Романюк., Ю. О. Панфілова // Тези доповідей XI Міжнародної науково-технічної конференції «Інформаційно-комп'ютерні технології – 2020 (ІКТ-2020)», м. Житомир, 09 – 11 квітня 2020 р. – Житомир: Житомирська політехніка, 2020. – С.116–117.

3. Романюк О. Н. Формування відрізків прямих на гексагональному растрі / О. Н. Романюк, О. В. Мельник, О. В. Романюк // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія «Інформатика, кібернетика та обчислювальна техніка». – 2016. - №2(23). – С. 69–72.
4. Olexander N. Romanyuk, Sergii V. Pavlov, Olexander V. Melnyk, Sergii O. Romanyuk, Andrzej Smolarz, Madina Bazarova, «Method of anti-aliasing with the use of the new pixel model», Proc. SPIE 9816, Optical Fibers and Their Applications 2015, 981617 (17 December 2015); doi: 10.1117/12.2229013
5. Романюк О. Н. Особливості гексагональної моделі піксела / О. Н. Романюк, О. В. Мельник // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2014. – № 1. – С. 91–95.
6. Романюк О. Н. Визначення типів крокових приростів для побудови кола на гексагональному растрі / О. Н. Романюк, О. В. Мельник, І. В. Абрамчук // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. 2017. № 3. С. 172–175.
7. Романюк О. Н. Реалізація кругової інтерполяції при використанні гексагонального растру / Романюк О. Н., Мельник О. В., Романюк О. В // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Інформатика, кібернетика та обчислювальна техніка. 2017. №. 1 (24). С. 53–58.

УДК 004.921

Романюк Олександр Никифорович,
*професор кафедри програмного забезпечення
Вінницького національного технічного університету,
доктор технічних наук, професор,
м. Вінниця, Україна*

Романюк Оксана Володимирівна,
*доцентка кафедри програмного забезпечення
Вінницького національного технічного університету,
кандидатка технічних наук,
м. Вінниця, Україна*

Михайловський Владислав Олександрович,
*студент факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії
Вінницького національного технічного університету,
м. Вінниця, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ ПЛАНШЕТІВ У ВИДАВНИЧІЙ СПРАВІ

У сучасному світі технологічні засоби стрімко розвиваються та набирають велику популярність. Графічний планшет [1] – периферійний пристрій, призначений для формування, введення та редагування цифрової інформації у графічній формі. Він допомагає спростити формування та редагування графічної інформації та має можливість синхронізації з комп'ютером через USB або Bluetooth. Дигітайзер може використовуватись як дизайнерами, так і фотографами, художниками, а також бути корисним у видавничій справі як інструмент за допомогою якого можна створювати брошури, журнали та макети проекту.

Метою статті є аналіз графічних планшетів та надання інформації про засіб, сферу використання та найпопулярніші його види.

Аналіз графічних планшетів

Графічний планшет має поверхню, на якій можемо малювати пальцем або стилусом. Пристрій підключається до комп'ютера, а стилус – до гаджета. Засіб записує зображення як дані, які потім зберігає у вигляді файлу або документа [2].

Планшет працює, підключаючись до комп'ютера через порт USB, аналогічно кріпиться стилус. Коли споживач малює лінію за допомогою стилуса – малюнок не відображається на пристрої, адже замість цього генерується сигнал, який спрямовується на вертикальну сітку проводів, що проходять через девайс. У дигітайзері з сенсорним екраном монітор стає повною поверхнею для запису, де користувач безпосередньо взаємодіє з дисплеєм замість того, щоб на одній поверхні малювати, а на іншій переглядати. Графічні планшети мають різний рівень чутливості до тиску на поверхню пальцем або цифровим пером. Далі відбувається відображення позначки, яка є еквівалентною до рівня натиску. При сильному натисканні цифровим пером лінія або позначка стають темнішими, а при легкому – призводить до появи світлішого відтінку. Завдяки чутливості до тиску користувач відчуває більш природній підхід до малювання на комп'ютері.

Пристрій може використовуватись у багатьох сферах для подачі матеріалу, який своїм фірмовим стилем може привернути увагу користувачам. Головними споживачами можна виділити дизайнерів, які використовують пристрій для професійних цілей. Найчастіше це рекламні послуги та створення вебсайтів або мобільних додатків.

Архітектори та інженери також можуть використовувати даний пристрій для конструювання та проектування будинків, пристроїв і так далі. Апарат також можна застосовувати для цифрування підпису людини, наприклад в роздрібних магазинах та паспортних відділах. На екрані з'являється окреслена ділянка для підпису, де є можливість залишити свій підпис після використання кредитної картки для здійснення покупки або закріплення підпису за певним документом. Створення та вимальовування кадрів анімації, моделювання 3D графіки – це одні з багатьох функцій, на які здатен графічний планшет. Але для опанування цього засобу потрібно витратити чимало часу, адже з перших годин навряд чи людина може розкрити повний потенціал девайса.

Видавнича справа давно почала використовувати цифрові інструменти для покращення справи. Зв'язок графічних дизайнерів та видавництва має гарну кооперацію, яка допомагає створити різноманітні брошури та журнали. Завдяки графічному планшету дизайнер може зосередитись на зображеннях, таблицях або макеті проекту. Настільне видавництво доопрацьовує продукт і підготовлює його до того, щоб стати справжнім та відправити у світ. Для прикладу можна розглянути книгу, у якій обкладинка грає важливу роль у споживачів, які акцентують увагу на зовнішній вигляд. Завдяки графічному планшету є можливість розробити унікальний стиль обкладинки для більшого охоплення, а видавнича справа – бере усі елементи і складає їх разом. Наразі активний фокус перенесли на різноманітні платформи, зокрема, смартфони, комп'ютери та планшети. Навички графічного дизайну передували настільному видавництву, але графічні дизайнери швидко наздогнали можливості цифрового дизайну, які представило нове програмне забезпечення. Загалом, дизайнери мають солідний фон у макеті, кольорі та типографіці. Вони також мають навички, щоб найкраще залучити глядачів і читачів. Хоча настільне видавництво вимагає певної творчості, воно більше орієнтоване на виробництво, ніж на дизайн.

Існують різні типи графічних планшетів. Умовно їх поділяють на три, кожний із яких створений для реалізації певних цілей.

Настільний графічний планшет відносять до напівпрофесійних пристроїв [3]. Частіше всього їх використовують для введення текстових нотаток і малювання. За розміром пристрої збігаються з форматом аркушу A4/A5, але можна знайти і в меншому розмірі. Підходить для початківців.

Інтерактивний графічний планшет належить до професійного класу та має високі показники роздільної здатності екрану, також додатково оснащується високочутливим

цифровим пером. Найпоширеніший розмір для даного апарату А3. Ця модель популярна для роботи дизайнерів, художників і переважно архітекторів чи інженерів.

Найпростішим варіантом з вище перерахованих є планшет для підпису, ще його називають цифровим блокнотом. Пристрій дає змогу ставити підпис на електронних документах, зберігати невеликі нотатки, але для малювання та 3Д проектування не підходить.

Графічні планшети є поширеними пристроями, які випускаються різними компаніями. Перевагу надають двом компаніям, які виготовляють топові пристрої у даній сфері: Wacom [4] і Genius [5]. Проаналізуємо основні характеристики та призначення моделей з кожної компанії.

Компанія Wacom відома своїми якісними пристроями з технічними характеристиками, серед яких споживачі різного рівня досвіду можуть вибрати найкращий для себе варіант планшета. Модель Wacom Intuos S B Black – девайс середньої лінії, який можна використовувати для створення цифрових малюнків і редагування фотографій. Він зручний як в налаштуванні, так і у використанні.

Головні характеристики графічного планшета наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Головні характеристики Wacom Intuos S B Black

Тип робочої поверхні	Графічний планшет
Активна область	152 x 95 мм
Роздільна здатність	2540 Ipi
Кількість кнопок планшета	4 шт
Швидкість зчитування	133 PPS
Інтерфейс підключення	Bluetooth/micro USB

Genius [5] - тайванська корпорація, яка відома виробництвом комп'ютерної периферії. Основним класом продажу є недорогі пристрої, які підходять для креслення, малювання, створення нотаток і редагування зображень. Більшість моделей мають компактний розмір.

Genius MousePen i608X 6x8 за допомогою бездротового пера та миші дозволяє користувачам систем Windows і Mac робити записи, нариси, малювати та підписувати повідомлення електронної пошти. Простий зручний у використанні.

Основні характеристики планшета наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Основні характеристики Genius MousePen i608X 6x8

Тип робочої поверхні	Графічний планшет
Активна область	203.2 x 152.4 мм
Роздільна здатність	2540 Ipi
Кількість кнопок планшета	29 шт

Роздільна здатність дисплея	2048x1536
Інтерфейс підключення	USB

Використання графічних планшетів дозволяє оперативно сформувати графічні зображення, які використовуються у видавничій справі. Популярність цих пристроїв зростає кожного дня, моделі модифікуються, до них додають нові функції, які покращують процес роботи. Девайси широко використовуються в різноманітних сферах, як для професійної, так і для аматорського справи.

Література

1. Дигітайзер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%B3%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%B9%D0%B7%D0%B5%D1%80>
2. How a graphics tablet works [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.businesstoday.in/magazine/know-tech/story/graphics-tablet-24538-2011-12-12>
3. Что такое графический планшет: 3 вида устройства + советы по выбору [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.moyo.ua/news/chto-takoe-graficheskij-planshet-3-vida-ustroystva-sovety-po-vyboru.html>
4. Wacom [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Wacom>
5. Genius [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Genius>

УДК 005.92

Шевченко Олена Василівна,
професорка кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Державного університету «Одеська політехніка»,
докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
м. Одеса, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

Перед бібліотечною системою України стоїть важлива місія, яка головним чином полягає у тому, щоб забезпечити високий рівень інтеграції в інформаційний простір, стати чітким орієнтиром у розбудові інформаційного суспільства і його концепцій, а також у тому, щоб гідно реагувати та впроваджувати інноваційні рішення для того, щоб зберігати свій високий статус у системі соціальних інституцій країни та залишатися конкурентоспроможним елементом державної структури.

Перш за все, перед нами постає завдання у формулюванні інноваційної моделі бібліотечної системи України відповідно до методів та способів цифровізації. Так, модель інноваційного розвитку бібліотечної системи України включає в себе декілька аспектів (рис. 1).

Як зображено на рис. 1, модель розвитку включає в себе п'ять основних напрямів, виділених нами з точки зору рекомендаційного покращення. Так, серед них: оцифрування як один із етапів утворення цифрових ресурсів бібліотеки, цифрової взаємодії бібліотечних структур України між собою; застосування мобільних технологій та впровадження створення мобільних додатків бібліотек з метою задоволення інформаційних потреб сучасних читачів та надання вільного доступу до колекцій бібліотеки; цифрові виставки – вдосконалення форматів віртуальних виставок та заходів за допомогою сучасного

програмного забезпечення; інтернет-інтеграція – створення цифрового контенту бібліотеками та просування його у соціальних мережах та відеохостингах; VR/AR – утворення принципово нових форматів у користуванні книгою як інформаційним продуктом бібліотек за допомогою технологій віртуальної та доповненої реальності.

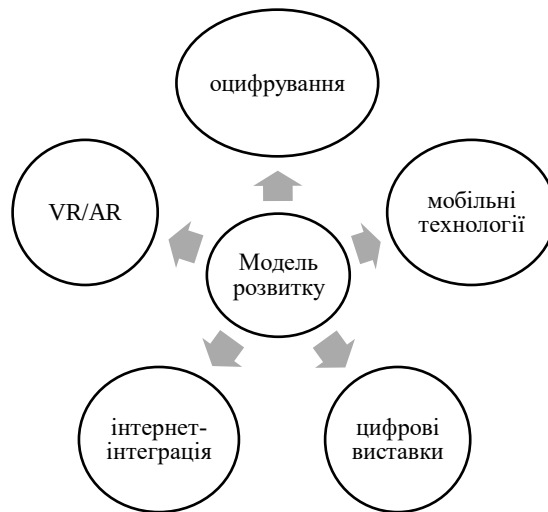

Рис.1. Аспекти моделі інноваційного розвитку бібліотек України

Тобто, дана модель включає в себе як нововведення, які ще практично не були застосовані у бібліотечній системі України (наприклад, технології VR та AR поки не мають широкого поширення), так і напрями вдосконалення вже існуючих елементів бібліотечної справи (наприклад, оцифрування документів та виставкова діяльність).

Відповідно, бібліотека сьогодні відповідно до даної стратегії має відповідати таким принципам: «створювати: електронні каталоги друкованих та цифрових видань, бази даних читачів, нормативні файли (автоматично); автоматизувати: процес формування каталожних карток та їхній друк, пошук за визначеними критеріями, процес комплектування, процес видавання літератури і взаємного діалогу з читачами; формувати: бази даних та тематичні колекції, орієнтовані на певну проблематику, з використанням можливостей сайтів, бібліотечних інформаційно-аналітичних видань, ознайомлювати читачів із анотованими списками нових надходжень; забезпечувати доступ до: фондів, цифрових каталогів, сайтів, баз даних; здійснювати довідково-бібліографічне обслуговування» [1]; організовувати виставкову діяльність та культурні заходи за допомогою сучасних цифрових технологій; створювати власні інформаційні продукти та цифровий контент.

Упровадження інноваційної моделі цифровізації бібліотечної системи України – це складний та надзвичайно місткий процес, який має багато аспектів, які створюють вплив на його реалізацію.

Ініціація є першим та одним з ключових етапів інноваційного процесу. Це той перший крок, який полягає у тому, щоб утворити певну ідею або комплекс рішень, які на сьогоднішній день є максимально актуальними, доречними та такими, що сприятимуть об'єктивному покращенню роботи певної системи, об'єкта або їх групи.

Маркетинг – це етап, на якому проводиться збір та аналітика попиту аудиторії (у нашому випадку – читачької аудиторії) на певні продукти, послуги та інші нововведення. Випуск або ж виробництво інновації – розглядаючи цей етап у контексті запропонованої нами стратегії, можемо стверджувати, що він включає в себе розробку мобільного додатку, створення фото-, відеоконтенту (у тому числі із застосуванням технологій AR, VR), створення цифрових копій видань, адже ці процеси передбачають безпосередньо творчу діяльність та виробництво інформаційних продуктів.

Просування – це важливий етап з точки зору залучення потенційної аудиторії до користування новими послугами та технологіями.

Оцінка економічної ефективності інновацій – проведення збору та аналізу статистичних даних щодо витрат, що були вкладені у розробку та реалізацію інноваційної моделі.

Дифузія являє собою остаточний та заключний етап у всьому процесі інноваційного впровадження, що полягає у тому, щоб розповсюдити ті інноваційні ідеї та моделі, які вже були успішно впроваджені у певних бібліотеках, або ж регіонах України, на більш високому рівні.

Ми припускаємо, що раціональним рішенням буде попереднє впровадження інновацій у центральних регіонах, а після певного випробувального терміну, із врахуванням певних доопрацювань, залучення нових джерел фінансування, перехід на новий рівень, тобто поширення інноваційної моделі в обласних, сільських та інших бібліотеках України.

Отже, можна зробити висновок, що механізм впровадження інноваційних технологій у діяльність бібліотек України – це складний процес, який включає в себе сім послідовних етапів: ініціація, маркетинг, випуск, реалізація, просування, оцінка, дифузія, які тісно пов'язані між собою, тому при правильному їх дотриманні можна досягти високого результату в аспектах ефективності та оновлення концепції бібліотек у період цифровізації.

Література

1. Медведєва В. Інноваційні технології – майбутнє бібліотеки / В. Медведєва // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 8. – С. 28-32.
2. Онищенко О. Бібліотека і «цифрове» покоління: нова ситуація – нові форми роботи / О. Онищенко // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 5. – С. 3-6.
3. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури / О. Онищенко // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 6. – С. 3-7.
4. Слюсар М. Віртуальна і розширена реальність у бібліотеці. 2019. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/836> (дата звернення 17.09.2021).
5. Струнгар В. Бібліотека і соціальні медіа: термінологічно-понятійний аспект / В. Струнгар // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 6. – С. 23-27.

УДК 025.1

Вдовіна Олена Олександрівна,
*доцентка кафедри українознавства, культури та документознавства
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидатка наук із соціальних комунікацій, доцентка,
м. Полтава, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

У сучасному соціально-комунікативному просторі, що формується в результаті активного використання новітніх інформаційних технологій, діяльність бібліотек якісно трансформується і виходить на принципово інший рівень функціонування. Сьогодні бібліотеки позиціонують себе як культурно-інформаційні центри, що виконують різноманітні функції. Вони стають активними учасниками процесів соціокультурного проєктування територій і формування його людського і соціального капіталу. Особливо важливу місію у налагодженні соціально-комунікаційних зв'язків вітчизняні книгозбірні почали реалізовувати з початком російського вторгнення на територію України у лютому 2022 року. З перших днів війни українські бібліотеки, використовуючи свої знання, вміння та навички допомагають захисникам і цивільному населенню. Їх головними професійними

та життєвими пріоритетами стали: захист інформаційного простору: боротьба з фейками, дезінформацією та кіберзагрозами [3]. Використовуючи увесь доступний комунікаційний арсенал (флеш-моби, зустрічі, консультації, вебіари, різноманітні масові заходи) українські бібліотеки дієво працюють у царині інформаційної, гуманітарної, психологічної, юридичної сфер. Особливо важливе значення це має у нинішніх умовах, коли велика кількість інформаційних установ в Україні знищено або не працює через загрозу життю та здоров'ю співробітників у зв'язку із постійними обстрілами та бомбардуваннями, а кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за даними звіту Міжнародної організації з міграції [1] склала понад 7,7 мільйонів чоловік. Так, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського з 24.02.2022 працює як пункт видачі та збору гуманітарної допомоги переселенцям. У бібліотеці відбуваються дозвілеві заходи для сімей, які постраждали від військових дій та переїхали до Полтави з регіонів, де ведуться активні бойові дії, щоденні творчі майстер-класи різних напрямків для внутрішньо переміщених осіб, дітей та містян [7].

Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Климента Тімірязєва з початком широкомасштабного вторгнення армії росії в Україну відразу подала заяву про перейменування. Співробітники інформаційної установи роблять посильний внесок у перемогу – подають достовірну інформацію про події в Україні на офіційному вебсайті та сторінках у соціальних мережах, комунікують з колегами за кордоном, допомагають блокувати ворожі фейкові сайти та інформаційні канали, перераховують кошти на потреби ЗСУ, займаються волонтерською діяльністю, допомагаючи армії та ВПО [4].

Книгозбірні КЗ «Луцька міська централізована бібліотечна система» стали волонтерськими центрами, де плетуть маскувальні сітки, шують балаклави, збирають одяг і продукти для потреб Територіальної оборони. З початку війни виготовлено понад 600 сіток, 200 балаклав та теплих устілок. Працівниками бібліотек організовано збір коштів та придбання українських книг для дітей, що виїхали за кордон, проводяться різноманітні арт-заходи у межах арт-терапії для дітей та дорослих, що постраждали від війни [1].

Публічна бібліотека імені Лесі Українки (м. Київ) окрім публікацій на своїй офіційній сторінці, важливої в умовах воєнного стану інформації, намагається доносити світові правду про ті жахіття, які чинять російські агресори на українській землі, в українських містах, публікуючи коментарі та світлини під постами телеграм каналів, в особистих повідомленнях, під відео. На сайті бібліотеки імені Лесі Українки відкрито нові розділи, де зібрано важливу інформацію на допомогу інформаційному протистоянню у війні, пошуку ліків, пошуку притулку для біженців та роботи. В соціальних мережах проводиться щоденне інформування киян з важливих питань життєдіяльності міста. Проводиться робота з підтримки та захисту сайту бібліотеки, електронного каталогу, електронної бібліотеки через систематичне копіювання баз даних, з відбиття хакерських атак на сервер бібліотеки. Проводяться он-лайн лекції із циклу «Інформаційний спротив» на тему «Як українці придумали Росію», «Втікав як москаль з-під Конотопу. З історії походження приказки» та інші. Записи заходів онлайн можна переглянути на сторінці бібліотеки у мережі Facebook та на каналі YouTube у списку відтворення Україна переможе!. Таким чином бібліотекарі надихаються самі та морально підтримують широку аудиторію користувачів у ці трагічні й героїчні для України дні [2].

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва імені Є. Маланюка здійснює активну допомогу внутрішньо переміщеним особам, ЗСУ та мешканцям міста. Відбуваються зустрічі-знайомства з переселенцями для їх соціалізації, проводяться майстер класи для дітей та дорослих («Стрічка єднання», «Патріотична листівка», «Майстерня флікерів», «Магічне диво»), відбуваються зустрічі на платформі ZOOM з практикуючими психологами за для підтримки психологічного стану громадян в умовах війни, відбуваються онлайн-зустрічі з фахівцями Головного управління ДСНС України в Кіровоградській області, в

рамках клубу «Профі» з метою навчання громадян діям в умовах екстремальної небезпеки. Також, відбуваються зустрічі з письменниками у рамках клубу «Ліра», що діє у бібліотеці, успішно реалізується, в умовах воєнного стану, діяльність розмовного клубу «SpeakUp»[5].

Львівська обласна універсальна наукова бібліотека в умовах воєнного стану також проводить активну комунікаційну політику, зокрема: безкоштовні курси вивчення польської мови з носіями; облаштування, спільно з волонтерами, притулку для ВПО; створено штаб ГО «Паляниця» (волонтерської структури, яка займається збором та відправкою різноманітних речей військового та цивільного призначення для потреб фронту, лікарень, біженців); створення колл-центр для взаємодії з волонтерами та ВПО для надання консультаційної допомоги [6].

Таким чином підсумовуючи вище викладене можемо зробити висновок, що роль українських бібліотек на «інформаційному фронті» України є винятково важливою та значущою, а комунікаційна політика у період воєнного стану сприяє налагодженню діалогу між інформаційними установами, громадянами, органами влади, волонтерами та громадськими організаціями.

Література

1. Війна з росією: кожен шостий українець став переселенцем. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhen-shostyj-ukrayinecz-stav-pereselencem> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Іванова І. Київські бібліотеки під час війни. URL: <http://olga-methodlibkyiv.blogspot.com/2022/04/blog-post.html> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Лагути Л. Публічні бібліотеки в реаліях війни. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5687> (дата звернення: 25.05.2022).
4. Офіційний сайт Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: <https://www.library.vn.ua/> (дата звернення: 25.05.2022).
5. Офіційний сайт Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва імені Є. Маланюка. URL: <https://lib.kr.ua/> (дата звернення 25.05.2022)
6. Офіційний сайт Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: <http://www.lounb.org.ua/> (дата звернення 25.05.2022)
7. Офіційний сайт Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського. URL: <https://library-pl-ua.business.site/> (дата звернення 25.05.2022)
8. Офіційний сайт Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: <http://libr.rv.ua/ua/> (дата звернення 25.05.2022)

УДК 01+82=161.2:327

*Гришина Тетяна Анатоліївна,
молодша наукова співробітниця
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

ВІДОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНИХ ЛІТЕРАТУР У БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКАХ

Упродовж багатьох років важливе місце як для літературознавчої науки, перекладознавства так і для бібліографії займає дослідження зв'язків української літератури з літературами народів світу. Серед фундаментальних ретроспективних бібліографій другої половини ХХ століття, що висвітлюють питання взаємозв'язків

літератур – бібліографічний покажчик, виданий Книжковою палатою УРСР, «Художня література, видана на Україні за 40 років (1917–1957)», частина друга «Російська художня література, література інших народів СРСР, література зарубіжних країн» (Харків, 1960), укладачі: О. О. Майборода, Г. Д. Рубан, О. О. Старченко. Бібліографічні записи про переклади творів української літератури на мови народів бувшого СРСР та мови народів світу вміщують посібники «Українська радянська література між IV і V з'їздами письменників, 1959–1966» (Київ, 1966), упорядники: Г. Коновалов, Л. Копиленко, В. П'янов, «Твори письменників Радянської України у зарубіжних виданнях» за 1945–1966 рр. (Харків, 1968) та за 1945–1975 рр. (Харків, 1977), підготовлені В. С. Бабичем. У другому виданні позначка «Для службового користування».

Грунтовний посібник з питань міждисциплінарних взаємин підготовлено бібліографами Центральної наукової бібліотеки імені В. І. Вернадського (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) у співпраці з Українським комітетом славистів з нагоди VIII Міжнародного з'їзду славистів – «Слов'янська філологія на Україні (1968–1976 рр.)» (Київ, 1978–1979) у 2-х частинах. Частина друга «Літературознавство» містить 3 випуски: 1. «Загальні питання слов'янського літературознавства. Українська література»; 2. «Життя і творчість окремих українських письменників»; 3. «Російська, білоруська та зарубіжні слов'янські літератури» (1979), укладачі: Л. В. Беляєва, Н. М. Деркач, А. І. Невольниченко.

Цінний матеріал про взаємозв'язки української та зарубіжних літератур вміщують праці М. А. Вальо – метабібліографія «Матеріали до бібліографії бібліографій зв'язків української літератури з літературами зарубіжних слов'янських країн» (Львів, 1983), де подано відомості про 108 назв окремovidаних і внутрішньожурнальних бібліографічних посібників українською, російською та іншими мовами і «Польська література на Україні 1800–1980 рр.» (Львів, 1991). Заслужують на увагу бібліографічні покажчики, які інформують про твори зарубіжних письменників – «Художня література зарубіжних країн у пресі УРСР. 1981–1985» (Харків, 1989), «П'ятдесят кращих романів світу» (Київ, 1995), підготовлений бібліографом Державної бібліотеки України для юнацтва, Т. П. Шульгою.

Серед інших вирізняється вичерпністю зібраного матеріалу бібліографія «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті» (Київ, 1987–1994), зокрема, том четвертий – «Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні: матеріали до бібліографії (початок XIX ст. – 1980 р.)» (1991) та том п'ятий – «Українська література в країнах Центральної і Південно-Східної Європи: матеріали до бібліографії» (1994), укладені вітчизняними та зарубіжними фахівцями. П'ятий том є першою спробою систематизації матеріалу щодо поширення і вивчення української літератури в Болгарії, Німеччині (в межах НДР), Польщі, Румунії, Угорщині, Чехії, Словаччині, країнах колишньої Югославії упродовж XIX–XX ст.

Значна увага приділялася висвітленню міждисциплінарних зв'язків у галузевих бібліографічних покажчиках, прикнижкових та пристатейних бібліографіях. Бібліографічні огляди про переклади іноземної літератури українською мовою публікувалися у журналі «Всесвіт», зокрема, «Українські переклади зарубіжної літератури (1946–1959)» (1960, № 10) та «Зарубіжна література в українських перекладах. 1959–1963» (1963, № 5), укладач О. І. Микитенко, «Зарубіжна література на Україні за 1971–1980. Бібліографія книжкових видань» (1972, № 1) тощо. Інформацію про англomовні видання української літератури містить список Марти Тарнавської «Англomовна літературна україніка» вміщений у журналі «Сучасність» (1981, Грудень). Відомості про взаємозв'язки української літератури подано у пристатейних бібліографіях М. А. Вальо – «Матеріали до бібліографії зв'язків української літератури з літературами народів СРСР», який надруковано у збірнику наукових праць «Книгознавство та бібліографія» (Київ, 1983) та «Бібліографія зв'язків української літератури з літературами західних та південних слов'ян» опублікований у

збірнику «Міжнародний конгрес україністів. Харків, 26–29 серпня 1996 р.: Літературознавство. Бібліографія. Інформатика» (Харків, 1996). Огляд «Чеська і словацька література в українському літературознавстві» (Л. В. Беляєва, Л. І. Гольденберг, Н. Ф. Королевич) вміщено у журналі «Радянське літературознавство» (з 1990 р. «Слово і час») (1968, № 6). Відомості про літературне життя, художні твори письменників України, української діаспори, зарубіжних авторів в українських та російських перекладах подано у рекомендаційному покажчику «Художня література. Критика. Літературознавство», що укладався Державною Республіканською бібліотекою УРСР ім. КПРС (далі Державна бібліотека України, Національна парламентська бібліотека України, нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого) упродовж 1975–2011 рр.

Дослідження взаємозв'язків української літератури продовжувалося і на початку ХХІ ст. Фахівцями Львівського національного університету ім. Івана Франка та Наукового товариства ім. Тараса Шевченка укладено бібліографічний посібник «Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914–1939)» (Львів, 2003), що містить перелік творів зарубіжних письменників, надрукованих в західноукраїнських періодичних виданнях [7]. Р. С. Ждановою підготовлено ґрунтовний посібник «Бібліографічні джерела українського літературознавства, мовознавства та фольклористики, 1990–2002» (Київ, 2004), до якого включено розділ: «Українська література та література світу. Міжлітературні взаємини і взаємодії літератур. Творчість зарубіжних письменників у дослідженнях українських літературознавців» [2].

Двосторонні літературні і культурні зв'язки висвітлено у покажчиках «Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях, 1837–2004» (Київ, 2005) [3] та «Українсько-бельгійські літературні зв'язки, 1870–2008» (Київ; Львів, 2010) [6], підготовлених бібліографами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівського національного університету імені Івана Франка. У бібліографічному посібнику «Китай. Корея. Японія» (Київ, 2007) (Київський національний університет ім. Т. Шевченка), у розділі «Літературознавство» подано відомості про китайську, корейську, японську літературу в українських перекладах та українську літературу в перекладах на китайську, корейську, японську мови. Публікація «Азербайджанська література в українських перекладах: бібліографічне дослідження (1917–2020 рр.)» підготовлена бібліографами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, опублікована у науковому збірнику на честь 150-ї річниці від дня народин Агатангела Кримського «Східні традиції державотворення» (Київ, 2020) [4] вміщує 405 бібліографічних записів про твори відомих азербайджанських поетів, письменників в українських перекладах.

Матеріали про українських письменників діаспори та їх твори зібрано у виданні «Українські письменники діаспори: матеріали до біобібліографічного словника» у 2-х частинах (Київ 2006–2007), укладачі: Олена Білик, Галина Гамалій, Федір Погребенник.

Відомості про переклади творів дитячої літератури подано у посібниках:

«Українські видання перекладної дитячої літератури від 1900 до 2011 рр.» (Херсон, 2012), укладач А. Є. Здражко, «Антологія: переклади з польської. Україна 1991–2013» [1], підготовлений Польським Інститутом у Києві.

Важливою подією в культурному і науковому житті стала поява бібліографії «Українське перекладознавство ХХ сторіччя» (Львів, 2013), укладач Тарас Шмігер [5]. Видання містить відомості про перекладознавчі публікації за 1900–2000 роки (4710 позицій).

Укладені бібліографії є свідченням багаторічної зацікавленості українських фахівців зарубіжною літературою, вони мають важливе значення для взаємного пізнання, збагачення та зближення культур різних народів.

Література

1. Антологія: переклади з польської. Україна 1991–2013 [Електронний ресурс] / Пол. Ін-т у Києві ; упоряд.: Н. Риндюк, Д. Матіяш, О. Клименко. – Київ, 2013. – 184 с. – URL: <http://surl.li/btipc>.
2. Жданова Р. С. Бібліографічні джерела українського літературознавства, мовознавства та фольклористики, 1990–2002 [Електронний ресурс] / Р. С. Жданова ; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України. Київ, 2004. – 207 с. – URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=9554>.
3. Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях, 1837–2004 : матеріали до бібліогр. [Електронний ресурс] / уклад.: Д. Айдачич, Н. Дацькова, Т. Добко, Н. Моїсеєнко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2005. – 267 с. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001683>.
4. Східні традиції державотворення : наук. зб. на честь 150-ї річниці від дня народин Агатангела Кримського [Електронний ресурс] / ред. рада вип.: Ю. В. Бондар (ред.), І. М. Мищак (наук. ред.), В. В. Омельчук (кер. авт. кол., вступ) [та ін.]. – Київ : Прометей, 2020. – 800 с. – (Наукова серія: Світові традиції державного управління : Вип. IX). – URL: <http://surl.li/cbonn>.
5. Українське перекладознавство XX сторіччя : бібліографія [Електронний ресурс] / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, НТШ ; уклад Тарас Шмігер. – Львів, 2013. – 626 с. – URL: <http://surl.li/cборс>.
6. Українсько-бельгійські літературні зв'язки, 1870-2008 : бібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; уклад.: Т. Добко, Я. Кравець, Н. Дацькова, М. Чиж. – Київ ; Львів, 2010. – 244 с. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/0001679>.
7. Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914–1939) : бібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, НТШ. – Львів, 2003. – 193 с. – URL: <http://surl.li/cборj>.

УДК 94[329.73(477)"18/19"]/(03)

*Дуднік Олександр Якович,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат історичних наук,
м. Київ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ КІНЦЯ XVIII – І ПОЛОВИНИ XIX СТ. У ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАННЯХ

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. в Російській та Австрійській імперіях зароджується український національно-визвольний рух. Причини його виникнення, характер і цілі в імперіях Габсбургів і Романових, які розділили український народ, були різні. У Росії – це остаточна ліквідація автономних державних утворень українців – Гетьманщини і Запорізької Січі, а в Австрії – прогресивні на той час реформи прихильників освіченого абсолютизму – імператриці Марії Терезії та її сина Йосифа II (XVIII ст.). Наслідком останніх стало поступове відродження українського народу, його віри, мови, традицій, запровадження й поширення освіти. У Наддніпрянщині український рух уже тоді носив національно-визвольний характер, а в Галичині, на Буковині та в Закарпатті – переважно характер національного відродження. Доказом існування українського національного руху у зазначений період є українські

товариства, гуртки, об'єднання, організації, що ставили за мету національно-культурне і державне відродження. Вагомий вплив на український національно-визвольний рух, зокрема в Росії, мали масонські й декабристські організації, до складу яких входили й українці. Їх учасники виступали за рівність між людьми в усіх сферах життя, домагалися, ліквідації кріпосного права та запровадження Конституції. На українців в складі імперії Габсбургів аналогічний вплив спричинив визвольний рух інших слов'янських народів і загальноєвропейська революція 1848–1849 рр., що отримала назву «Весна народів».

Мета дослідження – показати висвітлення організацій українського національно-визвольного руху кінця XVIII – I половини XIX ст. у довідково-бібліографічних виданнях.

До відомих нині організацій національно-визвольного руху зазначеного періоду в Наддніпрянській Україні належать: «Новгород-Сіверський патріотичний гурток (1770–1790-х рр.); Малоросійське таємне товариство (1819–1821 рр.) або Товариство визволення України; Кирило-Мефодіївське братство (1848–1851 рр.); організації декабристського руху – Південне товариство (1821–1825 рр.) і Товариство об'єднаних слов'ян (1821–1823 рр.), а також – масонські ложі, зокрема, у Києві (З'єднаних слов'ян), Полтаві (Любов до істини), Одесі (Три царства природи) та ін.

На західноукраїнських землях до таких національних утворень відносяться: перша українська просвітницька організація в Галичині – «Перемиське товариство галицьких греко-католицьких священників для поширення письма, освіти і культури серед вірних на основі християнської релігії» (1816 р.), створений на основі Товариства культурно-освітній гурток у Перемишлі, згодом культурно-просвітницьке об'єднання «Руська трійця» (1833–1834 рр.) та перша політична організація українців регіону – Головна Руська рада (ГРР) (1848–1851 рр.) та місцеві ради й загони національної гвардії.

Ретроспективні тематичні бібліографічні показники присвячено Руській трійці та її головним діячам: ««Руська трійця»: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький» (Львів, 1962); «Маркіян Шашкевич» (Вінніпег, 1979), «Руська трійця»: Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький (1834–1990)» (Львів, 1993); революційним подіям 1848 р. – анотований показник рукописних матеріалів «1848 рік в Галичині» (Львів, 1953), де є матеріали про Головну Руську Раду; декабристському руху в Україні – рекомендаційний бібліографічний показник «Декабристи і Чернігівщина» (Чернігів, 2000), де зібрано літературу за XIX–XX ст. з відомостями про життя і діяльність декабристів на Чернігівщині та повстання Чернігівського піхотного полку.

Статті про Головну Руську Раду 1848 р. вміщено в «Українській радянській енциклопедії» за 1960 р. і 1979 р., у четвертому томі «Советской исторической энциклопедии» (Москва, 1963), у першому та другому томах «Енциклопедії українознавства» (Париж, 1955), у другому томі сучасної «Енциклопедії історії України» (Київ, 2005). В усіх названих довідкових виданнях відсутні будь-які пояснення проавстрійської орієнтації ГРР, не згадується легенда про так званих «Тірольців Сходу».

Масонському руху присвячено статтю «Франкь-масонство или масонство» в «Энциклопедическом словаре» Ф. А. Брокгауза й І. А. Ефрона за 1902 р. Однак там нічого не говориться про особливості цього руху в Україні. Матеріали про певний вплив масонства на розвиток українського національного відродження, слов'янофедералістичних ідей, формування організаційних засад декабристського руху і Кирило-Мефодіївського товариства подано в інформаційно-довідковому словнику О. О. Крижановської «Історія масонства в Україні» (Київ, 1997) [7, с. 3–4]. У статті «Енциклопедії українознавства» масонство віднесено до революційного, нелегального руху, ідеї якого принесли російські військові з Західної Європи, повертаючись із закордонних походів 1813–1815 рр. проти армії Наполеона [3, с. 1486–1488].

Не всі організації українського національно-визвольного руху зазначеного періоду, зокрема масонські ложі та «Товариство галицьких греко-католицьких священників...»,

презентовано у першому (1993,1995,1996) [1] і другому (2002) виданнях довідника з історії України Інституту історичних досліджень Львівського державного університету ім. Івана Франка. Відсутні дані компенсуються інформацією про окремих його діячів, зокрема Михайла Левицького. У Довіднику немає узагальнюючої статті про декабристський рух, але є матеріал про декабристські організації в Україні: Південне товариство декабристів і Товариство об'єднаних слов'ян.

У Довіднику з історії України М. Котляра і С. Кульчицького (Київ, 1996) до проблемних питань української історії віднесено особливості визвольних рухів на українських землях. У виданні відсутня інформація про Новгород-Сіверський патріотичний гурток, але є коротка стаття про В. Капніста та появу книги «Історія Русів» [6, с. 170, 180–181]. Наявний також матеріал про діяльність декабристських організацій в Україні та стаття, присвячену Павлу Пестелю [6, с. 176–177]. У статті про початки українського культурного відродження на західноукраїнських землях згадується «Товариство галицьких греко-католицьких священників ...» [6, с. 183]. Однак немає інформації про революційні події 1848–1849 рр. в Галичині, насамперед про створення і діяльність Головної Руської Ради.

У другому виданні «Нового довідника з історії України» (Київ, 2006) [9] до джерел українського національного відродження Наддніпрянщини XVIII – I пол. XIX ст. віднесено: масонські ложі, Малоросійське товариство, організації декабристів, рух автономістів Наддніпрянщини, очолюваний В. Полетикою, Р. Марковичем. Але відсутня інформація про Новгород-Сіверський патріотичний гурток. На західноукраїнських землях згадується Культурно-освітній гурток у Перемишлі, Руська трійця, революційні організації 1848–1849 рр.

Обмежено представлена інформація про зазначені організації і в словниках-довідниках «Українське державотворення: невитребуваний потенціал» (Київ, 1997) та в «Словнику-довіднику з історії української державності» (Київ, 2019). У першому з них подано лише одну статтю «Україна в програмних документах декабристів», у другому – Кирило-Мефодіївське братство.

Інформація про Головну Руську раду і Новгород-Сіверський патріотичний гурток відсутня в «Короткому історичному довіднику (понять, подій, термінів, персоналій)» (Львів, 2009), упорядників Я. Малика і В. Павлюка, а також в «Енциклопедії сучасної України» (ESU). Не згадується більшість організацій із зазначеної теми у Словнику-довіднику з Історії України В. В. Анісомова (Київ, 2012).

У низці книг довідкового характеру з історії України як «Події, що змінили Україну» (Харків, 2013) до визначальних подій зазначеного періоду віднесено діяльність «Руської трійці», підготовку і випуск її діячами альманаху «Русалка Дністров» (1837 р.), появу «Кобзаря» Т. Шевченка (1840 р.), діяльність Кирило-Мефодіївського братства, революцію 1848 р. в Галичині й створення Головної Руської ради [4, с. 170–179]. Однак, у подібному виданні Д. В. Журавльова «100 ключових подій Української історії» (Харків, 2013) не згадується Кирило-Мефодіївське братство, але подається інформація про повстання декабристів Чернігівського полку 1825 р. [4].

Отже, український національно-визвольний рух кінця XVIII – I половини XIX ст. лише частково не відображений у бібліографічних виданнях і несистемно та неповно у довідниках та енциклопедіях.

Література

1. Довідник з історії України : в 3 т. / Ін-т іст. дослідж. Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка ; уклад.: І. Підкова, Р. Шуст. – Київ. : Генеза, 1993–1996.
2. Енциклопедія Українознавства. Т. 2.: репр. відтворення вид. 1949 року / Ін-т укр. археогр. і джерелознавства ім. М. С Грушевського ; гол. ред. В. Кубійович. – Київ, 1995. – С. 405–800.

3. Енциклопедія Українознавства: у 2 т.: Словник. ч. 4. [Електронний ресурс] / гол. ред. В. Кубійович. – Париж-Нью-Йорк: «Молоде Життя», 1962. – 1205–1600 с. – Режим доступу: http://history.org.ua/LiberUA/EU4_1962/EU4_1962.pdf
4. Журавльов Д. В. 100 ключових подій Української історії / Д. В. Журавльов. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2013. – 400 с.
5. Зубков С. К. Події, що змінили Україну / С. К. Зубков, В. Л. Карнацевич, А. Ю. Хорошевський. – Харків: Факт, 2013. – 384 с.
6. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. – Київ: Вид-во «Україна», 1996. – 464 с.
7. Крижановська О. О. Історія масонства в Україні: інформ.-довід. слов. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України ; О. О. Крижанівська ; відп. ред. В. Г. Сарбей. – Київ, 1997. – 61 с.
8. Лучинський Г. Франк-масонство или масонство // Энциклопед. слов. – Т. XXXVI / издат.: Ф. А. Брокгаузъ І. А. Ефронъ. – С-Петербург, 1902. – С. 502–514
9. Новий довідник: Історія України / С. Крупчан [та ін.]. – Київ: ТОВ «КАЗКА», 2006. – 736 с.

УДК 027.54(477-25):061(477)]

Клименко Оксана Зіновіївна,
*завідувачка відділу наукових видань Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

Сокур Олена Леонідівна,
*завідувачка відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна*

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: БАЗОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ

Уявлення про функції наукових бібліотек, їхнє місце у науковій, освітній, культурній та інформаційній інфраструктурі останнім часом зазнали суттєвих змін, враховуючи невідворотну диджиталізацію усіх сфер буття українського соціуму та побудову соціально орієнтованого суспільства з прозорою демократією, імплементацію міжнародних стандартів і втілення європейських цінностей.

Провідними завданнями наукових бібліотек в умовах інформаційного суспільства, де інформація – це найвища консолідована цінність, є

- ✓ забезпечення вільного та необмеженого доступу до актуального вітчизняного й світового інформаційного простору;
- ✓ збереження, опрацювання та введення у суспільний обіг вже накопичених джерел;
- ✓ через повсюдне запровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій розширення асортименту цифрових продуктів і електронних сервісів, медіатизацію діяльності;
- ✓ розгортання інституту репутації.

Сьогодні, враховуючи новітні інформаційні потреби користувачів, бібліотекарі мають виконувати функції інформаційних фахівців-навігаторів із високим рівнем цифрової

грамотності у динамічно зростаючих потоках інформації, а бібліотека – повноцінно функціонувати як багатопрофільний інформаційний центр 24/7.

У світовій практиці склалися і успішно реалізуються різноманітні форми взаємодії, що розрізняються залежно від цілей, характеру відносин, ступеня самостійності учасників відносин тощо [1]. Така співпраця дає суттєві переваги, зокрема, розширяє можливості для ефективнішого використання потенціалу усіх учасників, що істотно сприяє поліпшенню якості та розширенню асортименту продуктів і послуг, активному упровадженню і дієвому використанню інновацій, значному зростанню економічної вигоди, швидкій передачі передового практичного досвіду, широкій популяризації культурних надбань тощо.

У бібліотекознавстві та інших суміжних науках існує багато варіантів визначення терміна «взаємодія», кожен з яких акцентує увагу на певних складових, що відображає дискусійність у системі понять цілої сфери діяльності. На нашу думку, окремі дефініції є досить чіткими й адекватними, хоча певні моменти можуть викликати питання, адже номінально окреслюють лише загальні характеристики самого поняття «взаємодія», яке досить складно піддається дефінуванню.

Отже, в основі сучасної бібліотечної взаємодії лежить безпосередня та опосередкована комунікація, яка є складовою фахової діяльності, тобто встановлення результативних та продуктивних інформаційно-комунікаційних зв'язків, результатом яких є формування єдиного національного інформаційного простору та інтеграція його у світовий [3].

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського як провідний бібліотечно-інформаційний комплекс держави активно розробляє теоретичні аспекти та впроваджує в практику кращий вітчизняний і зарубіжний досвід колаборації з установами і організаціями різного відомчого підпорядкування. В умовах активного прогресу бібліотечно-інформаційної освіти як невід'ємного складника системи «національна вища освіта – вітчизняний ринок праці» актуалізується питання вивчення базових засад взаємодії Національної бібліотека України імені В.І. Вернадського із закордонним та вітчизняними закладами вищої освіти.

Значний внесок у розробку проблеми взаємодії Національної бібліотека України імені В.І. Вернадського із закладами освіти, культури, науковими установами та неурядовими організаціями здійснено насамперед такими авторитетними вченими бібліотеки, як О. Василенко, О. Воскобойнікова-Гузева, Л. Дубровіна, Н. Зайченко, М. Іванова, О. Клименко, Л. Костенко, Т. Кулаковська, І. Лобузін, К. Лобузін, О. Онищенко, В. Попик, А. Свобода, Н. Смаглова, О. Сокур, Г. Солоіденко, О. Яковенко.

Міждисциплінарний характер обраної для дослідження теми зумовив застосування визначеного комплексу загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження.

Принцип єдності взаємозв'язку із сучасними умовами дозволив представити конструктивну взаємодію Національної бібліотека України імені В.І. Вернадського із закордонним та вітчизняними закладами вищої освіти у сучасних умовах політичної, соціально-економічної та інноваційної перебудови України [2].

Застосування нормативного підходу дозволило аргументувати, що в епоху глобалізації, прискорення інтеграційних процесів та розбудови форм і методів взаємодії між ринком освітніх послуг і ринком праці потрібно розвивати оптимальні форми взаємодії на партнерських засадах між профільними ЗВО та НБУВ, поживавити процеси комунікації, створивши різноманітні платформи (форуми, зустрічі, круглі столи тощо), поширювати найкращий досвід як вітчизняної взаємодії, так і закордонної.

Використання альтернативного підходу до диверсифікаційної взаємодії НБУВ та ЗВО дозволило характеризувати цей процес у найближчому майбутньому як інвазивний за такими векторами: зміна стратегій практики та програм стажування; участь НБУВ у конкурсах студентських наукових робіт; якісна модифікація у сфері підвищення кваліфікації (НБУВ як база для викладачів профільних ЗВО і навпаки профільні ЗВО – база

для фахівців НБУВ) та ін. Завдяки методу аналізу обґрунтовано та розкрито напрями діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, у яких реалізовується диверсифікаційна взаємодія НБУВ із ЗВО: наукова, бібліотечно-інформаційна та довідково-бібліографічного обслуговування, соціокультурна, культурно-освітня, адукаційна (або просвітня), видавнича.

Структурно-функціональний метод використано для виокремлення провідних завдань наукових бібліотек і оптимальних функцій бібліотекарів сьогодні в умовах модернізації всієї бібліотечно-інформаційної сфери України. Використання когнітивного методу дозволило репрезентувати базові цінності та ключові чинники трансформаційної взаємодії НБУВ із ЗВО.

Застосування описового методу сприяло формулюванню особливостей апробованих напрямів взаємодії НБУВ із закладами вищої освіти. Завдяки методу синтезу отримано висновки з узагальненого масиву достовірної наукової інформації, які відображають основні результати здійсненого дослідження основних тенденцій та напрямів плідної співпраці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними і закордонними закладами вищої освіти.

Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із закладами вищої освіти конструктивно розвивається у кількох напрямках, зокрема: міжнародне співробітництво, співпраця, партнерство, інтеграція, координація та кооперація, що результується у реалізації провідної місії книгозбірні національного рівня – збереження культурного надбання українського народу, надання доступу до соціально-значущої інформації – і позитивно впливає на створення привабливого іміджу головної наукової бібліотеки країни в умовах інформаційної технологізації суспільства.

Література

1. Клименко О. Різновиди співпраці українських бібліотек в інформаційному суспільстві // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – Вип. 44. – С. 7–19.
2. Клименко О., Сокур О. Взаємодія бібліотек Національної академії наук України з вітчизняними вищими навчальними закладами // Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. – URL: <https://cutt.ly/oKdG5x3>. – Заголовок з екрана.
3. Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Олена Леонідівна Сокур ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – 297 с.

УДК 025.2-028.27:027.022:](477.63-25)

Колоскова Галина Валеріївна,
*провідна бібліотекарка МКЗК «Дніпровські міські публічні бібліотеки»,
докторка філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи,
м. Дніпро, Україна*

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Сьогодні інформація та знання є ключовим ресурсом, необхідним для забезпечення успішної діяльності державних та приватних структур, підприємств, організацій, які є представниками різних галузей економіки регіону. Саме тому все більше уваги дослідників привертає такий феномен як цифрова економіка, яка є результатом впровадження комплексу економічних заходів, що охоплюють застосування оцифрованої інформації та знань як основного чинника успішного виробництва матеріальних та інтелектуальних благ людства.

Цифрові технології стали головним чинником економічного, політичного, соціокультурного життя та діяльності і основним вектором розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки регіону. В той же час постійно відбуваються процеси масового перенесення документів і знань в цифровий простір, створюються передумови для появи нових інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів.

Необхідною умовою для успішного розвитку цифрової економіки є наявність відповідного ресурсного потенціалу, який є складною системою та використовується в конкретних умовах (соціальних, економічних, правових). Він може бути по-різному реалізований в залежності від факторів зовнішнього середовища. Складовими ресурсного потенціалу цифрової економіки регіону є кадровий потенціал, інформаційна інфраструктура, техніко-технологічний потенціал, нематеріальні та природні ресурси, інвестиційно-інноваційний потенціал, інтелектуальний потенціал (бібліотечно-інформаційний, науково-освітній, соціокультурний), фінансові ресурси, за допомогою яких забезпечується функціонування даної системи.

На сучасному етапі бібліотечно-інформаційний потенціал (стартовий, інтеграційний та консолідований) доцільно розглядати не тільки як частину загального інтелектуального потенціалу, а й цифрової економіки регіону загалом. Оскільки підвищення рівня його оптимізації та використання обумовлено тим, що сьогодні постійно зростає роль системного представлення інформації та знань, які є результатом інтелектуальної праці висококваліфікованих фахівців інформаційних-аналітиків. Саме тому нині Обласним універсальним науковим бібліотекам, науковим бібліотекам закладів вищої освіти, центральним міським бібліотекам необхідно розширювати спектр інноваційної діяльності, організовувати взаємодію з іншими структурами, розробити та впроваджувати нові стратегії створення та розвитку інформаційних ресурсів, продуктів, сервісів орієнтуючись на зарубіжний досвід бібліотечно-інформаційної діяльності та регіональні програми цифровізації [2].

Також потрібно систематично проводити моніторинг інформаційних потреб різних категорій та груп користувачів, розглядати можливість створення регіональних об'єднаних електронних бібліотек, музеїв, архівів, регіональних репозиторіїв наукових та краєзнавчих ресурсів на базі використання сучасних цифрових платформ та єдиних форматів представлення даних. Що в свою чергу потребує розробки та впровадження великих та значних цифрових проектів, залучення кадрового потенціалу із сучасною цифровою освітою, наявності відповідних сервісних відділів для забезпечення програмно-апаратного та техніко-технологічного управління інформаційними джерелами, системами і засобами обробки даних.

Останнім часом в Україні з'явився новий напрям розвитку інформаційних ресурсів регіону, який полягає у створенні інформаційного простору для представників науки, культури, освіти та бізнесу з використанням кластеру. Кластер застосовується як форма об'єднання та взаємодії різних структур з метою виробництва спільних ресурсів та обміну потрібною інформацією. Досвід бібліотечно-інформаційної роботи зарубіжжя засвідчив, що в таких країнах як США, Франція, Германия, Швейцарія програми підтримки кластерів існують та розвиваються у відповідності до регіональних програм, політики та завдань із розвитку науки, культури, промисловості [1]. Тому вважаємо, що для підвищення рівня бібліотечно-інформаційного потенціалу в системі ресурсного потенціалу цифрової економіки регіону доцільно запропонувати його модель на основі кластерного підходу.

Елементами моделі бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону в умовах цифровізації є стартовий та інтеграційний бібліотечно-інформаційний потенціал, інформаційна інфраструктура, ОУНБ, бібліотеки, архіви, музеї, інші структури та інформаційна інфраструктура. Головним елементом даної моделі є Обласна універсальна наукова бібліотека, яка є центром координації та управління діяльністю установ, які об'єднані та взаємодіють з метою створення спільних ресурсів, розкриття та взаємовикористання власних ресурсів, а також формування єдиного інтегрованого інформаційного простору. Основним каналом та засобом взаємодії в цій моделі є інформаційна інфраструктура. Бібліотечно-інформаційний потенціал – (стартовий та внутрішній) є важливим ресурсом, який позиціонується, розкривається та застосовується з метою створення нових ресурсів, продуктів та забезпечення інформаційних потреб сучасних користувачів. Кластерний підхід розглядається як форма взаємодії різних структур [2].

Результатом впровадження моделі бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації може стати створення єдиного регіонального консолідованого інформаційного ресурсу з єдиним форматом представлення даних на базі використання сучасних цифрових платформ, підвищення рівня розвитку та використання бібліотечно-інформаційного потенціалу загалом.

Література

1. Колесникова Т. О. Кластер як нова регіональна модель інтеграції бібліотек ВНЗ України: концептуальні характеристики та умови реалізації / Т. О. Колесникова // Освіта регіону. – 2010. – №3. – С. 181–188.
2. Колоскова Г. В. Бібліотечно-інформаційний потенціал регіону: організаційно-функціональний аспект : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Харків: ХДАК. – 2021. – 222 с. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/Koloskova/disKoloskova.pdf

УДК 069.01

Ключко Юлія Миколаївна,
*доцентка кафедри музеєзнавства та експертизи історико-культурних цінностей
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС МУЗЕЮ

Соціальні трансформації початку ХХІ століття значною мірою змінили уявлення щодо місії музейного закладу. Сучасні музеї успішно демонструють свій інноваційний ресурс та

перспективність свого розвитку як багатofункціональних закладів культури, що здатні ефективно вирішувати соціально значущі завдання. В умовах сьогодення більшість музеїв являють собою інституції, які видозмінюються відповідно до тенденцій розвитку культури та соціуму. Зважаючи на нові потреби та соціальні виклики музейні заклади розширюють спектр своїх соціальних функцій, підсилюють практичну спрямованість діяльності, включають до сфери своїх інтересів нові сегменти суспільства, постійно знаходяться в процесі пошуку актуальних комунікативних технологій та арсеналу засобів їх реалізації. Сучасні практики соціокультурної комунікації, які орієнтовані на активну участь музеїв у вирішенні низки проблем, значною мірою визначають вектор подальшого розвитку музейної діяльності.

Для осмислення музейної реальності в контексті сучасної соціокультурної ситуації характерне формування міждисциплінарного аналізу, за допомогою якого здійснюється аналіз музею як соціокультурної інституції. Використання міждисциплінарного підходу при визначенні актуальної проблематики соціокультурної комунікації засобами музейної діяльності дозволяє сформувати цілісну концепцію питання та включити його до системного поля дослідження музею як соціокультурної інституції. У сучасному музеєзнавстві звернення до проблеми соціокультурної комунікації як інноваційного ресурсу музею присвячені дослідження Р. Маньковської, Д. Камерона, Л. Норріс, К. Хадсона, Е. Хупер-Грінхіл тощо [1;2;3].

Актуальні форми взаємодії у музейному просторі, виникнення такого феномену як «Музей участі» («Participatory museum») докладно описує у своїй монографії американський музеолог, дизайнер-експозиціонер Н. Саймон. Ніна Саймон наголошує на тому, що музеї, які працюють в дусі «культури участі» надають своїм відвідувачам можливість для об'єднання, створення авторського продукту (експозиція, анотації до експонатів тощо) та неформального спілкування щодо змісту створеного. За твердженням дослідниці: «Створювати» означає, що відвідувачі можуть привносити свої власні ідеї, об'єкти та інші форми самовиразу в музейне середовище. «Обмін думками» означає, що люди обговорюють, реорганізують і перерозподіляють як те, що вони бачать, так і те, що вони створюють під час візиту. «Об'єднуватись» передбачає взаємодію відвідувачів з іншими людьми – персоналом і відвідувачами –, які розділяють їх інтереси. «Зміст створеного» означає, що все відбувається на базі об'єктів та ідей, наданих музейною інституцією» [4].

Фактично, Н. Саймон пропагує нову модель музейної комунікації. На думку дослідниці, заклад, що реалізовує партисипативні (participatory) комунікативні практики, не ставить перед собою мету передати одне і те ж послання кожному відвідувачу. «Музей участі» орієнтований на те, щоб люди мали змогу користуватись персоналізованим контентом, який за потреби змінюється і створюється сумісно та за їх участю. Як результат, відвідувачі можуть доволі вільно рефлексувати, додавати свої коментарі до наукових даних, культурно-історичних артефактів, які представлені у експозиції. Ці заклади, як правило, створюються і управляються сумісно з відвідувачами [4].

Зважаючи на те, що ідеологія проектування – одна із провідних тенденцій сучасної культури, проектна діяльність, яка вчить критично і самостійно мислити, досягати певного результату, набуває поширення в комунікації музеїв зі своєю аудиторією. Проекти у дусі культури участі змінюють стосунки всередині самого музею, де на зміну екскурсивному приходиться модератор культурного діалогу, де індивідуальний досвід співробітників стає не менш важливим, ніж їхні спеціальні знання. Фактично, сутність музейних партисипативних проектів сприяє створенню зв'язків між людьми, концепціями, поняттями, смислами на основі спільної пам'яті. При цьому, слід враховувати, що культура участі передбачає креативний підхід та готовність музейних фахівців відмовитись від ролі безумовного експерта, який транслює людям знання і цінності з позицій свого авторитету і який точно

знає, що відвідувачі повинні засвоїти та визначити, до чого їх треба прилучити. Це діяльність, яка спрямована на суспільну терапію, на те, щоб збільшувати толерантність, розвивати здатність людей приймати іншу думку та жити у складному світі.

З огляду на вище викладене, ми можемо стверджувати, що умовах соціокультурних трансформацій суспільства нова місія музею визначається соціокультурною політикою, спрямованою на формування безбар'єрного середовища, рівних можливостей для всіх; політикою, що покликана зробити музей доступним фізично, економічно, духовно, інтелектуально для всіх і кожного.

Специфіка музейного закладу передбачає комунікацію з різними віковими та соціальними категоріями, використання різноманітних засобів впливу на аудиторію. З метою інтеграції у сучасний соціокультурний простір музеям необхідно сконцентрувати свою увагу на відвідувачах, їх побажаннях і потребах. Завдяки ефективній музейній комунікації відбувається формування нового покоління споживачів музейних послуг і продуктів, які сприймаються як важлива складова культурно-комунікаційного діалогу.

Важливим елементом конструювання іміджу музею як соціально затребуваної інституції та розвитку комунікативного простору музею є реалізація проектів у контексті парадигми культури участі, що дозволяють музею брати активну участь в культурному, політичному і соціально-економічному житті соціуму.

Література

1. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англійської А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. К., 2017. – 192 с.
2. Hooper-Greenhill E. A New Communication Model for Museums. / E. Hooper-Greenhill // Museum Languages: Objects & Texts. Ed. G. Kavanagh. Leicester Univ. Press, 1991.
3. Cameron D. A Viewpoint: The Museum as a Communications System and Implications for Museum Education // Curator, Vol. 11, # 1, 1968. – P. 33–40.
4. Simon Nina. Participatory museum [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.participatorymuseum.org/>

УДК 028:111.11]”364”

Кобижча Наталія Іванівна,
доцентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАКТИК ЧИТАННЯ У НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЯХ

Вторгнення Росії на територію України як суверенної держави призвело до спустошення нашої рідної землі, загибелі десятків тисяч українців і знищення сотень тисяч осель, спричинило масштабну руйнацію всіх сфер суспільного життя, спровокувало небачений з часів Другої світової війни багатомільйонний потік біженців за межі країни та внутрішню міграцію.

У новій соціокультурній реальності, що складається на вітчизняних теренах під впливом російсько-української війни, відбувається деформація усталеного способу життя мільйонів українців, поставлене під загрозу існування української нації, її культурних цінностей. Трагічні події в Україні також ліквідували стабільність і глобальної архітектоніки, підвищили непередбачуваність перебігу світових політичних, економічних і

соціокультурних процесів. Відомий український історик Я.Грицак стверджує: «Це не війна за Україну – це війна за майбутні контури світу. Бо якщо Україні не вдасться перемогти, то є всі нагоди не тільки повернутися до старої схеми, а й розширити цю схему на Східну Європу» [1].

Спосіб життя українців на тлі російської агресії зазнає кардинальних і навіть катастрофічних змін, але і попри життя у модусі цих змін, попри жахиття і хаос війни ми повинні зберігати свою екзистенцію, не знелюднівши при цьому. І тому *визначення екзистенціального потенціалу читацьких практик в умовах специфіки українських реалій і на тлі європейських та світових, їхня здатність допомогти оберігати істинне буття людини, убезпечивши її від впадіння в архайку, набуває особливої актуальності у сучасному науковому дискурсі*. Оскільки, як писав М. Пруст у своєму знаменитому творі «Про читання», «...читання є посвята, чарівний ключ, що відкриває нам у глибині нас самих двері обителі, куди ми інакше не змогли б проникнути, воно грає цілющу роль у нашому житті» [5].

Важливість екзистенціалізму також пов'язана із його концепцією творчості як самовираження не тільки у мистецтві, а й в особистому житті людини як її прагнення до постійного самотворення у момент вибору. А відтак творчість у парадигмі екзистенціалізму сприймається як «буття у можливості» й містить чітко виражену інтенцію до майбутнього, що особливо важливо для України і українців.

Термін «екзистенція» (від лат. *existo* – існую) у розумінні існування стосовно людського буття, як відомо, вперше використав датський філософ С. К'єркегор. І вона «характеризується, – пише вітчизняний філософ І. Бичко, – як «поза межеве» (трансцендентальне) відносно натуралістично-психологічних параметрів буття і як посутньо незагальне – однократне, унікальне. ... означає процеси порушення сталості, виходу «за межі»... Це вказує на духовний характер специфіки людського існування на противагу існуванню матеріальних, субстанційних речей і явищ, оскільки духовність є унікальною ознакою людини» [3, с. 187].

Екзистенція – це сфера переживання людиною граничності власного існування у світі, її саморозуміння, самоусвідомлення та самовизначення щодо смислів та цінностей культури. Культура при цьому постає як простір конструювання особистістю свого буття.

Що ж до поняття «екзистенціал», то його, на заміну категоріям, які передбачають суб'єкт-об'єктну дихотомію, а відтак нездатні схопити нерозчленовану цілісність, вводить у філософський обіг німецький філософ М.Гайдеггер у роботі «Буття та час». Саме «екзистенціал», на думку мислителя, виражає і виявляє модус буття світу у його нерозривному зв'язку з буттям людської свідомості, модус людського існування у його злитості з життєвим світом [4]. У такому дискурсі екзистенціали є невід'ємними атрибутами людського існування, що визначають специфічність життєвої активності особистості, її цілей і прагнень, світоглядні конструкції, які задають параметри людського існування у світі.

С.Копилова, українська вчена та інші дослідники вважають, що екзистенціали людського буття є духовно-практичними феноменами, які характеризують емоційно-психологічне переживання особистості у граничному стані її соціального буття та є результатом її свідомого (вільного) вибору, зумовленого комплексом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Екзистенціал є одним із визначальних чинників буття конкретної людини, її ставлення до життя й смерті, до самооцінки свого становища у світі та в людському середовищі. При цьому його характерною ознакою є тотальний вплив на внутрішній стан, ставлення людини до дійсності, її поведінку та самооцінку як на рівні індивідуального життя, так і на рівні соціального буття[2].

Універсальними екзистенціалами у західній і вітчизняній філософії вважаються самотність, смерть, страх, свобода, відповідальність, любов, віра, надія, образа, радість, вдячність, щастя, вибір, духовність, творча активність тощо. Науковці виокремлюють

матеріальні й духовні, індивідуальні й соціальні, соціально-конструктивні екзистенціали. Тобто, виокремлюються як «негативні» екзистенціали – самотність, смерть, страх, відчай, лють тощо, так і «позитивні» – віра, надія, любов та ін.

Фундаментальні модуси існування в умовах соціальних викликів і російської агресії українців сьогодні – це смерть, страх і відчай, тривога, гнів і лють, апатія і емоційне оніміння, стрес і перевтома, втрата смислу життя, відчуття безсилля, внутрішня порожнеча і спустошеність, зниження вольового, компонент сутнісних сил тощо.

Ще давньоримський філософ стоїк Сенека стверджував, що все найгірше починається із страху, який разом із відчаєм охоплює мільйони українців. Відчай уособлює страх, який внутрішньо пронизує і міцно тримає людину. Цей екзистенціал у своїй граничності представляє кризу, через яку пролягає шлях до справжнього існування. Саме у відчаї почуття страху досягає незрівнянної висоти, коли настає та вирішальна мить, до якої інші екзистенціали лише наближаються. Глибинний сенс екзистенціала відчаю полягає в тому, що свідомість людини повинна «піднятися над жахом і хаосом» війни, знайти справжнє буття і здійснити прорив у духовну сферу, в тому числі і з *допомогою практик читання*. Але це відбудеться лише у тому випадку, якщо у людини з'явиться жадання життя, віра у своє майбутнє.

Подолати всі негативні екзистенціали, про які йшлося вище, трансформували їх у позитивні, здатне пробудження непереборної жаги до життя. І починається таке пробудження в душі кожного із нас, і цьому сприяє *екзистенціальний потенціал практик читання*, які допомагають відчувати радість спілкування «з іншою думкою, залишаючись наодинці з собою, тобто зберігаючи всю силу свого інтелекту, якою насолоджуєшся на самоті». (М. Пруст). А відтак *практики читання підвищують емпатію*, викликають відчуття близькості, захищеності, відновлюють здатність радіти, переживати миті щастя, що дозволить зберегти психологічне та фізичне здоров'я українців, а отже і майбутнє нашої країни.

Незважаючи на всі втрати, страждання та жахи війни, важливо знайти свою мету у житті, те, заради чого варто жити далі. І тому необхідно зберігати ціннісно-вольовий стрижень, який сутнісно пов'язаний із розвиненим логіко-аналітичним мисленням. Саме це і забезпечують певною мірою практики читання так як: «Здатність відчувати і мислити ми можемо розвивати лише у собі, у глибинах свого духовного життя. Але лише у спілкуванні з іншими умами, а ним і є читання, виробляється «манера» розуму» (М. Пруст).

Не менш важливо підкреслити, що російсько-українська війна – це і *перша масштабна війна цифрової епохи*. Домінуючим фактором, що обумовлює життєдіяльність сучасної людини, особливості формування її екзистенціального поля та нову якість її буття, виступає, цифровізація. Остання, будучи глобальним процесом, дотична всіх сфер функціонування суспільства, в тому числі і практик читання як одного із найважливіших видів людської діяльності, що сприяє соціалізації, становленню ідентичності, впливає на формування ціннісних орієнтацій і світогляду.

Цифрові технології радикально трансформують світ, формують нову цифрову реальність, змінюють способи обробки інформації та принципи її поширення, свідомість та мислення людини, систему її цінностей і світовідчуття, ідентифікаційні процеси, соціальний статус, у тому числі комунікативні зв'язки та відносини між людьми, що суттєво позначилося на традиціях і практиках читання. Інтернет, як у свій час друкарський верстат «галактики Гутенберга», створив новий світ комунікації та новий інформаційно-комунікативний простір, у межах якого, крім традиційних практик читання, інтенсивно розвивається і *цифрове читання* (digital reading).

Під цифровим читанням (англ. digital reading) науковці розуміють сприйняття і осмислення читачем текстів, що пройшли цифрову обробку і розміщені на електронних носіях і пристроях (комп'ютер або ноутбук, смартфон тощо) у цифровому середовищі з допомогою цифрових технологій. У такому контексті відбувається зміна самого поняття

читання, яке вже не прив'язане до книги як матеріального об'єкта, а може означати зустріч з твором у широкому сенсі, в тому числі і в нематеріальному вигляді. Цифровізація і формування цифрової культури спричинили особливий алгоритм розвитку практик читання: дискретність, умовність, постійне оновлення, але при цьому зберігаючи базисні компоненти традиційного читання, породжуючи ситуацію, означену науковцями як «рефлексивний традиціоналізм». Це потребує подальшого ґрунтовного дослідження як і осмислення екзистенціального поля цифрової культури та місця і ролі різних практик читання в останньому та розробка дієвих моделей подолання стресу і травматичного досвіду з допомогою традиційного і цифрового читання.

Таким чином, значення екзистенціалізму у сучасних вітчизняних реаліях обумовлене тим, що у його центрі смисложиттєві складові людського буття у граничній ситуації останнього. Щодо України, то це щохвилинне існування багатьох українців між життям і смертю, страхом і відчаєм. Граничні ситуації означають і кризу внутрішнього стану людини, детерміновану комплексом суб'єктивних і об'єктивних факторів, що призводять до актуалізації особистісного начала і проявляються в діяльній природі екзистенціалів людського буття і тому виступають необхідним атрибутом існування. Саме у граничних ситуаціях найбільш повно виявляються і екзистенціальний потенціал як традиційних, так і цифрових практик читання, що постають не лише як культурне явище, а стають внутрішньою потребою екзистенціального оновлення особистості, чинником її вільного духовного розвитку у трагічних реаліях вітчизняного соціуму.

Література

1. Грицак Я. Війни модерної доби та російсько-українська війна [Електронний ресурс] : лекція, прочитана у межах проєкту «Обрії науки, 14 квітня 2022 р. – Режим доступу: <https://ucu.edu.ua/news/vijny-modernoyi-doby-ta-rosijsko-ukrayinska-vijna-yaroslav-grytsak/>. - Назва з екрану. – [Дата звернення: 22.05.2022].
2. Копилова С.В. Екзистенціали людського буття: підходи до розуміння сутності / С.В. Копилова // Культурологічний вісник : науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя: Просвіта, 2007. – № 18. – С. 113–115.
3. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) [та ін.]; НАН України, Ін-т філософії ім. Григорія Сковороди. – Київ : Абрис, 2002. – 744 с.
4. Хайдаггер М. Бытие и Время / М. Хайдеггер ; [пер. с нем. В. В. Бибихина]. – Харьков : Эксмо. – 2003. – 502 с.
5. Человек читающий [Электронный ресурс]: НОМО LEGENS. Писатели XX века о роли книги в жизни человека и общества / сост. С.И. Белза; пер. Н.Новосельской. – Режим доступа <https://cutt.ly/mKdHIWx>. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 26.05.2022].

УДК 028:023.5

*Лісова Ірина Володимирівна,
провідна бібліотекарка
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна*

ПРОФЕСІЙНІ КОНКУРСИ. ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ

В останні роки в Україні спостерігається підвищений інтерес до проблем читання, яка набула загальнодержавного значення та вимагає дієвих заходів з боку органів влади. Саме тому Український інститут книги спільно з Міністерством культури та інформаційної

політики України розробили Стратегію розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія». Реалізація ключових положень Стратегії передбачає підвищення попиту на українську книгу, підняття рівня читання в Україні для здобуття необхідних навичок та успіху [8].

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого у 2021 році провела дослідження «Роль публічних бібліотек у промоції читання» з метою узагальнення практики роботи публічних бібліотек України з промоції читання. Матеріали дослідження показали, що одним з важливих напрямів діяльності бібліотек є методико-консультативна допомога бібліотекам у популяризації книги та читання, а методичні служби публічних бібліотек України всебічно вивчають, узагальнюють та транслюють кращі напрацювання публічних бібліотек для підвищення інтересу до книги, читання, бібліотеки.

Значну увагу бібліотеки України приділяють підвищенню професійної майстерності бібліотекарів та оволодінню ними сучасних форм та методів залучення користувачів до систематичного читання. З цією метою вони проводять різні заходи: семінари, тренінги, практикуми, круглі столи, майстер-класи, надають консультації тощо.

Одним з важливих напрямів підвищення кваліфікації бібліотекарів є проведення професійних конкурсів. Бібліотечні конкурси як організаційно-управлінський ресурс є дієвим механізмом підвищення ролі бібліотек в суспільстві, засобом мотивації працівників бібліотек, формування позитивного іміджу бібліотечних закладів та підняттю престижності роботи бібліотекарів.

Метою професійних конкурсів є допомога бібліотечним фахівцям привернути увагу до діяльності бібліотек, поглибити партнерські стосунки, підвищити роль та значення бібліотек для становлення та розвитку національносвідомого культурного суспільства.

Серед професійних конкурсів для бібліотечних працівників найпопулярнішим є щорічний **Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року»**, що організовується та проводиться ВГО Українська бібліотечна асоціація спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України серед бібліотек України різної форми власності та різного відомчого підпорядкування. Проведення конкурсу дозволяє застосовувати всі доступні для цього виду ділового спілкування комунікативні засоби і технології, їхнє включення в активну масову діяльність [7, 42].

Відповідно до Положення про конкурс на здобуття звання «Бібліотека року» для бібліотек України, затвердженого Президією ВГО Українська бібліотечна асоціація, мета конкурсу:

- підвищення престижу бібліотек у суспільстві, ролі бібліотек у соціокультурному та інформаційному просторі країни;
- стимулювання творчої ініціативи бібліотек України у наданні безперешкодного доступу до інформації та підвищенні якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів на умовах оперативності, доступності, комфортності;
- визначення кращих інновацій у галузі бібліотечно-інформаційних технологій, інноваційних ідей, що сприяють ефективній роботі та розвитку українських бібліотек [4].

Один раз на три роки Міністерством освіти і науки України, Інститутом модернізації змісту освіти спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України, Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України проводиться **Всеукраїнський конкурс «Шкільна бібліотека»**. Його мета – залучення дітей до читання, підтримка і вдосконалення діяльності бібліотек закладів загальної середньої та позашкільної освіти, піднесення ролі бібліотекаря в суспільстві та підвищення престижу бібліотечної професії.

Основні завдання конкурсу орієнтовані на виявлення і засвоєння інноваційного досвіду роботи шкільних бібліотекарів, підвищення рівня професійної компетентності працівників шкільних бібліотек, сприяння підвищенню престижу професії, поширення та впровадження

кращого бібліотечного досвіду загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Професійні конкурси формують інноваційну поведінку бібліотекарів, сприяють удосконаленню і поглибленню їхніх професійних навичок [6, 34].

В багатьох регіонах України, окрім загальнодержавних, організовуються та проводяться бібліотечні конкурси обласного рівня. Організаторами та ініціаторами таких конкурсів виступають обласні бібліотеки, органи місцевої влади та регіональні відділення УБА. Професійні конкурси можуть повністю або частково присвячуватися проблемам промоції книги і читання.

Регіональний конкурс-проект «Майстерня з промоції читання» організований Івано-Франківською, Львівською, Тернопільською та Хмельницькою обласними бібліотеками для дітей (В рамках Конструкторського бюро бібліотекарів чотирьох областей) з метою формування позитивного іміджу бібліотеки засобами реклами, популяризації читання за допомогою інноваційних методів; активізації творчого потенціалу у бібліотечних працівників; стимулювання бібліотечних фахівців до впровадження нових форм роботи; створення умов для професійного спілкування й обміну досвідом [5].

Департамент культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського, Полтавське обласне відділення (філія) ГО «Українська бібліотечна асоціація» започаткували **Обласний конкурс «Бібліотека року Полтавщини»**. Переможців відзначають за активну, змістовну роботу серед населення, творче співробітництво з місцевими органами влади, громадськими організаціями, соціокультурними групами, засобами масової інформації, проектну діяльність, покращення комфортного обслуговування користувачів, впровадження послуг з використанням нових інформаційних технологій, відродження та збереження національних традицій, популяризацію української літератури, національно-патріотичне виховання підростаючого покоління, залучення до культурного і духовного життя різних категорій населення, забезпечення розвитку творчих можливостей жителів громади [3].

Обласний рейтинг-конкурс «Краща бібліотека року» проводиться щороку Чернігівською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. В.Г. Короленка за підтримки Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА, ГО «Чернігівське обласне відділення УБА», обласної організації профспілки працівників культури та обласних бібліотек. Переможців визначають у номінаціях «Краща центральна бібліотека», «Краща міська бібліотека», «Краща бібліотека для дітей», «Краща сільська бібліотека».

Обласний огляд-конкурс сільських бібліотек «Краща сільська бібліотека» для бібліотек Рівненщини щорічно провидить Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека під патронатом ГО «Рівненське обласне відділення УБА». Мета – виявлення зміни середовища сільських бібліотек області для підвищення комфортності бібліотечного обслуговування сільського населення та кращих практик популяризації книг, читання та бібліотеки; стимулювання творчої та професійної активності сільських бібліотекарів [2]. З 2019 р. Одним з пріоритетних напрямів конкурсу (номінація) є «Промоція читання серед громади».

Промоція книги і читання посідає чільне місце в роботі публічних бібліотек України. Результати дослідження показали, що бібліотекарі, використовуючи різноманітні форми та методи роботи, активно впроваджують передовий вітчизняний та зарубіжний досвід, адаптуючи його до вимог користувачів своїх бібліотек.

Професійні конкурси поглиблюють фахові знання бібліотекарів, розвивають творчу ініціативу, мотивують до підвищення професійної майстерності, привертають увагу до актуальних проблем бібліотечної галузі, сприяють активному запровадженню інноваційних здобутків.

Література

1. Лісова І. В. Методичний супровід промоції читання публічних бібліотек України. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 4. С. 60–67.
2. Обласний конкурс-огляд сільських бібліотек Рівненської області «Краща сільська бібліотека» / Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: <http://libr.rv.ua/ua/libr/52-konkursi> (дата звернення 24.05.2022 р.).
3. Обласний щорічний конкурс «Бібліотека року Полтавщини» / Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського. URL: https://www.library.pl.ua/news/news_archiev/item/3164/ (дата звернення 24.05.2022 р.).
4. Положення про конкурс на здобуття звання «Бібліотека року» для бібліотек України / ВГО Українська бібліотечна асоціація URL: <https://ula.org.ua/pro-nas/konkursi/478-biblioteka-roku/1369-polozhennia-pro-vseukrainskyi-konkurs-na-zdobuttia-zvannia-biblioteka-roku-dlia-bibliotek-ukrainy> (дата звернення 23.05.2022 р.).
5. Положення про регіональний конкурс-проект для бібліотекарів «Майстерня з промоції читання» / Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка. URL: http://www.odk.km.ua/index.php/plan?dep=38&dep_up=0&dep_cur=615#gsc.tab=0 (дата звернення 24.05.2022 р.).
6. Поперечна Л. За лаштунками Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека» / Лідія Поперечна // Шк. бібл.-інформ. центр. 2011. № 9. С. 28–42.
7. Прокопенко Л. Конкурс «Библиотека года» – признание профессиональных успехов в Украине. INFOLIB : информ.-библ. вест., 2020. № 2. С. 38–42.
8. Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» / Міністерство культури та інформаційної політики. URL: <https://cutt.ly/jKdHbxn> (дата звернення 23.05.2022 р.).

УДК 330(477)

Палеха Юрій Іванович,
*професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
кандидат історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

Бабак Анастасія Олександрівна,
*студентка Національного транспортного університету,
м. Київ, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ КОГНІТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Практика застосування у воєнний період методів когнітивної психології щодо конструювання особистості, допомагає лікувати психічні розлади у мирного населення від діянь російських нелюдів, усувати їх прояви та зменшувати ризики рецидивів в майбутньому. Саме ця галузь орієнтована на дослідженні пізнавальних процесів, а саме: пам'яті, мовних процесів та процесу вирішення проблем [1].

Когнітивна психологія є протипологом біхевіоризму, напряму психології, що несе у собі мету пояснення поведінки людей у відповідь на зовнішні подразники рефлексивними та механічними актами. Фахівці цієї сфери досліджують те, як саме люди вміють розуміти,

виявляти причини та знаходити рішення проблем, займаючись розумовими процесами, що є функцією сполучної ланки між стимулом та реакцією.

Мета: дослідження історії когнітивної психології, її основних положень та методів застосування в деструктивні часи.

Історія когнітивної психології, виникнення і піднесення цього напрямку пов'язані зі становленням комп'ютерної техніки і розвитком кібернетики як науки про загальні закономірності процесу управління і передачі інформації, а сама назва походить від англійського слова *cognitio* – знання, пізнання.

Дефініція «когнітивна психологія» виникла у 60-х роках минулого століття, але початок було покладено ще 11 листопада 1956 р. в Массачусетському університеті, в якому відбулася зустріч молодих фахівців електронної інженерії, серед яких були такі психологи як Ньюелл Аллен, Джордж Міллер і Ноам Хомські. Вони були одними з перших, хто підняв питання про вплив суб'єктивних пізнавальних процесів людини на об'єктивну реальність [2]. Так виникла психологія пізнання, де пізнання – основа свідомості.

Важливим аспектом для розуміння і розвитку дисципліни стала опублікована в 1966 році книга Дж. Брунера «Вивчення когнітивного розвитку», над створенням якої працювали 11 співавторів – фахівців Гарвардського дослідницького центру. Але першим, хто запропонував термін «когнітивна психологія» був Ульрік Найсер, котрий в опублікованій 1967 року своїй роботі, що згодом стала основною теоретичною працею у цій сфері, визначив когнітивну психологію як напрямок, який виходить з того, що мозок має певну концептуальну структуру [3].

Основні положення. Визначальними засадами когнітивної психології вважають протест проти поглядів біхевіоризму, тобто, того, що поведінка людини є похідною за її розумові здібності. Саме процеси цієї галузі стоять над зовнішніми умовами та утворюють певні схеми, за допомогою яких і діє людина. Когнітивна психологія – це розуміння процесу розшифровки сигналів зовнішнього світу та їх інтерпретації, де людина сприймається як свого роду комп'ютер, який реагує на світло, звук, температуру та інші подразники, аналізує все це і створює шаблони дій для вирішення проблем. Будь-яка людина, як підкреслював американський психолог Джордж Келлі [4], – це своєрідний дослідник, який прагне зрозуміти, інтерпретувати, передбачати і контролювати світ своїх особистих переживань, робить висновок на основі свого минулого досвіду і будує припущення про майбутнє. Вона висуває гіпотези про реальність, за допомогою яких намагається передбачати і контролювати події свого життя, передбачати майбутнє і будувати плани, засновані на очікуваних результатах.

Люди сприймають свій світ за допомогою чітких систем або моделей, званих конструктами, тобто ідей чи думок, які використовує людина, щоб усвідомити або інтерпретувати, пояснити або передбачити свій досвід. Це стійкий спосіб, яким людина осмислює якісь аспекти дійсності в термінах схожості і контрасту.

Особливості застосування. Некомпетентні люди часто ототожнюють біхевіоризм з когнітивною орієнтацією. Однак, як зазначалося вище, це окремі, самостійні дисципліни. Перша фокусується виключно на спостереженнях за поведінкою людини та зовнішніми факторами, різного роду стимули та маніпуляції, що її формують. Сьогодні деякі її твердження визнаються науковцями неправдивими.

Когнітивну психологію можна просто і чітко визначити як науку, що вивчає психологічний, внутрішній стан людини. Її відрізняє від психоаналізу науковий метод, на якому базуються всі дослідження (а не суб'єктивне сприйняття). Предметними сферами, на які впливає когнітивна орієнтація, є сприйняття, мова, пам'ять, увага, інтелект і вирішення проблем. Сьогодні особистісний конструкт активно використовується фахівцями всього світу для вивчення депресивних станів, фобій пацієнтів і виявлення/корекції причин їх заниженої самооцінки.

Патологічні емоційні стани і неадекватна поведінка є результатом неадаптивних когнітивних процесів, тому мета когнітивної терапії полягає в «модифікації дисфункціональних переконань та помилкових способів переробки інформації» [5]. У цілому, вибір когнітивного методу залежить від типу психічного розладу поведінки. Це можуть бути методи децентрації, заміни емоцій, зміни ролей або цілеспрямованого повторення.

Відповідно до основних ідей когнітивної психології вирішальну роль у поведінці людини мають знання. Тому головним її завданням є дослідження процесів придбання, збереження і використання людиною своїх знань.

Висновок. Когнітивна психологія – психологія, спрямована на моделювання мислення, опис тієї самої понятійної схеми, яка і дозволяє людині осмислювати реальність та формувати певні моделі поведінки. Її завданням є демонстрація ключової ролі знань у поведінці суб'єкта.

Когнітивна психологія фактично зводить складний світ людини до його спрощених моделей. Крім того, застосування методів когнітивної психології цілеспрямовано сприяє корекції дефектних структур, усуненню психосоціальних наслідків від різного роду стресів та переживань, що сьогодні вкрай необхідно населенню країни, що страждає від рашистської навали.

Література

1. Алан МакЛін. Мотивуюча школа. Київ : Видавництво: Навчальна книга. –2019. – 246 с.
2. Когнітивна психологія – коротко про головне. Основні положення, історія та особливості: <https://presa.com.ua/psykholohiia/kognitivna-psik-hologiya-korotko-pro-golovne-osnovni-polozhennya-istoriya-ta-osoblivosti.html>.
3. Когнітивна психологія: <https://cutt.ly/vKdHTqM>
4. Когнітивна психологія – Вікіпедія: <https://cutt.ly/1KdHIUT>.
5. Холодна М. А. Когнітивні стилі. Про природу індивідуального розуму / М. А. Холодна Київ : Ліра-К. –2014.–154 с.

УДК 7.012.185(075.4)

Палеха Юрій Іванович,
*професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
кандидат історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

Кубицька Ольга Сергіївна,
*студентка Національного транспортного університету,
м. Київ, Україна*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТА РЕПУТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ ПрАТ АК «КИЇВВОДОКАНАЛ»

Постановка проблеми. Значущість іміджу і репутації організації, як складової суспільства, сьогодні вочевидь зростає завдяки усе більш зростаючому впливу засобів масової інформації на життя людини. За умов ринкових відносин головним і визначальним фактором економічного благополуччя тієї чи іншої організації стає ринок, а точніше споживачі її продукції та послуг. Окрім того, зовнішні умови функціонування організації сьогодні, як ніколи, досить несталі.

У кінцевому результаті, все різноманіття зовнішніх впливів знаходить своє концентроване вираження в позиції суспільства відносно до організації і тому важливим моментом стає формування власного іміджу. Як зазначають українські науковці Сумського державного університету С. М. Ілляшенко та А. В. Колодка, за сучасних економічних умов сприятливий імідж виступає ваговитим фактором конкурентоспроможності організації й тому недостатня увага до формування і підтримання образу успішної організації істотно звужує можливості вітчизняних підприємств [2, с. 168].

Разом з тим, у фаховій літературі ідеологія формування корпоративного іміджу як форми маркетингової діяльності розроблена замало, що пояснюється перш за все складністю даного виду діяльності, а також різноманітністю методичних прийомів, які використовуються різними організаціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Закономірності формування корпоративного іміджу як найважливішого чинника конкурентоспроможності організації були предметом уваги багатьох західних фахівців. Прийоми ефективного управління корпоративним іміджем, що нерозривно прив'язані до маркетингових комунікацій, можна знайти в роботах С. Блека, Пітера. Друкера,

Е. Роджерса, Р. Фостера, Лі Якокки. Проте дана проблема в їх дослідженнях предметом спеціального вивчення не являлась.

Метою статті є дослідження підходів до історичних аспектів формування іміджу організації на прикладі ПрАТ АК «Київводоканал», уточнення його сутності і ролі у забезпеченні успіху ринкової діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Термін «імідж» нерідко зустрічається як серед простого населення, так і серед діячів науки та культури. Першими, хто звернувся до цього терміну, були фахівці PR, реклами та політичних тенденцій. З часом слово «імідж» почало використовуватися для позначення багатьох понять у сфері культури та менеджменту.

Так, відомий американський економіст, професор міжнародного маркетингу Вищої школи менеджменту при Північно-Західному університеті Філіп Котлер неодноразово повторював: «Імідж – це сприйняття компанії чи її товарів суспільством [3, с. 232]. Імідж – це все і всі, хто має хоч якесь відношення до організації та пропонованих нею товарів і послуг. Це витвір, що постійно створюється як словами, так і образами, які химерно перемішуються і перетворюються в єдиний комплекс, що тісно перетинається з такою популярною сферою як маркетинг. Нині ми чуємо про імідж більше інформації, ніж раніше. Кожна організація є продуктом іміджу – чи то висококласний продукт, здатний задовольнити потреби покупця, чи низькосортний товар [1, с. 102].

Як приклад незмінної уваги до формування іміджу та репутації організації розглянемо питання розбудови іміджу добре відомої всім киянам ПрАТ АК «Київводоканал». Генеза організації починається 1869 року, коли Київська міська Дума зібрала засідання з питань централізованого водопостачання міста, на якому були репрезентовані проекти фахівців з багатьох країн. В результаті обговорення вибір пав на проєкт вітчизняного інженера Аманда Струве. Хоча проєкт водопостачання Києва був ухвалений у 1864 році, лише через п'ять років керівництво міста знайшло меценатів, які фінансувати виконання робіт з будівництва водопроводу.

У 1871 році було створено акціонерне Київське товариство водопостачання, головою якого назначили А. Струве, а вже 22 травня 1871 року урочисто заклали перші споруди централізованого водопроводу. Джерелом водопостачання облюбували ухил річки Дніпро, неподалік Володимирського узвозу. 1 березня 1872 року було запущено першу чергу міського водогону. З цього дня підприємство почало брати з абонентів плату за користування водою. Ця дата стала точкою відліку у водопостачанні міста. Повністю будівельні роботи завершилися у вересні того ж року [4].

Планомірний розвиток організації пережив кілька етапів зміни іміджу. На початку розвитку імідж організації переважно був позитивним; він дещо припав під час епідемії тифу та холери, що зробили використання послуг Водоканалу небезпечним. Усунувши цю проблему, підприємство почало розширюватися. Спочатку єдиним джерелом води була річка Дніпро, але трохи пізніше з'являється Десна, що свідчить про значне розширення та ріст іміджу підприємства. Історичні аспекти іміджу виявляються у традиціоналізмі. Водоканал позиціонує себе як один з найбільших у країні, що робить його незамінною альтернативою для більшості клієнтів.

Теоретичні аспекти іміджу Водоканалу полягають у таких засадах як: збільшення престижу завдяки розробці впізнаваного іміджу підприємства; поліпшенню якості реклами; запровадженню ринку нових товарів чи послуг (переважно стосується нових підрозділів), забезпечується висока конкурентна спроможність підприємства. Проголошення незалежності України стало ще одним кроком до успішного розширення компанії та утвердження її іміджу.

В 2003 році було відкрито музей води, який висвітлював ще й культурну частину життя, а в 2012 році розпочав свою роботу єдиний в Україні музей історії каналізації. Нині підприємство не потребує особливої реклами, оскільки воно, можна сказати, непорушне серед киян. Конкурентоспроможність компанії також не можна заперечувати, адже вона є найбільшим джерелом питної води у столиці.

Імідж ПрАТ АК «Київводоканал» утверджується і у мистецьких сферах людського життя, інтерес до нього періодично підігрівається різноманітними акціями. Впізнаваний стиль формувався роками й сьогодні він не зазнає змін навіть за умов важкої російсько-української війни.

Висновки. Дослідження підходів до історичних аспектів формування іміджу організації на прикладі ПрАТ АК «Київводоканал» дає можливість стверджувати, що вона повністю відповідає актуальним потребам споживачів, що робить її репутаційну складову максимально ефективною.

Можна підкреслити, що за 150 років експлуатації водоканалу репутаційна складова іміджу постраждала лише декілька разів (під час епідемій та наводнень), після чого компанія успішно реабілітувалась за рахунок універсальності, доступності та якості й сьогодні демонструє сприятливий імідж та хорошу репутацію. Вона універсальна, надійна, незамінна. Вищезазначене робить її авторитетною компанією, яка здатна й під час рашистської навали задовольнити потреби великої кількості населення.

Література

1. Барна Н. В. Іміджологія : навч. посіб. для дист. навч. За наук. ред. В. М. Бебика. К.: Університет «Україна», 2008. 217 с.
2. Ілляшенко С. М., Колодка А. В., Імідж організації як економічна категорія: сутність змісту, основні етапи формування. Прометей. 2012. №2(38). С. 164-170
3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспрес курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. СПб.: Питер, 2006. 464 с.
4. ПрАТ АК Київводоканал: Онлайн-видання. Режим доступу: <https://vodokanal.kiev.ua/nasha-%D1%96stor%D1%96ya>.

УДК 023.5“71”

*Пилипенко Лілія Леонідівна,
наукова співробітниця
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН,
докторка філософії,
м. Київ, Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ СПІВРОБІТНИКА БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Інтернет повністю революціонізував кожен сферу життя, будь то банківська справа, розваги чи освіта. Бібліотеки, які можна вважати «центрами знань», скористалися перевагами Інтернету, пропонуючи нові колекції та послуги своїм користувачам [1].

Однак, існує загальне відчуття, що в епоху Інтернету роль співробітників бібліотек буде зменшуватись, особливо зі зростом популярності віддаленої роботи та навчання. На нашу думку, це відчуття або навіть побоювання є абсолютно безпідставним, і якщо вони самі навчатимуться та розвиватимуться – їхня роль не зменшиться. Співробітники бібліотек повинні знати та використовувати нові інструменти та технології, щоб надавати послуги, що орієнтовані на користувачів. Очікується, що вони надаватимуть послуги і за межами стін бібліотеки. Це можна легко зробити, якщо співробітники бібліотек готові вивчати та впроваджувати нові інструменти та технології у своїй повсякденній роботі.

Існує явище «інформаційного потоку» [2], коли інформації занадто багато, і користувачі перевантажені нею. На цьому етапі значну роль мають відігравати співробітники бібліотек, які мають навчити користувачів орієнтуватися в Інтернеті та оцінювати якість інформації, яку вони знаходять. Співробітники бібліотек повинні використовувати свої навички, щоб бути захисниками знань, щоб вести користувачів у онлайн-світі, що постійно розширюється. Також очікується, що вони будуть виконувати активну роль у створенні, просуванні та впровадженні нових моделей поширення наукової інформації. У сучасному світі співробітники бібліотек є кібергідами, а не лише хранителями знань. Крім того, сучасний співробітник бібліотеки повинен [3]:

- прийняти та інтегрувати цифрові послуги з традиційними;
- мати хороші навички ведення переговорів, оскільки доводиться вести переговори з різноманітними компаніями для оформлення ліцензій на електронні журнали, онлайн-бази даних для віддаленого доступу, та ін.;
- знати останні технологічні розробки та бути достатньо обізнаними, щоб використовувати потенціал технологічних інструментів для надання ефективних послуг користувачам;
- забезпечити доступ до електронних ресурсів як у стінах бібліотеки, так і поза ними;
- розвивати тісні робочі відносини з користувачами для надання індивідуальних та персоналізованих послуг;
- використовувати інструменти Web 2.0, такі як блоги, подкасти, водкасти, для надання послуг для користувачів.

Таким чином, можна помітити, що співробітники бібліотек мають відігравати складну роль у сучасному світі. Їхня роль не є статичною, а постійно розвивається з часом і кроками технологічного розвитку. Вони відіграватимуть важливу роль у майбутньому, незалежно від того, наскільки буде значним прогрес у технологіях, оскільки технологічний розвиток ніколи не може стати заміною «людського інтерфейсу», який надають співробітники бібліотек.

Література

1. Троїцька К. В. Розширення ролі бібліотек у сучасному інформаційному середовищі на прикладі бібліотечних установ Луганської області / Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/332>
2. Bevan, Andrew. (2015). The data deluge. Antiquity. 89. 1473-1484. 10.15184/aqu.2015.102.
3. Ranjan, Prabhat & Singh, Surya. (2019). Status of Libraries in the Internet Age. 9. 44–47. 10.5958/2249-5576.2019.00009.8.

УДК 021.6(100)

Прокопенко Лілія Сергіївна,
голова бібліотекарка
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сучасний етап розвитку бібліотечної справи у всьому світі характеризується активізацією міжнародного бібліотечного співробітництва. Це процес інтенсифікації наукових, освітніх і ділових обмінів із зарубіжними бібліотеками, поглиблення особистих професійних комунікацій бібліотекарів, розбудови партнерства у реалізації спільних бібліотечних і бібліографічних проєктів і програм, збільшення кількості публікацій науковців і практиків у фаховій міжнародній періодиці. Особливе значення як для розвитку бібліотечної справи загалом, так і для окремих бібліотечних установ і професійного і особистісного розвитку фахівців зокрема має спільна діяльність у рамках міжнародних бібліотечних організацій, участь у роботі яких є сьогодні найпоширенішою комплексною формою міжнародного бібліотечного співробітництва.

Професійні об'єднання, міжнародні у тому числі, розглядають, як групи установ або окремих осіб, що мають спільні інтереси та зосереджені на наданні допомоги кожному з учасників у їхній практичній діяльності в окремих сферах, а також на розвитку соціальних та організаційних навичок щодо розширення знань у цих сферах і формулюванні практичних професійних норм. Об'єднання фахівців за спільними інтересами – явище, характерне для суспільно-політичного і культурного життя демократичного суспільства.

Міжнародні бібліотечні організації, подібно іншим професійним об'єднанням, регулюють сферу міжнародного бібліотечного співробітництва, задовольняючи потреби бібліотечної справи і бібліотечної професії, які не охоплюють міждержавні угоди [1].

Для бібліотечної спільноти нашої держави наразі все ще існують певні труднощі щодо участі у роботі міжнародних бібліотечних організацій. Йдеться як про недостатню кількість кадрів, кваліфікація яких (особливо – вільне володіння іноземними мовами) дозволила б брати безпосередню участь у міжнародних проєктах та програмах і стати рівноправним учасником міжнародної фахової комунікації, так і про брак фінансування для оплати членства вітчизняних бібліотечних установ і бібліотекарів у міжнародних фахових об'єднаннях.

Одним із найважливіших завдань, що потребує вирішення як на теоретичному, так і на практичному рівнях у нашій країні, є також виявлення і формулювання мотивації

бібліотечних установ і бібліотекарів до участі у роботі міжнародних бібліотечних організацій.

Поступово вітчизняна бібліотечна спільнота підтверджує свою присутність у міжнародному професійному просторі. Накопичений досвід потребує теоретичного дослідження та узагальнення історії розвитку, закономірностей і тенденцій міжнародного бібліотечного співробітництва з метою поліпшення його ефективності, а участь у роботі міжнародних фахових організацій вимагає знання структури і динаміки міжнародних бібліотечних зв'язків.

Історія активного міжнародного бібліотечного співробітництва у сучасному його розумінні розпочалася у другій половині XIX ст., а перші основні міжнародні бібліотечні організації, як і багато перших спільних міжнародних досліджень і програм, були започатковані у період 1919–1939 рр.

Міжнародні зв'язки та співробітництво бібліотек пройшли складний шлях розвитку і стали невід'ємною частиною та дієвим інститутом міжнародних відносин. Збільшилася кількість країн, залучених до процесів міжнародної бібліотечної взаємодії, примножились і урізноманітнилися форми міжнародної професійної комунікації, розширилося коло питань, які надаються до колективного розгляду бібліотекарями різних країн. Такі явища яскраво свідчать про те, що міжнародне бібліотечне співробітництво справді набуло глобального характеру.

Сьогодні у світі, за даними Союзу міжнародних асоціацій (UIA), налічується майже 200 міжнародних бібліотечних організацій, які відрізняються за кількісним і якісним складом, напрямками і масштабами професійної діяльності, авторитетом у системі міжнародних відносин, ступенем впливу на розвиток бібліотечної справи в окремих країнах світу, значущістю для розвитку професійної комунікації фахівців бібліотечної сфери загалом [4].

Найбільш представницькими і потужними фаховими бібліотечними об'єднаннями є глобальні організації, членами яких є представники великої кількості країн світу, наприклад, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ (ІФЛА), Конференція директорів національних бібліотек (CDNL), Міжнародна асоціація музичних бібліотек, архівів і документаційних центрів (IAML), Міжнародна асоціація університетських бібліотек (IATUL), Міжнародна асоціація бібліотекарів і документалістів сільськогосподарських бібліотек (IAALD). Окрім них, важливе значення для вирішення проблем, спільних для країн певних територій, розміщених у географічній близькості, є регіональні організації, наприклад, Конференція директорів європейських національних бібліотек (CENL), Консорціум європейських наукових бібліотек (CERL), *Асоціація європейських наукових бібліотек (LIBER)*.

Міжнародні бібліотечні організації розрізняють за компетенцією. Вони можуть бути універсальні, які охоплюють широке коло відносин між членами (ІФЛА) та спеціальні організації, які мають обмежені цілі і створені або для співробітництва певних бібліотек, або охоплюють певний напрям діяльності, наприклад, Міжнародна асоціація бібліотек та музеїв виконавського мистецтва (SIBMAS), Міжнародна асоціація юридичних бібліотек (IALL), Конференція директорів європейських національних бібліотек (CENL), Міжнародна асоціація шкільних бібліотек (IASL) та інші [4].

Більшості сучасних міжнародних бібліотечних організацій притаманне розширення їх компетенції і ускладнення структури [3].

Бібліотекознавство на сучасному етапі розглядає участь у роботі міжнародних бібліотечних організацій як обов'язкову умову розвитку бібліотечної професії і удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Аналіз діяльності провідних міжнародних бібліотечних організацій дозволяє виокремити такі пріоритетні напрями міжнародного бібліотечного співробітництва: підготовка рекомендацій щодо бібліотечного законодавства, розбудови засад і реалізації

бібліотечної політики; забезпечення доступу до бібліотечних і бібліографічних ресурсів (міжнародний документообмін, міжнародний міжбібліотечний абонемент, міжнародні бібліографічні проекти, книжкові виставки тощо); проведення спільних наукових досліджень, розроблення методичних рекомендацій; спільна видавнича діяльність; здійснення координаційних функцій; стандартизація бібліотечно-інформаційного обслуговування, бібліотечного обладнання, зберігання бібліотечних ресурсів; бібліотечна статистика; вирішення питань оснащення бібліотек спеціальним обладнанням, програмним забезпеченням; бібліотечно-інформаційна освіта, підготовка кадрів і підвищення кваліфікації бібліотекарів (гармонізація освітніх стандартів, визнання дипломів тощо); підтримка рівня професійної кваліфікації шляхом організації навчання на курсах, літніх школах тощо; об'єднання людей, які працюють у бібліотеках, сприяння підвищенню професійного статусу бібліотекаря, підтримка іміджу професії і її престижу у суспільстві; виявлення, закріплення у відповідних документах і заохочення до дотримання етичних норм професійної діяльності; поліпшення умов праці бібліотечних працівників; допомога в активному використанні автоматизованих технологій у бібліотеках та інформатизації бібліотечної справи тощо [2, с. 320–321].

Найголовнішою особливістю міжнародного бібліотечного співробітництва у рамках міжнародних бібліотечних організацій є стабільний, постійний характер такої діяльності, а найбільш пріоритетні напрями діяльності – управління бібліотечною справою і розвиток бібліотечної професії як окремої субкультури.

Отже, для активізації практичної участі України у роботі міжнародних бібліотечних організацій питання вивчення їх діяльності як форми міжнародного співробітництва набуває особливої актуальності. Такий підхід визначатиме перспективу залучення українських бібліотекарів до широкого кола професійних бібліотечних спільнот, адже міжнародні бібліотечні організації є сьогодні визнаними центрами міжнародної співпраці, міжкультурної взаємодії, розширення професійних зв'язків. Співробітництво з такими організаціями на основі рівноправності, справедливості, демократичності і підтримки національних інтересів має для нашої країни першочергове значення, оскільки від їх позицій багато в чому залежить сучасний стан і перспективи розвитку бібліотечної справи України.

Література

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] : Закон України № 33/95-ВР від 27.01.1995 : зі змінами від 01.01.2022 // Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 23.05.2022.
2. Прокопенко Л. С. Міжнародні бібліотечні організації у системі професійної комунікації фахівців галузі / Л. С. Прокопенко // Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 13 листоп. 2014 р. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Огнев'юка. – Київ : КУБГ, 2014. – С. 316–322.
3. Union of International Associations (UIA) = Union des Associations Internationales [Electronic resource]. – Електрон. дані. – Brussels, 2022. – Режим доступу: <https://uia.org>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 23.05.2022.
4. The World Guide to Library, Archive and Information Science Associations / ed. by Alexandra Meinhold. – 3rd, completely rev. ed. – Berlin/Munich : De Gruyter Saur, 2010. – (IFLA Publications; N 142/143).

УДК 005.92

*Спрінсян Василь Георгійович,
завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Державного університету «Одеська політехніка»,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
м. Одеса, Україна*

СТРАТЕГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день бібліотеки перебувають в особливо високому стані мобільності, готовності до впровадження нових ідей, інновацій, постійного розвитку. Це можна пояснити тим, що разом із тим, наскільки зростає роль бібліотеки у суспільстві, так і зростає рівень конкуренції із глобальною мережею Інтернет та пошуковими сервісами, які для багатьох людей стали замінювати традиційну модель інформаційного центру, адже це навіть не швидкий, а моментальний спосіб отримати потрібну інформацію.

З цієї причини бібліотечна система потребує постійної якісної трансформації для того, щоб у повній мірі забезпечувати потреби суспільства в інформації. Ці потреби у зв'язку з непомірно швидким процесом інформатизації постійно зростають, рівно так, як і кількість власне інформації, яка повинна підлягати ефективній аналітико-синтетичній обробці з метою її подальшої класифікації, зберігання, передачі та оперування у цілому.

У цьому контексті можна сказати про таке поняття, як «Big Data», а саме «великі дані – масиви даних об'ємом в межах від декількох десятків терабайтів і більше. Великі дані – підходи, інструменти та методи обробки структурованих, неструктурованих, невизначено структурованих даних величезних обсягів і значного різноманіття з метою отримання, сприйманих людиною результатів, ефективних в умовах безперервного приросту даних, розподілених по вузлах обчислювальної мережі» [1].

Політика бібліотек України повинна бути орієнтованою на читача у першу чергу, адже громадяни є найголовнішою аудиторією та реципієнтом у комунікаційній моделі діяльності бібліотек. Саме вони забезпечують реалізацію концепції інформаційного суспільства, тоді як «цифровізація створює нові виклики щодо організації доступу до електронних документів, запровадження автоматизованих бібліотечних систем, виникнення нових способів комунікації із читачами, що однозначно сприяє переходу на новий, більш високий рівень надання інформації та обслуговування» [2].

Якщо проаналізувати сучасний стан цифровізації, то можна точно зробити висновок, що це не означає лише переведення традиційних процесів на технічний рівень, це набагато ширше питання, яке вимагає підключення креативного мислення щодо того, як можна вдосконалювати робочі процеси на основі вже існуючих знань та умінь, проте із упровадженням інноваційних рішень, які передбачують покращення якості всього механізму дій бібліотеки у цілому.

Для забезпечення досягнення даної мети науковці пропонують здійснити вирішення ряду завдань: «удосконалення бібліотечно-бібліографічної інформації й публікації текстів у електронному вигляді; забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації та повнотекстових баз даних; забезпечення електронних засобів пошуку й обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотеки» [3].

Це лише основні аспекти, у яких потребує сучасна бібліотечна система України, можна назвати їх базовими, адже вони у собі поєднують найголовніші потреби нинішнього читача, які володіє інформаційно-комп'ютерними технологіями та основами користування глобальною мережею Інтернет з метою пошуку інформації, релевантної їхнім запитам.

Бібліотечна інновація – «це оригінальна нестандартна ідея, методика, проект, що виходить за межі існуючих канонів і традиційних форм та відображає новий підхід до

змісту й організації бібліотечного обслуговування, технології управління закладу» [4]. Вони мають різні види, це вказано на рис. 1.

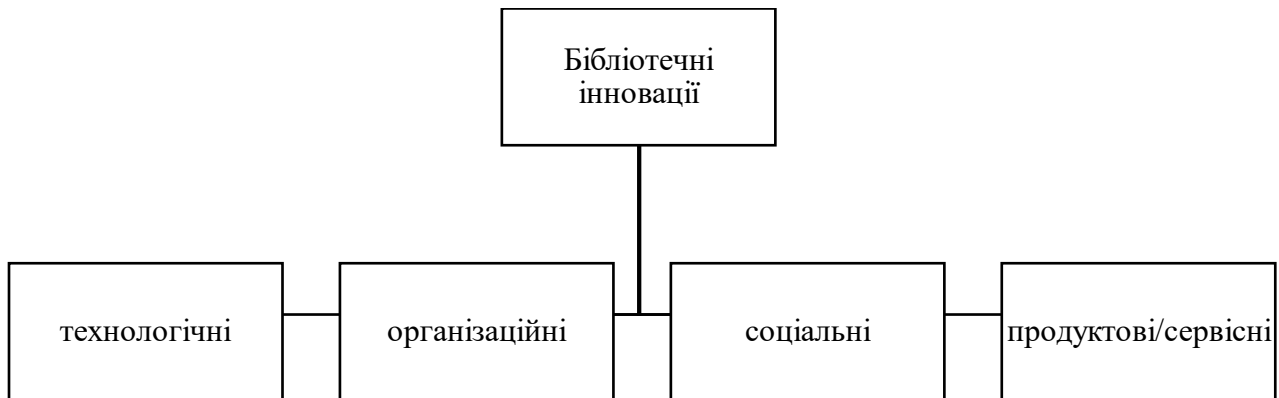

Рис. 1. Види бібліотечних інновацій

Як зображено на рис.1, до основних видів бібліотечних інновацій відносять такі: технологічні інновації – нововведення, які мають відношення до безпосередньо технологічної складової діяльності бібліотек; організаційні інновації – включають в себе зміни, які пов'язані із організаційною структурою бібліотек; соціальні інновації – нововведення, які спрямовані на модернізацію способів організації колективу, ведення корпоративної культури; продуктові та сервісні інновації – нововведення, що стосуються інформаційних та сервісних бібліотечних продуктів [4].

Можливість віддаленого надання послуг стала актуальною ще з початком запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, коли стало обов'язковим знаходитися безпосередньо на території книгозбірні для того, щоб отримати певне видання, яке цікавить. Проте особливої актуальності дана концепція віддаленої бібліотеки набула у відповідь на потужні зрушення у сферах економіки, соціального життя, господарства, освіти тощо внаслідок пандемії коронавірусу (COVID-19), ведення військових дій на території України. Для забезпечення подальшої конкурентоспроможності на ринку інформаційних послуг перед бібліотечними установами постає гостра необхідність у тому, щоб адаптуватися до видозмін внаслідок будь-яких подій. Кризові періоди – це явища, які тільки на перший погляд здаються точкою стагнації та деградації будь-якої сфери діяльності, проте слід сприймати їх скоріше як перспективу для запровадження чогось кардинально нового та корисного, тих технологій та рішень, які здатні не тільки оптимізувати систему під час ризикових моментів, а й сприяти її виходу з них.

Таким чином, можна сприймати пандемію, кризові ситуації як поштовх для застосування інновацій та реорганізації роботи книгозбірень, способів обслуговування користувачів. Це надало можливості для перегляду тих усталених традиційних принципів, які, можливо, уповільнювали зростання якості, а також значущості бібліотечної системи на сучасному ринку інформаційних послуг та продуктів.

Проте слід звернути увагу на тому, що вже неможливо ігнорувати необхідність технологічної трансформації бібліотечної системи, адже суспільство вже на даний момент характеризується тим, що інформаційні системи, Інтернет, електронні ресурси є невід'ємним елементом життя особистості, забезпечуючи швидкий, оперативний та оптимальний за умовами доступ до будь-якої інформації. Можемо зробити висновок, що створення цифрової бібліотеки – це гідна відповідь на випробування, завдані пандемією коронавірусу, кризою, а також це один із кроків для реалізації державних інтересів у сфері інформації та технологічного розвитку країни.

Література

1. Бондар І. В. Нові форми роботи бібліотек у цифрову епоху. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікаційних концепцій». Миколаїв : Наук. б-ка НУК, 2017. URL : <http://lib.nuos.edu.ua/uk/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B8> (дата звернення 12.05.2021).
2. Воскобойнікова-Гузева О. Бібліотечний соціальний інститут в першій чверті XXI століття: історичні та соціокультурні чинники розвитку. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 1. С. 72–79.
3. Бабиш В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури. Бібл. планета. 1998. № 1. С. 17–20.
4. Інноваційні послуги публічних бібліотек: метод.- поради. Терноп. обл. універс. наук. б-ка, наук.-метод. від. ; підгот. Л. М. Козачок ; ред. Г. Й. Жовтко. Т. : [б. в.], 2012. 22 с.

УДК 02(734):616-036.21

Степко Олександр Михайлович,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат політичних наук,
м. Київ, Україна

РОБОТА БІБЛІОТЕКИ ІМ. ДАГА ХАММАРШЕЛЬДА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Одним із найважливіших напрямків роботи всього інформаційного механізму ООН є забезпечення глибшого розуміння та підтримки діяльності Організації. Цільова аудиторія інформаційно-просвітницьких заходів та матеріалів про діяльність ООН у всьому світі включає широке коло зацікавлених сторін. Важливою цільовою аудиторією, що сприяє поширенню ідеалів Організації, є громадянське суспільство та його представники, включаючи навчальні заклади, бібліотеки, студентів, шкільних вчителів та викладачів університетів, діячів культури, приватний сектор, місцеві громади, а також осіб, відповідальних за розробку політики в уряді. Це особливо важливо під час пандемії COVID-19, коли Організація займається вирішенням проблем у сфері сталого розвитку, а також в таких галузях, як мир і безпека, зміна клімату, тяжке становище біженців, а також забезпечення прав людини.

Під час пандемії COVID-19 Департамент Глобальних Комунікацій (ДГК) зосередив зусилля на своїй інформаційно-просвітницькій роботі зі світовою спільнотою в онлайн-режимі на багатьох мовах та розширив її масштаби, щоб сприяти розумінню і підтримці ідеалів ООН. Мета полягає в тому, щоб викликати інтерес в аудиторії за допомогою публікацій (у друкованій та цифровій формі), вебсайтів, спеціальних та пам'ятних заходів і конференцій, залучення місцевих громад до участі у культурних та професійних заходах, брифінгів, послуг для відвідувачів, навчальних матеріалів, а також взаємодії зі знаменитими діячами мистецтв та науки.

Численні інформаційно-просвітницькі механізми ДГК були також задіяні з метою активізації кампанії «Перевірено» – ініціативи, яка є центральним елементом ширшої ініціативи Секретаріату ООН щодо вжиття заходів реагування на COVID-19 у сфері

комунікацій. Компанія «Перевірено» вже дозволила донести найважливішу інформацію та рекомендації в галузі охорони здоров'я до більш ніж 1 мільярда людей у всьому світі, [2] а також проводити боротьбу з дезінформацією.

У серпні 2020 року з ініціативи Бібліотеки ім. Дага Хаммаршельда був організований вебінар щодо питання, як бібліотеки всього світу сприяють зусиллям боротьби з дезінформацією. Серед виступаючих були вчені та бібліотекарі з Бангладеш, Мексики та Південної Африки, а також представник Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ. У цьому вебінарі взяли участь 90 осіб, включаючи делегатів, співробітників ООН, працівників депозитарних бібліотек та представників громадськості.

З початком пандемії COVID-19 Керівний комітет з бібліотек ООН розширив співпрацю між бібліотеками з різних напрямків, що включали інформаційний аналіз документів Організації, надання загального віддаленого доступу до її систем і переведення у цифрову форму матеріалів ООН на основі спеціальних запитів та створення спільного чату. Це співробітництво успішно розвивалося під час пандемії та дозволило бібліотекам не лише задовольняти потреби держав-членів та співробітників ООН в інформації, а й розширити доступ до важливих документів та ресурсів для людей у всьому світі.

Більш того, онлайн чат було перетворено на повнофункціональний ресурс. У Бібліотеці ім. Дага Хаммаршельда за допомогою цього чату було проведено різноманітні інформаційні та дослідницькі операції. Бібліотека організувала онлайн навчальні заняття англійською, іспанською та французькою мовами.

Посібники з пошуку документів і база відповідей на запитання «Запитай у Дага» є цифровими ресурсами, які постійно оновлюються, доступні всіма офіційними мовами, і кількість їх переглядів становить в цілому 1,3 мільйони.

У Бібліотеці ім. Дага Хаммаршельда зберігається близько 20 мільйонів документів ООН, які є лише у друкованому вигляді. Близько 3 мільйонів із них було віднесено до категорії «важливих». З трьох мільйонів важливих документів Бібліотека оцифрувала близько 500 000 документів та публікацій ООН (близько 6,4 мільйона сторінок), включаючи основні документи Ради Безпеки та офіційні звіти Генеральної Асамблеї, Економічної та Соціальної Ради та Ради опіки. На 2021 рік ще було не оцифровано 2,5 мільйона старих важливих документів у друкованій формі, 1 мільйон із яких перебуває в поганому стані. [1]

Департамент підготував проектну пропозицію щодо забезпечення збереження документів, яка передбачає: передачу на зовнішній підряд робіт з оцифрування 1 мільйона документів та створення прагматичних метаданих; впровадження системи збереження цифрових матеріалів – першої системи такого масштабу у Секретаріаті; та перетворення нинішнього цифрового сховища на надійну систему другого покоління, що включає сучасні диверсифіковані електронні послуги, такі як метричні показники та інструменти аналітики для сховища. Після завершення цього проекту вперше в історії Організації інформація про дискусії, що проводилися державами-членами в ООН протягом п'яти десятиліть, буде доступна в онлайн режимі.

На підтримку зусиль Організації по боротьбі з поширенням хибних відомостей про пандемію COVID-19 Бібліотека забезпечує доступ співробітників Секретаріату та делегатів до надійних інформаційних ресурсів, безлічі авторитетних електронних книг та статей у дистанційному режимі. Враховуючи вплив пандемії на фізичний доступ до ресурсів та відповідні робочі процеси, було запропоновано низку заходів для забезпечення безперебійного функціонування та вирішення проблем, що виникають під час регулярної роботи в режимі віддаленого доступу. У цифрову бібліотеку були завантажені та стали доступні в Інтернеті понад 2000 цифрових файлів [3], що включають старі робочі документи, концептуальні записки та публікації, авторами яких є Департамент з економічних та соціальних питань, Європейська економічна комісія, Конференція ООН з торгівлі та розвитку та Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. Завдяки

інноваціям у галузі кодування цифрову бібліотеку вдалося поповнити поточними та історичними матеріалами та відповідними записами метаданих, включаючи цифрові файли та записи, що надійшли з регіональних бібліотек Азії та Тихого океану.

Тезаурус Бібліографічної інформаційної системи ООН був перенесений на вебсайт metadata.un.org – нову платформу для забезпечення підтримки послуг у галузі зв'язаних даних та семантичної павутини, у тому числі щодо цілей у сфері сталого розвитку.

Отже, останнім часом у зв'язку з пандемією COVID-19 було організовано широке коло віртуальних інформаційно-просвітницьких заходів, які підтвердили актуальність взаємодії Організації з її різноманітною аудиторією. Завдяки розширенню онлайн-заходів та подій, зміцненню партнерських зв'язків та мобілізації молоді, Департамент та Бібліотека надають світовій громадськості інформацію, що стосується досягнення цілей у сфері сталого розвитку, прав людини, миру та безпеки, боротьби зі зміною клімату та протидії нетерпимості та ксенофобії. Департамент продовжує розробляти інформаційні засоби щодо підвищення ефективності своєї діяльності.

Література

1. Activities of the Department of Global Communications: outreach and knowledge services [Report of the Secretary-General]. A_AC.198_2021_4. - DGC. - New York, 2021.
2. Questions relating to information [Report of the Secretary-General]. A_76_278. - DGC. - New York, 2021.
3. Activities of the Department of Global Communications: outreach and knowledge services [Report of the Secretary-General]. A_AC.198_2022_4. - DGC. - New York, 2022.

УДК 025.5:027.021

*Туровська Леся Олегівна,
наукова співробітниця відділу комплексного бібліотечного обслуговування
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

Під впливом інформатизації суспільства бібліотечні установи кардинально переосмислюють свою діяльність, зміщують пріоритети обслуговування читачів з традиційного – на інформаційно-комунікаційний аспект. Завдяки сприйнятливості до новітніх технологій, книгозбірні впевнено поводяться на ринку інформаційних послуг, активно впроваджують сучасні технічні й програмні засоби, розробляють та надають у використання власні електронні інформаційні ресурси [EIP], продукти, послуги та вебсервіси; перетворюються на інформаційні центри реальних і віртуальних співтовариств.

Однією з основних функцій бібліотеки як відкритого соціального інституту є бібліотечно-інформаційне обслуговування (БІО), яке виступає як динамічна багаторівнева підсистема з надання різноманітних інформаційних послуг, орієнтованих на користувацькі потреби [1]. Розглядаючи концептуальні засади БІО, зарубіжні та вітчизняні вчені-бібліотекознавці висловлюють різноманітні думки, виокремлюючи елементи БІО та простежуючи зв'язок між ними [2]. Дедалі частіше йдеться про системні моделі БІО із залученням у соціально-комунікаційний контекст. Спираючись на результати маркетингових досліджень, фахівці підкреслюють активність самого користувача в

інформаційному процесі; відзначають суспільну затребуваність в змісті й формах тієї чи іншої комунікації [4].

Сучасна інформаційна інфраструктура, створена в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ), спрямована на задоволення фізичних (реальних) та віртуальних (дистанційних) читацьких потреб. Фізичні потреби повністю вирішуються у стінах бібліотеки. Окрім традиційних форм обслуговування, це забезпечення доступу до бібліотечного ЕК, електронної бібліотеки, локальних і мережових ресурсів (сторонніх і власної генерації), електронних резервних колекцій тощо. Віртуальні потреби задовольняються на вебпорталі бібліотеки (<http://www.nbuv.gov.ua>), який виступає інтернет-комунікаційною платформою для популяризації ЕІР, послуг, продуктів і вебсервісів наукової бібліотеки. Сюди відносимо організацію доступу до ЕК у режимі реального часу (онлайн), інформацію про ресурси бібліотеки, БД, електронну бібліотеку, а також доступ до вебсервісів: електронної доставки документів (ЕДД), віртуальної довідкової служби (ВДС), електронних бібліотечних виставок (ЕБВ) з використанням мультимедійних технологій [3]. Тим самим НБУВ вирішує проблеми інтегрованого інформаційно-комунікаційного забезпечення наукового, навчального, виробничого, культурологічного, освітнього та інших суспільних процесів; сприяє просторовому поширенню та обертанню документованого знання; обумовлює зростання числа суб'єктів його освоєння. Це дає змогу установі долучитися до різноманітного інформаційного оточення та організувати взаємодію в ньому, стати інноваційним майданчиком багатофункціональної інформаційно-комунікаційної діяльності (ІКД)

В контексті розвинення ІКД, система БІО НБУВ зазнає трансформації та вдосконалення. На сучасному етапі вона характеризується:

- використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- організацією власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів;
- популяризацією власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів на сайті НБУВ та у соціальних мережах;
- моніторингом професійного складу користувачів та динаміки використання бібліотечних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів;
- маркетинговими дослідженнями у соціальних мережах (за допомогою фокус-груп, Google-forms тощо) з метою якісної оцінки та оптимізації БІО;
- дослідженням комунікаційної активності віддалених користувачів; ступеню засвоєння ними умінь та навичок використання засобів бібліотечного інформаційного електронного сервісу.
- виробленням соціально-психологічного портрету віддаленого користувача;
- визначенням рівня професійної підготовки співробітників НБУВ в умовах дистанційного обслуговування;
- управлінням (менеджментом) БІО НБУВ;
- розробкою комплексу науково-методичних та методологічних заходів з удосконалення та подальшого розвитку дистанційного обслуговування.

В центрі уваги НБУВ – комплексні питання БІО як інструмента соціокультурної взаємодії. Саме БІО стає однією з важливіших функцій ІКД як сукупність форм, методів і засобів забезпечення користувачів затребуваною інформацією.

Зважаючи на те, що в умовах поступальної інформатизації суспільства БІО перетворюється на важливий стратегічний ресурс, – розробка його моделі в контексті ІКД наукової бібліотеки з визначенням перспективних напрямів потребує першочергової уваги. На відміну від колишньої системи бібліотечної комунікації, що відбувалася у діаді: «бібліотека-користувач», коли процес передачі знань здійснювався за допомогою паперових документів (підручників, посібників, монографій, методичних матеріалів тощо), сучасна система бібліотечної комунікації, яку забезпечує БІО, діє у тріаді: «бібліотека-

комп'ютер-користувач» та опосередковується власними ЕІР, послугами, продуктами та вебсервісами книгозбірні. Завдяки бібліотечній інтернет-комунікації, організованій в такий спосіб, широке коло віддалених користувачів отримує змогу необмеженого цілодобового та безкоштовного доступу до затребуваної інформації.

У структурному відношенні БІО в контексті ІКД наукової бібліотеки передбачає єдність наступних взаємозалежних компонентів:

- бібліотечно-інформаційного ресурсу (БІР), тобто актуального документного фонду з чітко налагодженим механізмом його комплектування, збереження та використання;
- методологічного супроводу (нормативно-методичного забезпечення);
- бібліотечного персоналу (БП), тобто певної кількості досвідчених бібліотечних фахівців-посередників між наявним БІР та користувачем (фізичним і віддаленим);
- ІКТ та програмного забезпечення;
- матеріально-технічної бази (МТБ) для оптимального використання ІКТ;
- вебпорталу з виходом в Інтернет та доступом до соціальних мереж (бібліотечних співтовариств);
- наявності та постійного розвинення власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів;
- промоції власних ЕІР, послуг, продуктів та вебсервісів на бібліотечному сайті та у соціальних мережах.

Результати науково-дослідної роботи (НДР), що виконувалася НБУВ упродовж останніх років (зокрема: «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань», «Бібліотечно-інформаційний комплекс в умовах трансформації наукових комунікацій») свідчать про те, що ІКД не тільки істотно прискорює та підвищує рівень БІО, не лише відкриває користувачеві спектр нових, раніше не досяжних можливостей, а й перетворює та видозмінює майже весь комплекс бібліотечно-інформаційних заходів.

БІО, розглянуте на тлі ІКД, вбачається діяльністю нового типу, що сформувалася внаслідок інформатизації суспільства та безперервного розвитку ІКТ. Головною умовою ефективності цієї діяльності є, з одного боку, структурована інформація, яку створюють бібліотечні працівники-посередники, з іншого – безперешкодний доступ абонентів до бібліотечних ресурсів та навички їх використання. БІО – наочний приклад еволюційних змін у тенденціях, формах і засобах ІКД наукової бібліотеки, специфіка якої полягає у високоорганізованому і формалізованому накопиченні, опрацюванні, зберіганні та використанні власних ЕІР, послуг, продуктів і вебсервісів. Подальше поширення такої діяльності спричиняє появу нових комунікаційних форм та передбачає створення нового наукового та соціокультурного середовища. Прогнозним напрямом є поглиблене вивчення засобів і способів інформаційно-комунікаційної взаємодії між віддаленими користувачами та бібліотекою, їх урізноманітнення та розроблення рекомендацій щодо оптимізації цієї роботи.

Література

1. Громницька Н. Сучасні методи та форми бібліотечного обслуговування користувачів. // Бібліотека – територія інтелектуальної комунікації: від витоків до сьогодення: матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої 150-річчю Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Ольжича (22 верес. 2016 р.) – Житомир, 2016.– С. 96–102.
2. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Концептуальні засади інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек (джерелознавчий аспект). //Бібліотечний форум, 2015. – №1. – С. 8–11.
3. Смоляр І. Е., Туровська Л. О. Електронна бібліотечна книжкова виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки. //Вісник книжкової палати, 2015. – № 3. – С. 19-21.

4. Туровська Л. О. Сервісно-орієнтована модель обслуговування користувачів у системі бібліотечних наукових комунікацій. //Бібліотечний форум: історія. теорія і практика. 2020. – № 4. – С. 2–4.

УДК 028(477)

*Швачка Тетяна Олександрівна,
голова бібліотекарка Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна*

КОНКУРСИ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПРОМОЦІЇ ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ

Важливим напрямом діяльності публічних бібліотек України є промоція книги й читання та залучення нових користувачів. У 2021 р. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого провела соціологічне дослідження «Роль публічних бібліотек у промоції читання», одним із завдань якого було виявити та проаналізувати досвід роботи вітчизняних та зарубіжних публічних бібліотек із промоції читання за матеріалами сайтів, соціальних мереж публічних бібліотек, публікацій у періодичних виданнях за останні п'ять років.

Робота з промоції читання та формування культури читання – це процес постійний і безперервний як у часовому проміжку (щодня, а не час від часу), так і на різних етапах формування читача (від народження і протягом всього життя). Задля підвищення ефективності цього процесу публічні бібліотеки використовують як традиційні (презентації книг, зустрічі з авторами, книжкові виставки, проведення конкурсів), так і сучасні форми й методи роботи (створення буктрейлерів, відеооглядів, відеопрезентацій; проведення соціокультурних акцій, флешмобів; задоволення інформаційних потреб читачів в онлайн-форматі: сайти, блоги, сторінки у соцмережах тощо).

Однією із ефективних форм роботи з промоції книги та читання в бібліотеках є проведення конкурсів, що мають на меті активізувати читачку та професійну діяльність. В залежності від тематики конкурсів, у яких беруть участь чи які організовують публічні бібліотеки, їх можна виокремити в певні групи: конкурси читацьких досягнень; творчі (літературні, читців, фотоконкурси тощо); книжкові (книга року); конкурси інформаційних продуктів (сайтів, сценаріїв, буктрейлерів тощо).

Найбільш відомим серед конкурсів читацьких досягнень є Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Книгоманія», який проводиться з 2002 р. з метою популяризації культури читання серед учнів 6–7 класів. Конкурс завершується підведенням підсумків на фестивалі дитячого читання «Книгоманія». Головним організатором та координатором Конкурсу та Фестивалю є Громадська організація «Форум видавців». Цей конкурс дозволяє активізувати роботу шкільних, сільських, дитячих та юнацьких бібліотек; покращити комунікацію і взаємодію між ними у промоції читання та залученні нових користувачів.

Всеукраїнський конкурс «Лідер читання» проводиться з 2018 р. за ініціативи Національної бібліотеки України для дітей. Серед його цілей – заохочення дітей та підлітків до систематичного читання та змістовного дозвілля; популяризація та підтримка дитячого читання; підвищення ролі книги серед дітей. Конкурс спонукає публічні бібліотеки для дітей до регулярного проведення заходів з підтримки і популяризації читання, особливо під час шкільних канікул.

Серед творчих найбільш популярними є літературні конкурси, які мають на меті заохочення користувачів до творчої діяльності, розвитку художнього смаку; виявлення поетичних талантів та нових літературних імен; сприяння молодим авторам у виданні

дебютної збірки тощо. Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули» для дітей 11–18 років проходить щоліта з 2017 р. у два тури: перший – на обласному рівні; другий, підсумковий – у Києві. За результатами Конкурсу Національна бібліотека для дітей, яка є одним із організаторів, видає збірки робіт учасників «Творчі канікули».

Обласний літературний конкурс «Неповторність» на найкращі поетичні чи прозові твори проводять з 2002 р. для молоді віком від 15 до 30 років. Його організатори – Управління культури, з питань релігій та національностей Волинської облдержадміністрації та Волинська ОУНБ. Метою конкурсу є виявлення нових літературних імен та сприяння молодим авторам у виданні дебютної збірки.

Окрім літературних, бібліотеки проводять конкурси читців, зокрема до ювілейних та знаменних дат. Так, КЗК «Покровська бібліотека» (Дніпропетровська обл.) до відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки організувала і провела онлайн-конкурс читців «Благословенне слово, що гартує» (2021). Відеоролики учасників розміщено на YouTube каналі бібліотеки. В конкурсі взяли участь читачі різного віку, зокрема учні театрального класу «Вітрила мрій» КЗК «Покровська школа мистецтв».

Ще одна група творчих конкурсів присвячена фото та мультимедіа. Обласний фотоконкурс «Життя як книга», який щороку проводить Чернігівська ОУНБ, заснований у 2010 р. Конкурс відбувається в таких номінаціях: «Читаюча людина» (у побуті, навчанні, на природі тощо); «Літературні герої оживають на світлинах»; «Діти і книги»; «Гумористичні фото». Роботи переможців розміщені на вебсайті бібліотеки «Мистецький вернісаж» і на каналі YouTube.

Конкурс книжкових відеооглядів «Фабрика вражень» (з 2016 р.), присвячений Міжнародному дню дитячої книги, організовує Черкаська обласна бібліотека для дітей разом з бібліотеками області. Він стимулює дітей до читання, відвідування бібліотек й обговорення своїх літературних вражень з однолітками за допомогою відзнятих відеооглядів.

Інша група конкурсів – книжкові. Бібліотеки беруть активну участь у проведенні щорічних обласних конкурсів на визначення найкращої книги року у регіоні (вже виданих книг або рукописів, готових до видання). Як правило, такі конкурси проводять серед місцевих авторів, видавництв на виконання регіональних програм, як от Програма розвитку культури Рівненської області на період до 2022 року; Програма розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2021–2024 роки; Обласна програма підтримки вітчизняного книговидавництва, книгорозповсюдження та популяризації української книги у Миколаївській області на 2017–2021 роки та ін. Основними цілями книжкових конкурсів є: вплив на формування читацьких інтересів, сприяння максимальному задоволенню культурно-освітніх потреб населення області у вітчизняній книжковій продукції, підтримка та заохочення книговидавців, письменників області тощо. Серед організаторів конкурсів – обласні державні адміністрації, обласні ради, обласні відділення Національної спілки письменників України, обласні й публічні бібліотеки регіону та ін. У кожному регіоні конкурс має свої номінації відзначення найкращих художніх, краєзнавчих, наукових, довідкових, дитячих видань.

Учасниками конкурсів можуть бути й бібліотечні працівники, серед яких проводять, зокрема, конкурси створених ними інформаційних продуктів. Вони підвищують професійний рівень бібліотекарів, сприяють самореалізації та розкриттю їхнього творчого потенціалу, впровадженню інноваційних форм у роботу бібліотек тощо. В межах регіонального інтернет-проекту Портал «ДніпроКультура» проведено обласний конкурс серед публічних бібліотек Дніпропетровської області на найкращу інтернет-публікацію «Майстри слова: письменники Дніпровського краю» (2021). Безпосереднє керівництво, підготовку, організацію та проведення цього конкурсу здійснила Дніпропетровська ОУНБ та Дніпропетровська бібліотечна асоціація. На конкурс, виключно в електронному вигляді, подавалися текст статті та добірка фото і відеоматеріалів для публікації на Порталі «ДніпроКультура».

Отже, використовуючи традиційні та сучасні форми й методи роботи, публічні бібліотеки, незалежно від їхнього типу (національні, державні, обласні, міські, сільські/селищні), відіграють важливу роль у промоції книги та читання. Організація конкурсів у бібліотеці допомагає підтримувати інтерес до читання, виявляти та популяризувати твори талановитих авторів-початківців; сприяє розвитку грамотності, критичного мислення, креативності тощо.

Література

1. Любаренко Л. Діяльність публічних бібліотек України з промоції читання (за результатами дослідження) / Людмила Любаренко // Бібліотека і книга в контексті часу [Електронний ресурс] : тема року: «Бібліотеки України в контексті державної гуманітарної політики» : зб. матеріалів XIII Всеукр. наук.-практ. конф., 18–19 травня 2021 р., м. Київ / М-во культури та інформ. політики України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого ; уклад. Т. Богуш, О. Зозуля ; наук. ред. Н. Розколуца. – Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2021. – С. 76–85.

2. Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. Вип. 53 / уклад.: Л. Любаренко, Н. Єрмакіна, І. Лісова, Ю. Новальська, Т. Швачка ; наук. ред. Н. Розколуца ; М-во культури та інформ. політики України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 2021. – 104 с.

УДК 027.5-021.13(477.74)

Бурміс Ірина Віталіївна,

*аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

Новальська Тетяна Василівна,

*докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна*

ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ОДЕЩИНИ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Комплексна інформатизація є черговим еволюційним кроком в історії людства, особливо, коли йдеться про формування цифрової епохи й цивілізації, орієнтованої на візуальні образи. Все більше людей легше сприймають схеми, кліпи, зображення та меншою мірою тексти. Натомість бібліотеки з розвитком мережі Інтернет отримали нову категорію користувачів – віртуальних, що перетворюють бібліотеки на провідників культури віртуального бібліотечного обслуговування.

Формування віртуального бібліотечного простору, іншими словами онлайн-присутність бібліотеки в Інтернеті, здійснюється через підтримку та організацію віртуальних представництв (блогу, сайту, сторінки, групи у популярній соціальній мережі, фотоколекції, каналу бібліотечного відео, онлайн-презентацій тощо). Тим більше, що в Україні, як зауважують сучасні дослідники, останнім часом наявна тенденція до зменшення кількості відвідувань офіційних сайтів і перенесення активності користувачів до соціальних мереж та блогів, а тому, якщо підійти раціонально до організації навігації, то офіційний сайт і інші віртуальні інтернет представництва бібліотеки можуть доповнювати та популяризувати один одного [2].

Якщо порівнювати між собою інформаційний та віртуальний простір, то виявиться, що перше поняття є значно ширшим, оскільки віртуальний простір постає складовою загального інформаційного простору (сфери, середовища). У свою чергу, віртуальний простір бібліотек забезпечує безбар'єрний доступ до інформації та послуг, ефективний зворотний зв'язок з користувачами, можливість їхньої участі у створенні актуального та затребуваного контенту. Це сприяє розширенню асортименту інформаційних та соціокультурних послуг, перетворюючи бібліотеки на більш відкриті та доступні заклади. Поряд з цим, існує небезпека, пов'язана з лавиноподібним збільшенням мережевого бібліотечного контенту, що знижує його якісні показники, трансформує ціннісно-смыслову орієнтацію та уподобання користувачів і в кінцевому рахунку перетворює контент бібліотек на «простір» масової культури. На думку провідних бібліотекознавців, ця проблема потребує серйозного осмислення та уваги з боку практикуючих бібліотечних фахівців.

Глобальне завдання інформатизації в рамках роботи публічних бібліотек – це створення нової моделі останніх та нових форм реального та віртуального обслуговування із застосуванням сучасних технологій, а не підміна нових форм старим змістом. Потрібно звернути увагу на виконання таких сучасних завдань, як комплектування за допомогою електронних баз даних, доступ до електронних ресурсів власної генерації для віртуальних користувачів, забезпечення доступу реальних читачів до віддалених мережевих ресурсів і найголовніше це готовність та здатність персоналу вирішувати їх. Враховуючи ці завдання та пов'язані з ними виклики, українські бібліотекарі мають бути готовими прийняти активну участь у трансформації представництва в соціальних медіа у навчально-освітній простір, середовище для поширення знань та розвитку молоді.

Публічні бібліотеки Півдня України залучаються активно до формування віртуального бібліотечного середовища. Створені ними віртуальні проекти бібліотек є онлайн-майданчиками та своєрідними територіями в межах яких відбувається інформування про проведені заходи, поширення документних ресурсів і знань, представлені анонси подій та інформація різного характеру, яка враховує користувацьку поведінку та стосується роботи конкретної публічної бібліотеки, що готова до змін.

Чи дійсно публічні бібліотеки Півдня України і Одеської області зокрема готові до позитивних зрушень у цьому напрямку, чи дійсно вони мають чітку стратегію розвитку нового комунікаційного віртуального середовища, яка б відповідала викликам часу і формувала контент, що задовольняв би інформаційні потреби користувачів? Можна частково погодитися з деякими авторами у тому, що публічні бібліотеки Півдня України «продовжують нарощувати присутність у інтерактивному середовищі мас-медіа – у різних інтерактивних майданчиках – блогосфері, соціальних мережах, тощо, застосовувати технології соціального медіа маркетингу» [3, с. 120]. Приміром, в публічних бібліотеках Одеської області, які розвивають свої представництва у віртуальному просторі, було створено 17 вебсайтів та 179 блогів та сторінок в соціальних мережах [1], де поряд з традиційною інформацією про історію, структуру, контакти, інтернет-ресурси бібліотеки, на сайтах представлені власні електронні ресурси (електронні каталоги, онлайн-акції, віртуальні проекти, буктрейлери, тематична інформація, віртуальні виставки, анонси та архіви заходів) тощо.

Поряд з цим, треба активізувати роботу в віртуальному просторі в частині поглиблення реалізації корпоративних проєктів, приміром, вирішити проблему відображення фондів усіх бібліотек Одещини допоможе регіональний проєкт «Єдиний каталог бібліотек Одеської області». Користуючись цим каталогом через послуги міжбібліотечного абонементу та доставки документів будь-який користувач може отримати документ або його копію з будь-якої бібліотеки області. При цьому, завдяки подібній корпоративній каталогізації економиться час та гроші для всіх учасників проєкту, прискорюються процеси опрацювання нових документів. Вимога часу – одна АБІС для всіх бібліотек області.

Це важливо, тому що Єдиний каталог створюється як єдина точка доступу до всіх повнотекстових документів, які оцифровані бібліотеками-учасниками та зберігаються у різних електронних бібліотеках, що, безумовно, постають ресурсом інтелектуального розвитку для наших користувачів, і важливо те, що половина публічних бібліотек Одещини розміщує на сайтах власні електронні архіви або посилання на регіональні ресурси.

Необхідно розуміти, що формування загальних регіональних віртуальних ресурсів має відбуватися на науковій основі, достовірній інформації та фактах, із залученням достовірних джерел і компетентних експертів, із застосуванням найсучаснішого програмного забезпечення та кваліфікованих ІТ-фахівців.

Як бачимо, віртуальний простір є важливим фактором успішної роботи публічної бібліотеки на сучасному етапі. Звісно, чимало регіональних бібліотек і досі не мають подібних віртуальних представництв і це основна проблема, яка потребує негайного вирішення. Паралельно з цим, розвиваючи віртуальний простір й віртуальне обслуговування потрібно враховувати, що публічні бібліотеки не повинні перетворитися на лише на точки доступу. Необхідна інтеграція культурно-освітнього та інформаційного потенціалу публічної бібліотеки за допомогою мережевого спілкування, через залучення користувачів до формування та оцінки довідкового та інформаційного контенту, тобто створення умов для самоорганізації неформальних груп, що мають спільні інтереси. Лише тоді віртуальний простір публічної бібліотеки перетвориться на драйвер інтелектуального розвитку Одеської області.

Література

1. Амельченко Ю. Публічні бібліотеки Одещини: реалізація соціальної політики. Режим доступу до статті: <http://metodistodessa.blogspot.com/>.
2. Саваневський М. Wave 6: Дослідження соціальних медіа в Україні (презентація). URL: <http://watcher.com.ua/2012/05/29/wave-6-doslidzhennya-sotsialnyh-media-v-ukrayini-prezentatsiya>; Кулик Є. Формування віртуального бібліотечного простору для бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва. Вісник Книжкової палати. 2014. № 12. С. 28-32.
3. Сидоренко Т. Віртуальне середовище як територія соціокультурних практик у публічних бібліотеках Півдня України. Інформація, комунікація, суспільство 2018 : матеріали 7-ї міжнар. наук. конф., 17-19 травня 2018 Україна, Чинадієво / МОН України [та ін.]. Львів : Львівська політехніка, 2018. С. 119-120.

УДК 025.29:004.9

Бондар Ігор Віталійович,
*аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Салата Галина Володимирівна,
*докторка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОШИРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КНИГИ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Сьогочасне суспільство, динаміка та напрямки його розвитку перебувають у не розривній залежності з розвитком інформаційних технологій (надалі – ІТ), що проникли майже у кожную

сферу нашого життя. Таким чином аналіз явищ, що відбуваються в культурному просторі нашої країни не можна провести у відриві від дослідження ролі вищезгаданих інформаційно-комунікаційних технологій (соціальних мереж, інтернет-платформ, тощо). Слід відмітити, що ІТ, на даний час, є настільки всепроникними, що із звичайного (хоч і дуже ефективного) способу передачі інформації перетворилися на основний фактор, що визначає і зміст і форму цієї інформації, яка вже не може розглядатися незалежно від використаної для її передачі ІТ. Зважаючи на викладене, враховуючи комплексність та складність процесів, що відбуваються, а також величезний науковий інтерес до них, на мою думку, вищезгадане варто розглядати як феномени інформаційно-культурного, а не виключно культурного простору.

Аналіз інформаційно-культурного простору доцільно проводити за двома основними напрямками: технологічним та соціальним. Технологічний напрям зосереджується на дослідженні навичок індивіда здобувати, використовувати, зберігати та розповсюджувати інформацію за допомогою техніки та інформаційних носіїв (по суті йдеться про користування соцмережами та іншими інтернет платформами через наші смартфони, планшети та комп'ютери).

Соціальний підхід у свою чергу зосереджується на дослідженні процесу опрацювання людиною отриманої через ІТ інформації, її здатності оцінити якість та достовірність отриманих даних, здатності протидіяти негативним інформаційним впливам, а також базовим морально-етичним установка індивіда, що визначаються яку саме інформацію він вишукує та споживає.

Зважаючи на викладене, варто виокремити поняття «інформаційної культури» як складової частини загальної культури окремої особи, що є сукупністю інформаційного світогляду та системи знань і вмінь щодо використання як традиційних так і нових інформаційних технологій для оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб.

Розглядаючи електронну книгу в контексті інформаційно-культурного простору варто відзначити, що вона все ще розглядається як нове явище, яке перебуває в процесі вдосконалення, а отже потребує аналізу і дослідження, що посприяє процесу її становлення.

Варто зазначити що на даний час в Україні не існує єдиної систематизованої форми поширення електронних книг, натомість їх дистрибуція часто мало чим відрізняється від реалізації та поширення друкованих книг (традиційні книжкові розпродажі, поширення інформації в соцмережах та розрізнених невеликих інтернет ресурсах). Такий стан речей призводить до сповільнення темпу популяризації електронних книг в Україні.

Як можемо дізнатися з робіт О. О. Сербіна, «систематизація інформації передбачає оброблення інформації з метою приведення її до певного виду та, таким чином, інтерпретацію інформації, що дає змогу систематизатору відповідним чином відреагувати на отриману інформацію. В результаті оброблення інформації розташовується в певному порядку і набуває завершеної форми, наповнюючись конкретним змістом і значенням. З іншого боку оброблення інформації дає змогу створювати образи та форми, які сприймає людина, розпізнає і розуміє певним чином. При цьому відбувається зведення комплексу інформаційних сигналів до спрощених синтезованих образів і категорій. У даному випадку, можна виокремити на низку правил з оброблення інформації, що допомагають звести її до образів: визначення співвідношення головного і другорядного; завершення образів; встановлення подібності та аналогічності» [1, с. 5].

Таким чином, на сьогодні основними формами поширення електронних книг є:

- а) передача інформаційних файлів (формати е-книг) через соцмережі та спеціалізовані ресурси (в тому числі міжнародного масштабу та значення);
- б) через невеликі інтернет платформи (в тому числі інтернет-магазини та видання);
- в) шляхом розміщення на зйомних або оптичних носіях (диски, флешки);

г) комбінованим способом (одночасно на твердих носія, соціальних мережах чи спеціалізованих ресурсах).

Зростання популярності електронних видань зумовлена їх особливостями як специфічного виду інформаційної продукції, який швидко адаптується до потреб інформаційного суспільства. Науковець Р.С. Гіляревський зокрема акцентує на таких особливостях електронних книг та процесу їх популяризації:

а) зростання попиту на е-книги корелює із загальним зростанням обсягів споживання інформації в світі і в цілому відповідає глобальній тенденції;

б) е-книги є інтерактивними і можуть бути вільно редагованими;

в) можливість інтеграції в е-книги мультимедійних елементів (поєднання тексту із зображеннями, звуком або відео рядом чи анімацією);

г) мобільність е-книг (можливість легкого поширення та зберігання);

д) можливість синтезувати первинні е-книги з вторинними, тобто перевидання, видавнича справа та маркетинговий супровід стають по-суті єдиними процесом в інформаційно-технологічному розумінні.

Слід зазначити, що Р.С. Гіляревський наголошує на недостатній дослідженості феномену е-книг та відсутності ґрунтовних праць присвячених їх інтерактивності, мобільності та мультимедійності, як визначальних чинників, що безпосередньо впливають на тенденції розповсюдження та популяризації останніх. «Названі тенденції відображають лише функціональну сторону змін. Не менш значимі тенденції соціального, економічного та технологічного характеру, які потребують ретельного аналізу й об'єктивного викладу» [2, с. 29].

Варто зазначити, що не зважаючи на вищеперелічені технологічні переваги електронних книг зростання їх популярності не є стрімким. Однією з причин гальмування розвитку і поширення е-книг є відсутність зведеної інформації про них в мережі інтернет. Так наприклад комерційні видавництва активно сприяють популяризації своєї продукції, розміщують відповідну інформацію у соціальних мережах, створюють спеціалізовані сайти проводячи таким чином продуману та ефективну маркетингову роботу. Натомість спеціалізовані видання, наукові та науково-популярні роботи виготовлені у формі е-книг в ринкових умовах суттєво програють розважальному сегменту, оскільки не можуть забезпечити аналогічний рівень рентабельності для їх виробників.

Таким чином, на мою думку, актуальним залишається питання створення в Україні масштабної інтернет платформи (по-суті великої інтернет бібліотеки), яка б дозволила зібрати і систематизувати інформацію про існуючі е-книги, спростила б для користувачів пошук та користування потрібними е-книгами, оптимізувала процеси купівлі-продажу книг, а також створила б більш сприятливі умови для виготовлення та розповсюдження наукових, навчальних, інших спеціалізованих електронних видань, що є надзвичайно важливим і корисним для суспільства однак не може бути реалізовано одними лише ринковими механізмами.

Варто зазначити, що створення вищезгаданої централізованої відкритої всеукраїнської інтернет бібліотеки посприє реалізації внутрішньої гуманітарної політики України, допоможе виробникам е-книг в Україні та підвищить рівень інформаційної безпеки країни.

Література

1. Сербін О.О. Систематичність та систематизаційність організації інформації – основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / О.О. Сербін //Бібліотечний вісник. – 2012. № 2 – С. 5.

2. Гіляревський, Р.С. Про тенденції розвитку електронних видань / Р.С. Гіляревський / / Книга: дослідні. і матеріали: Зб. 87: у 2ч. Ч.2 – М.: Наука, 2007. – С.17–29.

УДК 004:655.1/.3: (510)

*Ван Шуайтянь,
аспірантка Харківської державної академії культури,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник:
*Маркова Вікторія Анатоліївна,
докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
м. Харків, Україна*

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КНИЖКОВІЙ МЕРЕЖІ СІНЬХУА (XINHUA)

В умовах четвертої промислової революції відбуваються глибинні трансформації всіх сфер людського життя, в тому числі і книжкової галузі. Цифрова трансформація охоплює не тільки технологічні процеси, а й суттєво змінює моделі поведінки споживачів книжкового ринку, що вимагає пошуку нових ефективних методів організації взаємодії авторів із читачами. Основними напрямками використання нових технологій у книжковій галузі стали великі дані, штучний інтелект та нейромережі, сучасні механізми дистрибуції, нові формати споживання контенту, зміни у роботі з авторами, видавництвами та електронні бібліотеки.

КНР ще з початку XXI ст. стала на шлях активної цифрової трансформації книжкової галузі. Пандемія коронавірусної інфекції прискорила цей процес і одночасно продемонструвала, що тільки за умов використання нових інформаційних технологій ця сфера може бути життєздатною.

Показовою в цьому сенсі є діяльність найстарішої мережі КНР Сіньхуа (Xinhua). Свій початок вона бере з 1937 р., коли була відкрита перша книгарня за ініціативою Видавничого комітету Комуністичної партії Китаю. Книгарня займалася поширенням ідей марксизму-ленізму та відіграла важливу роль у створенні Китайської народної республіки. У наступному було утворено мережу книгарень, які протягом довгого часу були монополістами у сфері книгорозповсюдження. Реформування книжкової галузі, яке відбувалося протягом останніх 20 років, привело до втрати цієї монополії. Водночас, стимулювало подальший інноваційний розвиток, спираючись на сформований бренд [2].

Мережа поряд з традиційними книгарнями стала розвивати й електронну комерцію. Нині в структурі Сіньхуа діють декілька підприємств, діяльність яких спрямована на цифровізацію галузі.

Xinhua Internet E-Commerce Co., Ltd. – підприємство електронної комерції, яке спільно фінансується штаб-квартирою книгарні Сіньхуа та книгарнями Сіньхуа у різних провінціях та містах по всій країні. Його діяльність полягала у створенні і підтримці потужної та високоякісної платформи електронної комерції для поширення публікацій в інтернет-середовищі. Своєю метою розвитку воно вбачає в тому, щоб стати сучасним підприємством із сильним впливом та конкурентоспроможністю за рахунок нової моделі поширення публікацій, що поєднується з офлайн-досвідом.

Завдяки діяльності Xinhua Internet E-Commerce Co., Ltd є можливість пов'язати ресурси всього галузевого ланцюжка, що представлений 12 000 фізичних книгарень Сіньхуа, 585 видавничих будинків установ та 3000 публічних бібліотек по всій країні, що використовують складську та логістичну мережу національної книгарні Сіньхуа.

Xinhua Guocai Education Network Technology Co., Ltd. (далі – «Компанія Xinhua Guocai») була заснована главою Китайської видавничої групи і фінансується штаб-квартирою книгарні Сіньхуа. Це повністю державне культурне інтернет-підприємство. Компанія Xinhua Guocai обслуговує видавничу та освітню галузь, а також займається оцифруванням освітніх видань та побудовою освітньої видавничої мережі. Це перший у Китаї

постачальник послуг з надання інформації про підручники та цифрові ресурси для коледжів та середніх шкіл. Xinhua Guocai Co., Ltd. підтримує «Національну інформаційну систему підручників для коледжів та середніх шкіл» як основний напрямок діяльності та забезпечує випуск підручників, придбання паперових підручників, розповсюдження електронних підручників та підручників для освітніх видавничих установ, коледжів та університетів, а також виступає агенцією з поширення підручників, надає послуги з оцінки та аналізу цифрових даних та великих даних.

«Національна інформаційна система підручників для коледжів» спрямована на надання допомоги викладачам та студентам у коледжах та університетах по всій країні у виборі підручників та видавничим компаніям для планування випуску підручників. Вона спрямована на інтеграцію навчальних матеріалів в інформаційні системи. Основний акцент зроблено на хмарних обчисленнях, Інтернет та мобільних інтернет-технологіях, створенні платформи для випуску, відбору та оцінки навчальних матеріалів, а також сприянні цифровим трансформаціям та модернізації розповсюдження традиційних публікацій, а також формування власного видавничого ресурсу на основі технології аналізу великих даних. За допомогою професійних послуг постачальникам та користувачам надаються канали розповсюдження цифрової інформації та придбання ресурсів. Таким чином, кампанія сприяє ефективному розвитку вищої освіти в цілому та виданню і розповсюдженню навчальних матеріалів зокрема. «Національна інформаційна система підручників для коледжів» включає чотири основні підсистеми, а саме: систему випуску інформації про навчальні матеріали, систему придбання паперових підручників, систему випуску цифрових підручників та систему аналізу та оцінки підручників. У ній міститься інформація про закупівлю навчальних матеріалів, що обслуговує канали розповсюдження та навчання. Система охоплює понад 85% національної інформації про публікацію підручників.

Діють в мережі Сінхуа й інші потужні високотехнологічні кампанії, такі як Beijing Xinhua Digital Media Technology Development Co., Ltd, Xinhua Wanwei International Culture Media (Beijing) Co., Ltd., Xinhua Weibang Cultural Asset Management Co., Ltd., Beijing Xinhua Wenbo Property Management Co., Ltd [1].

Таким чином, розвиток мережі Сінхуа наочно демонструє потенціал цифрових трансформацій в книжковій галузі, який дозволив найстарішому книгорозповсюдуючому підприємству з багатою історією перетворитися на сучасне високотехнологічне підприємство, що інтегрує свою традиційну діяльність в інші галузі.

Література

1. Сінхуа: [офіційний сайт] : [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.xhsdzd.com/Default.aspx> – Назва з екрану. – [Дата звернення : 30.05.2022].
2. Amber Miller Product design, Xinhua bookstore Internet upgrade [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://www.mo4tech.com/product-design-xinhua-bookstore-internet-upgrade.html> – Назва з екрану. – [Дата звернення : 30.05.2022].

УДК 004.03:658.15(510)

*Го Чжилян,
аспірант Харківської державної академії культури,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник:
*Соляник Алла Анатоліївна,
докторка педагогічних наук, професорка,
м. Харків, Україна*

ВНЕСОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ КИТАЮ В РОЗБУДОВУ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Китайський інститут науково-технічної інформації був створений в структурі Китайської академії наук у 1956 р. і мав на меті аналітичний моніторинг потоку китайської та зарубіжної науково-технічної інформації за для покращення інформаційного обслуговування фахівців дослідно-конструкторської та виробничої галузей. Ця система виникла третьою в світі після США та СРСР й пройшла складний шлях свого формування. Нині вона стає надсучасною платформою розбудови суспільства знань з поглибленими персоніфікованими інформаційними сервісами, які виробляються на потребу суб'єктів національної інноваційної системи як основи прогресивного розвитку китайської науки, техніки, економіки та суспільства в цілому.

Починаючи з 1990-х рр. під впливом становлення та розвитку інформаційного ринку державна система НТІ КНР набуває принципово нових завдань і функцій. Методологічною базою організаційних та змістовних трансформацій стає теорія китайських інформатиків про принципову відмінність системи НТІ від бібліотечної галузі. Науковці доводять, що інституційною сутністю бібліотеки є гарантія інтелектуальної свободи, доступу до інформації та знань, а базовою функцією органів НТІ є наукова та технологічна розвідка. У 1992 р. ця концепція була реалізована і на формальному рівні: Китайський інститут науково-технічної інформації був перейменований у Інститут науково-технічної розвідки КНР. Основними його завданнями стають розвідницькі дослідження потоків опублікованої науково-технічної інформації, результатами яких є екстракція нових знань, що дозволяють оптимізувати процеси прийняття рішень у різних сферах проектно-конструкторської, виробничої та управлінської діяльності. Серед базових функцій системи НТІ Китаю – збір та систематизація даних, динамічне відслідковування в інформаційному контенті технологічних інновацій, які є ефективним інструментом розгортання наукових досліджень і вдосконалення виробничих процесів; надання користувачам різноманітних мікро- та макроконсультаційних послуг як основи інформаційного супроводу науково-дослідних, винахідницьких та дослідно-конструкторських інновацій. Ці функції реалізуються на основі агрегації потужних баз даних первинної та вторинної науково-технічної інформації, зокрема й патентної, та діяльності груп інформаційних аналітиків, які є «мозковими центрами» вироблення та прийняття оптимальних науково-технологічних рішень.

Цінним для запозичення в українському досвіді інформаційного забезпечення фахівців є визначення поняття «технічна розвідка», яке надав директор Китайського інституту науково-технічної інформації Хе Дефанг. Він зазначив, що технічна розвідка – це моніторинг інформації, отриманої через загальнодоступні канали в законний спосіб. Цей моніторинг спирається на реалізацію ефективних аналітичних функцій інформаційних фахівців щодо екстракції нових знань, які сприятимуть обґрунтуванню прийняття стратегічних рішень, наданню консультаційних послуг щодо вибору технологічних інновацій, ефективних інструментів управління бізнесом у будь-яких галузях соціального розвитку. Роль науково-технологічної розвідки резюмується інформаційними фахівцями як

підтримка прийняття стратегічних рішень в управлінській та науково-дослідній діяльності на основі побудови потужної платформи виробництва інформаційних ресурсів, продуктів та послуг [1]. Так, у 1997 р. в КНР було створено першу професійну компанію Wanfang, головним завданням якої була агрегація потужних інформаційних баз даних. Вже у 2000 р. ця компанія стала високотехнологічним акціонерним підприємством, ядром якого була інформаційно-аналітична служба. Паралельно утворювались не менш потужні інформаційні компанії – Tsinghua Tongfang та Chongqing VIP [2].

Усі досягнення попередніх періодів розвитку інформаційної індустрії Китаю створили умови для її переходу на якісно новий етап функціонування. У червні 2000 р. Уряд КНР ухвалив проєкт створення Національної карти науки і технологій, яку мав реалізовувати консорціум інформаційних ресурсів, що утворився завдяки об'єднанню зусиль таких потужних агрегаторів баз даних як Центр інформації та документації Китайської академії наук, Китайський інститут науково-технічної інформації, що здійснював моніторинг промислової документації з хімії, металургії, машинобудування та інших галузей народного господарства, інформаційний центр Китайської академії сільськогосподарських наук, інформаційний центр Китайської академії медичних наук та ін. Ця корпоративна співпраця заклала підвалини для розвитку потужної інформаційної інфраструктури КНР, яка накопичувала потенціал для конкурентної боротьби з зарубіжними партнерами по інформаційному ринку. Уряд Китаю всебічно підтримував інформаційну галузь, розуміючи, що економічна міць держави напряду залежить від інноваційності її науково-технічного розвитку, гарантією якого є ефективна розробка та раціональне використання науково-технічних інформаційних ресурсів.

Серед стратегічних планів розвитку інформаційної індустрії КНР – розбудова національного дослідницького центру щодо розробки технологій штучного інтелекту нового покоління, який має досліджувати економічні та соціальні наслідки застосування цього інноваційного феномену; прискорення будівництва дослідницьких центрів проривних технологій та платформ їх прогнозування; створення національного науково-технічного інформаційного центру великих даних, який дозволить інтегрувати відповідні бізнес-ресурси та ресурси великих вданих у ланцюг управління національними планами в галузі науки та технологій. Першочергову увагу планується приділяти підвищенню якості інформаційного обслуговування п'яти найперспективніших проривних галузей народного господарства: біомедицині, автомобілям на нових типах енергії, інтелектуальному виробництву, новітнім матеріалам та інформаційним технологіям.

На сучасному етапі відбувається трансформація системи інформаційного обслуговування фахівців у цифрову індустрію знань, що спирається на технології штучного інтелекту, здатного здійснювати екстракцію знань в результаті аналітичної обробки первинних та вторинних інформаційних ресурсів. Серед проривних проєктів розвитку інформаційної індустрії Китаю – розроблення і застосування екосистем Smart Knowledge Service, що функціонують на основі управління великими даними штучним інтелектом [3]. За допомогою інтелектуальних засобів та методів аналізу інформації служби знань здобувають явні та приховані знання, які є основою розвитку технологічних інновацій. Досвід розбудови Китаєм інформаційної індустрії та її трансформації в індустрію знань є корисним для запозичення українською державною системою НТІ.

Література

1. 贺德方. 我国科技情报行业发展战略与发展路径的思考. 情报学报 2007 (4) : 483–487.
2. 关家麟, 张超. 我国科技信息事业发展的回顾与展望 [J] . 情报科学, 期 2007, 25 (1): 1–6.

3. 钱力, 刘细文, 张智雄, 等. AI+ 智慧知识服务生态体系研究设计与应用实践-以中国科学院文献情报中心智慧服务平台建设为例 [J]. 图书情报工作, 2021, 65(15) : 78 — 90.

УДК [027(477.74):007:004]:355.271

*Забіянов Євген Володимирович,
аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
*Новальська Тетяна Василівна,
докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна*

РОБОТА МЕДІАХАБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД ОДЕСЬКОЇ ОУНБ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО

Реалії сьогодення в умовах російського військового нашествя активізували інформаційне поле та перевернули бібліотечне життя України. Тому на боротьбу з інформаційним нагнітанням в регіонах не менш вагомим стає вплив бібліотечних установ. В свою чергу, онлайн-присутність бібліотек активно впливає на свідомість людей та стимулює бібліотечних працівників до поширення інформації і знань [5, с. 119].

Умови воєнного стану зробили важливим аспектом діяльності бібліотек не залишатись осторонь від захисту інформаційного простору [1, с. 3]. Нині бібліотекарі допомагають своїм читачам підібрати, зокрема, ту літературу, яка підказує, як позбутися тривожності й упорядкувати думки, а передусім ту, яка висвітлює тисячолітній поступ українського народу до утвердження своєї ідентичності, що винищилася здобуттям незалежності Української держави [3].

Паралельно бойовим діям безпосередньо на фронті, відбувається ідеологічна, а також дуже важлива інформаційна війна. Протидіяти цьому явищу – це щеплення серед широких верств населення базових знань [2].

Усвідомлюючи важливість «інтелектуальної терапії», на час воєнного стану Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С. Грушевського спільно з Центром патріотичного виховання й організації дозвілля дітей і молоді реалізувала медіа проєкт з проведення просвітницьких лекцій національно-патріотичної та інформаційно-безпекової тематики.

Ця ініціатива втілена за активної участі кафедр історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, кафедри української літератури ОНУ, Інституту демократії імені Пилипа Орлика і кафедри журналістики та соціальних комунікацій Донецького національного університету імені Василя Стуса [7].

У змішаному форматі – за присутності слухачів у open space книгозбірні та на платформі Zoom – відомі одеські науковці читають лекції, кожна з яких присвячена актуальній темі сьогодення.

Особливо представлена історична тематика. Доктор історичних наук, професор Олександр Музичко одну із своїх лекцій присвятив значущості боротьби українських націоналістів та актуальності врахування їхнього досвіду в сучасних умовах. У ще двох лекціях ученого розповідалося про нацистські ознаки нинішньої російської агресії та про програні завойовницькі війни росії.

На якому тлі формувалися українсько-білоруські відносини і чому наш північний сусід опинився нині на ворожому боці? Відповіді на ці запитання прозвучали у лекції доктора історичних наук, професора, почесного краєзнавця України Тараса Гончарука.

Про нинішні інструменти інформаційної війни і про основні правила інформаційної безпеки під час війни, зокрема про те, як не стати мішенню сучасної російської пропаганди, ефективно протидіяти введенню в оману, чому соціальні мережі – зручне середовище для поширення дезінформації та як перевіряти інформацію, говорила медіа-аналітикиня Наталія Стеблина.

Актуальною постала й тематика мистецтва та культури.

Серію лекцій прочитала філологиня Ірина Нечиталюк, зосередивши увагу на тому, як протистояв тоталітарній системі поет і громадянин Василь Стус, та як подолати синдром вигорання через призму української словесності.

Про надбання українських митців, про українську національну ідентичність та її непроминуість у світовому вимірі повідав заслужений художник України, ініціатор й організатор численних культурно-просвітницьких проєктів Сергій Савченко [3].

Підкреслимо, що всі лекції доступні на YouTube-каналі ООУНБ.

Анонси наступних лекцій постійно з'являються в стрічках новин на особистих сторінках установи в Facebook та Instagram, а також на офіційному вебсайті бібліотеки.

Додамо, що забезпечення розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням цінних бібліотечних традицій, суміщення реального та віртуального простору – це прагматичний підхід виконання основних функцій бібліотеки, таких як:

- *Інформаційна* – надання бібліотекою широкого спектру сучасних послуг та доступу до інформаційних потоків.
- *Освітня та самоосвітня* – для вдосконалення освітнього та інтелектуального рівня.
- *Соціальна* – як допомога у формуванні ціннісно-світоглядної орієнтації в час глибоких змін, що відбуваються в суспільстві.
- *Інтелектуальна* – формування інтелектуального потенціалу.
- *Культурологічна* – у поглибленні знань з історії, культурного розвитку української нації, традицій та цінностей народу.

Зазначимо, у сукупності функцій бібліотеки домінантною є просвітницька функція, котра вміщує в себе інформаційні, і освітні, і виховні, і комунікативні завдання.

Розвиток інформаційного суспільства активно вплинув на зміст основних функцій бібліотек, на зміну стереотипів щодо бібліотеки та її діяльності під час воєнного стану, переосмисленні своєї ролі та знайденні місця у сучасному інформаційному просторі [4, с. 272].

Формування нового ставлення до національної історії, культури і мистецтва – це фактори відповідності вимогам теперішнього часу – етап в освоєнні духовних і матеріальних цінностей минулого [6, с. 506]. Бібліотеки України отримали можливість самим визначати, як «контент» буде збережено та доведений до користувачів у випадку зовнішніх загроз.

Створення онлайн-ресурсу Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки та збереження власного відео-контенту, спрямованого на поширення серед якнайбільшої аудиторії думок, ідей та наукових знань про нематеріальну спадщину нашого народу, передусім про історичний досвід творення самобутньої незборимої нації – *це стратегія збереження бібліотекою національної ідентичності у цифровій формі.*

Література

1. Амельченко Ю. С. Бібліотеки Одеської області: кращі практики співпраці з громадами – аналітика та перспективи / Ю. С. Амельченко // Бібліотеки Одещини у мирний час і особливості діяльності у реаліях воєнного стану : матеріали обл. онлайн-семінару /

Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського. – Одеса, 2022. – С. 3–8.

2. В библиотеке имени Грушевского одесситам рассказывают об истории Украины [Електронний ресурс] // УСИ Online. – 2022. – 13 апреля. – URL: <https://usionline.com/v-biblioteke-imeni-grushevskogo-odessitam-rasskazyvajut-ob-istorii-ukrainy-foto-audio/>. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 15.04.2022].

3. Забіянов Є. На інформаційній передовій [Електронний ресурс] / Є. Забіянов, О. Нагорнюк // Чорноморські новини. – 2022. – № 25/26. – URL: <https://chornomorka.com/archive/22348-22349/a-15926.html>. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 15.04.2022].

4. Сидоренко Т. В. Культурно-просвітницька функція бібліотеки (з досвіду бібліотек Півдня України) / Т. В. Сидоренко // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2015. – Ч. 1. – С. 272–274.

5. Сидоренко Т. Віртуальне середовище як територія соціокультурних практик публічних бібліотек Півдня України / Тетяна Сидоренко // Інформація, комунікація, суспільство 2018 : матеріали 7-ї міжнар. наук. конф., 17–19 травня 2018 Україна, Чинадієво / МОН України [та ін.]. – Львів : Львівська політехніка, 2018. – С. 119–120.

6. Сирота Л. Збереження культурної спадщини в Україні: використання цифрових технологій / Л. Сирота // «Știință, educație, cultură», conferință științifico-practică internațională (2020; Chișinău). Conferința științifico-practică internațională «Știință, educație, cultură» = Международная научно-практическая конференция «Наука, образование, культура»: Сборник статей / науч. ком.: Захария С. К. (председатель) [и др.]. – Комрат: КГУ, 2020. – Т. 1: Экономические науки. Сельское хозяйство и перерабатывающая промышленность. Информационные технологии, математика и физика / сост.: Т. И. Раковчена, Р. Н. Коврикова. – С. 518–521.

7. Струмок А. В обласній бібліотеці Одещини протидіють дезінформації в реаліях війни [Електронний ресурс] / А. Струмок // Тезис Одещини. – 2022. – 30 березня. – URL: <https://www.thesis.od.ua/2022/03/30/v-oblasnij-biblioteczi-odeshhini-protidiyut-dezininformaczi%d1%97-v-realiyah-vijni/>. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 15.04.2022].

УДК 02:004.9

*Латай Олександр Олегович,
студент Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
*Малюк Євген Олександрович,
кандидат культурології
м. Київ, Україна*

БІБЛІОТЕКА ЯК ТОПОС ВІДЕОІГОР

Сьогодні бібліотека стикається з великою кількістю викликів сучасного світу і має відповідати нинішнім стандартам новочасних закладів. Дуже багато бібліотек по всій земній кулі вражають не тільки інтегрованими новітніми технологіями а й своєю архітектурою та можливостями, якими може скористуватись відвідувач.

Четверта інформаційна революція, яка пов'язана з винаходом комп'ютерів та комп'ютерних мереж вплинула на всі сфери життя людини, в тому числі на бібліотеки. Залучення інформаційних технологій стало звичайною справою для будь-якого культурно

освітнього закладу. Зараз у бібліотеці присутні комп'ютери, принтери, проектори, безкоштовний інтернет, все більше бібліотек переходять на електронні каталоги та використовують нові системи сканування книжок. Впровадження інформаційних технологій допомагає бібліотеці швидше розвиватися та трансформуватися, підлаштовуючись під стандарти нашого часу, підвищує ефективність роботи та якість організації бібліотечних процесів.

На тему сучасної бібліотеки було написано багато наукових робіт. Концепція сучасної бібліотеки трансформується, бібліотека стає не просто місцем для зберігання та надання книжок, а перетворюється у багатофункціональний простір, в якому проводяться освітні заходи, тренінги, семінари, кіно вечірки та організовуються зустрічі з цікавими людьми.

В. Селега визначає сучасну бібліотеку і бібліотечний простір як коворкінг і перераховує необхідні для цього умови:

Новий інтер'єр – це умова номер один. Умова номер два – достойний сервіс, який базується на зрозумілих послугах, таких як комфортний графік роботи, хороший інтернет, доступ до комп'ютера, принтери, сканери, розетки, зарядні пристрої. Безліч інших простих, актуальних сервісів. Умова номер три – це найголовніше – сучасна література, актуальні книги. Вони мають стати нормою публічної бібліотеки у кожному районі міста. [1]

Важливим питанням є створення простору, який би враховував потреби всіх користувачів – від маломобільних людей до батьків з маленькими дітьми, адже публічна бібліотека – це в першу чергу місце, яке належить кожному.

Так як основна частина людей граючих в відеоігри – підлітки, включення відеоігор для багатьох бібліотек стало можливістю залучити більше молоді серед користувачів, аби вони змогли зазирнути глибше, за межі ігор. Для багатьох людей відеоігри в бібліотеках є серйозним питанням, через популярну думку про їх негативний вплив. Всупереч цьому твердженню вчені відзначають і позитивні наслідки впливу відеоігор на мозок, пов'язані з розвитком різних когнітивних функцій. Американська бібліотечна асоціація підтримує відеоігри, відносячи їх до класу, подібного до настільних ігор.

Досліджуючи зв'язок між жанрами відеоігор та когнітивними функціями, вчені також працюють над розробкою навчальних відеоігор, які добре вписалися б у бібліотеки та змогли б конкурувати на рівні з комерційними іграми. Для поширення використання відеоігор у бібліотеках ще необхідно вирішувати ряд питань таких як: чи відповідають ігри цілям бібліотек, якою має бути цільова аудиторія, фінансові питання. Багато прикладів показують, що така практика є успішною і має поширюватись на ще більшу кількість бібліотек.

Література

1. Клебан Ю. Вероніка Селега про те, як оновити публічну дитячу бібліотеку на Подолі [Електронний ресурс] / Юлія Клебан // Читомо. – Режим доступу: <http://archive.chytomo.com/interview/veronika-selega-pro-onovlennya-publichnoii-dityachoi-biblioteki-na-podoli>.

2. Сховище книг чи центр спільнот: куди рухаються українські бібліотеки [Електронний ресурс] // Mistosite – українська урбаністична платформа [сайт]. - Режим доступу: <https://mistsite.org.ua/ru/articles/skhovyshche-knyh-chy-tsentr-spilnotkudy-rukhaiutsia-ukrainski-biblioteky>

3. LeFebvre R. Video games and libraries are a good mix, say librarians [Electronic resource] / Rob LeFebvre // venturebeat.com. – Mode of access: <https://cutt.ly/dKdJcBN>.

УДК 021

Мовчан Валерія Сергіївна,
студентка Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Стамбол Ігор Іванович,
кандидат історичних наук,
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

У наш час бібліотечна справа розвивається стрімкими темпами. Зокрема це стосується бібліотек, метою яких є залучити до читання дітей. Різноманіття новітніх засобів та методик у бібліотеках для дітей дуже велике. Виявлення тенденцій розвитку необхідне, як для аналізу того, що вже впроваджено, так і з метою поширення вдалих інновацій серед бібліотек, які перебувають на етапі пошук нових активностей. Аби виявити тенденції інновацій, варто простежити розвиток найпопулярніших бібліотек для дітей.

Тому мета нашого дослідження – визначити інноваційний розвиток дитячих бібліотек України. Завдання полягають у дослідженні впровадження різноманітних інновацій у 15 бібліотеках України та класифікації інновацій у бібліотеках для дітей.

За одним із визначень, бібліотечна інновація – нестандартні ідея, методика, оригінальний проект, новітні продукти/послуги, що відрізняються від попередніх традиційних форм бібліотечної роботи новими підходами і властивостями і є кінцевим результатом інноваційної діяльності бібліотеки [1]. Незалежно від того, до якого виду відносяться бібліотечні інновації, вони впливають на всю діяльність закладу, призводять до зростання рівня значущості й авторитету бібліотеки у громаді, розширенню її функцій, набуттю нового, статусу та позитивного іміджу, що в кінцевому підсумку сприяє еволюційному розвитку бібліотеки, її конкурентоспроможності у суспільстві [1].

У процесі дослідження здійснено аналіз діяльності таких бібліотек як: Національна бібліотека України для дітей, Івано-Франківська Центральна міська дитяча бібліотека, Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна, Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей, Житомирська обласна бібліотека для дітей, Запорізька обласна бібліотека для дітей, Львівська обласна бібліотека для дітей, Тернопільська обласна бібліотека для дітей, Чернігівська обласна бібліотека для дітей, Черкаська обласна бібліотека для дітей, Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Шевченка, Харківська обласна бібліотека для дітей та Сумська обласна бібліотека для дітей.

Виявлені інновації можна поділити на такі групи: використання аудіо-контенту, інтерактивні ігри, різноманітні комунікативні практики та навчально-тренінгова діяльність.

Інновації першої групи представлені у Національній бібліотеці для дітей – це, зокрема, музична подорож у часі. Наприклад читачам відділу мистецтв пропонується «поринути у музичний світ» 70-90-х років XX століття. Відвідувачі знайомляться з багатою колекцією вінілових грамплатівок та справжнім неповторним звучанням творів класичної музики, казок, естрадних українських та зарубіжних колективів [10]. В Івано-Франківській центральній міській бібліотеці пропонується послугу «дивись та слухай кінотеатр» з мультиками або аудіо-казки, що розміщені на сайті [7].

Дуже різноманітною інновацією є інтерактивні ігри. Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей і Житомирська обласна бібліотека мають послугу для малечі та батьків – розповідають казки на «казковій галявині». Черкаська обласна пропонує казки «З бабусями Ягусями», Харківська обласна для дітей пропонує послугу «Казкове дефіле».

Також Львівська обласна бібліотека для дітей надає такі послуги як абонемент іграшок та настільних ігор [5,6].

Херсонська обласна для дітей проводиться щорічний обласний інтелектуальний турнір «Ігри патріотів Херсонщини». У турнірі беруть участь учні 4-9 класів [8].

Серед бібліотечних комунікативних практик є класичні, наприклад послуга віртуальної довідки «Запитайко» від Миколаївської Обласної бібліотеки ім. Лягіна. Дитина може звернутися на сайті бібліотеки до фахівця які цікавлять [2].

Черкаська обласна бібліотека для юнацтва ім. В. Симоненка в межах діяльності клубу «Візит», а також Соціально-адаптаційного клубу «Пізнай себе», пропонує відвідувати зустрічі з цікавими особистостями: істориками, спортсменами, краєзнавцями, поетами тощо [11]. У Запорізькій обласній бібліотеці також діють комунікативні клуби і віртуальні виставки [9].

Ще одним напрямком інновацій є навчально-тренінгова діяльність. Так, Тернопільська обласна бібліотека надає безкоштовну послугу яка називається тренінги з комп'ютерної, цифрової та інтернет-грамотності [3]. Також Черкаська обласна бібліотека має відділ об'єднання за інтересами, запрошує читачів до відео студії «Соняшник», проводить навчання знімати ігрові ролики, програми та фільми [4]. Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Шевченка пропонує вебуроки, які мають допомогти дитині успішно оволодіти інформаційною культурою [12].

Отже, бібліотеки для дітей в Україні мають цілу низку позитивні та креативних інновацій. Серед них: клуби, «казки на галявині», виставки та відео-студії, можливість перегляду мультфільмів, «музичні доріжки в часі». Різноманітні креативні комунікаційні та навчальні практики сприяють навчанню молодших поколінь. Також варто відзначити абонемент іграшок та настільних ігор, що значно розширює поняття бібліотечної справи.

Література

1. Бібліотечна інновація // Українська бібліотечна енциклопедія. – Режим доступу : <https://ube.nlu.org.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
2. Віртуальна довідка «Запитайко». – Режим доступу: <https://loginlib.org.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
3. Тернопільська обласна бібліотека для дітей. – Режим доступу: <https://odb.te.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
4. Дитяча відео-студія «Соняшник». – Режим доступу: <http://chobd.ck.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
5. Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей. – Режим доступу: <http://biblio-child.dp.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
6. Житомирська обласна бібліотека для дітей. – Режим доступу: <http://libertyspace.org.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
7. Івано-Франківська міська центральна бібліотека. – Режим доступу: <http://bibliokid.if.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
8. Ігри патріотів Херсонщини. – Режим доступу: <http://library.kherson.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
9. Клуб настільних ігор «Синя валіза». – Режим доступу: <http://www.symonenkolib.ck.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
10. Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей. – Режим доступу: URL:<https://chl.kiev.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].
11. Тренінги з комп'ютерної, цифрової та інтернет грамотності Тернопільська обласна бібліотека для дітей. – Режим доступу: <https://odb.te.ua/services/bezkoshtovni/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.12.2021].

12. Веб-уроки Хмельницької обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: http://odb.km.ua/index.php/virtov?dep=1&dep_up=0&dep_cur=949, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 24.04.2022].

УДК 02:001.102:334(477)

Сисова Юлія Василівна,
*аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Салата Галина Володимирівна,
докторка історичних наук, доцентка

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ФАНДРАЙЗИНГУ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Становлення фандрайзингу як окремого напрямку діяльності в соціокультурній сфері, пов'язано зі стрімким розвитком сектора некомерційних (неприбуткових) організацій. Через це, до звичного нам визначення фандрайзингу, як процесу збору коштів, для реалізації соціально значущих програм та наукових проектів, необхідно внести один істотний додаток, а саме: фандрайзинг – це пошук джерел фінансування, необхідних для здійснення діяльності некомерційних організацій, у тому числі – реалізацію неприбуткових програм та проектів.

Організація фандрайзингу передбачає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреби у коштах та співвідношення з інтересами фінансових донорів, формування, підтримання та розвиток зв'язків з фінансовими донорами, формування суспільної думки на користь підтримки діяльності організації.

Важливим є співставлення зарубіжного досвіду фандрайзингу, зокрема американського. Свідомість громадян Америки направляється на утвердження обов'язків кожного громадянина за загальний національний добробут. Демократичний устрій США побудований на заохоченні до благодійництва, що вже історично підтверджує законодавство Америки. Громадські організації Сполучених штатів Америки для залучення коштів використовують певні методи. Один з них, який найбільш популярний за кордоном – інтернет-фандрайзинг.

Все більше число громадських організацій звертаються до Інтернету, щоб зібрати кошти для підтримки їх роботи. Всесвітня мережа надає інструменти, які дозволяють прихильникам переглянути оголошення в обмін на невеликі пожертви на благодійність. Нові можливості з'являються весь час з все більшої частки благодійних доходів, що випливають з джерел в Інтернеті. Інформація про проект розміщується на так званих «інтернет-платформах», кожен донор, або зацікавлена у проекті людина може переглянути її і цим самим зробити свій матеріальний внесок [7].

Українські громадські організації залучають кошти для своїх проектів найчастіше застарілими методами, які втрачають свою ефективність. Щоб подолати проблеми фандрайзингу потрібно сприяти вивченню та впровадженню зарубіжного досвіду у даній сфері, наприклад, застосовують поширені за кордоном засоби фандрайзингу: створювати інтернет-платформи, на яких можна розміщувати інформацію про програми та проекти громадських організацій, також проводити загальнонаціональні конкурси, лотереї, щоб заохотити та популяризувати благодійність і меценатство [2].

Для багатьох громадських організацій, особливо в розвинених країнах світу, окремі донори вже давно є і продовжують бути основним джерелом фінансування. Індивідуальних донорів можна залучити через безліч засобів. Вони являють собою менш інтенсивну форму збору коштів у порівнянні з проектними пропозиціями та корпоративним фандрайзингом. Громадські організації можуть особливо виграти від індивідуальних донорів. Працюючи з останніми, неурядові громадські організації розвивають стосунки із своїми донорами протягом довгого часу, щоб створити більш сильний зв'язок і, в свою чергу, забезпечити великі фінансові внески, а також можуть отримати від спонсорів рекомендації [3].

Варто зазначити, що цільова аудиторія неприбуткової організації в Сполучених Штатах та Україні суттєво відрізняється. В той час як в США вік благодійника це 65+, то в Україні середній вік благодійника це 25–44 років [1; 6]. Таким чином ми говоримо про відмінності в цінностях та поведінці між людьми молодшого та старшого віку. При розробці стратегії просування та виборі цільової аудиторії треба звертати увагу на цю різницю між українським та закордонним благодійником, донором.

Донорське середовище в Україні поступово звужується і конкуренція між неприбутковими організаціями за міжнародні гранти зростає, бібліотекарі виявляють більшу готовність до залучення місцевих ресурсів. Так, було зафіксовано значну кількість (понад 50) державних, регіональних і місцевих програм, які є доступними для участі бібліотек. Однак, робота з державою і державним і місцевим бюджетом є більше галуззю адвокатури, з цього боку стане у нагоді програма «Бібліоміст» IREX для організації та ведення адвокаційних кампаній. Тому, розглянувши застереження щодо фіскальної політики бібліотечних установ, як комунальних закладів, які фінансуються з державного і муніципальних бюджетів, є доцільним зосередитися на методах фандрейзингу, котрі не вступають в суперечку із чинним законодавством України і є доступними будь-якому рівню бібліотек від найменшого села до мегаполіса. Значну роль у побудові фінансової життєздатності бібліотек бібліотекарі відводять партнерству з іншими неприбутковими організаціями, що не залежать від фінансових потоків оперованих установами Держказначейства [5].

Для того, щоб збір благодійних внесків був дійсно масштабним та ефективним некомерційна організація має діяти на засадах грамотної маркетингової політики просування. В умовах глобальної діджиталізації соціальних взаємодій, розвитку технологій електронної оплати та карантинних обмежень офлайн заходів, благодійні організації, як і компанії з комерційного сектору, зустрічаються з проблемою просування в онлайн просторі за допомогою електронних ресурсів [4].

Фандрайзинг є оптимальним варіантом пошуку джерел фінансування для неприбуткових організацій, в тому числі бібліотек. Зарубіжні громадські організації у свій діяльності використовують більш потужніші методи для залучення коштів, тому досвід західних країн є прикладом для наслідування, однак вимагає детального аналізу з огляду на відмінності потенційних аудиторій благодійників і донорів в різних країнах. Крім того створення сприятливих умов для розвитку фандрайзингу в Україні вимагає залучення до цього процесу державних органів влади та суспільства.

Література

1. Благодійність в Україні. Результати дослідження // МБФ «Українська Біржа Благодійності» Digital agency Postmen. – 2019.
2. Бондарчук І. Фандрайзинг як система пошуку джерел фінансування для громадських організацій: український та зарубіжний досвід. – Режим доступу: <https://naub.ua.edu.ua/2014/fandrajzynh-yak-systema-poshuku-dzherel-finansuvannya-dlya-hromadskyh-orhanizatsij-ukrajinskyj-ta-zarubizhnyj-dosvid/>

3. Кучереносов В. Є. Фандрейзинг: міфи і реальність // Дайджест журналу «Вісник благодійництва». – Київ, 2000. – № 9 (51). – 15 с
4. Романченко Н.В. Стратегія просування інноваційних соціальних проектів. // наук.-практ. журнал «Економічні студії» – 2(32). Львів. 2021 – С. 55-60 – Режим доступу: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2\(32\)_2021.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2(32)_2021.pdf)
5. Який фандрейзинг прийнятний для бібліотек? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gurt.org.ua/news/informator/20366/>
6. Ahert T. What Your Donors Want ... and Why! / Tom Ahert., 2017.
7. Rauh K. NGOs, Foreign Donors, and Organizational Processes: Passive NGO Recipients or Strategic Actors? [Electronic resource]. – Access mode: <https://cutt.ly/JKdKGwO>. – Title screen.

УДК 379.823(477)

Юзефович Максим В'ячеславович,
студент ОС «Магістр»

Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Кушнар'ов Валерій Володимирович,
кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна

ПРОМОЦІЯ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Роки розбудови незалежної України, що є повноправним членом європейського співтовариства, у контексті утвердження загальнолюдських цінностей актуалізували питання державної культурної політики підтримки читання як ключового фактора розвитку людського потенціалу.

Розглядаючи злободенність підтримки читання в умовах повсюдного поширення гаджетів і споживання «швидкої» інформації із соціальних мереж, нерівної конкуренції книги з аудіо- та відеоматеріалами, варто наголосити на фундаментальній ролі держави у процесах читацької моди та підвищенні/зниженні рівня культури читання соціуму.

Історія наукових студій питання уваги до читання сягає XIX ст. Насамперед, знаний бібліофіл І Франко вивчав ставлення до читання як явища, письменник досліджував форми і способи комунікації письменника зі своїм читачем. Слід констатувати, що крилатий вираз Каменяра «Книги – морська глибина, хто в них пірне аж до дна, той, хоч і труду мав досить, дивнії перла виносить» сьогодні прикрашає українські заклади середньої і вищої освіти не лише в Україні, а й за кордоном.

У статті «Іван Франко, читання й культурні стереотипи Галичини XIX – початку XX ст.» слушно акцентовано, що письменник наполегливо шукав різні форми «спілкування з читачем і, зрештою, свого читача – людини, яка вміє читати і добре розуміє його твори. Про це свідчать, зокрема, передмови, якими він супроводжував тексти» [1, с. 222]. Також І. Франко регулярно, практично до останніх днів життя, проводив публічні читання своїх творів. «Фактично ж, у цьому випадку читання саме по собі уже не грало визначальної ролі. Основним стрижнем комунікації між слухачами та автором «Мойсея» став відображений у суспільній свідомості галичан образ його самого – національного провідника, який веде народ у незвідане майбутнє, жертвуючи задля цього найцінніше – власне життя» [1, с. 224]. Саме доробок І. Франка та його колеги М. Павлика на підавстрійській Україні та Б. Грінчека і Х. Алчевської на підросійській заклали міцні підвалини наукового вивчення проблеми читача і читання.

У незалежній Україні українські представники бібліотечного середовища, книгорозповсюдження і видавничої сфери (О. Афонін, Т. Богуш, О. Бруй, О. Воскобойнікова-Гузева, Г. Грет, М. Ігнатенко, Н. Каліберда, Т. Ківшарь, О. Коваль, Т. Коваль, Г. Ковальчук, Л. Любаренко, А. Макарова, О. Мاستипан, Л. Одинока, Л. Прокопенко, З. Савіна, І. Тимошенко, М. Тимошик, А. Чачко) провадять дослідження різних аспектів проблеми пропаганди книги і читання, читача у контексті інформаційно-комунікаційної діяльності книгозбірень. Ці студії також сприяли виокремленню у бібліотекознавстві таких напрямів, як соціологія читання та психологія читання.

Беззаперечно неоціненний внесок у розвиток дослідження читача як об'єкта бібліотекознавства належить Т. Новальській, чия докторська дисертація та монографії [3], десятки наукових розвідок акцентували увагу на проблемі століття – важливості читання. «Теоретичний аспект проблеми розроблено в історичному контексті національної своєрідності українського бібліотекознавства, він нерозривно пов'язаний також із об'єктивною необхідністю осмислення напрацювань науковців різних галузей знань упродовж XX ст. з вивчення читачів бібліотек. Запропонована концепція українського бібліотечного читачезнавства включає всі найраціональніші аспекти теоретичних бібліотекознавчих, книгознавчих, літературознавчих, соціологічних і психологічних концепцій та спрямована на безпосереднє застосування науково-обґрунтованих підходів методології та методів вивчення читачів у бібліотеках різних типів» [4].

Контент вебсайтів бібліотек усіх без винятку систем і відомств в Україні (від закладів освіти до публічних районних і національних) є яскравим свідченням важливості промоції книги і читання на рівні окремої книгозбірні. Для прикладу, головна сторінка Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олеся Гончара (рис. 1) презентує розділ «Простір читання», складниками якого є підрозділи «Рекомендуємо почитати», «Наші ресурси», «Події», «Цікаві факти» [6]. (Своєю чергою сторінка «Простір читання» вміщує підрозділи «Літературні смаколики», «Книга дня», «Історія однієї книги», «Читай із нами!», «Українська періодика у фокусі часу», «Цікавинки абонементів», «Літературний stop motion» та «Буктрейлери».)

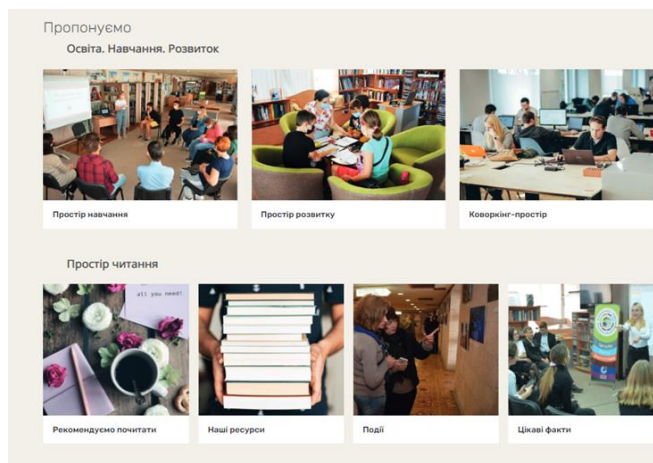

Рис. 1. Головна сторінка вебсайту Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олеся Гончара

Тобто, науковцями і практиками бібліотечно-інформаційної та видавничої сфери на сьогодні створено серйозне підґрунтя для промоції книги і читання через зовнішню і внутрішню рекламу, івенти різних організацій (від видавництв, книгарень, бібліотек до закладів освіти), але все це потребує значної фінансової підтримки держави. Також

важливо постійно просувати тезу про безпосередній нерозривний зв'язок понять «читання – успішність» в умовах розбудови інформаційного суспільства.

Свідченням політичної волі вищого керівництва України щодо усвідомлення проблеми читання є розробка надважливого документа «Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія»», який охоплює всі сфери суспільного життя. У преамбулі наголошено, що «набуття навички читання як щоденної практики, а також читацької грамотності визначають можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості та загалом більшої задоволеності життям в умовах інформаційного перенасичення, нестабільної політичної чи економічної ситуації в державі» [5]. Матимемо надію, що втілення в життя цього документа допоможе створенню екосистеми навколо читання як у видавничій, так і в бібліотечно-інформаційній сфері.

Серед проєктів, які за роки незалежності сформували надійний симбіоз культури та комерційної діяльності у царині пропаганди читання, зміцнення ролі книжки у процесі становлення підростаючої особистості, формування громадянина і патріота нами виокремлено:

✓ *Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Книгоманія»* започатковано 2002 р. для дітей 12–14 років з усієї України, які, читаючи книжки, роблять записи у своїх читацьких щоденниках. Переможці з кожної області беруть участь у Міжнародному фестивалі «Книгоманія» (Львів) (<http://knygomania.com/>).

✓ *Дитячий міжнародний фестиваль у Львові – книжковий ярмарок «Форум видавців – дітям»* започатковано ГО «Форум видавців» (Україна) у 2007 р. для дітей 4–14 років з усієї України [2]. У рамках заходу відбувається фестиваль дитячого читання «Книгоманія» (<http://childrenfestival.org.ua/>), майстер-класи, спортивні змагання тощо.

✓ *«Читацький марафон»* започатковано 2008 р. у партнерстві із міським та обласним департаментами освіти з метою популяризації сучасної української літератури серед учнів і включає зустрічі з авторами, майстер-класи, презентації книжок.

Тобто, системний шлях до управління популяризацією читання на рівні держави загалом оптимізує вирішення найважливіших завдань розвитку культури як генерування та продукування нових смислів через співтворення. У сучасному динамічному середовищі трансформаційні процеси усіх сфер українського суспільства, трактування на державному рівні культури як одного з потужних рушіїв соціального та економічного розвитку, вплив глобалізації та технологізація людського буття спонукають Українську Державу регулювати питання політики підтримки читання.

Література

1. Голик Р. Іван Франко, читання й культурні стереотипи Галичини XIX – початку XX ст. / Р. Голик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. – № 21. – С. 209–224.
2. Дитячий міжнародний фестиваль у Львові // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – URL: <https://cutt.ly/xKdJYSL> – Заголовок з екрана.
3. Новальська Т. В. Бібліотечне читачезнавство в Україні: історія, теорія, практика : монографія ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Ліра-К, 2018. – 350 с.
4. Новальська Т. В. Вивчення читача в українському бібліотекознавстві (друга половина XIX – початок XXI століття) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.08 / Т. В. Новальська ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2007. – 40 с.
5. Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» «Читання як життєва стратегія». URL: <https://cutt.ly/xKdJNFp>.
6. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеса Гончара. – URL: <https://lib.kherson.ua/>.

СЕКЦІЯ 2. ТЕРМІНОЛОГІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ

УДК [002.1+004.01]: [314+393]:725.945

Rhonda L. Clark,

Professor of Information and Library Science

Department of Information and Library Science Clarion University of PA,

MA, MLIS, Ph.D,

USA

DOCUMENTING DEATHS: METADATA AND AUTHORITY WORK FOR BURIALS AND MEMORIALS

Family historians have long sought information on specific individuals after death in order to connect their family histories and genealogies through reliable documentation. Verification of deaths through government death certificates can provide citable information, but only for the past 100-150 years, for example, in most US locations. Burial and cemetery records, including simple transcriptions of tombstones, are, therefore, popular resources for piecing together family information. Many early cemeteries are family sites and may not even appear on a state-wide listing or index. Other sites are incorporated and house their own documents, but when the cemetery discontinues burials or has no administrators or groundskeepers, it can be difficult to impossible to locate site-generated burial documents. Traditional methods of documenting individuals in burials include indexes and published books, as well as a variety of other approaches. Often these projects rely upon transcriptions rather than cemetery or governmental records. With the dawn of the internet, some active cemeteries began to utilize web pages and software to provide digital access to mapping and stone location. A simple, yet effective example is that of Arlington National Cemetery, with simple searching via computers or mobile devices (<https://www.arlingtoncemetery.mil/Explore/Find-a-Grave>). Other sites emerged that provided crowd-sourced information on burials, such as findagrave.com and billiongraves.com. Though these sites provide images and transcriptions, Findagrave in particular is noted for errors, as volunteers often are not familiar enough with the local graveyards to upload correct stones or information.

The emergence of open source software for digital repositories, such as Omeka.net/org, provide ample opportunities to information professionals for innovative cataloging of burial sites. Scholarship reflects an interest in memorializing deaths in virtual gravesites, as well as an interest in developing apps for the documentation of physical graves. Questions of metadata and best practices for controlled vocabulary are emerging as a result. The Titusville Historical Society, in Titusville, Pennsylvania, is developing an Omeka site for the Woodlawn Cemetery as a model site to other cultural heritage institutions for the use of metadata description in the documenting of burial sites. A modified Dublin Core, which is DPLA (Digital Public Library of America) compliant, was developed, and rigorous evaluation of primary cemetery documents provides a vetted site. Additional metadata fields to be explored are potential connections to Wikidata and accommodation of uploaded DNA content. Implications for user-provided content are important to consider. The cataloging of burials with attention to best practices for authority control, genetic information, and metadata optimized for discovery holds some potential also for cataloging of missing or dead in times of war and conflict. The current research builds on previous literature exploring questions of cemetery documentation from a variety of approaches and uses the questions raised in these articles as a basis for developing a systematic approach to metadata construction, which focuses on unique identifiers and descriptors of individuals in each burial site.

УДК 930.22

Бездрабко Валентина Василівна,
завідувачка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
старша наукова співробітниця відділу архівознавства
Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства,
докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна

ЯКОМУ БУТИ ПІДРУЧНИКУ З АРХІВОЗНАВСТВА?

Двадцять років тому світ побачило друге видання навчального посібника з архівознавства, авторський колектив якого об'єднав архівістів-теоретиків і практиків, провідних науковців-педагогів України [1]. Безперечно, це стало великою подією для тих, хто здобував відповідну освіту чи займався викладами в університетській аудиторії, загалом для всіх причетних до архівної справи.

Відтоді швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) змінив світ соціуму, вплинув на всі сегменти його інформаційної діяльності. Ми стали свідками глобальних трансформацій освіти, науки, соціальних комунікацій, зумовлених ІКТ. Безперечно, ці зміни торкнулися архівних установ, спричинивши переосмислення багатьох теоретичних і практичних засад їх діяльності, пов'язаної з функціонуванням електронного чи традиційного документа в цифровому середовищі. Тож зрозуміло, що згадане навчальне видання, попри власну непересічність, сьогодні швидше сприймається як історичний чи історіографічний факт, а нагальність появи нового підручника або посібника з архівознавства давно на часі.

Важливим етапом його написання є колективне обговорення структури майбутнього видання, методичних підходів до викладу навчального матеріалу, співвідношення традиційного чи інноваційного в дидактиці тощо. Саме це спонукало автора звернутися до теми майбутнього підручника з архівознавства [2]. Цього разу хотілося б акцентувати увагу на факті зарубіжної архівної науки. Йдеться про конспект лекцій одного з провідних архівістів Західної Європи – професора Крістіана Кайтеля (Christian Keitel). Його праця – «Дванадцять шляхів в архів. Конспекти відкритого й практичного архівознавства» («Zwölf Wege ins Archiv. Umrisse einer offenen und praktischen Archivwissenschaft», 2018 р.) [3], на думку багатьох поважних рецензентів, стала справжнім явищем в архівній науці після виходу в світ майже 50 років тому класичної німецькомовної праці Йоганнеса Паприца [4–6].

Сам автор цікавий тим, що за фахом він класичний історик-архівіст, випускник історичного факультету Тюбінгенського університету, котрий володіє системними знаннями про еволюцію архівної справи, її технологій у німецьких землях та за її межами. Однак у науковій та освітній практичній діяльності, перебуваючи на різних посадах, у т.ч. головного архівіста Державного архіву Баден-Вюртемберга й професора Потсдамського університету прикладних наук, активно займається темою цифрових архівів, архівуванням документів у новітньому форматі існування, їх експертизою, питаннями зберігання, захисту інформації й забезпечення користувачам належного доступу. Участь у багатьох робочих групах (у т.ч. і міжнародних) з організації та реалізації оцифрування історико-культурної спадщини уможливила міждисциплінарний характер видання, яке загалом є цікавим для прочитання фахівцями з інформатики, керування документацією, бібліотечною, музейної справи та ін. класичних установ «пам'яті».

Творчий доробок К. Кайтеля так само доволі різноплановий: від дисертації про владу й територіальний устрій у Вюртемберзі 1246–1593 pp. («Herrschaft über Land und Leute. Leibherrschaft und Territorialisierung in Württemberg 1246–1593», 2000 p.) до, приміром, «Практичного цифрового архівування» («Digitale Archivierung in der Praxis», 2013 p.). Тому важливим є звернення до ідей Крістіана Кайтеля, оскільки для нього прийняття ширококутне, як говорять професійні фотографи, сприйняття архівного (у нашому випадку) ландшафту, що передбачає поєднання традиційного бачення науки з новітніми тенденціями розвитку. Професійна «сродня» детермінує виклад роздумів у ґрунтовному історичному контексті, що сприяє глибинному розумінню сучасних архівних інформаційно-комунікаційних, технологічних процесів у межах особливої об'єктно-предметної сфери теорії і практики. Ретроспективна концептуалізація явищ світу аналогових документів – відмінна риса конспекту лекцій.

Книга містить переднє слово, вступну частину та розділи, об'єднані фактично в декілька блоків: «Інститути» (1–2 розділи: «Архіви», «Періоди», «Вимоги»), «Об'єкти» (5–10 розділи: «Оцінка», «Збереження», «Інформація», «Контекст», «Частини», «Жанри»), «Суб'єкти» (11–12 розділи: «Архівісти», «Користувачі»). Логічний ланцюг представлення кожного з них має лаконічні підзаголовки на кшталт: «Передумови», «Контексти», «Перші результати», «Обговорення» тощо. Основний текст супроводжують цитати, ілюстрації, що має важливе дидактичне значення для сприйняття викладу, перспективи продовження діалогу на тлі розмаїття думок, та вигідно доповнюють посилання на джерела й літературу, зведений перелік якої зайняв майже тридцять сторінок, покажчики й перелік ілюстрацій.

Передусім відмітимо принципове й основоположне в концепції викладу, а саме: безповоротний відхід від старої парадигми архівознавчих знань, коли підкреслювалася незалежність теоретичних конструкцій від матеріального носія інформації та подібність аналогових і електронних архівних документів. Характерною особливістю видання є також не відокремлене представлення традиційних і електронних архівних документів, а їх спільна комплексна презентація, що суголосно сучасним архівознавчим західноєвропейським чи північноамериканським дослідженням.

Цифровізація суспільства продукує нові парадигми наукових знань. Електронні документи розвиваються доволі швидко, все більше віддаляючись у подібності від традиційних. Бази даних, електронна пошта ще можуть як історичні джерела умовно сприйматися файлами в технічному розумінні. Їх архівування давно вже не відповідає усталеній практиці. Автор не просто констатував цей факт, але на тлі багатющої історіографічної бази спробував узагальнити практику, теоретичні надбання колег у «зоні» особливої відповідальності архівістів – експертизи цінності документів, їх індексації, класифікації (у т.ч. і метаданих), стратегії архівування, комплектування архівів та ін. ключових питань, що в цифровому світі набувають особливого значення і звучання. Доволі оригінальною є паралель співіснування рукописів і видань, традиційних і електронних документів. На тлі конкретних прикладів К. Кайтель намагається продемонструвати і вивести спільні «закони жанру» двох глобальних інформаційних еволюцій людства – книгодрукування й інтернет-комунікацій; книги й е-документа.

Тривале збереження фізичних і поряд із цим електронних об'єктів в установах пам'яті всіх типів (архіви, бібліотеки, музеї) оголошується предметом архівознавства, відповідно, концептуалізуючи його зміст. Велику увагу приділено висвітленню сильних, слабких сторін еталонних та пробних моделей баз даних в архівній і бібліотечній справі (OAIS, RDA, FRBR, LRM), простору для їх інтеграції.

Примітною рисою видання є також термінологічний апарат, якому притаманне збагачення професійного словника та оновлене за змістом тлумачення багатьох традиційних термінів і понять, які стосуються конкретних об'єктів, суб'єктів, виробничих процесів, технологій в архівній практиці. К. Кайтель сміливо оперує усталеними термінами,

а також термінологічними новаціями з огляду на необхідність, на його думку, спільної презентації різних видів носіїв інформації, аналогових і новітніх виробничих технологій, процесів в архівній справі. При цьому інколи професор вдається до широких розлогих коментарів, як у випадку тлумачення поняття «архів», або ж обмежується стислим визначенням терміна «записи».

Присвячення архівістам і користувачам теж вигідно вирізняє видання з-поміж собі подібних. Основна теза стосовно архівістів – це проголошення їх митцями селекційно-заповідної діяльності. Відповідно до цього К. Кайтель розвиває міркування довкола їх функційних повноважень і обов'язків, ролі і місця в історико-культурних практиках. К. Кайтель розвиває думку про особливу герменевтичну, гносеологічну роль архівістів, вказуючи на те, що рішення, ухвалені архівістами, у перспективі формують горизонт історичного знання.

Стосовно користувачів, то професор їх розрізняє залежно від регулярності відвідин архіву та об'єкта їхніх досліджень (давні документи; бази даних та ін.). Автор відчутно симпатизує завсідникам архівів, котрі в читацьких залах «схилися над давніми фоліантами», вважаючи справою честі створити режим найбільшого сприяння для їхньої роботи в архівах. Такий підхід породжує в колі рецензентів критичний дискурс, що, на нашу думку, урівноважується визнанням участі всіх категорій користувачів у прийнятті управлінських архівних рішень.

Праця Крістіана Кайтеля вирізняється глибоким професійним дискурсом, що значно підвищує поріг зауважень і захоплює своїм рівнем. Саме до цього ми маємо прагнути, взявшись за написання нового підручника з архівознавства, взявши досвід колег до уваги.

Література

1. Архівознавство: підручник / за заг. ред. Я. Калакури, І. Матяш. – Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
2. Бездрабко, В. До концепції підручника з архівознавства // Інформація, комунікація, суспільство, 2021: матеріали X міжнар. наук. конф. – Львів, 2021. – С. 91–92.
3. Keitel, C. Zwölf Wege ins Archiv. Umriss einer offenen und praktischen Archivwissenschaft. – Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 2018. – 285 s.
4. Quadflieg, P. M. Keitel, Christian: Zwölf Wege ins Archiv. Umriss einer offenen und praktischen Archivwissenschaft. Stuttgart 2018. – Режим доступу : <https://www.hsozkult.de/publicationreview/id/reb-28007> вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 05.05.2022].
5. Berwinkel, H. Christian Keitel: Zwölf Wege ins Archiv. Umriss einer offenen und praktischen Archivwissenschaft. Stuttgart : Franz-Steiner-Verlag, 2018. 285 s. [Rezensionen] // Bibliothek Forschung und Praxis. – 2020. – Vol. 44. Issue 1. – P. 116–119.
6. Wiesenmüller, H. Christian Keitel: Zwölf Wege ins Archiv. Umriss einer offenen und praktischen Archivwissenschaft. Stuttgart : Franz-Steiner-Verlag, 2018. 285 s. [Rezensionen] // Das Offene Bibliotheksjournal. – 2020. – 2020. – № 4. – S. 1–5.

УДК 008(083.132)

*Добровольська Вікторія Василівна,
професорка кафедри культурології та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
докторка наук із соціальних комунікацій, доцентка,
м. Київ, Україна*

КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ – СФЕРА ОПІКУВАННЯ ДЕРЖАВИ, РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОБЛІК

У багатовікової історії України наша історико-культурна спадщина – це духовний, економічний і соціальний капітал надзвичайно високої цінності, який є головною складовою національної самоповаги та відповідної презентації нашої країни на міжнародному рівні. Ставлення суспільства до своєї культурної спадщини стає мірилом його соціальної зрілості, орієнтації на демократичний розвиток.

Пам'ятки культури – ядро меморіальної культури, яку характеризує інтелектуальний та духовний стан суспільства. Вони потребують особливої уваги й організації не лише державного обліку, а й проведення експертизи культурних цінностей, залучення до соціокультурної діяльності [1].

Міністерством культури створено Державний реєстр національного культурного надбання України (далі – ДРНКН), започаткований Постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 № 466, що має на меті проведення державного обліку і створення електронного ресурсу пам'яток виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, об'єктів матеріальної та духовної культури, які мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу й визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину. Така реєстрація дозволяє активізувати значний потенціал пам'яток культури і мистецтв, що зберігають в інститутах національної пам'яті: музеях, бібліотеках, архівах [2].

Правила обліку, охорони, реставрації та використання об'єктів національного культурного надбання визначають: чинне законодавство про пам'ятки історії та культури, закони та положення про архівний, бібліотечний і музейний фонд України, а також інструкції відповідних центральних органів державної виконавчої влади, які є обов'язковими для всіх закладів, підприємств і організацій, а також громадян, у власності яких перебувають об'єкти національного культурного надбання. ДРНКН України тісно пов'язаний із законодавством про культуру, зокрема законами: «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999; «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000; «Про культуру» від 14.12.2010. 30 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року» [5].

1997 року виокремлено Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання (Постанова Кабміну від 18.02.1997 № 174 із подальшими змінами). 2001 року окремо виділено Державний реєстр нерухомих пам'яток України (ДРНПУ), створений Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1760 «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» [1].

Ці підходи також ґрунтуються на ключових нормативних документах ЮНЕСКО: Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954); Конвенції про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (1970); Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972), Конвенції про охорону

нематеріальної культурної спадщини (2003) та ін., визначено поняття та склад культурних цінностей.

Зауважимо, що Україна приєдналася до цих міжнародних актів і розробила низку національних законів та підзаконних актів, що становлять правові засади функціонування архівів, бібліотек і музеїв як інститутів культури в правовому полі культурних цінностей та культурної спадщини (хоча ці поняття і не збігаються повністю, але взаємозумовлені) [1].

Отже, об'єктом офіційної реєстрації стали й культурні цінності, творча складова культурного процесу, культурного продукту як документів зі сфери культурної спадщини та культурних цінностей, що також перебуває в юрисдикції Міністерства культури та створює простір національної культури. Окрім того, до безперечних здобутків управління культурою слід віднести й унормування поняття культурних пам'яток, культурних цінностей та їх типологічного й видового складу, що визначено Положенням про ДРНКН:

пам'ятки історії – будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями в житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життям і діяльністю видатних діячів;

пам'ятки археології – городища, кургани, залишки стародавніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, шляхів, стародавні місця поховань, кам'яні скульптури, наскельні зображення, старовинні предмети, ділянки історичного культурного шару стародавніх населених пунктів та археологічні знахідки, що є визначними пам'ятками національної культури й характеризують певні етапи історичного розвитку;

пам'ятки містобудування і архітектури – унікальні ансамблі та комплекси, окремі об'єкти архітектури, а також пов'язані з ними твори монументальної скульптури і живопису, декоративно-ужиткового й садово-паркового мистецтва, природні ландшафти;

пам'ятки мистецтва – визначні твори монументального, образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва;

документальні пам'ятки – унікальні акти державності, інші важливі архівні матеріали, кіно-, фото- й фонодокументи, старовинні рукописи, рідкісні друковані видання. До ДРНКН можуть бути віднесені й інші об'єкти, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки [4].

Російське вторгнення 24 лютого змінило наше життя. Війна це завжди втрати: людські, матеріальні, культурні. Вторгнення спричинило значні руйнації не тільки інфраструктури, а й пам'яток культури. Захистити та зберегти унікальне надбання у період війни стало одним з головних завдань культурних інституцій у всіх куточках нашої країни. Сьогодні є важливим питання обліку і реєстрації пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини вчинених російськими окупаційними військами на території України. Міністерством культури та інформаційної політики України було оголошено про збір такої інформації та створено ресурс для їх належного документування. Міністерство закликала свідків руйнування культурної спадщини з усіх регіонів України надсилати фото або відео докази до Міністерства культури та інформаційної політики України через ресурс: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua> [3].

На сайті представлено приклади воєнних злочинів: пошкодження старовинних будівель (пам'яток архітектури), історичних кладовищ, пам'ятників, релігійних споруд, творів мистецтва, пам'яток природи, будівель закладів культури – театрів, музеїв, бібліотек та ін.; руйнування археологічних об'єктів – курганів, валів давніх земляних укріплень, місць розкопок та ін.; факти поранення/загибелі цивільних осіб внаслідок застосування сили та зброї окупантом при спробі пошкодження культурних об'єктів; захоплення майна, пограбування окупаційними силами музеїв, бібліотек та інших закладів культури. [3].

Щоб зафіксувати злочин, потрібно залишити інформацію про себе та описати порушення із зазначенням точного місця та всіх деталей (постраждалих, пошкодження тощо), а також завантажити фото- або відеодокази.

Станом на 31 травня 2022 р. зафіксовано 369 воєнних злочинів, з якими можна ознайомитись, переходячи за посиланням: <https://cutt.ly/1G3gfDg>.

Наразі збір доказів злочинів Російської Федерації проти української культурної спадщини триває. У війні з російським окупантом, ми стали свідками не лише нехтування міжнародних норм та конвенцій ЮНЕСКО у контексті збереження об'єктів культурної спадщини та мистецьких колекцій, але й порушень усіх можливих законів та звичаїв війни, що є масштабним воєнним злочином.

Література

1. Добровольська В.В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні: монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культури та інформаційної політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ : НАКККиМ, 2020. – 352 с. : ISBN 978-966-452-305-6.
2. Дубровіна Л. А. Центри збереження і розвитку інформаційного документного ресурсу національної пам'яті. Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору. Київ, 2015. С. 198–282.
3. Збанацька О., Добровольська В. Формування реєстру злочинів проти культурної спадщини під час російського вторгнення в Україну // Інформація, комунікація, суспільство – 2022 : 11-та Міжнар. наук. конф. ІКС-2022. Чинадієво, 2022. С. 79–80.
4. Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF#Text>
5. Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року : Закон України від 30.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-20#Text>.

УДК 002: 004.01(477)

*Лукаш Галина Павлівна,
професорка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
докторка філологічних наук, професорка,
м. Вінниця, Україна*

СИСТЕМА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Зміни в політичній, економічній і соціальній галузях життя України та впровадження інформаційних технологій посилюють роль високоякісного документно-інформаційного забезпечення усіх видів діяльності, зокрема управлінської діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, установ, організацій та підприємств різних сфер суспільно-політичного, економічного, соціально-комунікативного й культурного життя країни. Потреба вдосконалення ефективності діяльності служби документаційного забезпечення управління організації та функціонування управлінських документів в умовах цифрових комунікацій зумовлена періодичними змінами правових та інформаційно-комунікаційних складників цього процесу [1, с. 22].

Ефективність системи управління документообігом залежить від чіткості налагодженої роботи автоматизованих процесів розробки, узгодження, поширення, пошуку й архівного зберігання управлінських документів. Це передбачає координацію організаційних структур

управління, його регламенту, кадрового потенціалу, документального забезпечення управління, фіксування і передачі інформації, що опікується аналізом документальних комунікацій як різновиду соціальних інформаційних комунікацій. Нові інформаційні технології дають змогу збільшити швидкість і якість обробки управлінської інформації за мінімальних затрат часу; сприяють вдосконаленню організації апарату управління структурних підрозділів, обумовлюючи чітке розмежування службових обов'язків кожного працівника.

Інформаційно-документаційне забезпечення управління здійснюють керівник установи та керівники її структурних підрозділів або призначені ними діловоди, які забезпечують продукування інформації та її оперативну комунікацію на всіх рівнях. Згідно з вимогами «Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» (2018), організацію традиційного й електронного документообігу в установі виконує служба діловодства [5]. Вона функціонує як структурний підрозділ або відповідальна особа установи, що забезпечує реєстрацію, облік, організацію документообігу службових документів, зберігання документального фонду або його частини до передавання на зберігання до архівного підрозділу установи, на яку покладено виконання завдань і функцій цієї служби (рис. 1).

Рис. 1. Функції служби документального забезпечення управління

Документно-інформаційне забезпечення – важливий складник діяльності будь-якої установи, підприємства, організації. В умовах цифрових комунікацій зростає роль як самого документа, так і інформаційних процесів у всіх видах людської діяльності. Тому у науковій літературі можна знайти два тлумачення поняття документно-інформаційного забезпечення [4]. Перше тлумачення цього терміна пов'язане із впровадженням нових технологічних процесів, що сприяють ефективному веденню діловодства й організації документообігу на підприємстві, оскільки наголошує на важливості діловодства й організації документообігу. Друге тлумачення пов'язує із поняттям процесів збирання, пошуку, опрацювання, подання, зберігання, передавання, використання й захисту інформації. У будь-якій сфері діяльності перевагами володіють ті, хто має повноту доступу до інформації, володіє відповідними засобами її одержання, оброблення, поширення й зберігання, а також до комунікації. Про переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у цифровому суспільстві – на рис. 2.

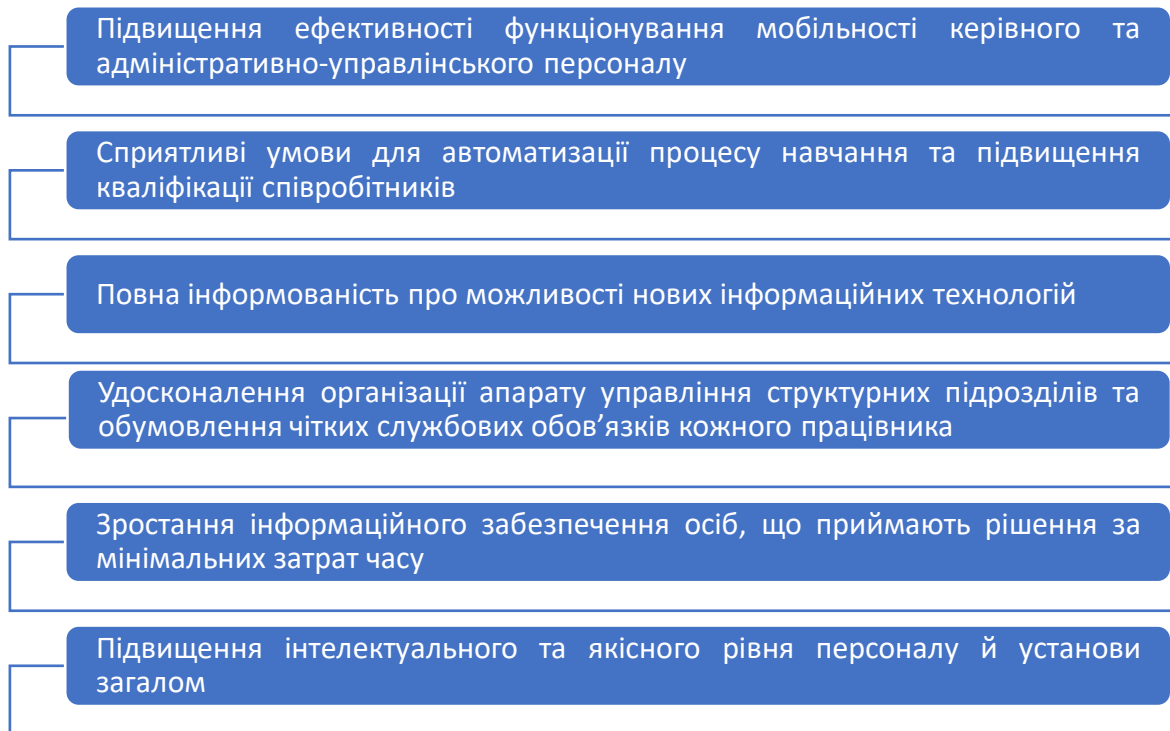

Рис. 2. Основні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації документування управлінської діяльності

Документно-інформаційне забезпечення можна визначити як діяльність спеціальних працівників або підрозділів (управління справами, канцелярії) щодо створення, фіксації та оформлення документаційно-інформаційної бази на різних носіях для використання суб'єктом діяльності в процесі реалізації його функцій [3, с. 18]. Від організації документно-інформаційного забезпечення залежать: ефективність діяльності підприємства; економічність його роботи; оперативність реагування на певні дії; культура праці працівників відділу.

Саме документно-інформаційне забезпечення роботи підприємства пов'язують передусім із двома процесами: документуванням – складанням та оформленням документної інформації на різних носіях за встановленими правилами – та організацією роботи з документами, яка забезпечує документообіг, зберігання та використання документів у поточній діяльності підприємства чи установи. Обставини документування діяльності установ, підприємств, організацій останнім часом набули особливої актуальності через те, що, по-перше, сфера ділового спілкування поповнилася багатьма новими формами документів і по-друге, традиційні форми документів поступово в умовах цифрової комунікації оновлюють свої характеристики.

Організацію роботи з документами традиційно визначають як процес створення умов, що забезпечують рух, пошук і зберігання документів у діловодстві [3, с. 34]. У кожній організації документи перебувають у постійному обігу, тому існує чітка система здійснення всіх послідовних операцій з документами; приймання і реєстрація, розгляд керівником, порядок проходження документів в організації, їх виконання, контроль за виконанням, формування справ, підготовка і передача справ до архіву.

Отже, найважливішими пріоритетними напрямками підвищення ефективності функціонування документно-інформаційного забезпечення управління є впровадження інформаційної системи, що має підтримати основні процеси управління та передбачає: створення єдиної інформаційної мережі для збирання, пошуку, оброблення і пересилання управлінської інформації; налагодження ефективних інформаційних горизонтальних і

вертикальних документних комунікацій усередині структури для обміну інформацією; надання доступу до зовнішніх джерел інформації, що гарантує узгоджену та цілеспрямовану взаємодію структурних підрозділів підприємства.

Література

1. Ковальчук Н. В. Тенденції та перспективи розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою: дис... канд. наук із соціальних комунікацій (доктора філософії) за спец. 27.00.02 – документознавство, архівознавство. – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2020.

2. Право-порада. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravo-porada.com.ua/yurydychniy-slovník/87-00/437-organizaciya-roboty-s-dokumentami> [Дата звернення: 18.05.2022].

3. Савицький В. Т. Документаційне забезпечення діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування України : монографія. Київ : КНТ, 2008. 324 с.

4. Сутність поняття «інформаційно-документаційне забезпечення» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/organizaciie/sutnist-ponatta-informacijno-dokumentacijne-zabezpecenna> [Дата звернення: 18.05.2022].

5. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/KP180055?an=2618&ed=2020_12_16. [Дата звернення: 18.05.2022].

УДК [001.102:02:930.25]:378(075.8)

Матвієнко Оксана Володимирівна,
професорка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка педагогічних наук, професорка,
м. Київ, Україна

Цивін Михайло Наумович,
професор кафедри дизайну
Міжрегіональної академії управління персоналом,
кандидат технічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

МОНОГРАФІЯ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВИД НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Національною Рамкою кваліфікацій для 7 (магістерського) рівня [2] визначено, що магістр повинен мати спеціалізовані концептуальні знання, які включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичного осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

Необхідність досягнення сформульованих вимог та розвиток освітньо-професійних програм підготовки магістрів актуалізує *проблему навчально-методичного забезпечення їх підготовки*.

Дослідники і практики розмірковують над запитаннями: чи потрібні підручники для магістратури, а якщо потрібні – чим вони мають принципово відрізнятися від підручників для бакалаврату, за якими навчально-методичними матеріалами слід навчати магістрів? Висловлюються міркування щодо ефективності різних форм навчально-методичного забезпечення магістерської підготовки, таких як тематична добірка статей, які магістрант сам знаходить і вивчає, або ж підготовлений до кожного заняття роздатковий матеріал тощо.

Не маючи на меті у цьому дослідженні виявляти недоліки і переваги згаданих форм і видів навчально-методичного забезпечення, наголосимо, що підручник для магістрантів потрібен, а *імперативом має бути відмінність підручника для магістерської підготовки від підручника для бакалаврської у відповідності з компетентностями, які мають бути сформовані*.

Відмінності компетентностей бакалавра та магістра унаочнені у табл.1, запропонованій у Положенні про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти у Київському національному економічному університеті ім. Вадима Гетьмана [4, с. 8].

Таблиця 1

Компетентності за бакалаврським та магістерським рівнями освіти

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Здатність систематизувати проблемні ситуації, виявляти проблеми і ранжувати їх	Здатність до самостійної постановки проблеми, розпізнавання ще не проявлених повністю проблем, що формують виклики сучасності
Здатність використовувати наявні теорії, концепції, ідеї в контексті досліджуваної проблеми, аналізувати історичну ретроспективу сучасного стану теорії та практики	Здатність вести самостійний науковий пошук, проводити критичне зіставлення поглядів та виводити авторське бачення
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	Здатність ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання даних, використовувати різноманітні, у тому числі мережеві, системи пошуку та оброблення інформації, бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні
Здатність коректно застосовувати методи, дослідницькі прийоми та аналітичний інструментарій для вирішення поставлених завдань	Здатність вибирати адекватні завданням дослідження методи, зокрема міждисциплінарного характеру, дослідницькі прийоми, удосконалювати аналітичний інструментарій та застосовувати для вирішення поставлених завдань інноваційні аналітичні технології та технології управління знаннями
Здатність виявляти та розпізнавати можливості використання типових способів розв'язання проблем, досліджувати кращі практики вирішення аналогічних проблем, оцінювати переваги й ризики альтернативних варіантів та робити обґрунтований вибір	Здатність глибинно, у тому числі з позицій міждисциплінарного підходу, опрацьовувати проблеми, генерувати інноваційні способи їх розв'язання, проводити трансформацію наявних альтернатив її вирішення або формувати власний розв'язок, ураховуючи авторську позицію
Здатність розуміти й оцінювати цінність ідей щодо досягнення покладених цілей та планувати мобілізацію ресурсів	Ініціювати ідеї щодо використання можливостей у відповідь на виклики та управляти діями, бюджетами й ризиками задля досягнення покладених цілей

Ключові терміни «міждисциплінарність», «інноваційність», «ініціювання ідей», «самостійна постановка проблем», «розпізнавання ще не проявлених повністю проблем», згадувані у представлених компетентностях магістра, впевнюють у необхідності пропозиції нових методик навчання і розробки відповідних методичних принципів розробки навчально-методичного забезпечення.

Одним із способів реалізації сучасного методичного підходу, релевантного змісту і цілям магістерської підготовки, може бути *монографія для магістрантів*.

Слід акцентувати важливість конкретної спрямованості такої монографії – саме для магістерської підготовки – та її відмінність від формального адресування широкій аудиторії (фактично, «для всіх»), що часом пропонується авторами – «...для керівників, працівників підприємств та організацій, викладачів, здобувачів, аспірантів, магістрантів і студентів вищих навчальних закладів».

Слід зазначити, що монографія як вид науково-навчальної літератури не є унормованою і поширеною у практиці освітньої діяльності, однак наявний позитивний досвід створення підручників для магістрантів авторським колективом українських вчених у сфері оподаткування [3 та ін.]. У першому з таких підручників, створеному у 2010 р. [3], який на той час у вихідних даних ще не мав вказівки на призначення видання «монографія для магістрантів» (відмітимо, що у подальших виданнях навчальних підручників для магістрантів у відомостях, що відносяться до назви, авторські колективи зазначали саме таке призначення), автори у вступі описують методичний підхід до його розробки і зазначають, що:

- магістратура передбачає одержання принципово нових компетенцій, до яких відноситься написання і захист магістерської роботи, яка б мала наукову новизну і була результатом науково-дослідного пошуку магістранта;

- методичний супровід тексту не передбачає готових рецептів по літературних джерелах – відсутність традиційного переліку запитань наприкінці тексту та загального списку рекомендованої літератури, орієнтація магістра на самостійний пошук літератури та інтернет-джерел;

- характерним для підручника є акцент на індивідуальній роботі з науковим керівником;

- автори підручника не є представниками одного ЗВО або однієї наукової школи, що дає можливість ознайомлення з підходами представників різних наукових шкіл.

Методичний підхід до створення підручника для магістрантів, як зазначають автори, представляє «...симбіоз класичного навчального посібника з монографією. ...Подача навчального матеріалу побудована за принципом «прочитай, вироби та обґрунтуй власну думку, обговори її на семінарі, реалізуй у своїх дослідженнях» [3, с. 8].

Щодо місця монографії у навчально-методичному забезпеченні, вона може бути *орієнтованою не на окрему дисципліну, а мати міждисциплінарний характер за профілем магістратури*.

Міждисциплінарність монографії за профілем магістратури є надзвичайно актуальною у контексті реалізації освітньо-професійних програм для магістрантів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», беручи до уваги не тільки міждисциплінарність спеціальності, а й акцентовану дослідниками трансдисциплінарність її генетично споріднених складових внаслідок цифрової конвергенції відповідних предметних сфер [1].

Монографія для магістрантів, підготовлена провідними ученими у галузі бібліотечної, архівної справи, документознавства, соціально-інформаційних технологій могла б стати системоутворюючою у формуванні цілісного уявлення магістранта про наукову та практичну сфери сучасної документно-інформаційної діяльності, дала б змогу побачити проблемність у науці та практиці й сприяти підготовці до написання кваліфікаційної

роботи. Окремо акцентуємо актуальність монографії для магістрантів, які вступили на спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» з інших освітніх спеціальностей.

Нижче запропонований один з можливих варіантів назви і структури монографії для магістрантів спеціальності 029.

Інформаційна, бібліотечна та архівна справа: сучасні концепції науки, технології практичної діяльності та освітньо-професійні програми підготовки

1. Сучасні концепції документно-інформаційних наук (бібліотекознавство, документознавство, архівознавство).

2. Наукові та науково-педагогічні школи у документно-інформаційній науці.

3. Наукова галузь 27 Соціальні комунікації: наукові спеціальності та напрями досліджень.

4. Технології соціально-інформаційної та комунікативної діяльності у документно-інформаційній сфері.

4. Освітньо-професійні програми спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Зауважимо, що інноваційність монографії для магістрантів, як виду навчально-методичного забезпечення, повинна узгоджуватись із загальними дидактичними принципами системності, наочності, доступності, зв'язку теорії з практикою та ін.

Очевидно, що додаткових студій потребує розробка методичного апарату монографії для магістрантів, однак на нинішньому етапі закладення підвалин і перші кроки у напрямі створення такого виду навчальної літератури бачаться ефективним шляхом до формування компетентностей магістра відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

Література

1. Гуменчук А. В. Цифровізація як детермінанта трансдисциплінарності вищої бібліотечно-інформаційної освіти. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 3. С. 5–12.

2. Кабінет Міністрів України. Постанова від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12> (дата звернення 20.04.2022).

3. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Навчальний посібник. Під редакцією д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбутова І. А. Харків, ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с. URL: https://ndc-ipr.org/media/ndc_old/documents/3_sa5omLX.pdf (дата звернення: 20.04.2022).

4. Положення про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти в Державному вищому навчальному закладі «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». За заг. ред. Колота А.М., Фролової Т.О., Котенок Д.М., Красюк Ю.М. 2019. 55 с.

URL: https://kneu.edu.ua/files/news/news_image/2019_polojennya_pro_kvalifikatsyn_roboti.pdf (дата звернення: 20.04.2022).

УДК 911.375.67/477-25»19»

Салата Галина Володимирівна,
доцентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО КИЇВСЬКЕ ЗАБАЙКІВ'Я: ШТРИХИ ДО ПРОБЛЕМИ

Відновлення й продовження історичної пам'яті народу, держави, неможливе без її фіксації в архівах, бібліотеках, музеях, особливо на рівні краєзнавства. Нас цікавить специфічне питання в сенсі історії міста Києва, його районування, економічної, соціокультурної діяльності, й народонаселення (з точки зору його різноманітних ознак, якостей й характеристик). Питання з'ясування місця й ролі в житті великого міста – Києва, його історичної місцевості, – Забайков'я (Забайків'я).

Ця місцевість заселялася ще в XVIII ст., але найбільшого поширення процес локальної урбанізації дістав у XIX ст. У цей час був заснований Байківський цвинтар, який зібрав навколо себе певну інфраструктуру; також мали місце інші події великого масштабу для Києва – будівництво Печерських укріплень й Новостроєнських будівель, будівництво першої української залізниці – Київ-Балта, та розбудова поселення для його працівників.

Церква скористалася цими масштабними проектами й поступово викупила у міста історичну ділянку, маючи від цього певний зиск. Зокрема, фінансово до розбудови самої залізниці й прилеглих територій долучилася Києво-Печерська Лавра, маючи певний відсоток від самого процесу експлуатації залізниці й прибуток в вигляді пожертвувань з боку пастви – це були як приписні (до Лаври селяни й працівники), так і жителі прилеглих територій.

Певні історичні об'єкти Києва вимагають ретроспективного аналізу в світлі сучасної модернізації нашого міста – столиці України, особливо в архітектурному сегменті, що в ньому мають місце як руйнація архітектурних об'єктів минувшини, так і певне спрямування в сенсі знищення історичних пам'яток на догоду новоявленим «забудовникам» [1].

Актуальність проблеми визначена певними чинниками, серед них має місце необхідність звернення до архівних джерел, у напрямі висвітлення історії Києва, в XIX–XX ст. По-перше, є актуальним виявлення й використання джерел з історії Києва, які певним чином не були представлені в науковому й науково-популярному обігу.

По-друге, мають місце пролонговані перейменування вулиць Києва, у зв'язку із політичними причинами. Населення має знати реальну історію міста, його топонімічну історію.

По-третє, історичні об'єкти Києва мають тенденцію до само руйнації з часом, деякі з них стали «жертвами» новоявлених забудовників – «реконструкторів» історичного обличчя міста. Україна та її народ мають опікуватися збереженням місто будівельної й архітектурної історії.

По-четверте, у науковій історичній лакуні сьогодні має місце підвищений інтерес до історії повсякденності, соціальної історії, історії сімей й родів. Гості Києва й місцеві жителі цікавляться локальною історією, що в ній мають місце перейменування вулиць й провулків, на яких вони проживають; ці люди, особливо похилого віку, живуть спогадами про минуле Києва, Голосієва, Деміївки, Солом'янки, про місця їхньої праці, що в цілому складає сегмент історичної пам'яті – регіональної, локальної й повсякдення.

По-п'яте, специфіка цієї історичної місцевості пов'язана з діяльністю Байкового цвинтаря, на якому проводяться похоронні обряди, особливо на алеї, що на ній ховають у

наш час видатних людей Києва й України; кияни й гості часто відвідують цей цвинтар, маючи бажання детально познайомитись як з його історією, так і з історією даної місцевості; також для українців має значення історія «Стіни плачу» («Стіни скорботи») як культурного об'єкту.

В аспекті нашого дослідження є актуальним звернення до архівних документів, які зберігаються в архівах Києва. Процес ознайомлення з документами різного змісту, характеру, спрямованості, форм виконання, які відтворюють життя України, Києва, частково Солом'янки, Голосієва й Деміївки, надає новітнього поштовху в сенсі розвитку національної історії, історії Києва, його офіційних районів й місцевостей.

Така історія має декілька аспектів – це історія населення, людей; це історія міста та міських об'єктів різного характеру – економічних, соціальних й культурних; це історія архітектури й будівництва; це історія Церкви, різних її конфесій, які доклали зусилля до розбудови й утримання цієї місцевості; також великий інтерес у істориків й громадськості викликає історія Південно-Західної залізниці, яка почалася ще в XIX ст.; не менший інтерес викликає в сучасників історія будівництва й функціонування Печерських укріплень й Новостроєнських забудов, які зіграли певну роль в житті міста Києва, його районів та історичних місцевостей.

У такому спрямуванні архівні документи, які стосуються цієї історії, виокремлюються нами за наступними блоками – це документи від міського управління, документи від Церкви, документи від промислових й інфраструктурних об'єктів, які певним чином стосувалися розвитку Києва; документи особового характеру, інші документи, документи на різних носіях, у різних формах.

Вагомого значення для нашого дослідження мають різноманітні друковані матеріали – статті, книги, картографічні матеріали; матеріали наукових досліджень; матеріали, які мають популярне розповсюдження – в ЗМІ, в Інтернеті, зокрема, фото- й відеоматеріали, й т. п. Їхня сукупність дає можливість виважено оцінити історію цієї місцевості, сприяє відновленню й продовженню історичної пам'яті.

Стан розробленості проблеми поліаспектний і включає різноманітні історичні матеріали, в певному вигляді, на певних носіях, які відтворюють історію Києва, його районів й місцевостей; це – архівні документи, друковані видання, матеріали, здійснені в популярному викладі в вигляді виставок, презентацій, матеріалів в Інтернеті, різноманітних колекцій громадського й приватного призначення. Ці матеріали відтворюють історію Києва в розрізі історичних етапів розвитку міста, у тому числі, на пізньофеодальному й ранньокapіталістичному етапі; у добу панування в Києві Російської імперії; розвитку Києва в новітню добу – на початку XX ст., включаючи роки Національної революції 1917–1921-і, роки гітлерівської окупації, включаючи історію Києва радянського періоду та історію Києва сучасного.

І насамкінець, тема має як регіональний, так і локальний характер. Вона стосується відновлення історичної пам'яті про історичну місцевість Києва – Забайков'є (Забайків'я). Це актуально пов'язане з руйнацією – об'єктивною й спрямованою – історичних локальних об'єктів, таких, як будівлі минулих діб, різноманітного призначення; в цілому, із зникненням символів історії, закарбованих у історичних назвах – географічних, геонімічних, антропонімічних – вулиць, провулків й т. п.

Історично ця місцевість опікувалася зусиллями церкви, а з 1909 р. нею займалася Київська міська дума. Ця територія та її поселенці прямо пов'язані з історичними подіями, які мали значення для України й Києва. Також треба відмітити вплив Байкового цвинтаря та його інфраструктури на життя цієї місцевості. Наше дослідження спрямоване на аналіз історичних джерел й наративів із історії Забайков'я. У першу чергу, були застосовані архівні матеріали різноманітного походження, форми й змісту. Це архівні документи на різних

носіях, які зберігаються в Центральних державних архівах України, Державних архівах Київської області й міста Києва.

Сьогодні ці матеріали оцифровуються, застосовуються в різних напрямках – у науково-дослідницькому, практичному (особливо з точки зору архітектури й містобудування), у популярному, в вигляді віртуальних матеріалів, які можуть бути застосовані під час проведення різноманітних заходів різного спрямування, у тому числі, культурницького.

Маємо впевнену надію на продовження подібних досліджень, передовсім, на ниві діловодства, документознавства, архівознавства, наукових досліджень (в історичній науці, у краєзнавстві), у практичних розробках економічного характеру й в річці проведення масових заходів.

Література

1. Салата, Г. Київське Забайков'я (Забайків'я) в світлі архівознавства / Г. В. Салата // Український інформаційний простір / КНУКіМ. – Київ: КНУКіМ, 2022. – Вип. (1(9)). – С. 234–248.

УДК 378.02

*Безугла Жанна Сергіївна,
старша викладачка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

В умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства система освіти повинна орієнтуватися на формування у сучасних фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Hard skills з інформаційних та інформаційно-комунікативних технологій. Особливо це актуально сьогодні, в момент становлення та запровадження демократичних європейських цінностей в нашої країні. Кваліфіковані працівники заповнюють державний сектор у сфері документознавчо-інформаційних кадрів на українському та міжнародному рівнях, розширюють можливості реалізації себе не лише у галузі документознавства, бібліотекознавства, діловодства, архівної справи, а й у новому та актуальному сьогодні напрямку – Інформаційному маркетингу.

Відповідно до «Рекомендацій (NLE) Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя» ІТ компетентність названа в одному ряду з комунікативною, мовною, підприємницькою, громадянською, соціальною та навчальною компетентностями, компетентністю культурної обізнаності та самовираження. Відповідно до пояснень Робочої групи Європарламенту стає зрозумілим важливість володіння ІТ компетенціями у сфері інформаційно-аналітичної діяльності, адже вони направлені на розуміння впливу цифрових технологій на суспільну думку, громадянську позицію та успішну соціальну інтеграцію, що є актуальним для нашої держави та її суверенітету. Усвідомлення можливостей, обмежень, наслідків та ризиків використання інформації, розуміння критичного ставлення до достовірності, надійності, впливу інформації та даних, усвідомлення юридичних та етичних принципів надання

інформації, її розповсюдження, уміння фільтрувати, оцінювати для створення цифрового контенту, забезпечувати безпечно та відповідально її масове використання [8].

Сформовані протягом навчання вміння та навички щодо роботи з різними видами інформації та інформаційними технологіями допоможуть майбутнім фахівцям надавати якісні послуги, бути конкурентоспроможними на ринку праці, розвивати та впроваджувати європейські цінності в обраній професії. Адже одним із актуальних напрямів діяльності інформаційно-аналітичних служб, інформаційних підприємств, бібліотек, архівних установ, установ та організацій будь-якого напрямку діяльності є їх ефективне функціонування в онлайн середовищі.

Інформаційні технології (IT), або технології обробки інформації у спрощеному розумінні – це сукупність певних технологічних елементів, таких як методи і пристрої. Відповідно до цього автоматизовані інформаційні технології маркетингу – це єдиний комплекс методів, засобів і форм автоматизації маркетингової діяльності. Сучасні інформаційні технології як незмінно прогресуючий фактор та наукові здобутки у сфері IT суттєво вплинули на процес утворення інформаційних систем. Нинішні можливості, зокрема точність і швидкість збору, обробки та надання даних, забезпечують успішне та ефективне використання новітніх технологій. Як наслідок, різноманітні типи ІС функціонують саме завдяки стрімкому розвитку IT [1].

Незважаючи на все розмаїття маркетингової діяльності, в ній можна виокремити, з погляду опрацювання інформації, три основних напрями: робота з документами, організація комунікацій та інформаційного обміну, евристична діяльність. Робота з документами, необхідна для інформаційного забезпечення процесів планування та управління маркетингом, охоплює операції створення, реєстрації, збереження, редагування та оформлення документів у вигляді текстів і таблиць. Організація комунікацій між різними учасниками виробничого процесу забезпечує інформаційний обмін і спілкування співробітників. Евристична діяльність пов'язана з отриманням релевантної інформації, вивченням та аналізом її та з подальшим тлумаченням під час підготовки та прийняття маркетингових рішень. Технологічні засоби, використовувані для автоматизації маркетингової діяльності, можна поділити на інструментальні та комунікаційні [5].

Досягнути максимального задоволення інформаційних потреб користувачів можливо завдяки формуванню системи інтернет-маркетингу. Вона повинна охоплювати основні етапи онлайн-діяльності установи та складатися з двох основних компонентів – стратегічно-цільового (розуміння сутності онлайн діяльності установи та потреб цільової аудиторії) та інструментального (комплексне застосування інструментів інтернет-маркетингу). Основним серед елементів стратегічно-цільового компоненту є позиціонування – процес формування позитивного іміджу конкретної установи в уяві цільової аудиторії, якому передуює аналіз сильних сторін і вибір ознак, за якими відбуватиметься позиціонування [6]. Тому актуальним напрямом інтернет-маркетингу в умовах сьогодення є SMM (Social Media Marketing). Під ним розуміють процес залучення уваги до продукції, товару або послуги через використання соціальних мереж. Та, мабуть, головним виходячи із подій останніх років (COVID та війну в Україні), потрібно відзначити важливість встановлення зворотнього зв'язку (feed back) з цільовою аудиторією через обраний канал комунікації, що передусім передбачає формування важливого комунікативного процесу який досягається завдяки використанню інструментів інтернет-маркетингу.

Адже більшість роботодавців вважають що сучасний фахівець повинен мати Hard skills з IT, Інтернет-маркетингу та вміти просувати бренд в інтернеті, а саме: управляти рекламними кампаніями та PR-акціями у мережі; аналізувати статистики, KPI сайту (кількість трафіку та його джерела, показники «клікабельності» (англ. Click-through rate, CTR) – співвідношення кількості показів посилань і кількості натискувань на вказане

посилання) та соціальних мереж; управляти репутацією у мережі інтернет (Search Engine Reputation Management, SERM та Online Reputation Management. ORM), займатись маркетингом у соціальних мережах (Social Media Marketing, SMM); розробляти стратегії для різних каналів комунікації та ін [4]. Саме тому студенти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вивчають комплекс професійно-орієнтованих дисциплін, здобуваючи знання, вміння та навички роботи з різними видами Інформаційних технологій, PR-технологій, Інтернет-маркетингу та ін. Мають можливість обирати вибіркові дисципліни інших спеціальностей для більш успішної адаптації та реалізації себе у майбутньому.

Тому формування ІТ-компетентностей фахівців з інформаційної бібліотечної й архівної справи є важливим і актуальним. Сформовані протягом навчання знання, вміння, навички та практичний досвід допоможуть впевненіше проявляти себе в обраній професії, демократичні цінності дозволять якнайкраще розвивати інтелектуальний потенціал, патріотичну громадянську позицію, пришвидшувати процес соціальної інтеграції, надавати необхідні умови для саморозвитку і самореалізації. Використання інструментів ІТ, інформаційно-комунікаційних технологій, інтернет-маркетингу стане запорукою ефективності та конкурентоспроможності онлайн діяльності інформаційно-аналітичних центрів як суб'єктів інформаційного ринку та набудуть нового значення для сучасних випускників спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Література

1. Ковінько О. М., Лояніч Є. В. Інформаційні технології у маркетингу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 367-368.
2. Кожухар Ж. Моделювання процесу формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в умовах інформаційного освітнього середовища. *Збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2018. С. 27-32.
3. Лаба О., Романишин Ю. Підготовка фахівців документо-інформаційної сфери у контексті міждисциплінарної парадигми. *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації* : зб. Матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 24-25 березня 2016 р. / під заг. ред.: В.Г. Спрінсяна. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2016. С. 322-325.
4. Новальська Т. В., Касьян В. В. Теоретико-методологічні засади підготовки інтернет-маркетолога за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип. 7. С. 76-77.
5. Пінчук Н. С., Галузинський Г. П., Орленко Н. С. Інформаційні системи і технології в маркетингу : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2003. 460 с.
6. Ростовцев С. Модель реалізації інтернет-маркетингу в бібліотеках України. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи* : матеріали II Всеукраїн. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 23 листопада 2016 р. / редкол. : І. Г. Передерій, А. А. Соляник та ін. Полтава : ПолтНТУ, 2016. С.136-137.
7. Соляник А. Система цифрових компетентностей сучасного інформаційного фахівця. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації* : матеріали III Всеукраїн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22 листопада 2018 р. / редкол.: І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава : ПолтНТУ, 2108. С. 15-16.
8. Commission staff working document accompanying the document proposal for a council recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL : <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/swd-recommendation-keycompetences-lifelong-learning.pdf> (дата звернення: 25.05.20220).

УДК 017(477): 027.1/.2:094.5

Бондар Марія Андріївна,
*асистентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

КАТАЛОГИ ПРИВАТНИХ ЗБІРОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОДРУКОВАНИХ КИРИЛИЧНИХ ВИДАНЬ

Історія комплектування приватних бібліотек на українських теренах має давню цікаву й не до кінця досліджену історію. З часів незалежної України вітчизняне бібліофільство перейшло на якісно новий рівень. Збирання старожитностей, серед яких і книг, набуло поширення не тільки серед науковців, митців, антикварів, а й в середовищі представників політики й бізнесу. Серед категорій останніх були люди зі значними фінансовими статками, що дозволило їм закуповувати для власних книгозбірень дуже вартісні раритети. Багато з власників так чи інакше в різний спосіб робили публічними відомості про свої колекції, – брали участь у виставках у музеях та інших культурних об'єктах, нечасто, проте дарували предмети збирання, в тому числі й книги, музеям, бібліотекам, навчальним закладам. Деякі з власників колекцій вдалися до підготовки їх наукових описів. Про що саме і піде мова.

Наприклад, один із власників книжкової збірки, політик Олександр Прогнимак, опублікував у 2009 р. два томи картографічних видань з власної колекції. Каталог добре поліграфічно виданий тиражем в 1000 примірників кожен з томів [5].

Велику бібліотеку стародруків зібрав й одіозний політик Віктор Медведчук, який у 2012 р. профінансував видання каталогу «100 раритетов из коллекций украинских библиотек». Видання відповідно до давньої проросійської позиції В. Медведчука підготовлене російською мовою, в складі бібліофільського каталогу об'єднано описи з особистої бібліотеки В. Медведчука та його дружини О. Марченко, а також і Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Музею книги і друкарства України. Книга побудована у формі розповідей про рукописні та друковані книги з Х до ХХ ст. Розділ II присвячений кириличним першодрукам – Біблії Ф. Скорини 1517 р., Розділ III – стародрукованим виданням друкарень Києво-Печерської лаври, Львівського братства, серед яких Анфологійон 1619 р., Требник П. Могили 1646 р., Патерик Печерський 1661 р. Описані кириличні стародруки й у розділах V «Перші підручники» («Лексикон славенороський» П. Беринди 1627 року), VI «Перші світські видання» («Евхаристиріон, або вдячність Петру Могилі» 1632 року), VII «Перші друковані книги з вітчизняної історії» («Синопис» І. Гізеля 1674 р.). Значну частину матеріалу присвячено російським виданням, в тому числі й кириличним. Окрім рукописів й стародруків матеріал охоплює й друки ХІХ–ХХ ст. Видання надруковане на крейдяному папері у вигляді презентабельного великоформатного альбому, добре проілюстроване великою кількістю фото з усіх збірок, опубліковане тиражем у 200 примірників [6].

До каталогів кириличних стародруків приватних збірок належить й видання під назвою «Зібрання українських стародруків ХVІ – ХVІІІ століть», що представляє приватну книжкову збірку політика й підприємця Віталія Гайдука. У власній книгозбірні В. Гайдука нарахувалося понад 500 українських стародруків у 385 назвах, що сказано на початку видання в «Передмові до ласкавого чителника». Видання містить розповіді про кожне з включених видань, історію його публікації, склад книги, відомості з передмови, характеризує стан збереження примірника. Такий оригінальний формат представлення матеріалу розширює коло його читачів від фахівців до ширшого загалу, який цікавиться історією давньої української книги. Описів його особливостей, записів чи поміток власників публікація не включає. Кожна зі статей містить кілька невеликих якісних ілюстрацій із

зображеннями книги. Видання організовані за друкарнями, подано окремі відомості з історії друкарень, в межах друкарні – за хронологією. Окрім кириличних ввійшли, але в меншій кількості, описи видань польською та латинською мовами. Описи містять коротку бібліографію опису видань, проте вони не завжди послідовно відображають всі фахові бібліографічні джерела [2].

Опис унікальної приватної колекції книг В. Гайдука був виданий так само у вигляді ошатного високохудожнього оформленого альбому у 2012 р., опублікований тиражем 500 примірників.

До яскравих сторінок публікацій каталогів приватних збірок стародруків належить й два випуски з описом складу бібліотеки Анатолія Недільського – антиквара, бібліофіла й бібліографа, суспільного діяча, журналіста та музейника [4]. Він є директором львівської книгарні «Рідкісна книга», власником та організатором унікального музейного комплексу в приватній садибі у селі Скнилів у Львівській області. В складі цього комплексу, який до епідемії та війни гостинно приймав тисячі відвідувачів, функціонує й унікальна Краєзнавча бібліотека, в якій А. Недільський активно культивує живе спілкування широкого кола відвідувачів із давньою книгою, дозволяючи гостям тримати в руках, гортати, роздивлятися та читати унікальні фоліанти. У 2017 р. він видав друком два томи каталога збірки, самостійно на хорошому фаховому рівні підготувавши описи. У першому з випусків описано 329 переважно кириличних, а також латиношрифтих і єврейських видань і розміщено 204 ілюстрації, у другому – 250 стародруків і 32 ілюстрації. Каталоги організовано за хронологічним принципом, вказано особливості збереження книг, однак не опубліковано маргіналії [3].

Великі збірки книг нерідко мають й церковні ієрархи. В складі таких збірок представлені й давні кириличні видання церковного вжитку. Таку книгозбірню мав і митрополит Київський Володимир (Сабодан), після його смерті у 2014 р. колекція зберігається в кількох частинах, у 2017 р. році вийшов її каталог. Він містить описи 129 описів рукописів, стародруків та рідкісних видань. У складі цієї збірки, зрозуміло, переважають кириличні стародруки. Їх описи є детальними, включають фіксацію формули видання, перелік позицій складу, особливості оправ, стан збереження книг, їхні покрайні записи. Варто відзначити високий професійний рівень підготовки бібліографічних описів, їх укладач С. Волощенко. Каталог якісно поліграфічно виданий, багатоілюстрований, опублікований великим тиражем у 1000 примірників [1].

Отже, разом із становленням незалежності сучасної України формується й приватне бібліофілство. Вихід друкованих каталогів приватних збірок стародруків є позитивним як факт «європейськості» приватного легального колекціонування стародруків в Україні. Він засвідчує зорієнтованість вітчизняного бібліофілства на світові традиції демократичності, відкритості та інформаційної доступності для науковців та широкого загалу, оскільки дозволяє ввести до загального потоку відомості про книжкові старожитності приватних книжкових колекцій, працює на витіснення «чорного ринку» стародруків та залучає до бібліографування та дослідження стародруків колекціонерів і книгопродавців, роблячи таким чином приватне колекціонування важливим чинником розвитку вітчизняної книжкової культури.

Підготовлені каталоги є оригінальним внеском у вивчення й опис стародруків, зокрема, кириличних, вони розширюють кількість введених в науковий обіг раритетних видань й примірників, інформаційно доповнюють Державний реєстр книжкових пам'яток України.

Література

1. Волощенко С. А. Колекція митрополита Володимира (Сабодана): рукописи, стародруки і рідкісні видання : каталог / Національна академія наук України, Інститут

української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського = Collection of Metropolitan Volodymyr (Sabodan) : manuscripts, old printed books and rare editions: catalogue / Stanislav Voloshenko. – Київ, 2017. – 500, [4] с. : іл., карти.

2. Зібрання українських стародруків XVI–XVIII століття / збір. описали В. Г. Бочковська-Мартинів, Л. В. Хауха. – Київ : АДЕФ-Україна, 2012. – 481 с.

3. Недільський А. В. Триста двадцять дев'ять рідкісних стародруків краєзнавчої бібліотеки Анатолія Недільського : каталог. – Львів : Ліга-Прес, 2017. – 100 + CIV с. : іл.

4. Недільський А. В. Двісті п'ятдесят рідкісних стародруків краєзнавчої бібліотеки Анатолія Недільського : каталог. – Львів : Ліга-Прес, 2017. – 128, XXXII с. : іл.

5. Олійник М. Розмова минулого з сучасним або Краєзнавча бібліотека Анатолія Недільського [Текст] / М. Олійник // Вісник Розділля. – 23.03.2021 – Режим доступу: <https://visrozdil.lviv.ua/2021/03/23/rozmova-mynulogo-z-suchasnym-abo-krayeznavcha-biblioteka-anatoliya-nedilskogo/>

6. Старинные карты : каталог : [на основе частной коллекции Александра Прогнимака] / рук. проекта Забродина М. ; Alex Art House. Т. 1 : Мир. Небесная планисфера. Евразия / авт. ст. С Ничкало. ; пер. Н. Шевченко, А. Напольских; фот. А. Мищеряк– Киев : Феникс, 2009. – 236 с. : карты; Т. 2 : Украина. Великая Империя / авт. ст. С. Ничкало; пер. И. Шевченко, А. Напольских; фот. М. Евтушенко– Киев : Феникс, 2009. – 284 с. : карты.

7. 100 раритетов из коллекций украинских библиотек : из собрания В. Медведчука и О. Марченко, фонды рукописей, старопечат. и редких кн. Нац. б-ки Украины им. В. И. Вернадского, из собрания старопечат. и редких кн. Музея кн. и книгопечатания Украины / В. Г. Бочковская-Мартынович, Ю. В. Егоров, Л. В. Хауха. – Киев : АДЕФ-Україна, 2012. – 218 с.

УДК 930.253(477):004.93

Дідух Людмила Валентинівна,

завідувачка відділу технологічного забезпечення архівної справи

Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства,

кандидатка історичних наук,

м. Київ, Україна

СТВОРЕННЯ ЦИФРОВОГО ФОНДУ КОРИСТУВАННЯ ДОКУМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ: ОСНОВНА ПОНЯТІЙНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ

У сучасному інформаційному суспільстві документи в електронній формі [1], зокрема, електронні, цифрові, оцифровані копії, тощо, стали невід'ємним об'єктом процесів і технологій в архівних установах, що засвідчило фундаментальні зрушення від аналогової до цифрової парадигм у модерній архівній справі. Тому ключовим завданням державних архівних установ України стало оцифрування аналогових архівних документів Національного архівного фонду з різними носіями та створення цифрового фонду користування документами з їх цифрових копій [2].

Оцифрування – це цифрова трансмісія даних об'єкту, зображення або аудіо-відео сигналу в аналоговому вигляді, закодованих у дискретні цифрові сигнальні імпульси, за допомогою спеціального обладнання, тобто перетворення документа із традиційної, властивої йому аналогової форми, у цифрову у вигляді електронного файлу (файлів) даних, придатних для запису на електронні носії. Оцифрування документів державних архівів зазвичай здійснюється з метою: забезпечення збереженості архівних документів; створення цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду; вирішення питань використання інформації документів архіву (публікації, виставки,

виконання замовлень користувачів, тощо); забезпечення корекції та реставрації архівного документа на рівні цифрової копії [3].

Цифровий формат копії документа дозволяє дублювати (копіювати) та використовувати його безкінечну кількість разів без будь-яких змін у якості; використовувати цифрову копію фактично ідентичну архівному документу для необхідних робіт (перетворення, зміна, реставрація, редагування, тощо) без залучення при цьому власне оригіналу документа; дає можливість розміщення цифрової копії в комп'ютерних та інтернет-мережах, інформаційно-пошукових системах для спрощення доступу, в тому числі віддаленого, до архівних документів та підвищення його оперативності; спрощує систематизацію фонду користування в архівах.

Методика створення цифрових копій документів полягає у точному і повному відтворенні власне оригінального архівного документа, навіть якщо інші наявні його копії мають кращу форму. У випадку, коли оригінали мають незадовільний фізичний стан, пошкоджені, не підлягають реставрації та ремонту, коли їх втрачено або знищено, можливе використання копій на правах оригіналу, копій страхового фонду документів або найкращих з доступних копій фонду користування. Незалежно від цілей, задач, вимог замовлень архівний документ за можливості оцифровують одноразово. У випадку, якщо документ уже оцифрований, всі необхідні роботи проводяться з його цифровою робочою копією.

Основними технологічними етапами створення цифрових копій архівних документів є: відбір документів для оцифрування; вибір способу оцифрування документів з різними носіями; підготовлення обладнання для оцифрування та іншої необхідної апаратури; видавання документа з архівосховища; підготовлення документів для оцифрування; оцифрування документа; проведення контролю якості цифрових копій: звіряння виготовлених копій з документом, збереження належної якості; постоброблення цифрових копій документів; виготовлення цифрових майстер-копії, робочої копії; повернення документів до архівосховища; збереження цифрових копій документів; облік цифрових копій документів [3].

Результатом безпосереднього процесу оцифрування документа аналогового формату є оригінальна цифрова копія (оригінал-копія документа). Оригінал-копія – первинна копія цифрового формату, отримана у результаті електронного копіювання документа аналогового формату шляхом перетворення (конвертації) аналогового формату в цифровий (оцифрування). Оригінал-копію необхідно виготовити безпосередньо з архівного документа в найдоступнішій високій якості. Вона стає вихідним матеріалом для створення майстер-копії документа шляхом постоброблення оригінал-копії. Відповідно якісні технічні характеристики отриманої оригінал-копії первісно не можуть бути менші за подібні характеристики, параметри яких обумовлені для створення майстер-копії.

Майстер-копія – еталонна цифрова копія максимально високої якості, виготовлена у процесі постоброблення оригінал-копії. Майстер-копія призначена для використання за обмежених випадків: для відновлення архівного документа у випадку його руйнування, псування чи втрати; для виготовлення інших типів цифрових копій (робочої копії), придатних для використання. Доступ до копій цього типу є обмежений.

Робоча копія – цифрова копія, виготовлена з майстер-копії (дублікат) і призначена для використання у різних цілях: для роботи в читальному залі та онлайн-доступу, для виконання замовлень користувачів, для створення виставок документів, у тому числі онлайн. Вона надається користувачам у базах даних для пришвидшення отримання доступу до контенту документної інформації. Для таких копій допускається використання алгоритму стискання із втратами, зменшення роздільної здатності, відповідність об'єму файлу пропускній здатності шлюзу в Інтернеті тощо, можливість вмонтовування в цифрову копію додаткових даних (наприклад, водяних знаків, метаданих, ін.).

Перетворення аналогового архівного документа в цифрові майстер-копію та робочу копію має такий вигляд: аналоговий документ → процес оцифрування → цифрова оригінал-копія документа → процес постоброблення → цифрова майстер-копія → процес копіювання → цифрова робоча копія документа.

Цифрові майстер-копії та робочі копії входять до складу цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду, який виступає як система цифрових копій документів, інформаційно ідентичних (адекватних) архівним документам, до яких, використовуючи новітні інформаційні технології, зокрема онлайн інформаційні пошукові системи, формується необхідний довідковий апарат (метадані) в електронній формі, що надає можливості для користувачів отримувати послуги від архівних установ щодо доступу до документів та інших архівних інформаційних ресурсів на якісно новому рівні. Одночасно з цим створення цифрового фонду користування архівними документами є прогресивним і перспективним засобом забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду. Адже використання цифрових форматів для створення копій архівних документів шляхом їх оцифрування сприяє забезпеченню довгострокового якісного їх збереження.

Література

1. Технології комплектування архівних установ документами в електронній формі: метод. рекомендації: [затв. наказом Держ. арх. служби України від 22 квіт. 2019 р. № 38] / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; упоряд.: О. Я. Гаранін, Т. М. Ковтанюк, Т. Я. Купрунець. – Київ, 2017. – 38 с. – Режим доступу: <https://cutt.ly/vHpsXAM> (дата звернення: 12.05.2022).

2. Програма оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022 – 2025 роки [затв. наказом Держ. арх. служби України від 29 груд. 2021 р. № 165]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/ADAuVfU> (дата звернення: 31.03.2022); Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року (проект) // Архіви України. – 2020. – № 4. – С. 9-25.

3. Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього: метод. рекомендації: [затв. наказом Держ. арх. служби України від 16 квіт. 2019 р. № 36, із змінами внес. згідно з наказом Держ. арх. служби України від 07 жовт. 2021 р. № 120] / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; уклад.: Л. В. Дідух, Н. В. Залєток, Т. М. Ковтанюк. – Київ, 2021. – 133 с. – Режим доступу: <https://cutt.ly/NDaimi3> (дата звернення: 19.10.2021); Оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду: методичні рекомендації: [схвалено Нормативно-метод. комісією Держ. арх. служби України, протокол засідання від 30 груд. 2021 р. № 11] / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства; уклад.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк. – К., 2021. – 82 с.

УДК 930.25(430)

Майстренко Анжела Андріївна,
*старша наукова співробітниця відділу археографії
Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук,
м. Київ, Україна*

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРОМІЖНИЙ АРХІВ НІМЕЧЧИНИ: ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

В сучасній Європі, в тому числі в Німеччині, стрімко зростає кількість електронних документів, що призводить до накопичення їх на серверах і системах документообігу.

У Федеративній Республіці Німеччини окреслили механізми вирішення цієї проблеми шляхом затвердження 24 вересня 2010 р. «Національної стратегії з питань електронного уряду» [1]. В документі передбачено, що федеральний уряд, землі та муніципалітети вперше разом скоординували подальший розвиток електронного адміністрування через Інтернет. Для сприяння реалізації цієї Стратегії 25 червня 2013 р. було прийнято «Закон про сприяння електронного урядування (Закон про електронний уряд)» [2], який налагоджує публічні правовідносини у сфері державного управління федеральних органів, а також органів управління земель і місцевого самоврядування під час здійснення ними положень федерального права.

Відповідно до законодавства Німеччини, електронні документи, які вийшли з активного використання, повинні зберігатися від п'яти до тридцяти років, а федеральні установи зобов'язані зберігати документи, які можна буде використовувати через 30 років. Однак, Федеральний архів (Bundesarchiv) не має можливості обробляти одночасно таку кількість електронних документів після закінчення терміну їх дії. З цієї причини в Німеччині для федеральних організацій засновано Електронний проміжний архів в місті Нюрнберг (Digitales Zwischenarchiv des Bundes, DZAB). Зауважимо, що Федеральний архів забезпечує довготривале зберігання та захист електронних документів та здійснює оперативне керівництво всіма архівними функціями, що є міцною стороною Федерального архіву. Однак технічну підтримку процесу зберігання електронних документів здійснює Інформаційний центр служби праці.

Виходячи з концепції створення спеціалізованого Електронного проміжного архіву під егідою Федерального архіву, планується розширити сферу надання інформаційних послуг федеральним відомствам. Зазначимо, що федеральні відомства зберігають електронні документи на базі проміжного архіву, таким чином, створюються галузеві банки електронних документів та електронні каталоги збережених документів. У разі потреби, представники відповідного відомств мають доступ до електронних копій документів, що зберігаються в базі проміжного архіву, для перегляду або завантаження необхідних документів. У свою чергу, програмне забезпечення проміжного електронного архіву дозволяє забезпечити атрибуцію та повнотекстовий пошук збережених документів. Слід зазначити, що таким чином забезпечується захист документів та відбувається суворе розмежування прав доступу до Електронного проміжного архіву.

З метою організації взаємодії федеральних органів влади з Електронним проміжним архівом підготовлено документ «Інформаційна брошура про підключення зацікавлених федеральних органів і судів до Електронного проміжного архіву Німеччини» [3]. У документі чітко зазначено, що відповідно до «Закону про електронний уряд», прийнятого в 2013 році, всі федеральні органи та суди зобов'язані використовувати електронні документи та вбезпечувати їх зберігання до встановлених вимог. Для більшості організацій

самостійно задовольнити ці вимоги в своїх інформаційних системах досить дорого і важко, тому вони можуть скористатися послугами Електронного проміжного архіву.

Органи державної влади зберігають право власності та доступ до своїх документів, і, крім того, їм набагато легше виконувати свої юридичні зобов'язання щодо надання документів Федеральному архіву, які вийшли з активного використання. Порядок проміжного зберігання електронних документів в Електронному проміжному архіві регулюється законодавством про захист персональних даних.

Система файлів забезпечує надійне логічне розділення даних і метаданих, що належать різним клієнтам. Всі операції доступу, які виконуються адміністраторами, протоколюються. У будь-який час агентство-власник може перевірити автентичність та цілісність документа на основі супровідного документа відповідно до специфікації RFC 4998 ERS.

Інфраструктура Електронного проміжного архіву складається з трьох функціональних блоків: перший блок забезпечує приймання і доступ до архіву електронних документів; другий блок доставляє захист інформації документів та засоби шифрування файлів, включаючи цифровий підпис; третій блок забезпечує зберігання електронних документів і відбір їх на постійне зберігання до Федерального архіву.[4]

Сам технологічний процес функціонування DZAB схематично можна представити так: електронні документи з систем управління електронними документами (ERDMS) з інформаційно-комунікаційної мережі різних міністерств надходять на зберігання до Електронного проміжного архіву. Федеральні установи створюють пакет подання інформації (ZIP), який включає основні дані у стиснутому файлі та метадані у файлі XML. Це створює так званий пакет архівної інформації в форматі XML (XAIP), що відповідає стандарту безпеки TR-ESOR. Пакет розміщує також документ в оригінальному форматі або в PDF/A.[5]

Розробники DZAB вважають, що кількість метаданих не повинна перевищувати десяти пунктів. На їхню думку, збільшення кількості метаданих ускладнює систему. Таким чином, рекомендації щодо метаданих містять таку інформацію: ідентифікатор користувача (ID), назва файлу, назва справи, подання версії, крайні дати, термін зберігання, опис, формат, ключові слова.

Важливо зазначити, що до проведення процедури експертизи цінності електронних документів відділ або відомство, що передає документи на електронний тимчасовий облік, має право та можливість керувати своїми документами, тобто: шукати, читати, змінювати або знищувати їх. При цьому DZAB зобов'язаний передбачити зберігання, систематизацію, аутентифікацію документів та можливість зворотного перетворення електронних документів з архівних пакетів у систему ERDMS.

У багатьох випадках Електронний проміжний архів забезпечує більш безпечно зберігання документів, які вже вийшли з активному обігу, в своїх сховищах, ніж в архівах федеральних відомств. Термін зберігання документів для проміжних архівів становить приблизно 15-20 років. Після цього потрібно провести експертизу цінності документів, що зберігаються.

Деякі архівні документи проміжні електронні архіви (близько 15%) передаються до Федерального архіву для більш тривалого зберігання. Більшість документів, які не мають історичного, наукового чи культурного значення, знищуються після закінчення терміну їх зберігання в проміжному архіві.

Основна послуга, яку надає DZAB, – це послуга багатоклієнтської ІТ-системи зберігання Федерального агентства зайнятості (Bundesagentur für Arbeit) з відповідною інфраструктурою, багаторічним досвідом і, за необхідності, високим рівнем безпеки.

Проте основним контактним пунктом для федеральних органів влади та судів залишається Федеральний архів, який продовжує і розширює усталену практику неелектронних проміжних архівів в електронному цифровому світі.

Заснування DZAB стало частиною програми «Об'єднана ІТ-інфраструктура федерального уряду» (Gemeinsame IT des Bundes), який вносить вагомий внесок в консолідацію ІТ на федеральному рівні.

Отже, створення Електронного проміжного архіву послужить спрощенню доступу громадянам до ресурсів, даних та іншої інформації, якими керують державні органи. Великий досвід DZAB показує значні переваги використання архівів: здатність задовольняти потреби в електронному зберіганні документів; розвантажувати власні ІТ-системи; безпека та доступність даних; отримання нової особистої, фінансової, технічної та організаційної свободи; перспективи подання документів до Федерального архіву.

Література

1. Nationale E-Government Strategie [Electronic resource]. URL: <https://cutt.ly/HKdPaC1>.
2. Gesetz zur Förderung der elektronischen Verwaltung (E-Government-Gesetz – EGovG) [Electronic resource]. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/egovg/>.
3. Informationsbroschüre über die Anbindung interessierter Bundesbehörden und -gerichte an das Digitale Zwischenarchiv des Bundes (DZAB). Version 1.2.4 [Electronic resource]. URL: <https://cutt.ly/6KdPuOW>.
4. Храмовская Н. Германия: Электронный промежуточный архив DZAB, часть 1 [Электронный ресурс]. URL: <http://rusrim.blogspot.com/2018/06/dzab-1.html>.
5. Суровцева Н. Г. Хранение электронных документов: зарубежный опыт [Электронный ресурс] // Вестник культуры и искусств. 2017. № 4 (52). С. 20. URL <https://cyberleninka.ru/article/n/hranenieelektronnyh-dokumentov-zarubezhnyy-opyt>.

УДК 002.1-028.27:930.25

Свердлик Зоряна Михайлівна,

*доцентка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
старша наукова співробітниця відділу документознавства
Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

Бойко Віта Федорівна,

*заступниця директора з наукової роботи
Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства,
кандидатка історичних наук,
м. Київ, Україна*

ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАВАННЯ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ НА ПОСТІЙНЕ ЗБЕРІГАННЯ

Рівень автоматизації ділових процесів завдяки впровадженню інформаційних технологій, а також масштаби розвитку мережевої інфраструктури в державі досягли такого рівня, що у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми та форми власності значного

поширення набуває створення документів в електронній формі. У сучасній нормативно-правовій базі питання технології приймання-передавання таких документів на постійне зберігання до державних архівних установ висвітлено не достатньо. Однак, деякі чинні законодавчі та нормативно-правові акти унормовують якщо не загалом, то окремі аспекти, що стосуються приймання-передавання документів в електронній формі на постійне архівне зберігання.

Зокрема, серед основоположних законодавчих актів у сфері архівної справи й діловодства, що регулює відносини, пов'язані із формуванням, обліком, зберіганням і використанням НАФ, та інші основні питання архівної справи, є Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [6]. З-поміж інших питань, частиною першою статті 31 регламентовано, що «державні органи, органи місцевого самоврядування, державні і комунальні підприємства, установи та організації зобов'язані після закінчення строків тимчасового зберігання документів НАФ, у тому числі електронних, кіно-, відео-, фото-, фонодокументів, науково-технічних документів передати їх у порядку, встановленому Міністерством юстиції України, на постійне зберігання» до відповідних державних архівних установ або архівних відділів міських рад. На жаль, у Законі України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» вказана норма – єдина, у якій згадано про електронні документи.

Іншим законодавчим актом, спрямованим на унормування роботи з електронними документами, встановлення організаційно-правових засад електронного документообігу та використання електронних документів, у тому числі їх зберігання, став Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [5]. Статтею 13 Закону визначено особливості зберігання електронних документів та архівних електронних документів і вимоги, яких необхідно дотримуватися при зберіганні електронних документів.

Нормативно-правове забезпечення приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання представлено відповідними правилами, порядками, інструкціями, затвердженими на рівні Кабінету Міністрів України або міністерств.

Серед таких нормативно-правових актів першими варто зазначити «Правила роботи архівних установ України» [4]. Так, згідно з п. 3.10 Правил, електронні документи НАФ до архіву передають через 3 роки після закінчення граничних строків їх зберігання в архівних підрозділах юридичних осіб – джерел комплектування. Пунктом 4.16. встановлено, що приймання електронних документів здійснюють разом з обов'язковими реквізитами, зокрема із кваліфікованим електронним підписом та/або печаткою. Важливість Правил роботи архівних установ України в регулюванні приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання визначимо і тим, що в Правилах зазначено: одиниці обліку і одиниці зберігання архівних документів, у т.ч. електронних; одиниці обліку та одиниці зберігання для визначення обсягу страхового фонду; строки перевіряння наявності та стану електронних документів; контроль стану електронних документів тощо.

Нормативно-правовий акт, що встановив єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, юридичних особах незалежно від форм власності – «Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [3]. Правила стали нормативно-правовим актом, обов'язковим для виконання всіма юридичними особами під час роботи з документами як на паперових носіях інформації, так і з документами в електронній формі. Водночас у п. 3 Правил зазначено, що організацію електронного документообігу, робота з електронними документами та їх підготовка до передавання на архівне зберігання визначають відповідні законодавчі акти. Таким чином, у Правилах знайшли відображення окремі аспекти організації роботи з

електронними документами, описані у контексті розгляду відповідних особливостей опрацювання і зберігання документів у паперовій формі.

Цінним доробком у формалізації та стандартизації підготовки електронних документів до архівного зберігання став розроблений «Порядок роботи з електронними документами та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» [2]. У Порядку застосовано принцип єдності підходів щодо роботи з документами незалежно від форми (паперова, електронна) їх створення, а також зобов'язано юридичні особи створювати документи постійного і тривалого (понад 10 років) зберігання у двох формах: паперовій та електронній. Розділ IV Порядку регламентував систематизацію та зберігання електронних документів у діловодстві. Розділом V унормовано експертизу цінності електронних документів, складання та оформлення описів справ, передавання справ до архіву юридичної особи, знищення електронних документів. У розділі VIII визначено особливості підготовки електронних документів НАФ до передавання на постійне зберігання.

17 січня 2018 р. постановою Кабінету Міністрів України № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності» було затверджено «Типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» [7], яка визначила: порядок проходження електронного документа з моменту його створення або одержання і до моменту відправлення або передавання до архівного підрозділу юридичної особи; загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; оперативний інформаційний обмін з використанням службової електронної пошти. Як і в попередньому нормативно-правовому акті, зазначеному вище, Типова інструкція встановила вимоги до підготовки, приймання-передавання електронних документів на архівне зберігання.

Чи не першим нормативно-правовим актом, який найповніше розкриває вимоги та особливості приймання-передавання електронних документів на постійне зберігання є Порядок приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання [1]. Порядок установив загальні вимоги щодо приймання-передавання електронних документів, внесених до НАФ, на постійне зберігання до державних архівних установ та архівних відділів міських рад.

Загалом основні принципи приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання віднайшли своє відображення не лише в національному законодавстві та нормативно-правових актах. На науково-практичному рівні розробляються також нормативні та методичні документи, у яких більш детально розкрито особливості створення, використання та зберігання електронних документів, кількість яких із кожним днем зростає.

Література

1. Порядок приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання : затв. наказом Міністерства юстиції України від 30 грудня 2020 року № 4555/5 ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1317-20#Text> (дата звернення: 28.05.2022).

2. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1886/5 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення: 28.05.2022).

3. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : затв. наказом Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 року № 1000/5 // ІПС

«Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15> (дата звернення: 28.05.2022).

4. Правила роботи архівних установ України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08 квітня 2013 року № 656/5 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13> (дата звернення: 28.05.2022).

5. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV (зі змінами) // ІПС «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15> (дата звернення: 28.05.2022).

6. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 року № 3814-XII (зі змінами) // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 28.05.2022).

7. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-п> (дата звернення: 28.05.2022).

УДК 027.1:929.5(477.86)Фабрика Р.

*Пристаї Галина Іванівна,
старша викладачка кафедри журналістики
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**КНИЖКОВА КОЛЕКЦІЯ РОДОВОДУ ЧАСУ
(з нагоди вшанування пам'яті Почесного громадянина
міста Івано-Франківська Романа Фабрики)**

Україна – батьківщина багатьох обдарованих особистостей, які стали гордістю не тільки національної історії та культури. Власна домашня бібліотека – це заповітна мрія багатьох людей. Без цієї складової важко собі уявити гармонійний інтелектуальний та духовний розвиток будь-якої людини.

Роман Фабрика – особистість з Івано-Франківщини, від долі якої захоплює дух. Його жага до життя і до творчості завжди надихали. Його унікальні ідеї вражали. Ним захоплювалися, тільки ступивши на його поріг. Пережив голод, тяжко працював. Заслужений журналіст України пройшов всі щаблі в журналістиці. Роман Фабрика першим започаткував телебачення на Прикарпатті (канал 402) та придумав звертання «Шановні країни». Член Національної спілки журналістів України з 1969 року. 50 років репортерства, останніх 20 працював власкором Українського національного інформаційного агентства України (ТАРС, РАТАУ, ДНАУ, УКРІНФОРМ). Нагороджений медаллю «Журналістська гідність», Золотою медаллю української журналістики, медаллю «За заслуги перед Прикарпаттям» та знаком «За подвижництво в культурі Прикарпаття» [2].

Романа Фабрику знають і на Прикарпатті, і в Україні, і за її межами як засновника й директора приватного Музею родинних професій [3]. Господа Романа Михайловича – Почесного громадянина міста Івано-Франківська – не просто споруда, а життєва історія та спосіб світобачення. Кожен, кому пощастило хоча б раз тут побувати, надовго заряджається позитивною енергетикою щирості, людяності, доброти. Сюди хочеться приходити знову і знову. Будинок зведений власними дбайливими руками господаря, кожен камінчик

пройшов через його руки. На обійсті панує добра, позитивна аура: є сімейний куточок, мисливська кімната, каплиця. У вітальні на почесному місці – портрети батьків, що свідчить про повагу та любов до них. Надзвичайно вражають різноманітні колекції раритетів, тарілок, дзвіночків, значків, міні-книг, велика домашня бібліотека. Напевне, тільки людина, яка дуже любить життя, може так упевнено народжувати в собі та втілювати у реальність усі задуми, ідеї, мрії. Саме таким і був Роман Фабрика – Атлант, який тримав на собі все. Ще з юних літ одним із його захоплень була книжка. Напевне, не зразу бажання збирати та колекціонувати книжки переросло в ідею створити власну бібліотеку, яка зберігала б знання і мудрість минулих поколінь.

Зазначимо: формування книжкової домашньої колекції Романом Фабрикою розпочалося ще під час навчання в університеті. На час його закінчення ним уже була сформована низка творів вітчизняних і зарубіжних письменників. Крім того, отримував книжки від авторів. Сьогодні ці паперові скарби – духовна батьківщина знаного журналіста, справжня скарбниця української культури, місце, в якому зберігаються книги різних авторів і твори різноманітної тематики. Близько 60 років збирав Роман Михайлович рідкісні книги, часописи кінця XIX – початку XX століть, документи, поштові листівки, фотоальбоми та інші матеріали з минувшини Прикарпаття, а також відомості про добре відомих, малознаних і призабутих діячів нашого краю. Із цієї колекції та спогадів Романа Михайловича постає цілісна і така жива картина родини Фабрик. Кожна книжка – як зернина, як ланка у ланцюжку подій, що накреслюють лінії наших життів і доль. А колекція родоvodu часу – чи не найдорожчий спадок для нащадків.

Пишався завжди заслужений журналіст України своєю колекцією прижиттєвих та унікальних видань класиків української літератури, а також літератури історико-філософської та національно-політичної. Це, зокрема, серійні видання, присвячені митцям та письменникам України: «Літературне Прикарпаття», «Український живопис», «Врятовані скарби», «Життя Святих», «Повість минулих літ», «Книга рекордів Гіннеса» та ін.

Цінним виданням у бібліотеці є «Кобзар» 1964 року. Цю книгу Роман Фабрика придбав у дні святкування 150-річчя від дня народження Т. Шевченка. В пошанівку у родини – повне видання творів Тараса Шевченка 1934 року, видане Українським науковим інститутом (Варшава – Львів), а також політичні поеми Т. Шевченка «Три літа», видані у 1925 році у м. Коломия.

Надзвичайно історично вагомими є книжки та підбірки світлин, листівок, різноманітних документів до історії міст і сіл Івано-Франківської області, про відомих особистостей Західної України та діаспори, фольклорно-етнографічних матеріалів з Гуцульщини, Бойківщини, Покуття, Лемківщини, які відображають національний колорит.

Наголосимо: значимою є колекція періодичних видань, які формував та упорядковував упродовж життя Роман Михайлович. Зібрані документальні джерела є і будуть цінними для дослідників, істориків, науковців, письменників.

У бібліотеці Фабрики література різнотематична. Найповніше у ній, за його підрахунками, представлені літературознавство, книги з історії, фольклору та етнографії, багато видань із соціології та політичної філософії, а також література з природознавства, медицини, лінгвістики, мистецтвознавства, техніки, військової справи, педагогіки, криміналістики, економіки, статистики, багатотомні енциклопедичні видання. А ще у ній налічується понад 300 міні-книжок заввишки менше 100 міліметрів, видрукованих у різні часи і в різних країнах. Щоб легко було орієнтуватися, книжки на полицях розставлені тематично. Здебільшого у них видруковані афоризми, прислів'я, тости, крилаті вислови тощо. Останнім придбанням для колекції Романа Михайловича стало літературно-художнє видання лірики Роберта Бернса. Цю книгу надзвичайно якісно видано у Мінську – столиці Білорусі.

Серед видань є, наприклад, тлумачний словник гуцульських говірок Анни Космач, «Казка мого життя» Богдана Лепкого, «Мистецтво України та діаспори: дереворізька сакральна й ужиткова» заслуженого діяча мистецтв Богдана Тимківа.

Останні надбання для власної бібліотеки – це: «Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури та культури в персоналіях (XIX–XX ст.)» академіка Володимира Качкана, «Книга добра» – дарунок від заслуженої журналістки України Вікторії Плахти, «Великі Українці без масок» від знаного журналіста Петра Парипи, монографічне дослідження «Дзвонарська культура України» науковця Богдана Кіндратюка, «Франкова кузня» доби дисидентів-шістдесятників» письменника Дмитра Юсипа, «Апостол правди Володимира Приймака», «150 великих Українців» відомого вченого Степана Зеника, монографія «Двері і брами Станіславова» відомих митців Богдана Губаля та Надії Бабій.

Серед книжок, присвячених етнічній тематиці, є велике за обсягом видання «Гуцульщина» (1899–1908 рр.) відомого українського етнографа, фольклориста Володимира Шухевича. Воно вперше вийшло у п'яти частинах під однією палітуркою.

Тут можна побачити і літературно-художнє видання «Лексикон інтимних міст: довільний посібник з геопоетики та космополітики» Юрія Андруховича, а також «167 синонімічних назв Землі у Санскриті» авторства Василя Кобилюха.

Важливим джерелом поповнення бібліотеки стали букіністичні книгарні, і не тільки Івано-Франківська, а й багатьох міст України, оскільки Роман Михайлович любив подорожувати. Він також уважно стежить за літературою з потрібних йому галузей знань, що видається за кордоном. Спілкуючись із багатьма вченими, він часто просить сповістити його про літературні новинки, надіслати каталоги антикварних крамниць.

Роман Михайлович – був людиною різнобічних інтересів. Він цікавився нумізматиною, філателією, фалеристикою, а також кулінарією та садівництвом. Тому періодично поповнював свою бібліотеку книжками з різноманітними рецептами домашніх заготовок на зиму з різноманітних фруктів та овочів: соління, варення, маринади. Є книжки про бджільництво, тваринництво і птахівництво, а також ілюстровані енциклопедії садівника, тварин, рослин, риб та сільського господарства.

Серед книжкового багатства – 1000 найкращих тостів та вітань й 1000 порад та ідей для саду, а також енциклопедичне видання «Мій блокнот розумних думок». З роками бібліотека тільки зростає, а її збагачення нерозривно пов'язане зі сторінками біографії діяча, невіддільне від процесу його творчої праці. Також п. Роман знаходив час для впорядкування своєї домашньої бібліотеки – постійно дбав про її найкраще збереження, опрацьовує книжки, займається інвентарем.

Пишався Роман Фабрика і унікальною колекцією екслібрисів. Сьогодні її поповнюють мініатюри Петра Прокопів, Юрія Процана, Миколи Сарапина та інших художників, але лідерами у добірці залишаються книжкові знаки Івана Пантелюка, який, можна сказати, першим у світовій практиці при створенні екслібрисів використовував орнаментальні елементи, орнаментальну символіку.

Античні називали життям не весь прожитий час, а колекцію часу, його фрагменти, крихти, які зберегла пам'ять. Роман Михайлович любив життя до останнього подиху у всіх його проявах, його діяння були різнобічні, захоплення – багатогранні. Це і пізнання історії рідного краю, і вагома просвітницька діяльність, спрямована на збереження нашої національної свідомості, і колекціонування зразків самобутнього народного мистецтва тощо.

Роман Фабрика і сам був майстром слова, журналістом від Бога. Стиль заслуженого журналіста України – це ніби відлите у металі слово. Пригадується загальновідомий афоризм видатного громадянина давнього Рима Цицерона: «Дім, у якому немає книжок, подібний до тіла без душі». Книга і бібліотека завжди були власністю людей розумової праці: вчених, письменників, митців, дипломатів та ін.

Приміщення приватної бібліотеки одночасно слугувало своєму власнику і робочим кабінетом. А зібрані книжки додавали цій господі тепла, бо Слово для Романа Фабрики – не вода, воно має густину, не змивається, а відливається в тиглі сенсу і часу.

Варто наголосити, що «Я – репортер», «Наодинці зі словом», «Дороги, які нас оберають» – книги з професійного досвіду пана Романа, сторінки яких служать правдивості журналістської творчості [1]. Вони актуальні й тепер, у час здебільшого максимальних інформаційних вивертів про події. Книга «Це Роман, се – Фабрика» на пошану журналіста, сформована самим Романом Фабрикою видана у 2020 році до його 80-ліття, підсумовує звершене, дає професійну поживу для тих, хто пише, і для тих, хто читає [4].

Роман Михайлович до останніх днів свого життя (відійшов у вічність 03.03.2022 р.) продовжував творити свій будинок. Його помешкання приваблює туристів з усього світу. Він із задоволенням приймав екскурсії та зізнавався, що в нього вже побувала вся Європа й Америка. Сьогодні його мрії втілює син Роберт з дружиною, якому любов до колекціонування передалась від батька і який гідно продовжує справу родини Фабрик.

Результати проведеного дослідження не є завершеними. Дана праця розкриває власну домашню бібліотеку одного із знаних та шанованих особистостей Прикарпаття. Наступні наукові розвідки будуть присвячені дослідженню власних книжкових колекцій та рукописів талановитих людей України з інших регіонів.

Література

1. Дороги, які нас обирають. Із книги мандрів і діянь Романа Фабрики. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. – 332 с. : іл. (у тому числі) – 32 с.
2. Знайомства, зустрічі, розмови. Вип. 10 : збірник інтерв'ю / Івано-Франків. ОУНБ ім. І. Франка, Від. літ. з мистецтва : [упоряд. : Г. І. Пристай, М. В. Дем'янів]. – Івано-Франківськ, 2018. – 288 с.
3. Музей родинних професій / Упоряд.: Роман Фабрика. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. – 96 с. + 16 іл.
4. Це Роман, се – Фабрика. Книга на пошану журналіста Романа Фабрики. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. – 560 с. : іл.

УДК: 930.25-048.42:001.102:026:63(477-25)

Татарчук Людмила Михайлівна,
заступниця директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН,
кандидатка історичних наук,
м. Київ, Україна

Бородай Ірина Сергіївна,
заступниця директора з наукової роботи
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН,
докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ГАЛУЗЕВОГО АРХІВНОГО ФОНДУ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН

Архівна справа – органічна складова культурної та інформаційної галузей життєдіяльності суспільства. До архівних фондів відносять документи, створені в процесі

наукової і практичної діяльності установи, мають особливу наукову, історичну, культурну цінність і підлягають постійному зберіганню, обліку й забезпеченню ефективного використання [1, 2].

Питаннями організації архівної справи у Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН (ННСГБ НААН) опікується створений у березні 2005 р. сектор рукопису та архіву. З квітня 2011 р. він на правах самостійного підрозділу вже як сектор архівів увійшов до складу Центру історії аграрної науки ННСГБ НААН (з 2013 р. Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки), з лютого 2021 р. його перейменовано у сектор архівознавства і документознавства. Архівний фонд бібліотеки є складовою частиною Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) з архівним номером фонду – 5024 й зосереджує в собі різні за походженням, змістом, хронологією та характером документи. Діяльність підрозділу спрямована на забезпечення процесів комплектування, опрацювання, зберігання, обліку та використання архівних фондів бібліотеки; здійснення джерелознавчих досліджень інформаційних ресурсів та введення до наукового обігу нових документів з метою документального відтворення історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи з персоніфікованим наповненням.

Архівна справа, як галузь, що охоплює наукові, політико-правові, культурологічні та техніко-економічні аспекти організації зберігання архівних документів, нормативно урегульована законами України «Про національний архівний фонд та архівні установи», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», методичними рекомендаціями з підготовки «Положення про архівний підрозділ державної наукової установи, музею та бібліотеки», затверджені наказом Укрдержархіву від 31.07.2019 № 68 та внутрішніми регламентуючими документами. Чинними нормативно-правовими актами визнано за державними науковими установами право на створення архівних підрозділів для зберігання документів, окреслено їх бажаний склад, визначено систему взаємовідносин з їх потенційними фондоутворювачами та утримувачами й порядок передачі до архівного фонду. Базуючись на цих принципах вдалося сформувати у своїх фондах значний за обсягом масив особових архівних документів установ «Унікальні науково-аграрні установи України» й видатних представників вітчизняної аграрної науки «Фонди особового походження видатних вчених» [3].

У 2005 р. архівний фонд ННСГБ НААН розпочав формуватися документами ліквідованого Державного підприємства (ДП) «Центр науково-технічної інформації і маркетингу в агропромисловому комплексі України «Інформагпропром». Пізніше до нього додалися історичні матеріали з приватних колекцій видатних учених-аграріїв [3, с.218]. Архівні документи у бібліотеці систематизовано за 12 додатковими фондами: *ф. 1)* Управлінська, науково-організаційна документація ННСГБ НААН, у якому зосереджені документи з особового складу, обліку та роботи з кадрами; *ф. 2)* Фінансування діяльності ННСГБ НААН, бухгалтерська звітність та облік; *ф. 3)* Науково-організаційна діяльність ННСГБ НААН – включає тематичні та робочі плани науково-дослідних робіт, звіти про наукову діяльність тощо. *Ф. 4* – Науково-дослідна діяльність підрозділів ННСГБ НААН – містить документи науково-дослідної діяльності структурних підрозділів ННСГБ НААН, *ф. 5* – Спеціалізована вчена рада у складі ННСГБ НААН, – атестаційні справи здобувачів наукового ступеня доктора/кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки та доктора / кандидата с.-г. наук за спеціальністю 06.04.01 – історія с.-г. наук (2011–2013). *Ф. 6* – Вчена рада, аспірантура, комісії та наукові товариства, що діють у складі ННСГБ НААН – представляє особові справи аспірантів та їх наукові звіти, протоколи засідань Вченої ради ННСГБ, інформаційні звіти про роботу аспірантури та докторантури; *ф. 7)* – Державне підприємство «Інформагпропром», – персональні справи працівників ДП «Інформагпропром»; особові картки співробітників ДП «Інформагпропром» (1986–2003); документи адміністративно-господарської діяльності цього підприємства; документи фінансово-звітної роботи ДП «Інформагпропром»; документи науково-організаційної й

науково-дослідної діяльності підприємства, його відділів та секторів. *Ф. 8* – Фонди особового походження видатних вчених, – нараховує 9 фондів особового походження, які хронологічно охоплюють період 1902–2009 рр. Фондоутворювачами архівних фондів особового походження видатних учених-аграріїв НААН є дійсні члени, члени-кореспонденти НААН, учені-засновники окремих установ НААН, наукових шкіл та наукових напрямів, автори визначних наукових відкриттів та ін. *Ф. 9* – Фонд звітів науково-дослідних установ Міністерства аграрної політики та продовольства України, охоплює їх звітну документацію про виконані науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; *ф. 10* – Фонд рукописів, – рукописні матеріали діячів науки та установ; *ф. 11* – Фонд атестаційних справ ВАК України – це атестаційні справи здобувачів наукових ступенів доктора та кандидата наук, вченого звання старшого наукового співробітника відділу медичних та аграрних наук ВАКу України. Нарешті, *Ф. 12* – Фонд звітів науково-дослідних установ НААН, формується зі щорічних звітів про діяльність науково-дослідних установ мережі галузевої академії. Формується також електронна база даних архівних документів (ЕБДАД), що є складовою електронного каталогу й забезпечується доступ до них у тому числі повнотекстових текстів.

ЕБДАД наповнюється повнотекстовими документами ЦДАВО України, Центрального державного архіву громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Архіву Президії Національної академії наук (НАН) України, Державного архіву м. Києва, Фонду ННСГБ НААН, Державного архіву Харківської області, Інституту архівознавства НБУ ім. В.І. Вернадського НАН України тощо. Впродовж 2021–2023 рр. ННСГБ НААН виконується науковий проєкт «Архівні фонди у системі сучасної інноваційної складової аграрної науки», мета якого полягає у визначенні інструментарію державної політики в контексті управління архівною справою в системі сучасної інноваційної складової аграрної науки.

Серед наукового доробку сектору архівознавства і документознавства ННСГБ НААН – «Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки» [4], у якому розкриваються особливості наповнення та формування джерельної бази окремих архівних установ України, а також методичний посібник «Організація та функціонування фондів особового походження вчених-аграріїв». Даний путівник став першою спробою систематизації інформації про розвиток сільського господарства та аграрної освіти, узагальнення відомостей про архівні установи, що зберігають документи з історії галузі. Методичний посібник слугує дороговказом з організації роботи з власниками документів особового походження, інформує про основні принципи, методи, особливості роботи з такими документами.

Наразі здійснюється формування нової концепції роботи сектору архівознавства і документознавства ННСГБ НААН в умовах відкритого інформаційного простору. Відбувається розширення джерелознавчих досліджень інформаційних ресурсів архівних фондів з метою документального відтворення історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи; формується електронна база архівних документів, що дає можливість введення до наукового обігу документальної наукової спадщини аграрної науки, освіти, виробництва України з персоніфікованим наповненням для комплексного вивчення та використання.

Таким чином, організація галузевого архіву сприяє висвітленню подій і процесів історичної дійсності побудови аграрної науки через опрацювання унікальних архівних джерел, більшість з яких вводиться до наукового обігу вперше; поверненню із забуття видатних постатей аграрної науки. Даний стратегічний і пріоритетний напрям діяльності установи потребує поглиблення співпраці з архівними установами України різного підпорядкування у царині дослідження документальних комплексів для створення у майбутньому єдиного інформаційного простору в системі архівних ресурсів України й розширення комплексу інформаційних послуг і сервісів для користувачів.

Література

1. Делеган М. В. Архіви та їх роль у розвитку українського суспільства / М. В. Делеган // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. – Ужгород, 2002. – Вип. 7. – С. 192–205. – Серія: Історія.
2. Зворський С. Л. Активізація взаємодії архівів і бібліотек – вимога часу / С. Л. Зворський // *Архіви України*. – 2018. – № 5–6. – С. 7–21. Режим доступу: nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2018_5-6_3, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 26.03.2021].
3. Вергунов В. А. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України: історія та сучасність (до 100-річчя від дня створення) / В. А. Вергунов. – Київ: Аграрна наука, 2017. – 400 с.
4. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки / Нац. акад. аграр. наук України, ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, С. В. Яценко, А. С. Білоцерківська, Т. П. Шепітко. – Вінниця : Корзун Д. Ю., 2015. 216 с.

УДК 681.3.06

Цілина Марина Миколаївна,
доцентка кафедри документознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна

ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Питання захисту інформації завжди було, є і буде важливим для існування організацій, установ чи фірм будь-якої форми власності. Українським актуальним також є аспект гарантування безпеки документної інформації, детально представлений у наукових розвідках. Технологічні основи опрацювання конфіденційних документів ґрунтовно розглянуто М. В. Гуцалюком, захист інформації в системі електронного урядування став об'єктом вивчення В. М. Дрешпака, О. Б. Кукаріна, А. І. Семенченка, О. М. Хошаби. Систему захисту інформації приватного підприємства й організацію служби захисту приватного підприємства охарактеризовано В. Василюком. Міжнародний досвід роботи з конфіденційними документами розкрито у публікаціях Д. Волкера, Дж. Карбо, Е. Уакініна. Законодавчо-правові основи роботи з інформацією обмеженого доступу та із персональними даними визначено такими нормативно-правовими актами: Законом України «Про доступ до публічної інформації», Законом України «Про інформацію», Законом України «Про захист персональних даних» тощо.

Документна інформація, що функціонує у процесі управління підприємствами, організаціями, банками, компаніями та іншими структурами, є приватною інформацією, зокрема інтелектуальною власністю. Цінність інформації може бути вартісною одиницею, яка характеризує певний розмір прибутку під час її використання або ж розмір збитків за умови її втрати. Інформація є цінною ще й у силу її правового значення для фірми або розвитку бізнесу. Прикладом цього можуть слугувати установчі документи, програми і плани, договори із партнерами та посередниками.

Виявити та регламентувати реальний склад інформації, що представляє цінність, – основна частина захисту інформації. Кожна організація чи фірма індивідуально формують перелік, із урахуванням рекомендацій спеціальної комісії. Затверджує цей документ

керівник установи. Динамікою виконання конкретних робіт зумовлено поточні зміни, котрі регулярно вносяться комісією.

Документи, що містять цінну інформацію, входять до складу інформаційних ресурсів установи і можуть бути:

- відкритими, тобто доступними для роботи персоналу без спеціального дозволу;
- обмеженими для доступу до них персоналу (документи конфіденційні та ті, що становлять державну або недержавну таємницю).

Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» «Конфіденційна інформація – інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов» [4].

Конфіденційний документ оформлюється як носій документної інформації з відомостями, що є недержавною таємницею й інтелектуальною власністю юридичних чи фізичних осіб. Конфіденційними вважають такі документи [3]:

- якщо структури є державними – службова інформація обмеженого поширення (зокрема документи службового користування);
- для підприємницьких структур – документи з відомостями, що їх власник чи власник згідно із законодавством зараховує до комерційної таємниці або таємниці організації;
- незалежно від приналежності – документи і бази даних із будь-якими персональними (особистими) даними громадян і ті, що містять професійну таємницю, із технічними та технологічними нововведеннями (до їх патентування), таємницею підприємств зв'язку, сфери обслуговування тощо.

Конфіденційні виконані документи, що зберігають цінність для діяльності організації, формуються у справі відповідно до номенклатури справ. Цінність документної інформації зумовлює період перебування конфіденційних документів у справах, що може бути короткочасним або тривалим. Специфіка діяльності організації також має значення під час укладання переліків конфіденційних відомостей та визначення періоду конфіденційності. Вагається, що у виробничих, науково-дослідних установ більш цінні документи, аніж в торговельних або посередницьких.

Документи з більш тривалим періодом конфіденційності мають ускладнену схему обробки і зберігання, а це дає змогу забезпечувати надійний захист інформації та її носія. До таких документів належать програми і плани розвитку бізнесу, технологічна документація ноу-хау, винаходи до їх патентування тощо.

Документи з короткочасним періодом конфіденційності й оперативним значенням для діяльності фірми обробляються і зберігаються за більш спрощеним підходом і не виокремлюються з технологічної системи обробки відкритих документів, якщо лише у такій системі наявні мінімальні захисні, контрольні й аналітичні елементи.

Конфіденційні документи відзначаються постійною рухливістю в часовій і просторовій площинах, це є по суті їх об'єктивною сутністю як носія інформації, що необхідна для керівників і співробітників фірми задля ухвалення рішень.

Під час переміщення документів обмеженого доступу різними інстанціями збільшується кількість працівників, баз даних, робочих матеріалів, які отримують цінні відомості, через це конфіденційна інформація часто втрачається, розголошується персоналом, зазнає витоку технічними каналами чи навіть може зникнути носій цієї інформації. Каналами, через які зазнає втрат конфіденційна документна інформація, є [3]:

1. Викрадення документа або окремих його частин, носія чорнового варіанту документа чи робочих записів.

2. Незаконне копіювання документів будь-якої форми та запам'ятовування тексту документа.

3. Дозволене або таємне ознайомлення працівника установи з документом і передавання інформації зловмиснику.

4. Заміна документів, носіїв та їх частин з метою підробки або ж укривання фактів втрати і крадіжки.

5. Дистанційний перегляд документів та зображень монітора з допомогою візуально-розвідувальних технічних засобів.

6. Помилки співробітників у процесі роботи з документами, зокрема порушення системи дозволу доступу, правил і технологій обробки і зберігання документів.

7. Випадкове або умисне знищення цінних документів і баз даних, спотворення елементів тексту, перестановка реквізитів.

8. Зчитування даних у чужих масивах через використання залишкової інформації на папері, дисках тощо.

9. Витік інформації технічними каналами під час обговорення, диктування тексту документа, роботи з комп'ютером та іншою офісною технікою.

10. Зникнення документів.

Утрата конфіденційної інформації в електронних документах особливо небезпечна, оскільки крадіжку інформації дуже складно виявити.

Основний напрям захисту документної інформації від можливих ризиків – це формування захищеного документообігу. Під час опрацювання та зберігання документів використовується спеціалізована технологічна система, що має гарантувати безпеку інформації на будь-яких типах носія.

Як відомо, захист документної інформації забезпечується системою різних заходів, зокрема режимного, технологічного, аналітичного і контрольного характеру. Упродовж кожної стадії опрацювання і виконання документа існує ціла низка суміжних облікових операцій. Окрім цього, за конкретним працівником закріплюється певний документ, за який цей співробітник несе персональну відповідальність.

Технологічний процес обліку конфіденційних документів пов'язаний із низкою процедур, що є обов'язковими для будь-якого виду обліку та обробки і зберігання таких ділових паперів. Процес обліку, розподілу, розгляду, передачі документів супроводжується комплексом технологічних і обмежувальних операцій, які дають змогу забезпечити схоронність документа й уникнути витоку документної інформації.

Література

1. Василюк В. Система захисту інформації приватного підприємства. Організація служби захисту приватного підприємства. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2007. Вип. 1 (14), С. 45 – 51.

2. Вимоги до роботи з конфіденційною інформацією установи. *Баланс-Бюджет*. 2020. № 51. URL: <https://balance.ua/news/post/trebovaniya-k-rabote-s-konfidencialnoy-informaciey-uchrezhdeniya> (дата звернення: 02.05.2022).

3. Данилов Ю. М. Защита и обработка конфиденциальных документов. *Делопроизводство*. 2008. №1. URL: <https://www.top-personal.ru/officeworkissue.html?23> (дата звернення: 22.04.2022).

4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 22.04.2022).

5. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 29.04.2022).

6. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 29.04.2022).

7. Carbo D. Don't Just Rely On Data Privacy Laws to Protect Information URL: <https://cutt.ly/NKdPSpe> (дата звернення: 15.04.2022).

8. Ouaknine E. The importance of document security and how to make sure you are working safely. URL: <https://www.upslide.net/en/the-importance-of-document-security-and-how-to-make-sure-you-are-working-safely/> (дата звернення: 15.04.2022).

УДК 001.895:378.147.091.3]:[002.6:651](043.2)(063)

Яворська Тетяна Михайлівна,
*старша викладачка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
кандидатка педагогічних наук,
м. Вінниця, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

Важливою умовою у забезпеченні стійкого прогресу та конкурентоспроможності будь-якої держави є модернізація галузі освіти, як генератора нових ідей, принципово важливого елемента розвитку інтелектуального капіталу в суспільстві.

Сьогодні в українській освітній галузі відбувається системна трансформація на всіх рівнях: від дошкільної до вищої освіти та освіти дорослих. Метою реформування освітньої галузі є перетворення української освіти на інноваційне середовище, в якому учні й студенти набувають ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, а науковці мають можливості та ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток держави [1].

Система освіти в Україні базується на компетентнісному, особистісно-орієнтованому, комунікативно-діяльнісному, проблемно-пошуковому, інтегративному підходах, що забезпечує комплексне навчання й виховання особистості в умовах стрімкого інформаційного потоку, динамічного розвитку суспільства загалом, що неможливо реалізувати без інновацій, інноваційних технологій, впровадження яких підвищує якість навчального процесу та є вимогою часу.

В Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти [2].

Наразі в освітньому процесі актуальним є питання упровадження інноваційних методів навчання й викладання, які здатні забезпечити підготовку кваліфікованого фахівця, що буде конкурентоспроможним на ринку праці, почуватиме себе професійно спроможним та свідомим того, чим займається протягом усього життя.

Підготовка фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса здійснюється на кафедрі інформаційних систем управління за ступенем освіти «Бакалавр» та «Магістр» відповідно до освітніх програм «Документознавство та інформаційна діяльність» і «Документаційна та інформаційна підтримка управлінської діяльності». Метою підготовки є формування інтелектуальної, інформованої, інноваційної, самоідентифікованої, інтегрованої у суспільство особистості-професіонала, яка здатна розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Викладання на кафедрі проводиться у вигляді традиційних та інтерактивних лекцій, лабораторних робіт, семінарів, практичних занять методом малих груп, проведення індивідуальних занять, проходження практичної підготовки, консультацій з викладачами, ділових ігор, електронного навчання за допомогою спеціалізованих електронно-цифрових інструментів: навчальної платформи Moodle, додатків Microsoft Teams, Microsoft SharePoint.

Форми і методи навчання та викладання сприяють досягненню цілей програмних результатів навчання освітніх програм, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та академічної свободи.

Одним із основних видів навчальних занять на кафедрі є лекція. Курси лекцій об'єднують в собі великий обсяг матеріалу, який викладач подає в опрацьованому ним вигляді. З метою формування у здобувачів вищої освіти здатності до самоосвіти, підвищення їх творчої активності під час аудиторних занять, поряд із традиційними лекціями застосовуються інтерактивні лекції, що мають діалогічний характер та спрямовані на повну взаємодію викладача та здобувачів освіти. Цінним є те, що під час проведення інтерактивних лекцій в освітній процес залучаються всі студенти, де кожен здійснює індивідуальний внесок в загальний процес комунікації. Натомість викладачі докладають зусиль до створення умов для підвищення якості знань студентів, підтримки і поглиблення їх творчих та інтелектуальних здібностей, формування вмінь орієнтуватися в інформаційному фаховому середовищі.

Інтерактивні лекції, як один засобів активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, проходять у формах: лекції-бесіди, лекції-диспуту, проблемної лекції, лекції з розгляду конкретних ситуацій, лекції-вікторини, лекції-консультації, лекції-прес-конференції (круглий стіл), що сприяє створенню цікавого, корисного, пізнавального комунікативного спілкування на рівнях «викладач-студент», «студент-студент», «викладач-роботодавець», «роботодавець-студент». Таким чином в процесі навчання здобувач вищої освіти перетворюється у важливий освітній суб'єкт, залучений до активної, творчої співпраці з викладачем, зацікавлений у здобутті глибоких і актуальних професійних знань.

В педагогічній теорії і практиці інтерактивні методи поділяються на імітаційні та неімітаційні. Неімітаційні методи передбачають активізацію учасників навчального процесу, що досягається за рахунок добору проблемного змісту навчання, який і забезпечує діалогічність взаємодії. До таких методів відносять: проблемну лекцію, семінар-дискусію з «мозковою атакою», виїзне практичне заняття, курсову та дипломну роботу, стажування без виконання посадових обов'язків. Зазначені методи дають можливість не тільки надавати здобувачу певну інформацію, але й сприяти розвитку окремих професійних вмінь та навичок.

Такий широкий спектр підходів до навчання, що розширюють традиційне уявлення про те, яким має бути процес взаємодії між викладачем та здобувачем вищої освіти, допомагає запровадити у процесі викладання дисциплін окремі неімітаційні методи активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти на лекційних заняттях, як наприклад, проблемна лекція. Загалом, проблемна лекція передбачає визначення викладачем перед здобувачами певної проблеми, що пробуджує у них бажання знайти засоби її вирішення. Завдання викладача полягає у спонуканні студентів до пошуків розв'язання проблеми, налагодженні співпраці та діалогу, що стимулює студентів до активної пізнавальної діяльності, сприяє розвитку теоретичного мислення, пізнавального інтересу до предмету, забезпечує професійну мотивацію, корпоративність.

Імітаційні методи поділяються на ігрові та неігрові, що передбачають роботу з моделлю ситуації у процесі імітації. До ігрових імітаційних методів відносять стажування з виконанням посадових обов'язків, імітаційний тренінг, ділові та рольові ігри. Тут можна навести приклад проведення для здобувачів другого року навчання у рамках дисциплін «Діловодство» та «Архівознавство» заняття зі створенням умовного підприємства, на якому

в реальному часі моделюються усі процеси з діловодства та архівознавства, що забезпечує максимально можливе наближення навчального процесу до виробничих умов.

Неігрові методи стимулюють до аналітичного мислення здобувачів освіти, формують системний підхід до вирішення проблеми, дозволяють допомагати налагодити ділові та особисті контакти, усувати конфлікти. До прикладу, бінарна лекція є ефективною формою навчання, близькою до інтелектуальної гри, під час якої моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань двома спеціалістами, наприклад представниками двох різних наукових шкіл, чи теоретиком і практиком. Перевагами такої лекції є актуалізація наявних у студентів знань, необхідних для розуміння діалогу та участі у ньому; створення проблемної ситуації, розгортання системи доведення тощо. Наявність двох джерел змушує порівнювати різні точки зору, приймати якусь з них, чи формувати власну. На такій лекції виховується культура дискусії, вміння вести діалог і приймати рішення. Так, бінарна лекція була проведена для здобувачів вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» викладачами кафедр Острозької академії та Донецького національного університету імені Василя Стуса. Завідувачка кафедри інформаційно-документних комунікацій Острозької академії Г. В. Охріменко, завідувачка кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса О. М. Анісімова та професорка цієї кафедри Г. П. Лукаш, провели бінарну лекцію на тему «Інформаційна культура та документні ресурси: історія та сучасність», де обговорились важливі складові, що дозволяють формувати інформаційну культуру як системне утворення для майбутнього фахівця інформаційно-документної діяльності.

Ефективною є така освітня інновація, як методика перехресного навчання (Crossover Learning), що нині активно впроваджується в педагогічній практиці. Це поєднання формальних і неформальних умов засвоєння знань. Для майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи викладачі кафедри напрацьовують досвід проведення перехресного навчання, яке організовується в публічних та наукових бібліотеках міста, музеях, Державному архіві Вінницької області. Такі заняття викликають додатковий інтерес до окремих професійних тем і мотивацію до навчання.

Навчання у цифрову епоху потребує максимальної трансформації освітнього процесу з метою інтеграції інноваційних освітніх технологій, що базуються на впровадженні інформаційних технологій. Так, в умовах пандемії, спричиненої коронавірусною інфекцією COVID-19, основним підходом була організація дистанційного навчання, що забезпечує взаємодію викладачів та здобувачів освіти з використанням систем управління навчанням, як-то Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams тощо.

Сьогодні цифрові технології стали частиною інноваційних педагогічних технологій навчання. Завдяки ним відбувається варіативність подачі навчального матеріалу: текстовий, звуковий, відео формати, формуються презентаційні та цифрові навички.

Із перших днів карантину на кафедрі інформаційних систем управління було прийнято рішення використовувати систему Microsoft Teams, що розроблена як для комп'ютерів з операційною системою Windows 10 S, Windows 7, так і для смартфонів, що працюють на платформах Android, iOS, Windows Phone. Даний сервіс для комунікації викладачів та здобувачів освіти надає можливість використовувати чат, за допомогою якого, можна надсилати повідомлення, файли, відеоматеріали; створювати команди та окремі канали в середині команди; надавати зворотний зв'язок та оцінювати завдання, призначати тести тощо.

Отже, цифрове суспільство диктує нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців різних галузей, до оновлення їх практичних навичок та компетентностей. Саме акцент на впровадження інноваційних технологій в процесі підготовки фахівців у закладах вищої освіти є рушійною силою соціального та економічного прогресу держави.

Література

1. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (дата звернення : 31.05.2022).

2. Про вищу освіту: Закон України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення : 01.06.2022).

УДК 930.25

*Осієвська Олена Михайлівна,
аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
*Ластовський Валерій Васильович,
доктор історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

СИСТЕМА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ СИНОДАЛЬНОГО ПЕРІОДУ

Будь-які форма, середовище чи явище, які створюються суспільством, мають такий же системний характер, як і саме суспільство. Це об'єктивна властивість людської позитивної діяльності, спрямованої на забезпечення власних інтересів. Відтак, з цієї позиції слід розглядати і сукупність архівних документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії Синодального періоду.

Формування цієї системи проходило досить довгий період. З нашої точки зору, можна виділи кілька етапів:

1721–1917 рр. – етап існування самої Київської митрополії, для якого властивий процес створення документальної бази та її зосередження безпосередньо в архівосховищах цієї ж церковної структури (як у її центральних органах, так і на місцях),

1920–1991 рр. – етап формування та існування радянської архівної системи, для якого характерне формування архівних фондів на основі документів органів та установ у структурі Київської митрополії, переважно шляхом примусового вилучення,

від 1991 р. – етап впорядкування архівних фондів Київської митрополії, їх вивчення та оприлюднення.

Оскільки Київська митрополія Синодального періоду (1721-1917) представляла собою єдину структурну систему церковних органів та установ, відповідно вся існуюча архівна база повинна розглядатися і вивчатися як єдина система документів. Проблема наразі залишається лише в тому, що всі існуючі архівні документи розміщені в різноманітних архівних установах України та Російської Федерації. Останні, на жаль, недоступні, з огляду на розв'язану проти України агресію. З іншого боку, частина тих документів, які там знаходяться, мають дублюючий характер.

Основний масив документів Київської митрополії знаходиться в Україні і розміщується в наступних архівосховищах:

- Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАУК),
- Інститут рукопису при Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського (ІР НБУВ),
- Державний архів м. Києва (ДАК),
- Державний архів Київської області (ДАКО),

- Державний архів Черкаської області (ДАЧО).

В цілому всі документи в цих установах, що стосуються Київської митрополії, утворюють єдиний комплекс документів загальнодержавного значення. Такий статус визначається тим, що вони, по-перше, охоплюють значний хронологічний проміжок в історії України, по-друге, охоплюють широкий географічний простір як в межах самих українських земель, так і значно ширше (завдяки контактам духовенства та іншим зв'язкам).

За галузевою ознакою документи Київської митрополії класифікуються як документи релігійних установ. І на основі цього вони вже формуються у фонди, Підставою для цього є те, що «документи архівного фонду мають спільне походження, однорідність змісту, історичні і логічні взаємозв'язки» [3, с. 141].

Фонди, в яких вони містяться в цілому можна розділити на кілька груп:

- 1) центральні органи Київської митрополії,
- 2) духовні правління,
- 3) благочинні,
- 4) монастирі,
- 5) церкви,
- 6) релігійні товариства та інші структури,
- 7) метричні книги.

Оскільки всі документи у цих фондах переважно стосуються церковно-управлінської діяльності, слід відзначити їх особливості. Вона полягає саме в управлінсько-розпорядчій характеристиці документів. Відтак частина цих документів (напр., копії) може знаходитися одночасно в різних архівних фондах. Наприклад, це може стосуватися звітних документів, які залишалися як у власних архівах установ, так і водночас передавалися для вищих органів управління. Те ж саме стосується, зокрема, й документів особистісного характеру (напр., характеристики представників духовенства).

Фонди центральних органів Київської митрополії представлені фактично тільки в ЦДІАУК та ІР НБУВ. До них слід віднести:

- фонд 127 «Київська духовна консисторія», 160324 справи (ЦДІАУК),
- фонд XIII «Архів та зібрання історичних документів канцелярії обер-прокурора Святішого Правлячого Синоду», 6548 справ (ІР НБУВ),
- фонд 232 «Архів Київської духовної консисторії» (ІР НБУВ).

Фонди духовних правлінь представлені в ЦДІАУК (45 фондів), ДАК (2 фонди), ДАКО (1 фонд) та ДАЧО (4 фонди). В цих фондах зберігаються як документи центральних органів церковного управління (укази, розпорядження, постанови), так і документи, що стосуються діяльності церков і монастирів, біографічних відомостей духовенства.

Фонди монастирів представлені в усіх названих архівних установах, за виключенням ДАК, де вони відсутні. Найбільша кількість монастирських документів знаходиться у фондах ЦДІАУК (97 фондів) та ІР НБУВ. В останньому ж архівосховищі хоча й міститься усього лиш 5 монастирських фондів, тим не менше, значна кількість монастирських документів знаходиться в інших фондах (ф. XIII, фонд 232 та ін.). В ДАЧО міститься усього лиш 6 фондів (Виноградський, Жаботинський, Лебединський, Мошногірський та 2 черкаських старообрядницьких монастиря). І лише 1 фонд – в ДАКО (фонд 1725 «Помічник Благочинного монастирів Київської єпархії»).

Фонди церков представлені в усіх названих архівних установах без виключення. Як правило, в них містяться документи владно-розпорядчого характеру від вищих управлінських церковних структур, документи, що стосуються життя та діяльності парафіяльного духовенства, господарчо-майнові та фінансові документи, богослужбова література.

Особливу групу становлять фонди релігійних товариств та інших церковних структур, які мають спеціальне призначення. До них можна, наприклад, віднести фонд 14 «Київське

Свято-Володимирське братство», 108 справ (ДАК), фонд 286 «Київський комітет православного місіонерського товариства», 239 справ (ДАК), фонд 1732 «Комітет духовної цензури при консисторії, м. Київ», 2 справи (ДАКО) та ін.

Фонди метричних книг є одними з найбільшзатребуваних у сучасного населення України. Проте, частина метричних книг зберігається у фондах окремих церков та фондах інших установ (освітніх, правоохоронних, управлінських), а частина з них міститься у спеціалізованих архівних зібраннях. До останніх можна віднести зокрема: фонд 224 «Колекція метричних книг», 2947 справ (ЦДІАУК), фонд 931 «Колекція. Метричні книги записів актів цивільного стану», 4903 справи (ДАЧО).

На жаль, за достатньо довгий час існування всіх цих фондів було дуже мало створено їх детальних описів. Описи, створені в самих архівах найчастіше мали досить формалізований характер, який не завжди розкривав зміст документальної бази. Крім того, більшість навіть цих описів є малодоступною в нинішніх умовах. Чи не найбільшим успіхом у цій сфері можна вважати детальний опис фонду 128 «Києво-Печерська лавра» за іменними та предметно-тематичними категоріями, здійснений у 2007-2008 роках [1; 2].

Таким чином, можемо стверджувати, що зазначені фонди утворюють достатньо цілісну систему архівних документно-інформаційних ресурсів Київської митрополії Синодального періоду, хоч і знаходяться в різних архівних установах України.

Література

1. Архів Києво-Печерської лаври та Заповідник. Вип. 1. ЦДІАК України. Ф. 128, Києво-Печерська лавра: Іменний покажчик / Упор. С. Кагамлик. – К.: НКПІКЗ, «Фенікс», 2007. – 384 с.
2. Архів Києво-Печерської лаври та Заповідник. Вип. 1. ЦДІАК України. Ф. 128, Києво-Печерська лавра: Предметно-тематичний покажчик / Упор. С. Кагамлик. – К.: НКПІКЗ, «Фенікс», 2008. – 360 с.
3. Архівознавство / Я. Калакура (гол. ред.). – Київ, 1998. – 316 с.

УДК 930.2: 821.161.2-027.543(477)

Тімофєєва Катерина Олександрівна,
аспірантка Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Гарачковська Оксана Олександрівна,
докторка філологічних наук, професорка,
м. Київ, Україна

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ ЯК ІНДИКАТОР УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЕПІСТОЛЯРІЮ П. КУЛІША)

Епістолярна спадщина П. Куліша розпорошена по різних архівних установах не лише України (Київ: відділ рукописів ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України, відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Наукові архівні фонди рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Центральний державний історичний архів України, Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України; Чернівці:

Чернігівський історичний музей ім. В.В.Тарновського та Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М.М.Коцюбинського; Львів: Центральний державний історичний архів України, Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника; Суми: Сумський обласний краєзнавчий музей; приватні колекції, зокрема І. Айзенштока), а й світу (Санкт-Петербург: Відділ рукописів Російської національної бібліотеки в Петербурзі, Відділ рукописів Інституту російської літератури РАН – Пушкінський Дім, Російський державний історичний архів; а ще Москва, Відень, Прага та Варшава, а також архівні матеріали діаспори). Зрозуміло – це далеко не всі місця, де зберігалися чи й нині зберігаються рукописи П. Куліша. Однак наявність цього факту переконливо доводить непересічність його постаті та значення для української культури в цілому. Його ім'я багато років не лише замовчувалося (творчість була заборонена для українського читача), а ще й потрактовувалося з позицій політичної доцільності, що завдало непоправних наслідків для сприйняття його нащадками. Тож настав час відродити неоціненні забуті скарби української літератури, зокрема, культури. Загалом увести в науковий обіг епістолярні здобутки П. Куліша як інформаційний ресурс в архівах України, що дасть нам можливість по-новому прочитати його листи та проаналізувати проєвропейські концепції розвитку української культури та історії, напрочуд актуальні у наші дні.

Листування завжди вважалося цінним історичним джерелом. У переважній більшості особових фондів листи посідають чільне місце. І не тільки тому, що мають соціальне навантаження: висвітлюють тогочасні умови дійсності, оточуюче середовище, інтереси та турботи суспільства, мрії та прагнення його членів, а й виступають невід'ємною складовою духовної спадщини українського народу. Вони є потенціальним інформатором соціально-політичного, культурного, побутового, емоційного, опосередкованого людською особистістю погляду на сучасний стан та історичний процес у цілому.

Рукописи П. Куліша, листи до нього, спогади, щоденники, документи, що відображають службове та літературно-громадське життя митця, є величезним масивом різнопланового матеріалу, який зосереджений в архівосховищах України та багатьох зарубіжних країн. Для того аби ознайомитися з наявними Кулішевими матеріалами хоча б одного архіву, не достатньо буде огляду путівника за фондами та іменним чи тематичним каталогами. Потрібна, як зазначає О. Федорук, «тривала цілеспрямована фондовошукова робота з переглядом великої кількості дотичних до Куліша та його періоду матеріалів, позаяк значна кількість автографів Куліша і досі не введена в науковий обіг, а «прихована» в різних опосередних фондах» [2, 300]. Тому так важливо віднайти та опанувати джерельну базу, яка дасть змогу відтворити тогочасні умови, в яких жив і творив письменник, показати усі здобутки митця та головне – відродити забуте ім'я для української нації. Складність вивчення постаті П. Куліша полягає ще й у тому великому обсягу архівних матеріалів, що залишив після себе письменник. Як справедливо зауважував Є. Тимченко у листах до дружини П. Куліша – Ганни Барвінок, що головним завданням виявлення і оприлюднення архівних джерел: чи то кореспонденції, чи то творів є збереження пам'яті не лише про митця, а й загалом про збереження національної пам'яті/національної культури. Думки Є. Тимченка, який вважав: *«Як твори Пантелеймона Олександровича лежатимуть в скрині – з них мала користь людям і не побільшать вони слави, і не допоможуть виявити його заслуги перед Україною, а його заслуги саме в тих творах, в українських, а не в російських; ... перед заслугами його, виявленими світові, змовкнуть голоси ворожі, які не наючи, що він не видав останніми роками українського слова, уважають його за «великого зрадника» своєї національності, розбити сю думку можна тільки фактами його літературних робіт»* [4] мали своє продовження у поглядах С. Єфремова, який називав П. Куліша «архівним письменником». І не даремно, адже більшість доробку й нині розпорошена та зберігається в різних архівних установах України та Європи. У листі до І. Шрага від 23. 03. 1901 р. Ганна

Барвінок писала про розпорошеність Кулішевого доробку ось які рядки: «*Так майно Куліша ростикАєця, мов у його і наслідників нема. А у його ж більше дітей, ніж у кого іншого, дітей духовних, чи як би їх назвати по-ученому... Се не голка щоб не знати, де ділись*» [3].

Актуальність даного дослідження сьогодні, у період війни і повномасштабного вторгнення росії на територію України, ні в кого не викликає заперечень. Нині цитати з листів П. Куліша прочитуються як пророчі, адже митець увійшов в історію української культури не лише як письменник, поет, громадсько-політичний діяч, архівознавець, мовознавець, а й як переклад Біблії українською мовою, а ще ним було перекладено 15 п'єс В. Шекспіра, Шиллера, Гете, Гейне. Таким чином перекладач прагнув долучити українського читача до світової літератури і культури. П. Куліш стояв у витоків формування архівознавчої української науки та творення концепції національної самосвідомості та самобутності, і саме української.

Епістоли П. Куліша, написані в 1869 р. до О. Барвінського від 24 червня, сьогодні привертають увагу та набирають ширшого і об'ємнішого трактування політичної ситуації, що виникла у наш час стосовно російських здобутків та російської самобутності чи автентичності. Адресантом чітко висвітлена думка про те як росіяни вміли привласнити собі чужі надбання, що й вони продовжують робити нині: «*Филозофією москалі багацько посували паперу, та оригінального дуже, дуже мало! Ось у «Правду» післав один українець скорочення праці одного безстороннього москаля, що завдав їм великої брехні у тому, що вони собі пописували, величаючись ніби своїм епосом* [1, 156]

При вивченні питання стосовно російської мови та її впливу на значимість української мови, хочемо залучити лист П. Куліша до О. Барвінського від 02.12.1874 р.: «*Ще одну книгу печатаю: «Хуторская философия и удаленная от света поэзия». Це широкий погляд на історію російської словесности, котра нехтувала українською, а тепер мусить посунутись, так як колись було сказано ляхові: Посунься, ляше, най русин сяде*» [1, 175]

Гострі критичні зауваження політично-соціально змісту прочитуємо у листі до О. Барвінського від П. Куліша: «*Про самих себе писати, а не про тих людей, котрих московська культура в нас на Вкраїні повироблювала*» [1, 181]. І сьогодні ми на власному прикладі побачили справжню «російську культуру» і «обізнаність», і ті «цінності», якими оперує російське суспільство.

Кореспонденція П. Куліша є яскравим ретроінтерпретатором сьогоднішніх подій щодо української національної ідентичності. П. Куліш своєю інтелектуальною працею виробляв і пробуджував національну самосвідомість, вказував на нашу меншовартість, якої варто позбутися, зосередившись на наших національних здобутках: «*Ну, та в нас є багацько такого, чого немає в Москві. Тим же то нам і личить перед добрими людьми хвалитись. Шевченкового стиха в них немає. Як нам ні напинають пупа їх Кольцови і tutti quanti¹, ні! Що балалайка, то не кобза. Бринь, бринь, та й ні про що співати, та й голосної пісні з балалайки не видаси*» [1, 181]. Підсумовуючи вище зазначену цитату, П. Куліш провадив у листі до О. Барвінського від 18.06. 1881 р. наступний постулат: «*Оце ж не з антипатії до чужоземців, а з любови до своєї національності берімо силу на оборону свого становища серед народів*» [1, 195].

Автор «Чорної ради» добре розумівся на мовознавчих аспектах, бо вивчав історію і походження української мови, про це ми можемо говорити завдяки епістолярному доробку письменника, в якому віднаходимо такі рядки: «*Коли що можна взяти з московської наукової термінології, я брав би сміло: бо її вироблено за приводом українських людей, котрі не так-то потурали московському смаку, а придержувалися хіба церковщини вкупі з москалями. Сама вже вимова одрізнить зачеплене з московської наукової термінології слово од великорущини. Зазирнули б Ви в слов'янську граматику Мелетия Смотрицького. Не*

¹ tutti quanti – Всі їм й подібні (лат.).

думав і не гадав він про Москву; komponував термини перед лицем польщизни, так само як тепер галичане, а Москва прийняла його» (1876. 21.04.) [1, 187]. У продовження даної тематики, процитуємо епістолу П. Куліша до Г. Галагана від 30. 03. 1857 р.: «Ми збагатили московську річ словами, ktorих при їх темноті науковій у москалів не було. Тепер треба взяти своє назад з лихвою, не вважаючи на те, що хозяйствував на нашому добрі Пушкін і інші» [5, 95]. Дуже вдало, з огляду на нинішні культурні візії, адресант зазначив в епістолі постать О. Пушкіна.

Беззаперечна актуальність листів має вплинути на інформаційну війну з Росією, кореспонденція П. Куліша – це український вагомий інформаційний ресурс в інформаційній війні з Росією, бо саме архівні джерела і є тією відправною точкою, яка має змінити і вплинути на хід як історичних, так і політичних подій. Як показує наукова практика, зокрема й українська, що історія, що й література нерозривно пов'язані та розвиваються на тлі державної політики, яка проектує своє відображення на світовій арені.

Листи, архівні матеріали та документи, що призабуті чи навмисно, чи через нашу недалекоглядність знову набирають своє ваги та актуальності в українському суспільстві. Завдяки знайденим і науково відреконструйованим архівним матеріалам, які зможуть виконати функцію цінних дороговказів для побудови нової України. Українці матимуть змогу усвідомити свою національну ідентичність і приналежність, як заповідав П. Куліш, і нарешті позбудемося московських імперських пут.

Література

1. Барвінський О. Г. Споми́ни з мого життя: частини перша та друга. Упоряд. А. Шацька, О. Федорук ; Нью-Йорк ; Київ : Смолоскип, 2004. 526 с.
2. Пантелеймон Куліш: Матеріали і дослідження. ред.: М. Г. Жулинський; НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. Львів. від-ня. Львів-Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. 413 с.
3. Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М. Коцюбинського (ЧЛМК), А-2915. Лист Ганни Барвінок до І. Шрага від 23.03.1901.
4. Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник М. Коцюбинського (ЧЛМК), А-4311.
5. Шерех Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах. *Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані*. Нью-Йорк-Торонто, 1984. С. 48–96.

СЕКЦІЯ 3. КОГНІТИВНИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА

УДК 005.572"364"(477)

Збанацька Оксана Миколаївна,
професорка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка наук із соціальних комунікацій, доцентка,
м. Київ, Україна

ПОРАДА ЯК СКЛADOVA ІНФОРМАЦІЙНОГО КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року, у зв'язку з російською агресією, життя українського народу зазнало кардинальних змін. Війна додала багато проблем і кинула нові виклики суспільству. На сайтах різних установ змінився контент на такий, що буде корисним саме в умовах війни. Виникла потреба інформувати людей про події, що відбуваються в країні, роз'яснювати як поводити себе в різних ситуаціях. Війна в Україні породила нові форми інформаційного консалтингу, – специфічного, спрямованого не на конкретну галузь або підприємство, а на людину, обставину. А в якості консультантів виступають засоби масової комунікації, державні структури, освітні організації тощо.

Загалом, інформаційний консалтинг – це «спеціалізований вид послуг, орієнтований на задоволення інформаційних потреб замовника, інформаційний супровід прийняття управлінських рішень, підтримку бізнес-угод і вироблення оптимальних шляхів використання інформаційних ресурсів у практиці управління організаційними змінами» [3, с. 23-24].

В умовах війни, інформаційний консалтинг можна розглядати як критичний спеціалізований вид послуг, орієнтований на задоволення неусвідомлених інформаційних потреб людини, інформаційний супровід прийняття оперативного правильного рішення, підтримку і вироблення оптимальних шляхів використання інформаційних ресурсів в напружених життєвих ситуаціях.

Відбувається передача необхідної різноманітної «критичної» інформації, пов'язаної із забезпеченням безпеки життєдіяльності людини. Формами передачі є рекомендації та поради.

Наведемо приклади деяких з них. Так, 4 березня 2022 р. на сайті Міністерства культури та інформаційної політики України була розміщена інформація про правила поведінки з інформацією під час війни [5] (Рис.1).

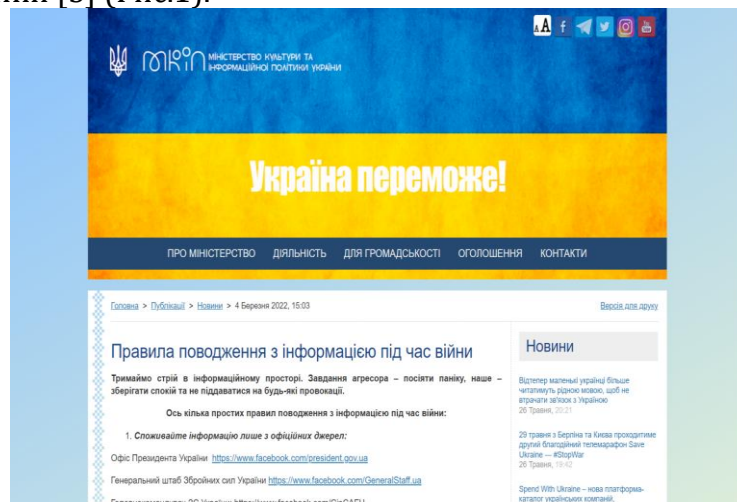

Рис.1. Скріншот сторінки Міністерства культури та інформаційної політики України

Серед порад: 1) споживати інформацію лише з офіційних джерел (перелік джерел додається), не поширювати чутки, не довіряти фейкам; 2) не допомагати ворогу, поширюючи інформацію, яка може йому допомогти; 3) що робити, якщо побачили ворожі диверсійно-розвідувальні групи або диверсантів.

Кіберполіція спільно з волонтерами розробила сайт для військових з Російської Федерації та Республіки Білорусь, які не хочуть воювати проти України [2] (Рис.2). Цей онлайн-ресурс допоможе їм знайти контакти урядових організацій та детальну інструкцію, як відмовитися від участі у кривавій війні проти України. Натомість військовим країн-агресорів буде гарантовано дотримання Женевської конвенції щодо поводження з військовополоненими.

На сайті є посилання для пожертв на потреби Збройних сил України, де кожен охочий може здійснити грошовий переказ.

Розділ «Повідомити про злочин» пов'язаний із сайтом Офісу Генерального прокурора, на якому можна розмістити зафіксовані воєнні злочини Росії.

Окремий розділ містить посилання на офіційні джерела інформації для протидії дезінформації.

У розділі сайту «Твоя кібербезпека» надано основні поради з кібергігієни.

Сайт доступний для перегляду чотирма мовами: українською, російською, англійською та білоруською.

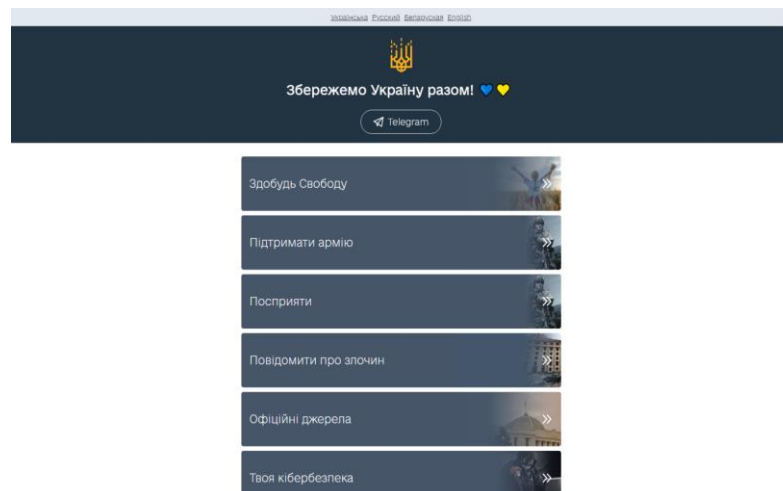

Рис. 2. Скріншот головної сторінки сайту «Збережемо Україну разом!»

Міністерство освіти і науки України 11 березня 2022 р. презентувало онлайн-комікс – збірку «ілюстрованих інформаційних порад для дітей та їхніх близьких, що допоможуть найменшим українцям у найважчі хвилини війни» [4] (Рис.3). У першому випуску представлено мудрі поради від захисника України та про добро розповів волонтер. 27 квітня 2022 р. опубліковано наступний випуск, присвячений пілотам, зокрема «Привиду Києва» [1]. 18 травня 2022 р. – представлено інформацію про Збройні сили України.

Рис. 3. Скріншот сторінки сайту Міністерства освіти та науки України

Надзвичайно корисні поради та рекомендації містить студія онлайн-освіти Educational Era, особливо група у Viber [6].

Рис. 4. Скріншот з Viber

Інформацію зібрано з офіційних джерел і представлено у вигляді плакатів. Тематика різноманітна: що робити у разі хімічної атаки; як поводитися на блокпостах; аптечка: що важливо взяти з собою у сховище; що таке касетні ракети; що робити, якщо знайшли нерозірваний снаряд; динаміка емоцій під час війни; що робити, якщо трапився завал будинку; основи пожежогасіння та що робити при пожежі у квартирах; що робити, якщо окупанти забрали мій телефон; як розпізнавати дезінформацію; як зберегти заряд батареї телефону; алгоритм першої психологічної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій; 5 миттєвих способів, як впоратися зі страхом та інше.

Отже, в умовах війни, відбувається перебудова багатьох сфер життєдіяльності суспільства. І, в першу чергу, це стосується інформаційної сфери.

Література

1. Захисник України знайомить дітей із пілотом... [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [вебсайт]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zahisnik-ukrayini-znajomit-ditej-iz-pilotom-mon-prodovzhuye-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voennij-stan> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Збережемо Україну разом! [Електронний ресурс]. URL: <https://www.defenseua.com> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Марченко Ю. Е., Гадецька З. М. Консалтинг. Основні форми консалтингових послуг. Інформаційний консалтинг // Наукове мислення. Наукова думка сучасності і майбутнього : зб. ст. учасників тридцять п'ятої всеукр. практ.-пізнавал. Інтернет-конф. (29 січ. – 5 лют. 2020). Дніпро, 2020. С. 23–26. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/66-tridtsyat-p-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/857-konsalting-osnovni-formi-konsaltingovikh-poslug-informatsijnij-konsalting> (дата звернення: 25.05.2022).
4. Поради від захисника України [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [вебсайт]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voennij-stan> (дата звернення: 25.05.2022).
5. Правила поведінки з інформацією під час війни [Електронний ресурс] // Міністерство культури та інформаційної політики України : [вебсайт]. URL: <https://mkp.gov.ua/news/6946.html> (дата звернення: 25.05.2022).
6. Educational Era [Електронний ресурс] : студія онлайн-освіти. URL: <https://www.ed-era.com/> (дата звернення: 20.05.2022).

УДК 316.77

Печеранський Ігор Петрович,
професор кафедри філософії та педагогіки
Київського національного університету культури і мистецтв,
доктор філософських наук, професор,
м. Київ, Україна

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕДІА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Під медіа телекомунікацією ми розуміємо всі комунікативні медіа, котрі ґрунтуються на електриці та електронній передачі даних. Вже усталеним є переконання, що електро- та телекомунікація радикально змінила людину, трансформувала її когнітивно-комунікативні здібності, розширила сенсоріум. Вона не радикалізувала, а нейтралізувала розрив семантичної реальності та «природної» реальності людського світу, зумовлений колись писемністю та друком. Беручи до уваги медіа електронного спілкування та їхню надбудову у вигляді медіа комунікації в соціальних мережах, то вони є поверненням до традиційних примітивних форм спілкування та розкладанням єдності трьох фундаментальних складових комунікації (просторово-часового збігу процесів повідомлення, інформації та розуміння), якщо оперувати методологічним підходом Н. Лумана [3]. Фундаментальний ефект електронних медіа полягає у відриві процесу розуміння від конститутивного для нього повідомлення інформації.

Замислюючись над підставами комунікативного розуміння, представники феноменологічної соціології в якості таких розглядають актуальне у просторі та часі «ядро реальності», що передбачає маніпулятивний вплив членів спільноти, гарантуючи таким чином розуміння та консенсус [2]. Інноваційні комунікативні техніки суттєво

трансформували можливості спілкування. Маніпулятивний простір і ядро життєвого світу завдяки писемності та друку втрачають свій статус непорушних засад комунікативного розуміння. Якщо раніше в рамках особистого спілкування розуміння мотивів дії забезпечувало знання індивідуальної біографії та соціального оточення, то писемність і друк відірвали повідомлення від реального світу. Друковані гроші, закони, романи тощо мають справу і позначають те, що здатне існувати за межами даних спостереження, а часто й всупереч реальності. У такий спосіб втрачається ключова функція комунікації – реактивні, колективні та узгоджені відповіді на виклики середовища, узгодженого і за наявності неконфліктного задоволення вітальних та ідеальних потреб. На противагу цьому лист і друк виконують функцію трансценденції: тестують межі буденності, виводять спілкування за межі ситуативних «тут» й «зараз» тієї чи іншої соціальної групи або спільноти, налаштовуючись на можливі, неактуальні події та ситуації.

У диференційованому суспільстві розуміння стає проблемою, оскільки повідомлення та інформація розчіплюються у просторі та часі. Національні держави, які виникають багато в чому завдяки друку, функціонально диференціюються, а це суттєво ускладнює комунікацію за межами функціональних сегментів. Адекватне розуміння відтепер здійснюється лише в межах окремих типів спілкування або дискурсів (наукового, релігійного, політико-правового та ін.), які власне й спричинили утворення «відокремлених провінцій сенсу» [1].

Нові методи означення потребували нових засобів інтеграції, деяких «мостів» чи «символічних утворень», а тому актуальною виявилася проблема синтезу різних «провінцій сенсу». Писемність і друк створювали інтегративні проблеми, адже те, що повинно слугувати як медіа поширення комунікації (друковані гроші, памфлети, закони, романи) та інтегрувати спільноту, лише ускладнювало надфункціональне спілкування та розуміння, роблячи його надлишковим.

Електро- та телекомунікація не віртуалізувала життєвий світ, а повернула його в нормальне русло, відновивши втрачені просторово-часові координатії між знаковою презентацією реальності та її фактичними прототипами. Те, що ми чуємо по радіо та дивимося по телебаченню дійсно відбувалося. Безумовно, це може бути фальсифікатом, але в такій якості хіба це впливає зі специфіки техніки електричної телекомунікації? Ми спостерігаємо живих, комунікуючих людей, природу та артефакти, і з цією фактичністю телеповідомлень ніхто не сперечається.

Натомість писемність і друк з огляду на їхню соціотехнологічну функцію розірвали живу координатію та зв'язок спілкування. Які гарантії того, що зміст книг насправді відтворює реальні події? Письмові соціотехнології знищили найважливішу передумову комунікації та породили скепсис щодо сенсу сказаного: можна сумніватися, що висловлені інтенції відповідають заявленим, що мовець хотів сказати, те, що сказав, але не можна сумніватися у тому, сказане було справді сказано.

Іншими словами, інформація комунікативного повідомлення завжди була проблемним полюсом комунікації, тоді як повідомлення (знак як матеріальний «носіє» сенсу) комунікативно-презентованої інформації залишалося її непорушним і неproblemатичним фундаментом. Повідомлення – у вже давно забутому, безписемному минулому, а сьогодні в особистому інтерактивному спілкуванні – заклало базис спільного поведінкового орієнтиру як очевидної фактичності. Ми так давно живемо в писемному суспільстві, що вже й забули про ризикований відрив від реальності, породжений книгами. По суті останні породили монстрів і чудовиськ, під якими розуміють комплекси несумісних властивостей, що цілком узгоджуються у вигляді письмових описів (про це йдеться у праці Ж. Ле Гоффа та Н. Трюона «Історія тіла у середні віки»).

Таким чином, саме технології електронної телекомунікації нейтралізували небезпеку письмових технологій та перетворилися на нову соціотехнологію адаптації до технології попередньої, способом мінімізації її ризиків. Зайве казати, що така адаптація привносила не

менші загрози комунікації. Разом з тим, нові медіа повністю зберігають колишню телекомунікаційну функцію – транслюють знаки замість фізичних тіл комунікантів. Завдяки новим медіа просторово-часові комунікативні бар'єри остаточно сходять нанівець. Нині (особливо завдяки електронній пошті) час комунікації (з боку відправника та адресата) є довільним, що вивільняє спілкування з-під тиску актуальної необхідності відповідати згодою або відмовою тут і зараз. Завдяки цьому і з'являється час на додаткове обдумування та осмислення запропонованої комунікації, що є фундаментальною умовою раціональності та вимагає зняття спонтанних (квазі-умовно-рефлекторних) реакцій на ту чи іншу подію.

Література

1. Шюц А. Структури життєсвіту / А. Шюц, Т. Лукман. – Київ: Український Центр духовної культури, 2004. 560 с.
2. Daanen, P. G.H. Mead and knowing how to act: practical meaning, routine interaction, and the theory of interobjectivity / P. Daanen, G. Sammut // Theory & Psychology. – 2012. – Vol. 22(5). – pp. 556–571.
3. Luhmann, N. Die Gesellschaft der Gesellschaft /N. Luhmann. – Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1997. 1164 s. Bd. 2: 570 s.

УДК 002.1:004.9

Варенко Володимир Михайлович,
доцент кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

РОЗШИРЕНА АНАЛІТИКА ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ

Традиційні аналітичні методиками, що ґрунтуються на аналізі історії проблеми (за день, тиждень, місяць, рік і т. д.), не дозволяють в багатьох випадках отримати аналітику необхідну якість інформації і швидкість прийняття управлінського рішення, що негативним чином впливає на результати його роботи. Сучасні аналітичні технології роботи з інформацією орієнтовані на те, щоб надати аналітикам можливість прийняття рішень і реалізації тих чи інших дій з максимально можливою швидкістю (а краще негайно!) і при тому отримати максимально повну інформацію. Безперечно ж, в основі вирішення цих завдань лежить розвиток і впровадження автоматизованих аналітичних систем, а саме так званої розширеної аналітики. Умовно ці системи мають чотири рівні (діагностична, описова, прогнозна і рекомендувальна аналітика).

Отож завдяки розширеній аналітиці з'явилась можливість (і необхідність) зближення інформаційних технологій і інших (допоміжних) аналітичних інструментів в процесі роботи з інформацією. Сучасна розширена аналітика інтегрує в себе нові аналітичні інструменти і технології, що об'єднують різні нові, інноваційні рішення, такі як підключення різноманітних технічних засобів (датчиків, камер спостереження тощо). В технологіях з'являється розпізнавання людської мови, доповнена і віртуальна реальність, машинне навчання, Інтернет речей тощо. Сьогодні інформаційно-аналітична діяльність інтегрується з автоматизованими системами та штучним інтелектом. Потік даних з різних приладів вже сьогодні є настільки великим, що реально тільки з допомогою таких інтегрованих систем

можливо аналізувати необмежені об'єми даних і миттєво надавати необхідні результати. Інтегровані технології перетинаються одна з одною, щоб забезпечити ефективність, якість і терміновість аналізу інформації. В майбутньому (а подекуди й тепер!) розширена аналітика зможе автоматично підготувати і систематизувати інформацію, узагальнювати її, створювати готові рішення і пропозиції, відповідати в режимі онлайн на питання «А що буде, після того, як...?», виявляти приховані закономірності в океанах даних.

Наразі, наприклад, стрімко розвивається Інтернет речей – комп'ютерна мережа систем («речей»), оснащених вбудованими датчиками (сенсорами) для системної взаємодії один з одним і зовнішнім оточенням, як одна з перспективних технологій розширеної аналітики. Ймовірно, Інтернет речей у найближчих роках буде, як-то кажуть, «у тренді» і докорінно змінить наше життя, в тому числі і інформаційно-аналітичну діяльність. Вже сьогодні Інтернет речей докорінно впливає на енергетику, сільське господарство, деякі виробничі процеси, транспортну сферу і інші важливі сегменти економіки. Хоча Україна традиційно відстає з упровадженням новітніх інформаційних технологій у практику від розвинених країн світу, проте, на нашу думку, не набагато. Як приклад, можна навести побудову в Києві сучасного міського дата-центру, в якому накопичується (збирається) інформація з усіх міських систем і сервісів. Встановлені камери відеоспостереження допомагають поліції фіксувати в онлайн режимі порушення. Додатково планується встановлення сенсорів, що будуть фіксувати і аналізувати стан навколишнього середовища.

Можливість об'єднати великий парк обладнання в єдину комп'ютерну мережу дозволяє отримати масу нових можливостей з точки зору експлуатації, керування і обслуговування.

Датчики, (англ. *sensor*), що походять від дієслова *sense* (відчувати) в Інтернеті речей є «органами відчуттів» автоматизованої системи, завдяки яким можна отримати інформацію про стан важливих об'єктів. Обладнання цих об'єктів датчиками (сенсорами) дозволяє забезпечити сприйняття зовнішніх сигналів, таких як вологість, температура, тиск, положення в просторі, хімічний склад і багато чого іншого. Обробка цих сигналів від системи датчиків дозволяє за допомогою аналітичних інструментів побудувати повну картину реального стану об'єкта, на підставі чого автоматизована система чи аналітик/оператор можуть застосувати ту чи іншу ефективну дію і будуть впевнені в її доцільності.

На наше розуміння, однією з найсуттєвіших переваг Інтернету речей є спроможність системно контролювати і керувати всіма процесами дистанційно, віддалено.

Серед найпопулярніших сфер використання Інтернету речей виділимо:

- *технологію «розумний будинок»*. Досить відома всім і розповсюджена технологія. Так, наприклад, існують розумні термостати, колонки, кондиціонери, навіть годинники для тварин та інші буденні пристрої, які виконують звичайні домашні функції. Це одна з перспективних та найпопулярніших сфер використання Інтернету речей;

- *сільське господарство*. Розумні пристрої досить активно використовуються в сільському господарстві. До найкращих пристроїв у цій сфері можна віднести дрони та різноманітні інструменти для прогнозу кліматичних змін, перевірки складу ґрунту, перевірки стану здоров'я у тварин та відстеження місцезнаходження хворих тварин;

- *промисловість*. Тут використовується навіть спеціальний термін – «промисловий інтернет речей». Серед прикладів застосування розумних пристроїв можна згадати програмні системи, різноманітні сенсори, аналіз великих даних для розробки різноманітних дизайнів та точних обрахунків. Інтелектуальні пристрої покращують продуктивність та виправляють людські помилки, коригують якість та екологічність виробництва;

- *роздрібна торгівля*. Розумні пристрої ефективно впливають на покупця, щойно він з'явився в магазині. Найбажаніші товари та послуги випадково виникають прямо перед очима клієнта в потрібний момент. Штучний інтелект дозволяє точніше налаштувати

рекламу, налагодити процес аналізу найпопулярніших товарів та покращити процес постачання;

- *охорона здоров'я*. Саме ця сфера займає одну з найважливіших ланок в переліку застосування технологій Інтернет речей. Розумні пристрої ефективно впливають на життя людей та показують важливість медицини;

- *повсякденні пристрої*. До них можна віднести такі, що носяться людиною на тілі та керуються за допомогою додатку на смартфоні. Ці пристрої тісно пов'язані з медичними пристроями. Вони дозволяють відслідковувати базові медичні показники здоров'я та покращувати їх за допомогою складеної методики лікування. Наприклад, до таких гаджетів можна віднести продукцію компаній Apple, Motorola, Samsung та інші. Вони розробляють фітнес-браслети, GPS-пояски, розумні імпланти та інші розумні пристрої;

- *розумні технології в енергетиці*. Розумні прилади в електромережах здатні автоматично збирати різноманітні дані та миттєво (онлайн) аналізувати наприклад, циркуляцію напруги. Як наслідок, і клієнти, і постачальники можуть оптимізувати власне використання електрики.

Зрозуміло, що це далеко неповний перелік сфер використання Інтернету речей. Бо покращення ефективності будь-якої діяльності є однією з головних причин вражаючого розвитку і поширення розширеної аналітики.

Використання Інтернету речей в аналітиці має безмежні можливості впровадження і застосування. Як приклад, візьмо декілька аналітичних продуктів електронної американської корпорації IBM (<https://www.ibm.com>) [1], де в розділі «Аналітика» пропонуються аналітичні системи (розширена аналітика) на основі Інтернету речей, які задовольняють найвибагливішого споживача, оскільки відповідають найкращим світовим зразкам. Назвемо деякі з них.

1. *IBM Connected Vehicle Insights* – розумні технології, що дозволяють підключати автомобілі до мережі для фіксації показників від систем і сенсорів, що дозволяє зробити автомобілі більш зручними а також розробити нові форми ведення бізнесу.

2. *IBM TRIRIGA* – система, що дозволяє за допомогою штучного інтелекту отримати важливу інформацію на основі єдиної інтегрованої платформи, що функціонує для створення більш ефективніших і привабливіших робочих місць.

3. *IBM Db2 Event Store* – система, що пропонує збирання даних з різних об'єктів і обмін ними за допомогою сенсорів і датчиків, електроніки і засобів зв'язку (інтегровано). Аналітична система з відповідною пам'яттю, що пропонує зв'язок з додатками, керування подіями, а також аналітику реального часу. Вражаюче, що система може одночасно аналізувати і зберігати понад 250 млрд. подій на день.

4. *IBM Maximo* – система, що забезпечує інтелектуальне управління активами організації з підтримкою функції моніторингу, комп'ютерного зору, обслуговування, надійності і безпеки і на основі інтегрованої платформи.

5. *IBM Engineering Test Management* – розумна система для керування якістю, заснована на веб-технологіях і призначена для спільної роботи. Вона надає можливість детального планування тестування і управління результатами тестування.

Це тільки незначна частина таких систем. Але й названого достатньо, щоб зробити висновок щодо широкого використання Інтернету речей в розширеній аналітиці.

Література

1. IBM и устойчивое развитие. URL: <https://cutt.ly/rKdPNrd> (дата звернення: 27.05.2022).

2. Палеха, Ю. І., Палеха О. Ю., Горбань Ю. І. Інформаційна культура: навч. посібн. / за заг. ред. проф. Палехи Ю. І. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 400 с.

3. Bill Fhanks. The analytics revolution. How to improve your business with operational analytics in the era of Big Data. Wiley, 2014. 304 p.

УДК 004.91:008

Ворожейкін Євген Петрович,
асистент кафедри богослов'я,
релігієзнавства та культурології
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
кандидат філософських наук,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА МЕСЕНДЖЕРІВ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

За останні десять років соціальні мережі стали невід'ємною частиною нашого життя, що створило особливий інтерес серед науковців до цієї проблеми. Також доступність величезної кількості різноманітних даних зробила соціальні мережі актуальними для багатьох дисциплін. Разом з тим це спричинило нові виклики, пов'язані з розробкою нової методології та інструментів для збору та аналізу даних з соціальних мереж. Однією зі сфер діяльності цифрових гуманітарних науки є рішення цих проблем.

Науковцями, які працюють у сфері цифрової гуманітаристики було розроблена значна кількість програм, які надають легкий та зручний доступ до великої кількості даних з соціальних мереж. Це такі програми як: Netlytic, DMI-TCAT, TumblrTool, YouTube Data Tools, Reddit Tools, Facerager тощо. Хоча ці програми у більшості є безкоштовними та мають значний потенціал, все ще існують певні набори даних, збір яких може бути дорогим чи навіть неможливим. Деякі з вище зазначених програм дозволяють здійснювати також аналіз та візуалізацію даних (наприклад, Netlytic), але також для цього можна використати окреме програмне забезпечення таке як: Voyant Tools, Gephi, WordSeer, Breve, Lexos, Texttexture тощо. Вони дають можливість визначати ключові слова, мережу взаємодії тощо.

Існує багато моментів, які треба брати до уваги, при зборі даних, включаючи етичні міркування. Деякі науковці зазначають, що хоча дані соціальних мереж часто є загально доступними, існують дискусії про їх використання, оскільки не всі користувачі соціальних мереж згодні чи усвідомлюють використання своїх даних для аналізу [2]. Тому потрібно розглядати етику як частину кожного конкретного рішення. Коли мова йде про статистичні дані, наприклад популярність певних хештегів, то етичної проблеми у зборі таких даних немає. Але така проблема є, коли мова йде про аналіз окремого профілю з соціальних мереж чи представлення певної тенденції на його прикладі. Це не обов'язково означає неможливість проведення такого дослідження, адже ми завжди може написати користувачу та попросити у нього дозвіл.

Проблема конфіденційності була одна з ключових, через яку за останні роки найбільш популярні соціальні мережі критикувалися вченими та користувачами. Також соціальні мережі критикувалися через наступні проблеми: алгоритмічне формування соціальності; їх акцент на грошовому мовленню (у вигляді реклами) на протигагу «звичайному мовленню», постійні зміни інтерфейсі, які більше стосувалися монетизації, ніж збільшення можливостей комунікації; централізації влади над цими мережами у невеликій кількості корпоративних рук; готовність постачати державам інформацію про своїх громадян [1]. Саме тому зараз існує багато розмов про Web 3.0, яка зможе вирішити більшість з цих проблем, оскільки базується на технології blockchain (вона надає безпосередню взаємодію

між користувачами). Поки Web 3.0 залишається лише проектом, але люди вже шукають для себе засоби, які б надали можливість більш безпечному та зручному способу комунікації. Один із варіантів є використання месенджерів Telegram та Signal. Оскільки методи шифрування у них значно ускладнюють можливість отримання третіми особами змісту індивідуальних розмов.

Після вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року, для українців безпечність спілкування у мережі Інтернет стала особливо актуальною. Як наслідок частіше стали використовувати менеджери Telegram та Signal. Статистика показує, що з 24 лютого по 20 березня 2022 року кількість нових завантажень месенджера Telegram в Україні збільшилось на 89% (957 тис.), а Signal на 1075% (787 тис.) [3]. Кількість завантажень не обов'язково означає часте використання, але підтвердженням факту популярності може бути значна кількість публічних каналів та групових чатів, присвячених темі війни, які можна знайти у Telegram.

Звичайно наші дослідження не повинні стосуватися індивідуальних розмов користувачів, але ми можемо аналізувати публічні канали та чати у Telegram. На даний момент не розроблено програм для збору інформації з месенджеру Telegram, принаймні нами не було знайдено такої. Проте сам месенджер дозволяє експортувати історію чатів та каналів у форматі HTML та JSON. Хоча більшість програми для аналітики великих даних працюють з такими форматами, необхідно відфільтрувати та структурувати матеріал для отримання належних результатів. Певні варіанти аналізу та візуалізації можуть бути ускладнені при роботі з історією каналів та чатів Telegram. Наприклад, соціальний граф (мережу взаємодії між учасниками) потрібно буде побудувати самостійно. Отже залишається необхідність у розробці програмного забезпечення, яке спростило спосіб дослідження нових цифрових середовищ.

Факт використання месенджерів для спілкування та отримання інформації дає можливість також подумати над тим, для чого сьогодні використовуються соціальні мережі. Зараз буде складно зустріти наївне використання соціальних мереж. Більшість знає про існування певних алгоритмів подачі інформації, а частина користувачів знає як вони працюють (завдяки різним статтям, відеоурокам тощо) та використовують їх. Тому, з нашої точки зору, соціальні мережі сьогодні є перш за все інструментами для самопрезентації, обміну символічними жестами, маркетингу продуктів та послуг, а також для участі у соціальних та політичних рухах.

Отже, у роботі були зазначені інструменти для аналізу соціальних мереж та ключові аспекти таких досліджень. Було вказано, що етичне міркування повинно бути частиною кожного з таких досліджень. Також було зазначено, що сьогодні більшої популярності набуває використання месенджеру Telegram для комунікації та отримання інформації. Відповідно важливим стає дослідження використання цього цифрового середовища та розробка нових програм та методів для збору та аналізу даних з нього.

Література

1. Gehl, R. W. The Case for Alternative Social Media [Electronic resource] / Robert W. Gehl // Social Media + Society, 2015. – 1(2). – Mode of access : <https://doi.org/10.1177%2F2056305115604338>, free. – Title from screen. – [Date of access : 29.04.2022].
2. Research using social media: Users' views [Electronic resource] / Kelsey Beninger [et al.]. – London, UK : NatCentre Social Research, 2014. – Mode of access : natcen.ac.uk/media/282288/p0639-research-using-social-media-report-final-190214.pdf, free. – Title from screen. – [Date of access : 29.04.2022].

3. Signal's Active Users in Ukraine Nearly Tripled In the Past Three Weeks [Electronic resource] // Sensor Tower. – Mode of access : <https://sensortower.com/blog/signal-telegram-ukraine-russia-2022>, free. – Title from screen. – [Date of access : 29.04.2022].

УДК 35:340.132(477)

*Драмарецький Борис Болеславович,
старший науковий співробітник
Інституту української історіографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна*

ПРОПАГАНДА ЯК МЕТОД ДЕСТРУКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ У ЇЇ ВИКОРИСТАННІ

Комунікація, як процес обміну та поширення інформації, має переважний вплив на формування суспільної думки. Підтримка населення дозволяє тій чи іншій громадській, політичній або іншій думці панувати у суспільстві, за допомогою чого поширюються певні ідеї, виграються вибори. Процес комунікації пов'язаний, в тому ж числі, і з створенням деструктивної системи цінностей, фальшивої історичної пам'яті, розмиванням національної ідентичності у разі нав'язування ворогом у захопленій ним країні окупаційного соціально-економічного та політичного ладу.

Сьогодення України майже з точністю повторює події 1920-х рр., коли владу захопила більшовицька партія і, на довгих 70 років, позбавила українців не лише власної державності, а й запровадила геноцид. Знищувалася культура, мова, національна ідентичність, було створено три голодомори, а репресії сягнули мільйонних жертв. Все це робилося не лише за допомогою каральних або інших силових, заборонних методів, а й впливу на свідомість за допомогою засобів комунікації.

Сучасна російська політична еліта заперечила саме існування України й українців та заявила про демілітаризацію та денацифікацію. Пояснення збройному нападу на Україну знайшло своє відображення в оприлюдненій 3 квітня 2022 р. на державному російському інформгентстві «РІА. Новості» статті московського політтехнолога Тимофія Сергєйцева під назвою «Що Росія має зробити з Україною». Ця публікація стала продовженням його ж статті «Яка Україна нам не потрібна» річної давності. Останню опублікували в той час, коли путін ухвалив рішення про підготовку до нападу на Україну. У цих статтях «нацистськість» українців полягає в їх європейських прагненнях і бажанні бути членом ЄС, бо «європейськість» для рашистів розглядалася ознакою расової переваги [1]. Денацифікація означала воєнну перемогу будь-якими засобами, включно зі застосуванням терору до мирного населення. Та подібні дії не стали новими. Лідери російських більшовиків також розглядали кордони між державами фікцією, яку можна змінювати революційним шляхом на основі поширення ідеології комунізму [2]. А для В. Леніна ідея державності України не була прийнятна по своїй суті [3]. Тому, протягом 1917-9121 рр. відбулося декілька збройних нападів червоної армії на Україну, доки більшовикам не вдалося остаточно встановити власний режим. При чому, військова інтервенція називалася «внутрішній конфлікт», хоча сам режим сучасниками «переважно асоціювався з ЧК» [4] та червоним терором.

Відразу розпочалося й масове поширення ідеологічно спрямованої російськомовної літератури та заборона інших видань. Наприклад, газета «Красний кавалерист», яку видавав політвідділ 1-ї Кінної армії, виходила накладом у 300 тис. примірників [5], а серед

владних пропагандистських інституцій створили Бюро преси при Тимчасовому робітничо-селянському уряді України для «правильного направлення газетної інформації» [6], Окрім пропаганди власного світобачення, більшовики впровадили низку різноманітних заборон з метою «недопущення» будь-якої іншої точки зору, а для їх реалізації організували систему контролюючих структур. Також і у 2022 р. у захоплених українських територіях на півдні та сході України, росіяни, у першу чергу, відключили українські канали та запустили у цифровому ефірі власні пропагандистські канали, в яких виправдовується війна РФ в Україні, приховуються реальні масштаби воєнних дій і власних втрат, дискредитується влада України та міжнародних партнерів, нівелюються демократичні цінності та принципи, ставиться під сумнів свобода слова, а також генерується величезна кількість фейків, вводячи таким чином в оману глядачів. Така ситуація змусила найбільші медіагрупи України звернутися до Європейської Комісії з пропозицією накласти санкції на всі російські телеканали, «що мають покриття через супутник або будь-яку іншу технологію, та заборонити їх мовлення на території ЄС» [7].

Сучасні рашисти в захоплених містах, використовуючи зрозумілі для «ватного населення» символи героя та ворога, що впливають на емоційне сприйняття, проводять паради 9 травня під червоними прапорами та відновлюють раніше повалені народом пам'ятники Леніну (Наприклад, в Генічеську, Херсонської області). У свою чергу, більшовики використовували символи, запозичені із релігійної традиції та народної творчості, але у новій інтерпретації, що забезпечувало їм «ефективність візуальної пропаганди. ... і чим простішим та однозначним було зображення, тим дієвішим воно було» [8].

На окупованих більшовиками територіях активно впроваджувалися переміщення українського населення до російських регіонів, і навпаки - росіян до України. Такі особи, втративши економічні зв'язки із попереднім місцем проживання, автоматично позбавлялися альтернативних джерел для отримання заробітку, окрім тих, що пропонувалися державними органами на новому місці. За цією ж самою схемою діють і росіяни у 2022 р.: майже 40 тисяч українців уже вивезено вглиб окупованих територій або росії. "Окупант цинічно тисячами викрадає людей із зон бойових дій чи з тимчасово окупованих територій, вивозить у невідомому напрямку – по квазі-гуманітарних коридорах, які сам створює без узгодження з Україною. Разом з тим, всіляко перешкоджає евакуації мирних мешканців українським Урядом", - йдеться на сайті Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України [9].

Та найгіршу, можна сказати трагічну, ситуацію спостерігаємо у сільській місцевості. На початку 1920-х рр. більшовики, через усі наявні на той час комунікативні засоби - від газет, журналів, плакатів - до «розмов на тему» і чуток, всіляко розпалювали ненависть і заздрість люмпенів до господарів із метою їх пограбування. А для кращого проведення конфіскацій РКП(б) запровадила в Україні комітети незаможних селян (комнеземи), які були звільнені від податків і мали право привласнювати від 10% до 25% [10] з награваного. Крім цього, більшовики часто забирали усе майно у заможних та «неблагонадійних» верст населення, іноді – і з особистих причин під приводом розкуркулення. В подальшому вони організують перший штучний голод 1921-1923 рр., прямі демографічні втрати від якого становили 935.8 тис. осіб, а непрямі – 1.029.0 тис. [11].

У ХХІ ст. росіяни недалеко відійшли від, як ми можемо побачити, традиційних для них методів. Зокрема, перший заступник міністра аграрної політики та продовольства України Тарас Висоцький заявив, що окупанти просто фізично крадуть продовольство із окупованих областей та вже вивезли майже третину всіх запасів. Це складає близько 400 тис. тон зерна [12]. Як буде далі - покаже час, однак досвід говорить, що існує велика загроза повторення голодомору в Україні (уже четвертого) та світі.

Таким чином, найнебезпечнішим типом масової комунікації продовжує залишатися пропагандистська, оскільки вона використовує всю технологічну довершеність існуючих форм спілкування з метою маніпуляції масової свідомості. Вона безпосередньо впливає на формування суспільної думки у потрібному напрямку для деструктивного політичного угруповання, незалежно від того чи то є більшовизм, що припав пилем, чи то є сучасний рашизм. Більше того, у обох режимів методи використання комунікативних засобів абсолютно схожі. Однак, найстрашніше, полягає у тому, що відразу після потужного використання пропаганди настає терор, депортація, голод.

Література

1. «Денацифікація» по-кремлівськи: росіяни оприлюднили програму геноциду українців. / Укрінформ. 20 травня 2022 р. / <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3451395-denacifikacia-pokremlivski-rosiani-opriludnili-programu-genocidu-ukrainciv.html>
2. Фролов М.О. Трансформація поглядів більшовиків на концепцію пролетарської держави (1914-1921 рр.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. 2007. Том 1 № 21 С.145
3. Нечипоренко З.В. Регіональні особливості політики коренізації (українізації) в УСРР: сучасний стан та перспективи вивчення. // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету, 2007. Том 1, № 21. С.394
4. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ, 1998. С.553
5. Сегеда С.П. Форми інформаційний війн 1917-1921 рр.: протистояння національно-патріотичної та більшовицької військової преси в Україні. // Гілея. Науковий вісник. Вип.37, Київ, 2010. С. 91.
6. Культурне будівництво в Українській РСР. Важливіші рішення Комуністичної партії і радянського уряду 1917-1941 рр.: 36. Документів Т.1 (1917 – червень 1941 рр.). Київ, 1959. С. 26.
7. Українська медіаспільнота просить Єврокомісію накладити санкції на всі російські телеканали. // Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство. 11.03.22. / <https://ua.interfax.com.ua/news/general/811620.html>
8. Кузіна К. ОДПУ/НКВС у радянському плакаті та карикатурі (1930-ті - початок 1940-х рр.) // З архівів ВУЧК З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ № 1 (51) 2019. С. 223.
9. Росія насильно вивезла майже 40 тисяч українців, - Верещук. 26.03.2022 / https://lb.ua/society/2022/03/26/511186_rosiya_nasilno_vivezla_mayzhe_40_tisyach.html
10. Колісник М.К. Відновлення і зміцнення Радянської влади на Україні (1919-1920). Харків, 1950. С.140.
11. Гладун О.М., Рудницький О.П., Кулик Н.В. Демографічні втрати України під час першого радянського голоду 1921-1923 рр. // Демографія та соціальна економіка. №4 (38), 2019. С.22, 25.
12. Россияне вывозят зерно с оккупированных территорий Украины. Уже забрали 400 тысяч тонн. Зеркало. 4 мая, 2022. / <https://news.zerkalo.io/world/13684.html>

УДК 303.4.025

Іванова Майя Вікторівна,
*наукова співробітниця відділу теорії та історії бібліотечної справи
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Білінець Наталія Григорівна,
*молодша наукова співробітниця відділу теорії та історії
бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

ПРОТИСТОЯННЯ КУЛЬТУРНОГО ФРОНТУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ХРОНІКА ПОДІЙ

Під час війни культура, як потужна сила нації, здатна викликати у суспільства рішучі дії, пов'язані з переоцінкою цінностей, переосмисленням сенсів культурного життя, здатна надихнути, дати надію і дарувати радість, що вкрай необхідно для морального духу українського народу. Агресія Росії може надихнути інші країни змінити світовий порядок. У цих умовах надзвичайно важливо втримати культурний фронт.

23 лютого 2022 р., було опубліковано Звернення Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація до бібліотечної спільноти України, де зазначалося, що бібліотеки є стратегічною зброєю держави у гібридній війні, їх актуальність стала очевидною протягом останніх восьми років російської агресії [1].

3 березня 2022 р., весь культурний світ шокований подіями в Україні спричиненими агресією з боку РФ. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського (НБУВ), в обличчі української наукової спільноти, отримала підтримку від провідних культурних установ світу, бібліотечного співтовариства світу: Британська бібліотека, Австрійська національна бібліотека, Державна бібліотека в Берліні, Національна бібліотека Польщі, Литовська національна бібліотека імені Мартінаса Мажвідаса, Латвійська національна бібліотека, Національна бібліотека Естонії, Бібліотека Ягеллонського університету в Кракові та інших., міжнародних співтовариств: Конференція європейських національних бібліотек, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ, Міжнародна рада з архівів, які підтримали Публічне звернення [2]. 9 березня 2022 р., до НБУВ надійшло звернення від Асоціації спеціальних бібліотек, МакЛін, Вірджинія, США, де засуджується вторгнення РФ в Україну [3].

Станом на 13 березня 2022 р., були зафіксовані деякі зруйновані українські бібліотеки, музеї, університети, школи, світові визначні пам'ятки, що є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права. ВГО УБА спільно з Благодійним фондом «Бібліотечна країна» почали фіксувати пошкодження, яких зазнали бібліотеки від РФ [4]. Відомо про окремі факти руйнування або пошкодження бібліотек: Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка; Центральна бібліотека ім. В. В. Маяковського Київського району м. Харкова; Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна; Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва; Чернігівська центральна міська бібліотека ім. М. М. Коцюбинського; Чернігівська міська бібліотека для дітей ім. О. П. Довженка; Старобільська дитячо-юнацька бібліотека, Луганська обл.; Северодонецька міська публічна бібліотека, Луганська обл.; Шуліківська сільська бібліотека, Луганська обл.

16 березня 2022 р., на позачерговому засіданні Правління Bibliotheca Baltica було ухвалено рішення про негайне виключення всіх бібліотек-членів з Росії та Білорусії, та запросити українські бібліотеки та бібліотекарів долучитися до роботи Bibliotheca Baltica, яка об'єднує бібліотеки з 10-ти країн: Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Латвія, Литва, Норвегія, Польща, Швеція [5].

17 березня 2022 р., на порталі НАН України було опубліковано Звернення Президії НАНУ до науковців Академії, де зазначалося, що нині Україна переживає найтяжчі часи за всю історію своєї незалежності. Від самого початку безпрецедентної агресії РФ НАНУ отримала десятки листів від міжнародних наукових організацій із засудженням дій РФ та словами моральної підтримки й солідарності з усім народом України та його науковою спільнотою. Низка міжнародних організацій згортає співробітництво з РФ [6].

18 березня 2022 р., на засіданні Правління IFLA було вирішено, що вона не братиме участі в жодних заходах, віртуальних чи фізичних, що проводяться в РФ до тих пір, поки ситуація не буде вирішена мирним шляхом. Від початку нападів на Україну IFLA активно співпрацює з міжнародними організаціями високого рівня, які зосереджені на загрозах культурній спадщині, будівлям бібліотек, колекціям та персоналу, з Blue Shield International, ICOM, ICA, ICOMOS, ЮНЕСКО, УБА над планами та заходами зі збереження документальної спадщини та бібліотечних колекцій [7].

20 березня 2022 р., Національна юридична бібліотека у співпраці з Інститутом інформаційних технологій НБУВ започаткували роботу інформаційно-аналітичного ресурсу «Біженці та вимушено переміщені особи | Refugees and internally displaced persons» [8].

26 березня 2022 р., висловили одностайну підтримку Україні, підписавши декларацію понад 2 500 науковців із багатьох країн світу разом із партнерами НБУВ Ягеллонським університетом, Краків, Польща та Литовським інститутом культурних досліджень, Вільнюс, Литва [9].

18 квітня 2022 р., було розпочато формування першої колекції в майбутній Національній цифровій бібліотеці, збирати та архівувати такі документи – це завдання бібліотек та обов'язок бібліотекарів. «Спільне архівування документів про Війну в Україні 2022 року» [10].

5 травня 2022 р., Міністерство культури та інформаційної політики України (Мінкультури) почало працювати над вилученням пропагандистської російської літератури з українських бібліотечних фондів, щоб замінити її якісно україномовною літературою й книгами українських видавництв, на основі відповідних методичних рекомендацій, які були напрацьовані та схвалені Радою з питань розвитку бібліотечної справи при Мінкультури. Фахівці відділу науково-методичної, соціокультурної та міжнародної діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського підготували інформаційний огляд-презентацію «Діяльність бібліотек в умовах війни – 2022» [11].

8 травня 2022 р., в ефірі телемарафону «Говорить Україна» міністр Мінкультури України зазначив, що десятки, якщо не сотні організацій, театрів, фестивалів припинило співпрацю з РФ. Натомість ми пропонуємо європейцям просування нашої української культури, нашої спадщини, достатньо великої, якій тисяча років. Нам важливо в момент війни відкривати й другий фронт, який називається культурним [12].

28 травня 2022 р., Український культурний фонд запустив платформу «Культурний простір», призначену для підтримки української культури у надзвичайно складних умовах заради її збереження та посилення боротьби українців за свою незалежність. За сприяння посольств України в межах проекту «Українська книжкова полиця», читальні зали найбільших бібліотек ЄС – Австрії, Латвії, Франції, Нідерландів, Греції – без винятку відкриті до співпраці, поповнилися українськими виданнями та готові надалі розширювати український сегмент. Проект втілюється під патронатом першої леді України, МЗС, МКІП та

ДУ «Український інститут книги» [13]. «Росія хоче зруйнувати нашу культуру, знищуючи все, вона руйнує її фізично: нині маємо дані про повністю знищені чотири публічні бібліотеки та понад 50 пошкоджених. Близько 4 тисяч українських бібліотек – в окупації. Але РФ не вдасться окупувати ні нашу культуру, ні нашу мову, бо українська книга й український голос і далі ширитимуться світом» – повідомила перша леді України [14].

30 травня 2022 р., у межах проєкту #КнижкиБезКордонів, вже в 11 країнах ЄС – Польщі, Норвегії, Швеції, Естонії, Латвії, Литві, Словаччині, Чехії, Німеччині, Ірландії та Болгарії вдалося надрукувати 80 тисяч примірників українських книжок, та поширити їх серед дітей українських вимушених переселенців [15].

Культура – основа існування людського суспільства. Ми не можемо допустити, щоб українська культура як важлива частина світової культури зникла під уламками війни, і не можемо позбавити майбутні покоління їхнього коріння. Культура – це те, за що ми стоїмо і що повинні зберегти.

Література

1. Українська бібліотечна асоціація: Звернення Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація до бібліотечної спільноти України від 23 лютого 2022 р. URL: <https://ula.org.ua/en/news-2/4977-zvernennia-prezydii-vho-ukrainska-bibliotechna-asotsiatsiia-do-bibliotechnoi-spilnoty-ukrainy-vid-23-liutoho-2022-r>.

2. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: Весь культурний світ висловлює підтримку Україні в часи важких випробувань. 03.03.2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5869>.

3. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: SLA (Special Libraries Association) засуджує вторгнення Росії в Україну – засуджує «безсоромний і жорстокий напад» на невинних людей 17.03.2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5872>.

4. Українська бібліотечна асоціація: Бібліотеки, які постраждали від російської агресії. 13.03.2022. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4990-biblioteky-iaki-postrazhdaly-vid-rosiiskoi-ahresii>.

5. Українська бібліотечна асоціація: Підтримка від Bibliotheca Baltica – Бібліотечної асоціації регіону Балтійського моря. 18.03.2022. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4994-pidtrymka-vid-bibliotheca-baltica-bibliotechnoi-asotsiatsii-rehionu-baltiiskoho-moria>.

6. НАН України: Звернення Президії НАН України до науковців Академії Схвалене на засіданні Президії НАН України 17 березня 2022 року. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8807>.

7. Українська бібліотечна асоціація: Відповідь Правління IFLA на ситуацію в Україні, 21.03.2022. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5001-vidpovid-pravlinnia-ifla-na-sytuatsiiu-v-ukraini-21-03->.

8. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: Інформаційно-аналітичний ресурс «Біженці та вимушено переміщені особи | Refugees and internally displaced persons». 24.03.2022. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5874>.

9. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: Науковці Польщі, Литви та всього світу разом з Україною. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5870>.

10. Українська бібліотечна асоціація: Спільне архівування документів про Війну в Україні 2022 року. 18.04.2022. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5007-spilne-arkhivuvannia-dokumentiv-pro-viinu-v-ukraini-2022-roku>.

11. Українська бібліотечна асоціація: Інформаційний огляд-презентація «Діяльність бібліотек в умовах війни – 2022», ДНПБ України. 05.05.2022. URL: <https://ula.org.ua/novyny->

ta-podii/novyny/5015-informatsiinyi-ohliad-prezentatsiia-diialnist-bibliotek-v-umovakh-viiny-2022-dnrb-ukrainy.

12. Дом: Нам важливо у момент війни відкривати другий фронт, який має назву культурний, – Ткаченко (ВІДЕО). 08.05.2022. URL: <https://kanal-dom.tv/uk/nam-vazhlyvo-u-moment-vijny-vidkryvaty-drugyj-front-yakuj-maye-nazvu-kulturnyj-tkachenko-video/>.

13. Президент України: Володимир Зеленський: Офіційне інтернет-представництво: «Українська книжкова полиця» поповнила головні бібліотеки країн Європи. 28.05.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayinska-knizhkova-polichka-popovnila-golovni-biblioteki-k-75437>.

14. LB live: Зеленська: близько 4 тисяч українських бібліотек – в окупації. 29.05.2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/05/29/518267_zelenska_blizko_4_tisyach.html.

15. Президент України: Володимир Зеленський: Офіційне інтернет-представництво: У межах проекту Олени Зеленської у країнах ЄС для дітей українських вимушених переселенців друкують книжки рідною мовою. 30.05.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-proektu-oleni-zelenskoji-u-krayinah-yes-dlya-ditej-75457>.

УДК 077(477):316

*Литвин Аеліта Василівна,
доцентка кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту
Національного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

*Радзівілюк Катерина Ігорівна,
студентка ОС «Магістр» Національного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна*

МЕМИ ЯК СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У БОРОТЬБІ З РОСІЙСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

Вступ. Народну творчість можна вважати головним показником настрою суспільства. Інсайти, проблеми та особливості ментальності – це все проявляється у креативній діяльності українського народу, яка завдяки соціальним мережам набуває «вірусного» поширення й може розглядатися як ефективна технологія формування громадської думки.

Події 2022 року, а саме російсько-українська війна активізували творчий потенціал народу України, зуміли спрямувати талант митців на підняття бойового духу, почуття патріотизму, національну ідентичність, об'єднання, подолання страху перед ворогом. Значну роль у цьому процесі відіграють мему. Гумор для українців – це потужна зброя як у гібридній війні з росією, так і у внутрішньому середовищі [1]. Саме тому, в контексті діяльності інформаційного фронту буде здійснено спробу розглянути роль гумору як елементу формування відношення народу до подій, зумовлених нападом російської армії.

Мета дослідження – визначити роль мемів як складової частини народної творчості у боротьбі з російською окупацією та їх вплив на настрій громадськості.

Результати дослідження. Як зазначалося раніше, з метою підтримки бойового духу українці активно використовують гумор. Гумор – це ефективна протидія страху, який

завжди притаманний кризовим, стресовим ситуаціям, зокрема воєнним діям. У соціальних мережах з'являються карикатури, жартівливі пісні, графічні ілюстрації та різноманітні мему, що стосуються різних аспектів війни. «Інтернет-мему у певному сенсі діють як підтекст, адже дають не тільки свободу творчості за допомогою можливості різних трактувань, а й дозволяють транслювати інформацію максимально стисло. Наприклад, отримуючи картинку або мелодію, адресат може самостійно знайти певні сенси та розширити комунікативний канал. Мем має на увазі недомовленість, яка допоможе задіяти індивідуальний досвід задля заповнення «сміслових пустот» [2].

Наприклад, популярною темою мемів є російські солдати. На рівні психологічного сприйняття таким чином втілюється потреба пошуку слабких місць супротивника та виявлення власних сильних сторін. У народних креативах українці демонструють зневагу до окупантів, зображуючи їх слабкими попри численні нагнітання про потужність російської армії.

Екіпірування й техніка часів СРСР та прострочені сухпайки найчастіше висміюються українськими народними творцями. Найяскравішим інфоприводом для створення жартівливих ілюстрацій стали битви під Чорнобаївкою, куди російські війська безліч раз безуспішно намагалися прорватися [3].

Рис. 1

Рис. 2

Головна думка цих креативних мемів – показати російських солдат як нерозумних істот, що готові сліпо слідувати наказам командування (див. рис. 1), а також як досить примітивних, оскільки є багато свідчень про те, що їх найчастіше хвилюють задоволення базових потреб і вони не мають конкретної мети, цінностей, мотивації, які є в українців домінуючими (див. рис. 2). Ці приклади народної творчості не тільки підкріплюють ненависть до ворога, а також демонструють різницю між українським та російським народами, пробуджуючи національну свідомість та руйнуючи стереотип щодо «братських народів».

Також у мемах цієї війни часто зображують простий народ, який поряд із військовими боронить свою землю, зокрема жінки, фермери, поштарі, трактористи та інші.

Рис. 3

Рис. 4

Військові є запорукою безпеки кожного українця, але без підтримки звичайних людей перемога може досягатися дуже важко. На цьому також роблять акцент українці та створюють ще один ключовий меседж для загальнонаціонального об'єднання. У своїх мемах вони зображують звичайних людей, які часто стають супергероями (див. рис. 3). Також жарти переплітаються з українським побутом, адже навіть під час війни люди продовжують налагоджувати своє життя (див. рис. 4).

Ще одним інфоприводом народної творчості стала бездіяльність західних партнерів. Після того, як Євросоюз точно дав зрозуміти, що не закриватиме небо над Україною і вступати у війну не має наміру, соцмережі наповнив сарказм [5].

Рис. 5

Зображуючи країни НАТО слабкішими та бездіяльними, українці руйнують стереотип про свою безпорадність (див. рис. 5). Знову ж, за допомогою мемів можна боротися зі страхом і спростовувати міфи щодо неспроможності побороти так звану «другу армію світу».

Варто зауважити, що війна змінила акценти у ставленні громадськості до влади. Практично одразу користувачі соцмереж почали зображувати у своїх дописах Президента Володимира Зеленського як лідера, що зумів активізувати країну та стати її справжнім лідером [5].

Рис. 6

Рис. 7

Підтримка влади почала активно з'являтися у народній творчості з початку бойових дій (див. рис. 6, 7). Володимир Зеленським став гідним лідером країни, а довіра народу до нього істотно покращилася. У мемах українці порівнюють представників влади з козаками та героями бойовиків. Тому такі меседжі також відіграють вагомую роль і підтримці бойового духу народу, збільшуючи довіру до урядових осіб.

Висновок. З початку російсько-української війни значно активізувалася народна творчість, яка дивує проявом креативу, почуттям гумору, бойовим духом, патріотизмом, чуттєвістю та любов'ю до своєї країни. Саме завдяки цьому зменшується страх перед ворогом, відбувається розуміння його нікчемності та примітивізму, що сприяє підняттю боєздатності українців, їх віри у перемогу як на фронті, так і у мирних громадян. Значну роль у цьому процесі відіграють мему, які виконують низку завдань, важливих для інформаційного фронту, а саме:

- дискредитація російських військ;
- подолання страху перед ворогом;
- підтримка української влади та ЗСУ;
- становлення національної свідомості;
- об'єднання українців;
- формування віри у перемогу.

Література

1. Ворона Н. Почуття гумору як ментальна риса і стратегія боротьби українців. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*: матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, 16-17 квітня 2020 року. Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 271-276.
2. Докинз Р. Эгоистичный ген / Ричард Докинз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://librebook.me/the_selfish_gene (дата звернення: 27.05.2022). – Назва з екрана.
3. Реакція українських митців на війну, яку почала РФ. Частина 4. *Ukrainer*. URL: <https://ukrainer.net/illustratory-pro-viynu-4/> (дата звернення: 01.05.2022).
4. 1 квітня 2022: сміємося та перемагаємо. Найкращі мему про війну. Гард Сіті. URL: <https://thegard.city/articles/203876/1-kvitnya-memi-pro-vijnu> (дата звернення: 03.05.2022).
5. Шкарпетки Віталія Кіма, Укрпошта проти орків та російський військовий корабель. Українці створюють мему про війну. Фокус. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/508998-ukraincy-sozdayut-memu-o-vojne> (дата звернення: 03.05.2022).

УДК 316.3:004:303.72

Макарова Марія Володимирівна,
*доцентка кафедри бібліотекознавства та інформології
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна*

АНАЛІТИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інформаційне суспільство, або інформаційна епоха, за М. Кастельсом, переважно асоціюється з переваги та позитивними здобутки цього глобального явища. При цьому часто другорядну роль відводять інформації та знанням як головним засобам впливу на владу, управління та домінування. Утім, як наголошують дослідники, зокрема М. Фуко, інформація може стати знанням, яке використовується для панування, а знання разом із застосування сили можуть утворювати таке поєднання, яке згубно вплине на розвиток соціуму та людства загалом [3]. Різниця між знаннями, які підлягають кодифікації, та некодифікованим знанням може становити форми домінування, а доступ до інформації, у свою чергу, - викликати нові форми соціального розшарування та маргіналізації. Так званий цифровий «розрив», що розділяє менш освічені та більш традиційні частини суспільства (чи країни) і більш прогресивні, є лише одним із прикладів такої диференціації.

Важливість інформації та знань неодноразово підкреслена у працях відомих теоретиків – дослідників постмодерністських суспільств. Так, у «Постмодерністському стані: звіт про знання» Ж. Ф. Ліотар стверджує, що інформація, яка обробляється в двійковому коді, відіграє визначальну роль в епоху цифровізації, але не обов'язково позитивну [4]. Йдеться про те, що, оброблена та проаналізована комп'ютерами інформація (що має вагоме значення в добу величезних потоків даних), може бути представлена послідовностями нулів та одиниць. Проте таке кодування неможливе для всіх видів інформації, внаслідок чого деякі форми інформації та знань – а разом з ними і їх носії – дискримінуються, виключаються з цифрового дискурсу. Через ці механізми відбору виникають інформаційні суспільства зі своїми власними специфічними правилами та кодами. М. Фуко називає їх новими «порядками дискурсу», які змагаються за доступ до влади, політики та панування.

Дискурси, серед іншого, характеризуються доступом до інформації з різним статусом: інформацію з відкритим вихідним кодом, інформацію, що підпадає під дію патентного законодавства чи авторського права, інформацію, яку оголошено як цілком таємну. Останнє можна назвати винятковим пануванням знання. У цьому контексті виникає інформаційний капіталізм і формується новий мета-наратив навколо парадоксального міфу про інформацію, в якому стверджується, що сила та інновації виникають із інформації та знань. Як наслідок, інформація має бути особливо захищеною, і водночас доступ до неї має бути максимально вільним. Останнє часто стосується інформації, яка не є актуальною ані для бізнесу, ані для безпеки. В інформаційній економіці ніхто, хто отримує економічний прибуток від інформації, не може бути зацікавлений у повній свободі інформації. При цьому, нові субкультури і виробники інформації формуються навколо баналізованої та, здавалося б, нерелевантної, а отже, інформації та знань із відкритим вихідним кодом та вільно доступною (це насправді означає появу нової економіки інформації). Можна спостерігати появу принципово нового способу виробництва інформації, як, наприклад, Web 2.0, що є ще одним свідченням чергового «розриву» в людській історії.

Іншою значущою тенденцією в сучасному світі є експоненціально зростаюча швидкість виробництва інформації. Цей момент викликає різні інтерпретації: по-перше, сама реальність зникає разом із потоком інформації та розмиванням різниці між відправником і одержувачем, повідомленням і носієм. Реальність перетворюється на симуляції, як зазначав

Ж. Бодрійар [1]. Дослідник так описує інформаційне суспільство, для якого якраз і характерна така симуляція: «Такою є наша остання стадія соціальних відносин, яка більше не є переконанням (...), а стримуванням: «ви – інформація, ви – соціальне, ви – подія», ви берете участь, у вас є слово тощо» [1, р. 29]. І далі: «Немає більше суб'єкта, більше немає фокуса, немає центру чи периферії: чисте згинання чи круговий згин» [1, р. 29]. Тезу про глобальний контроль та розширення можливостей на основі глобальної інформації, доступної масам, свого часу висунув М. Фуко в своїй праці «Наглядати і карати. Виникнення в'язниці» (1995) [2]. Примітно, що чи не вперше до ідеї про «новий спосіб отримання влади одного розуму над іншим» звернувся у 1785 році англійський філософ Дж. Бентам у своєму «Паноптиконі» - макеті тюремної будівлі, концепція якої полягає в тому, що наглядач має можливість спостереження (-оптикон) за всіма (-пан) ув'язненими, тоді як ув'язнені не мають можливості з'ясувати, чи ведеться за ними спостереження [5].

Зазначені характеристики/властивості інформації є актуальними для дослідження відносин влади та домінування в інформаційному суспільстві на рівнях суспільства, інформації та на рівні процесу. На рівні суспільства це включатиме: соціальний контроль проти соціального розпаду; симуляція проти реальності ідентичності; інтеграція проти виключення в дискурсивних суспільствах. На процесуальному рівні це означає аналіз комунікації в термінах: виробник проти одержувача; свобода проти обмеження. На рівні інформації йдеться про протистояння: двійкових кодів проти наративів; релевантності проти нерелевантності; економічної або неекономічної зручності використання; а також безпечний вміст. Враховуючи ці виміри, можна вести мову про різні моделі аналітики інформаційного суспільства, придатні для використання на різних рівнях, або пов'язуючи їх один з одним. Наприклад, економічні обмеження можуть перешкоджати відправникам надсилати, а одержувачам – отримувати (витрати на інтернет або ліцензії, авторські права тощо) інформацію. Але має бути прийняте оптимальне економічне рішення, особливо стосовно ресурсів, які використовуються для прийняття політичних рішень, управління та лідерства.

З приводу категоризації різноманітної інформації та одночасної економізації та політизації відбувається подвійна ієрархізація знання та інформації: економічно (патентне, авторське право, торгівля інформацією та ліцензіями, які далеко не всім доступні); політично (шляхом класифікації знань як релевантних для безпеки, секретності тощо). Ця ієрархізація інформації потім спричиняє ієрархізацію дискурсів та дискурсних суспільств, оскільки інформація доступна в різній мірі (людина не може аргументовано висловити власну точку зору, не маючи в своєму розпорядженні достовірної і точної інформації). Водночас це може означати, що владні дискурси «відірвані» від відповідної інформації, оскільки інформація з субкультур або альтернативних способів комунікації не може бути оброблена.

Література

1. Baudrillard J. Simulacra and Simulation. Translated by Sheila Faria Glaser. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1994. 161 p.
2. Foucault M. Discipline and punish. The birth of the prison. 2nd Vintage Books ed. New York : Vintage Books, 1995. 333 p.
3. Foucault M. Governmentality. Burchell, Graham; Foucault, Michel (Hg.): *The Foucault effect. Studies in governmentality ; with two lectures by and an interview with Michel Foucault*. Chicago, Ill. : Univ. of Chicago Press, 1991. P. 87–104.
4. Lyotard J.-F. The postmodern condition. A report on knowledge. 7.print. Minneapolis : University of Minnesota Press (Theory and history of literature, Vol. 10). 1989. 110 p.
5. Panopticon. URL : <https://en.wikipedia.org/wiki/Panopticon>

Малюк Євген Олександрович,
старший викладач
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат культурології,
м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АСИНХРОННИХ БАГАТОКОРИСТУВАЦЬКИХ ВІДЕОІГОР

Існує чимало досліджень багатокористувацьких відеоігор з синхронним ігровим процесом. Синхронність, або ж одночасність, дозволяє гравцям взаємодіяти між собою у режимі реального часу. Масові комунікації подібного характеру призвели до створення специфічної спільноти гравців зі своїми специфічними правилами та звичаями, мовою. Саме за синхронними багатокористувацькими іграми закріпилися назви ігрових жанрів, які об'єднані назвою MMOG (Massive Multiplayer Online Games), з яких особливу популярність мають MMORPG – масові багатокористувацькі онлайнові рольові ігри. Знаходження «на лінії» (online) зумовлює синхронність одночасних зв'язків тисяч ігрових клієнтів.

Асинхронні багатокористувацькі відеоігри є менш популярним об'єктом дослідження і окремої назви, щоб підкреслювала ідею асинхронності на рівні жанру, немає. Однією з головних причин цього є те, що асинхронність взаємодій між гравцями, як зазначає Я. Богост, в багатьох випадках є другорядною характеристикою[1]. Наприклад, класичним прикладом асинхронної багатокористувацької гри є «дошка лідерів», яка часто представляє собою перелік з кількістю очок, які набрав той чи інший гравець, та його псевдоніма. Для такої гри нам не потрібний Інтернет (результати можуть зберігатися на пристрої), усі гравці беруть участь у процесі послідовно. В епоху залів аркадних автоматів такий спосіб змагання продемонстрував свою ефективність, про що наголошує Я. Богост на прикладі ігрового автомату Asteroids (1979). Та варто зазначити, що знання про результати інших гравців, отримані в процесі асинхронної гри, виступають лише як психологічна мотивація і не впливають на ігровий процес.

Розвиток відеоігор дозволяв робити все більш складні взаємодії, в тому числі і в застосуванні прийомів асинхронної багатокористувацької гри. Наприклад, цікавим прикладом подібної відеогри є оригінальний Monster Hunter для PlayStation 2, в якому можна було взаємодіяти з ігровими локаціями, які належать іншому гравцю, за умови, якщо ви користуєтеся однією картою пам'яті, котра містить збережені ігрові дані. Тим самим гра створювала ілюзію живого світу. Але й тут подібна комунікація між світами не є обов'язковою для ігрового процесу і представляється неважливою з точки зору ігрового повідомлення. Проте за останніх десять років з'явилася низка проєктів, для яких ігровий процес вибудовано навколо ідеї асинхронної взаємодії великої кількості гравців.

Moirai – гра від першої особи, де гравцеві відводиться роль фермера, який шукає зниклу дівчину. На своєму шляху він зустрічає іншого фермера, усього в крові. У гравця є має можливість поставити питання та/або вбити його. Після цього він знаходить дівчину, яка благає вбити її. Яким би не був вибір гравця, на нього все одно потрапляє кров дівчини. Повертаючись з шахти, де була дівчина, гравець зустрічає іншого фермера. Фермер здивований зовнішнім виглядом нашого героя та має низку питань до нього. На відміну від більшості ігор, де відповідь зазвичай представлена у вигляді переліку готових варіантів, тут ми даємо відповідь, набираючи текст на клавіатурі. Після цього гра закінчується. Ми розуміємо, що в цьому місці гра зациклюється, і тим скривавленим фермером, якого зустріне наступний гравець, буде саме наш герой. Результат цих отриманих відповідей – чи

вб'є його новий гравець, який опинився в аналогічній ситуації – можна отримати за допомогою електронної пошти, на яку потрібно зареєструватися перед початком гри.

Назва гри взята з давньогрецької міфології – мова йде про мойр, богинь долі. Через асинхронну гру один гравець стає своєрідним знаряддям долі, вирішуючи, що стане з іншим після оцінки його відповіді. Оскільки контент відповідей пишеться самими гравцями, текст, який може отримати гравець, може містити будь-який контент. За словами автора гри, більше половини відповідей мали заборонену лексику (посилання). З одного боку, як часто трапляється зі спілкуванням у мережі, великий відсоток інформації представляв спам, з іншого – чимало гравців все ж дотримується правил. Ба більше, дехто з гравців почав розширювати ігровий наратив, додаючи нові факти, які не містилися в грі. Проте свобода комунікації створює чимало хаосу на рівні контенту, який генерують гравці – матеріали доводиться модерувати, а хакерські атаки на бази даних вимушують розробників працювати над безпекою інформації.

Важливою проблемою, яку піднімають сучасні розробники відеоігор, що створюють багатокористувацькі асинхронні ігри, в яких асинхронність відіграє домінуюче значення – проблема взаємозв'язку. Хоча гравець у процесі гри опиняється сам на сам з ігровим світом, він бачить результати діяльності інших гравців. Цікавим прикладом активістської реалізації ідеї асинхронності є гра британських інді-розробників Awkward Silence Games під назвою «A Community Garden Outside Of Kyiv», тобто «Громадський парк за межами Києва». Кожному гравцеві дається одне насіння соняшника, яке можна посадити у віртуальному парку. Також є можливість поливати до шести різних соняшників, що були посаджені іншими гравцями. У програмі реалізована зміна циклів дня та ночі, що синхронізована з київським часом. За допомогою символічного акту вирощування соняшників, що є одним з символів, з якими асоціюється Україна, гравці метафорично відроджують і саму Україну. Відродження проходить не тільки на символічному рівні. Ця відеогра є реакцією розробників на війну в Україні, які не обмежуються символічним актом – на сторінці гри автори пропонують перейти за посиланням на сайти благодійних організацій, що здійснюють гуманітарну допомогу.

Різноманіття ігрових механік, що використовують асинхронний багатокористувацький ігровий процес, демонструє потенціал даної технології для створення нестандартних способів непрямої комунікації у віртуальному світі. У таких відеоіграх Інший ніби відсутній, проте без нього така гра не може бути повноцінною – це створює цікавий парадокс, який вартий окремих досліджень.

Література

1. Alexandra H. Moirai Is An Adventure Game With A Killer Twist [Electronic resource] / Heather Alexandra // <https://kotaku.com/moirai-is-an-adventure-game-with-a-killer-twist-1795897859>. – Mode of access: <https://kotaku.com/moirai-is-an-adventure-game-with-a-killer-twist-1795897859> (date of access: 30.05.2022). – Title from screen.
2. Bogost I. Asynchronous Multiplay. Futures for Casual Multiplayer Experience [Electronic resource] / Ian Bogost // [bogost.com](http://bogost.com/downloads/I.%20Bogost%20-%20Asynchronous%20Multiplay.pdf). – Mode of access: <http://bogost.com/downloads/I.%20Bogost%20-%20Asynchronous%20Multiplay.pdf> (date of access: 30.05.2022). – Title from screen.
3. Carvalhais M. Asynchronous Interactions Between Players and Game World / Miguel Carvalhais, Abel Neto, Pedro Cardoso // *Advances in Design and Digital Communication : Proceedings of the 4th International Conference on Design and Digital Communication, Barcelos, 5–7 November 2020* – Cham, 2021. – P. 148–156.

УДК 339.138

*Охріменко Ганна Валеріївна,
завідувачка кафедри інформаційно-документних комунікацій
Національного університету «Острозька академія»,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Острозь, Україна*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОКОНТЕНТУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНТЕРНЕТ-БРЕНДИНГУ

XXI століття можна з певністю назвати століттям Інтернет-брендингу. У той час, коли багато компаній скоротили витрати на маркетинг, привабливість Інтернет-брендингу, як засобу глобальної комунікації, стала зростати ще швидше [1, с. 2]. Інтернет платформи перейшли з етапу «засобу для спілкування» до «засобу просування товарів, послуг та думок», а потім і «засобу транслявання позицій людей і брендів» за лічені роки. До того ж це далеко не кінцевий етап їх розвитку. Нові технології та ринкові тренди, що постійно розвиваються, змінюють модель ринкового впливу на клієнтоцентричну, передаючи владу компаній користувачам [3, с. 356].

Через перенасичення ринку максимально різноманітними компаніями, сьогодні перед брендами постало дуже важливе та складне завдання – не просто виділитися в очах аудиторії чи провести яскраву комунікативну кампанію і як наслідок продати продукт чи послугу – їм необхідно показати свій бренд через його ціннісні орієнтири. Транслюючи свою позицію щодо того чи того питання, бренд має змогу розвиватися та здобувати прихильність користувачів в реаліях сучасного світу.

Запорукою успіху бренду є також постійна комунікація з цільовою аудиторією. Адже вона дозволяє швидко реагувати на будь-які негативні складові, отримувати feedback та таким чином коригувати напрямок розвитку бренду [2, с. 41]. Соціальні мережі є чудовими платформами для цього.

Оскільки соціальні платформи в своїй більшості базуються на поширенні візуального контенту, фото стали справжнім інструментом комунікації брендів та аудиторії. Для того, щоб зрозуміти наскільки розвиненим є процес використання фотоконтенту як елементу власне комунікативної політики було проведене дослідження сторінок українських та закордонних компаній.

У зв'язку з тим, що для проведення якісного аналізу фотоконтенту як елементу комунікативної політики, варто спершу проаналізувати стан комунікативної політики загалом, а вже опісля, фотоконтенту зокрема. Кінцевим етапом є проведення складеної інтегральної оцінки, що дозволить об'єднати результати попередніх аналізів та показати повну картину.

Для аналізу було обрано п'ять українських компаній за методом рандомізації: «METRO», «ROSHEN», «Молокія», «Нова Пошта», «ТОМ» та п'ять закордонних: «DHL», «Amazon», «Nike», «Apple», «MasterCard».

Аналіз за окремими складовими комунікативної політики (Таблиця 1.) полягає в детальному аналізі складових комунікативної політики, які оцінювалися за шкалою «0-1».

Таблиця 1

Аналіз контенту за окремими складовими комунікативної політики

№ з/д	Назва компанії	Інтерактивність	Інформативність	Охоплення	Трансляція цінностей	Пряма комунікація	Візуалізм	Загальний бал
1	ROSHEN	0,5	0	1	0	1	0,5	3
2	Нова Пошта	1	1	0,5	1	0,5	0,5	4,5
3	METRO	0	1	0,5	0,5	1	1	4
4	Молокія	1	1	0	1	1	1	5
5	TOM	1	1	0,5	0,5	1	1	5
	Загальні бали за кожною категорією - Україна	3,5	4	2,5	3	4,5	4	-
6	DHL	0	0,5	0,5	1	0	1	3
7	Apple	1	0,5	0	1	0	1	3,5
8	Master Card	0,5	1	0,5	1	0	1	4
9	Nike	0	1	0	1	0	1	3
10	Amazon	0	0,5	0	0,5	1	0,5	1,5
	Загальні бали за кожною категорією - Світ	1,5	3,5	1	4,5	1	4,5	-
	Сумарний бал за всіма категоріями	5	7,5	3,5	7,5	5,5	8,5	-

Варто зазначити, що кожна складова мала свої виміри. «Інтерактивність», «Інформативність», «Трансляція цінностей» та «Пряма комунікація»: 0 – відсутній або не представлений, 0,5 – присутній, але недостатній, 1 – присутній в повній мірі. «Охоплення»: 0 – ER від 0% до 0,9%; 0,5 – від 1% до 2,9%, і відповідно 1 – 3+%. «Візуалізм»: 0 – застарілий візуальний контент, не відповідність брендингу компанії, відсутність чіткого поділу контенту (інформативний, інтерактивний, розважальний тощо) та/або відсутність трансляції позицій бренду; 0,5 – розробка стрічки не в єдиному стилі, використання стокових фото, замість спеціально зроблених під стилістику бренду, присутня, але погана візуалізація позицій та ідей бренду, несистемність постів, не гармонійне поширення різного виду контенту; 1 – гармонійний візуал, чітко проілюстровані позиції бренду, використання власних брендovаних фото, гармонійно вибудована стрічка. Найвищий можливий бал, який міг отримати бренд – 5 балів, найнижчий, відповідно – 0.

Аналіз дозволив нам побачити, що велика частина брендів звертає увагу на візуальну складову комунікативної політики. Найбільше балів набрали категорії «Пряма комунікація», «Трансляція цінностей» та «Візуал». Варто зазначити, що охоплення сторінок є дещо низьким, єдина компанія що отримала 1 бал є український бренд «Roshen». Окрім того, цікавою є категорія «Інтерактивність», яка демонструє дві полярні тенденції – українські бренди схильні до проведення конкурсів та інтерактивів, які вони використовують як інструмент залучення аудиторії, закордонні ж компанії навпаки не проводять їх, або ж роблять це дуже рідко. Також, дещо вражаючими є результати групи «Пряма комунікація», які показали, що українські бренди набагато більше уваги приділяють комунікації зі своєю аудиторією на власних сторінках, ніж закордонні, набравши 4,5 та 1 бал відповідно.

Для того, щоб детальніше розглянути досліджувані бренди було проведено ще один комплексний контент-аналіз, але вивчити лише візуальну складову. Для проведення аналізу було обрано наступні категорії: «Дотримання одного стилю», «Актуальність візуалу», «Гармонійність стрічки», «Елементи брендингу», «Трансляція позиції», «Джерело контенту» (Таблиця 2).

Таблиця 2

Аналіз фотоконтенту за окремими складовими

№ з/д	Назва компанії	Дотримання одного стилю	Актуальність візуалу	Гармонійність стрічки	Елементи брендингу	Трансляційна позиція	Джерело контенту	Загальний бал
1	ROSHEN	0,5	0	0,	0,5	0	0,5	1,5
2	Нова Пошта	1	0,5	0,5	1	1	1	5
3	METRO	1	1	1	1	0	1	5
4	Молокія	1	1	1	1	1	1	6
5	TOM	1	1	1	1	0	1	5
	Загальні бали за кожною категорією - Україна	4,5	3,5	3,5	3,5	2	4,5	-
6	DHL	1	0,5	0,5	0,5	1	0,5	3
7	Apple	1	1	1	0	1	0,5	4,5
8	Master Card	1	1	1	1	1	1	6
9	Nike	1	1	1	1	1	1	6
10	Amazon	0,5	0,5	0,5	0,5	1	0,5	3,5
	Загальні бали за кожною категорією - Світ	4,5	4	4	3	5	3,5	-
	Сумарний бал за всіма категоріями	9	7,5	7,5	6,5	7	8	-

Як можна побачити з Таблиці 2, компанії набрали доволі високі бали, що позує те, що компанії насправді піклуються про забезпечення своєї аудиторії якісним та ефективним фотоконтентом. Проаналізувавши бали сумарно отримані бали за кожною з категорій можна з певністю сказати, що компанії найбільшу увагу приділяють дотриманню одного стилю та забезпеченні ексклюзивним контентом, а найменше – залученню елементів брендингу.

Для визначення ролі фотоконтенту в процесі творення комунікативної стратегії/політики було використано метод складеної інтегральної оцінки, що показав у відсотковому співвідношенні наскільки звертають увагу на візуал бренди (Таблиця 3). Для опису результатів інтегральної оцінки використовувалися наступні чек-поінти: 1) «а» – $\leq 40\%$ (комунікативна політика і фотоконтент слабо розвинені та потребують серйозних доопрацювань); 2) «b» – від 41% до 60% включно (потребує значних доопрацювань); 3) «с» від 61 до 80% (комунікативна політика та фотоконтент працюють доволі ефективно, але пропри все потребують доопрацювань); 4) «d» $> 81\%$ (комунікативні інструменти працюють ефективно та якісно допомагаючи у просуванні бренду).

Таблиця 3

Інтегральна оцінка використання фотоконтенту в комунікативній політиці українських та закордонних компаній

№ з/п	Назва компанії	Інтегральна оцінка комунікативної політики	Інтегральна оцінка фотоконтенту	Фінальна оцінка
1	ROSHEN	50%	25%	38%
2	Нова Пошта	76,6%	83,3%	79,95%
3	METRO	66,6%	83,3%	74,95%
4	Молокія	83,3%	100%	91,65%
5	TOM	83,3%	83,3%	83,3%
6	DHL	50%	50%	50%
7	Apple	58,3%	75%	66,65%
8	Master Card	66,6%	100%	83,3%
9	Nike	50%	100%	75%
10	Amazon	25%	58,3%	42%

За висновками інтегрального аналізу можна зрозуміти, що переважна більшість компаній, отримавши позначки «с» та «d», активно та ефективно використовують фотоконтент у своїх комунікаційних стратегіях. Вони, окрім просто гарної картинки, розповідають історії брендів, ідеї за якими вони стоять та те що їх надихає. Проте, варто відзначити, що проаналізовані українські бренди в своїй більшості розповідають про свої здобутки/ідеї/цінності напряду про них говорячи, в той час як закордонні компанії намагаються розказати про людей, що використовують їхні послуги чи їхні історії, або використовують інші техніки, що допомагають віддзеркалити цінності, напряду не вказуючи на них. Друга стратегія є ефективнішою, адже допомагає нативно просувати бренд, без відчуття того, що компанія хизується тим що робить чи тими кого підтримує.

Література

1. Безрукова, Н. В. Брендинг в мережі інтернет як засіб глобальної маркетингової комунікації [Електронний ресурс] / Н. В. Безрукова // Ефективна економіка. – 2014. – №12. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3625>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.05.2022].
2. Седюк І. Роль бренду в сучасній ринковій економіці [Електронний ресурс] / Ірина Седюк // Матеріали VI конференції молодих вчених та студентів «Маркетингові технології підприємств в сучасному науково-технічному середовищі» (м. Тернопіль, 2016). – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/uKdAqm3>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.05.2022].
3. Ibeh, K. E-branding strategies of internet companies: Some preliminary insights from the UK / K. Ibeh // Journal of Brand Management volume. – №12. – P. 355-373.

УДК 316.774 (072.3)

Палеха Юрій Іванович,
*професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності
та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
кандидат історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

Кучер Вероніка Вікторівна,
*студентка Національного транспортного університету,
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОМУНІКАЦІЙНІ НАВИЧКИ

Комунікація є невід'ємною частиною людського життя й займає основне місце в будь-яких суспільних відносинах. Розвиток технологій, звичайно, має величезний вплив на комунікаційні навички. Через появу всесвітньої мережі «Інтернет», розвиток різноманітних інформаційних й медіа-технологій, можливості створення контактів й комунікації з іншими людьми неймовірно збільшилися. В сучасному світі люди можуть розмовляти один з одним не важливо від відстані між ними, майже не витрачаючи зайвого часу на передачу інформації.

Все це звісно є позитивними наслідками технологій на соціальні комунікації, але *мета цього дослідження* – визначення негативних впливів на комунікаційні навички нового покоління й людства загалом.

Основний виклад матеріалу. Швидкий розвиток медіа й інформаційних технологій та доступність їх для звичайного громадянина призводить до того, що майже 92% відсотки людей світу користуються мобільним телефоном й майже 84% населення світу в свою чергу є власниками смартфонів [1].

Гаджети в сучасному світі перетворилися на необхідність, як для дорослої людини, так і для дитини. Їх використання неодмінно збільшується в навчальному просторі. Ще до початку карантину понад 80% дітей у віці від 14 до 18 років мали смартфон. А середнім віком для отримання телефону для дитини було 12 -- 13 років [2].

З обмеженням у реальному світі соціальних контактів, як показують дослідження, обсяги використання цифрових технологій в учасників, які використовували їх «весь свій час», зросло до 15%. Й подібне підвищення у використанні визначається як фактор ризику розвитку негативних психологічних станів [3].

Звісно впровадження новітніх технологій не є єдиною причиною погіршення стану людини за умов надзвичайних ситуацій. Але не треба сперечатися, що вони впливають й на інші показники. Так, через можливість онлайн шопінгу чи вирішення через інтернет інших завдань для задоволення своїх потреб, фізична активність людини зменшується. На погіршення фізичного стану також може впливати можливість комунікацій з особами, що знаходяться в інших часових зонах. Так, багато людей змінюють навіть свій внутрішній розклад, задля нічного онлайн контакту зі своїми іноземними знайомими.

Але, хоча цифрові технології й використовуються найчастіше для комунікації, деякі дослідники відзначають, що постійні користувачі Інтернету, здаються більш відчуженими від звичайних соціальних контактів й більш відчують почуття самотності [4]. Зазначене можна вважати результатом того, що за онлайн-спілкування бракує невербальних сигналів, як то вираз обличчя, контакт очей, тон голосу, поза чи дотримання міжособового простору, які присутні в спілкуванні віч-на-віч й дають можливість людині відчувати себе менш обтяженою в онлайн-контексті під час взаємодії з іншими. Через надмірне використання текстової комунікації це може призвести до втрати комунікаційних навичок, як то утримання зорового контакту, уміння чітко, впевнено й коротко говорити в голос. Збільшується нервовість, зменшується придоба до розмови не лише віч-на-віч, а й по телефону.

Крім того, як зазначає Мелісса Ортега, психолог з Нью-Йоркського інституту дитячого розуму, діти нового покоління «не знають, як віч-на-віч вирішувати конфлікт, виходити з незручних пауз, терпіти дискомфорт – це не те, до чого вони можуть звикнути, якщо батьки не зроблять навчання цьому пріоритетом» [5]. Відсутність реального спілкування для підростаючого покоління, невміння читати емоції співрозмовника ускладнює створення ефективного процесу комунікації й налагодження взаєморозуміння.

Нерідко використання інформаційних технологій призводить й до збільшення неувважності користувачів, бажання бути постійно на зв'язку, що веде до певної міри подвійного виконання завдань, змушує мозок відриватися від суспільного, обмежує ресурси, сповільнюючи час реакції [6].

Хоча зазначені проблеми погіршують комунікаційні навички, через відсутність прямого соціального контакту, деякі люди самотійно входять в стан ізоляції. Й звісно новітні цифрові технології полегшують їх здатність до приведення в реальність цього бажання.

Короточасні періоди самоізоляції насправді можуть бути досить корисними й можуть допомогти людині подолати хворобу, виснаження чи стрес. Разом з тим є люди, що не виходять з природних періодів ізоляції, навпаки, можуть десятиліттями відсторонюватися від соціуму. Подібна поведінка є екстремальною й походить з Японії, де вперше була помічена і стала досить поширеною; вона має собі назву «хікікоморі», що в перекладі означає гостра соціальна самоізоляція людини від зовнішнього світу; в країні з'явилися навіть спеціальні інтернет-кафе з маленькими «барлогами», в яких за невелику суму можна

безвилазно місяцями сидіти за комп'ютером, якимось харчуватись, й, уникаючи при цьому будь-яких контактів з дійсністю, вести такий спосіб життя. Майже 1.2% населення Японії страждає цією хворобою, окремі її випадки можна побачити й в інших неазіатських країнах [7].

Комп'ютерна залежність розвивається швидше, ніж алкоголізм. Директор центру інтернет-залежності (University of Pittsburgh-Bradford) доктор Кімберлі Янг вважає, що кожен, у кого є доступ до модему і виходу в Інтернет, може стати інтернет-залежним. З загального числа опитуваних вченою респондентів (400 осіб) більш всього використовують: чати (37%), телеконференції (15%), е-пошту (13%), WWW (7%), інформаційні протоколи (2%).

Прояви й вияви неадекватної поведінки можуть змінюватися, залежно від рівня інтернет-залежності у людини, але загалом, такі особи в більшості відповідають таким критеріям як: а) виражена соціальна ізоляція; б) тривала, не менше 6 місяців, безперервна ізоляція; в) значне функціональне порушення чи дистрес, пов'язаний із соціальною ізоляцією [8].

Можливості, що надають новітні цифрові комунікаційні технології лише сприяють підтриманню цієї поведінки у людини, але й поступово погіршують її психічний, фізичний стан та навички, що здобуваються й використовуються в процесі спілкування.

Загалом цифрові технології можуть створювати ряд негативних наслідків для комунікаційних вмінь нового покоління: від погіршення розуміння емоцій, невербальних сигналів й знаходження спільної мови зі співрозмовниками, зменшення загальних навичок введення розмови, збільшення нервозності перед нею та неувважності щодо навколишнього середовища та осіб, до самоізоляції на перевищений період часу.

Усе це є шкідливими впливами на людей сьогодення. Але стикаючись з ними, не можна забувати й про величезні плюси, що людство отримує завдяки можливості віддалено й миттєво спілкуватися онлайн. Все таки, в сучасному хаотичному й важкому світі, потенція зателефонувати й поспілкуватися з рідними, колегами чи друзями є однією з найважливіших в світі.

Література

1. NUMBER OF MOBILE PHONE & SMARTPHONE USERS/
<https://www.bankmycell.com/blog/how-many-phones-are-in-the-world> (2022).
2. Blog/When Should Children Get Cell Phones?.../Сьюзен Дж. Вуд/
<https://www.all4kids.org/news/blog/when-should-children-get-cell-phones-2/>
(05/10/2022).
3. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7996377/> Effects of home confinement on mental health and lifestyle behaviours during the COVID-19 outbreak: Insights from the ECLB-COVID19 multicentre study. Biol. Sport. / Ammar A., Trabelsi K., Brach M., Chtourou H., Boukhris O., Masmoudi L., Bouaziz B., Bentlage E., How D., Ahmed M. / 2021;38:9. doi: 10.5114/biol sport.2020.96857.
4. Mobile Technology: Its Effect on Face-to-Face Communication and Interpersonal Interaction/Лукас Ленгачер/
<https://www.kon.org/urc/v14/lengacher.html> (2022).
5. When Children Text All Day, What Happens To Their Social Skills?/ Кеті Біндлі/
https://www.huffpost.com/entry/children-texting-technology-social-skills_n_1137570 (9 грудня 2011 р./ Оновлено - 10 грудня 2011 р.).
6. Blog/HOW TECHNOLOGY AFFECTS YOUR SOCIAL SKILLS/Liberty Classical Academy/
<https://libertyclassicalacademy.org/technology-affects-social-skills/> (2022)

7. Hikikomori: experience in Japan and international relevance/Такахіро А. Като, Сігенобу Канба та Алан Р. Тео/ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5775123/> (19 січня 2018 р.).

8. Defining pathological social withdrawal: proposed diagnostic criteria for hikikomori/Такахіро А. Като, Сігенобу Канба, Алан Р. Тео/<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/wps.20705> (10 січня 2020 р.).

УДК 316.776.23

Парфенюк Ігор Миколайович,
декан факультету PR, журналістики та кібербезпеки
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
м. Київ, Україна

ФЕЙКИ В СОЦМЕРЕЖАХ: ВПЛИВ І ПРОТИДІЯ

З початком повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну, соціальні мережі почали ще активніше використовуватися як плацдарм для інформаційно-психологічного впливу на свої, ворожі та інші групи громадськості. Як наслідок, з'явилося ще більше неправдивої, сфабрикованої, маніпулятивної інформації, яку в ЗМІ та й в побутовому житті називають «фейками».

Серед науковців, які досліджували навмисне поширення недостовірної, маніпулятивної інформації з метою впливу на суспільну свідомість варто назвати: Г. Почепцова, Л. Макаренко, І. Мудру, М. Прокопенко та багатьох інших. Не зважаючи на те, що ця тематика активно вивчається багатьма вченими, є ряд аспектів, які потребують додаткового розгляду і наукового осмислення.

Мета цієї роботи – розглянути особливості впливу фейків на суспільну свідомість і способи протидії такій інформації.

Завдання: 1) розкрити сутність та види фейків у соціальних мережах; 2) встановити особливості поширення фейків у соцмережах; 3) розглянути основні способи протидії.

Фейк – це спеціально створена новина, подія чи журналістський матеріал, який містить неправдиву або перекохану інформацію, що дискримінує певну людину чи групу осіб в очах аудиторії [1, 185].

Фейки шкідливі для суспільства, провокують паніку, спрямовують на пошук хибних недругів, підбурюють до заворушень, дестабілізують ситуацію тощо. Варто зазначити, що створення фейків – це цілком певна та осмислена дія. Тобто творець цієї інформації добре розуміє для чого він її поширює і якого результату треба очікувати, чого не скажеш про звичайних користувачів тих чи інших соціальних мереж, які побачили інформацію, повірили їй і поширили далі.

Фейки поширюються від творців до користувачів через цілу систему сайтів, ЗМІ та соціальних мереж.

Поширення фейкових новин є одним з чинників формування політичної культури, яку називають постправдою, де дискурс в основному формується через звернення до емоцій і особистих переконань користувачів, постійне повторення однотипної аргументації та ігнорування об'єктивних фактів, які суперечать заданій концепції.

За методом поширення розрізняють: масмедійні фейки (які створюють спеціально для ЗМІ і через них поширюються) і мережеві чутки (коли поширюють певну вигадану інформацію через соціальні мережі). За формою можна виокремити: фотофейк, відеофейк і фейковий журналістський матеріал [1, 185].

О. Саприкін у статті «Фейк як інструмент інформаційної війни проти України» наводить ще таку класифікацію: фейки випадкові (є результатом редакційного поспіху, некомпетентності, зловживання автоматичними перекладачами, недосконалістю засобів автоматичної перевірки орфографії); фейки, створені для ведення інформаційної війни; фейки, створені в комерційних цілях; фейки, створені задля збільшення трафіку; фейки, зроблені з незрозумілою метою.

У соціальних мережах ми можемо бачити велику кількість повідомлень, які створюють і поширюють або пересилають користувачі, серед них, різні публікації зі ЗМІ, контент створений відомими людьми і блогерами, а також пересічними громадянами. І якщо раніше ми отримували в стрічці новин інформацію переважно від тих користувачів, яких додали в друзі або з реклами, то зараз з появою нових соціальних мереж (наприклад, TikTok), ми отримуємо інформацію згідно алгоритмів, які часто формуються на основі наших зацікавлень, поведінки і реакцій в Інтернеті. Це значно розширює поле для поширення фейкових новин, адже контент на тематику, яка цікавить користувача, може готуватись суб'єктами інформаційної агресії, і вона, згідно з роботою алгоритмів, безперешкодно потрапить в рекомендації.

Для того, щоб протидіяти фейкам, потрібно знати способи перевірки та спростування недостовірної інформації. Коли користувач зрозумів, що певне повідомлення – фейк, воно не становить уже жодної небезпеки, оскільки не сприймається як інформація, яка варта уваги.

Серед способів, що допоможуть розрізнити фейкову інформацію можна виокремити:

- 1) новина має бути нейтральною (емоційні повідомлення, які провокують, шокують, виводять з рівноваги в першу чергу мають викликати сумніви щодо достовірності);
- 2) факти мають поширюватися через прозорі канали з відомим джерелом поширення інформації (запевнення, що інформація отримана від достовірного джерела, яке не може бути розкрите – теж привід замислитися над правдивістю такого повідомлення);
- 3) поширення інформації акаунтами та сторінками без «історії» або так званими «ботами»;
- 4) фотофейки можна визначити зробивши запит в пошуковій системі на подібні зображення інших розмірів;
- 5) використовувати достовірні, перевірені, офіційні канали для перевірки невідомих фактів (подивитися як висвітлюють цю тему офіційні, варті довіри джерела).

Отже, фейки здійснюють потужний вплив на сучасне суспільство, оскільки впливають здебільшого на емоції людей. Логічне осмислення та уміння перевіряти інформацію дозволяє нейтралізувати деструктивний вплив недостовірних фактів, які поширюються через соціальні мережі. Медіаграмотність та знання способів розпізнавання фейків – найкращий спосіб протидії їх негативному впливу.

Література

1. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. Вип. 15. С. 184-188.
2. Саприкін О. А. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 87-94.

УДК 004.42:378.2

Ростока Марина Львівна,
старша наукова співробітниця відділу наукового
інформаційно-аналітичного супроводу освіти
Державної науково-педагогічної бібліотеки
України імені В. О. Сухомлинського НАПН України,
кандидатка педагогічних наук,
докторантка Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна

АДАПТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ЕКОСЕРЕДОВИЩІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ

Трансформаційні зміни, активізація процесів цифровізації в суспільстві та форс-мажорні обставини, спричинені карантинном COVID-19 та воєнним станом в Україні, обумовили здійснення підготовки наукових кадрів засобами дистанту.

Збереження цілісної дослідницької системи та забезпечення адаптивних комунікацій щодо самоорганізації та саморозвитку здобувачів наукової освіти (магістрантів, аспірантів, докторантів та ін.) нині є актуальною проблемою, оскільки зазначений вище форс-мажор, так чи інакше, вповільнює дійсний перебіг науково-освітнього процесу навіть у дистанційному режимі. На нашу думку, одним із рішень адекватного реагування на виклики швидкоплинної небезпечної навіть для людського життя сучасності, створення сприятливих умов для ефективного протікання науково-освітнього процесу в закладах вищої освіти (далі – ЗВО), а також і в науково-дослідних інституціях (далі – НДІ) є формування інноваційно-наукового Екосередовища [3] інформаційно-аналітичної системи (далі – ІАС) з підготовки наукових кадрів у ЗВО/НДІ.

Виходячи з певних тенденцій в освіті, власного ретроспективного досвіду та результатів наукової діяльності, з урахуванням аналітичних даних щодо вивчення першоджерел у контексті раціонального моделювання інноваційно-наукового Екосередовища ІАС, необхідно зміцнити певні суперечності між: потребами суспільства у кадрах вищої кваліфікації, здатних швидко адаптуватися до нових вимог сьогодення, й відповідністю вітчизняної системи наукової освіти якості підготовки наукових кадрів у ЗВО/НДІ на засадах інтеграції інноваційних методологій трансдисциплінарного, компетентнісного, синергетичного, системного підходів [3]. Звичайно, що в умовах віртуальних комунікацій всі об'єкти інформаційно-аналітичної взаємодії, в Екосередовищі ІАС, не залежно від їх походження, прямо чи опосередковано взаємопов'язані між собою [6, с. 128]. У цьому контексті важливим чинником організації таких комунікацій є раціонально підібраний інструментарій, що адаптований до науково-освітнього процесу ЗВО/НДІ.

Зазначимо, що результати контент-аналізу існуючої інструментальної бази, у т. ч. й певних різновидів програмного забезпечення дають змогу стверджувати, що нині оптимальним рішенням задля здійснення віртуальних командних комунікацій існує певна низка адаптивних інструментів, де які із них представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Адаптивний інструментарій комунікаційної підтримки Екосередовища ІАС підготовки наукових кадрів у режимі дистанту

№	Назва інструментів	Стислий опис призначення інструментів	Основні види інструментарію
1	2	3	4
	Team Collaboration Software [7]	Програмне забезпечення, що уможливорює забезпечення спільної роботи наукових команд шляхом приватного спілкування між окремими дослідниками, певними дослідницькими групами або навіть загалом у ЗВО/НДІ (включає обмін повідомленнями, відео чат і спільний доступ до файлів).	Collaborative Whiteboard Software (Miro, Lucidspark, InVision, Webex (formerly Webex Teams), MURAL, Creately); Employee Intranet Software (Microsoft SharePoint, Workplace by Facebook, Yammer, HCL Connections, Jive, SAP Jam Collaboration); Screen Sharing Software (Zoom, Cisco Webex Meetings, GoToMeeting, Google Hangouts Meet, BlueJeans Meetings, join.me); Virtual Workspaces Software (Walkabout Workplace, Sococo, Teemyco, WorkInSync, Wurkr, Spatial Chat).
	Project Management Software [5]	Програмне забезпечення задля використання в багатьох галузях з метою планування проєктів, у т. ч. й у векторі наукових досліджень, а також для розподілу ресурсів. Уможливорює відстеження всіх етапів проєкту, координації завдань, управління цілями команд та проєктів, управління навантаженнями, моніторингу продуктивності та розподілу ресурсів у віртуальному цифровому науково-освітньому середовищі.	Asana Smartsheet, monday.com, ClickUp, Airtable, Wrike, Basecamp, Trello, Teamwork, BigTime.
	Video Conferencing Software [8]	Програмне забезпечення, що уможливорює забезпечення онлайн-спілкування для аудіо-нарад, відеонарад та семінарів із вбудованими функціями, такими як чат, спільний доступ до екрану та запис.	Zoom, Skype, Microsoft Teams, Cisco Webex Meetings, GoToMeeting, BlueJeans Meetings, Google Hangouts Meet, Jabber, join.me, Dialpad UberConference.
	Idea Management Software (Innovation Management Software) [1]	Програмне забезпечення для управління інноваціями, що дає змогу для структурування процесів збору інформації про продукти, організації та управління ідеями для їх вдосконалення або розвитку. Уможливорює керування ідеями.	Brightidea, Coda, Ideanote, Planview Spigit, IdeaScale, Qmarkets, Sideways 6, Wazoku, Rever, COMPASS.
	Meeting	Програмне забезпечення, що	Fellow, Hirebook, Coda,

	Management Software [4]	забезпечує планування та керування зустрічами наукових віртуальних команд. Уможливорює керування науковими нарадами. Надає такі інструменти, як створення порядку денного, записувачі протоколів і засоби відстеження консенсусу, які сприяють продуктивним зустрічам. Деякі параметри також пропонують обмежені можливості керування завданнями.	Docket, Boardable Board Management Software, Range, Soapbox, Parabol, adam.ai, Peoplebox.
	Intranet	Система для внутрішніх корпоративних комунікацій в закритому просторі, що ґрунтується на технологіях і стандартах Інтернету, створена ЗВО/НДІ, функціонує у вигляді web-сайту.	
	Extranet	Система як результат модифікації Intranet через розширення доступу до внутрішнього комунікативного середовища ЗВО/НДІ та залучення до неї постачальників, партнерів та ін. стейкхолдерів.	
	Internal Communications Software (Sometimes Called Business Messaging Software) [2]	Єдина платформа для внутрішніх комунікацій (для ділових повідомлень) уможливорює обмін миттєвими повідомленнями, які дають змогу здійснювати прямий і груповий обмін інформацією в межах ЗВО/НДІ.	Business Instant Messaging Software (Slack, Microsoft Teams, Cisco Jabber, monday.com, Workplace by Facebook, Podium); Employee Communications Software (DSMN8, Smarp, Simpplr, Sociabble, Blink, Poppulo).

Отже, віддалена робота віртуальної команди дослідників в умовах інноваційного Екосередовища ІАС підготовки наукових кадрів виводить на перший план адаптивне забезпечення дистант-комунікацій з мінімальними витратами часу та подоланням бар'єрів почуття ізоляції, що найгірш загострюються в надзвичайних ситуаціях. Тобто в умовах соціально-психологічного дистанціювання, пов'язаного з пандемією COVID-19, воєнним станом та виниклим в їх наслідок іншим форс-мажором, онлайн-формат уможливорює, по-перше, необхідний ритм роботи у системі віртуальної підготовки наукових кадрів, по-друге, дає змогу оперативного вирішення всіх важливих науково-освітніх й дослідницьких питань індивідуального плану для кожного здобувача наукової освіти (магістранта, аспіранта, докторанта та ін.), по-третє забезпечує організаційно-діяльнісну й діагностичну складові ІАС підготовки наукових кадрів засобами адаптивного інструментарію.

Література

1. Idea Management Software. URL: <https://www.g2.com/categories/idea-management> (дата звернення 31.05.2022).
2. Internal Communications Software. URL: <https://www.g2.com/categories/internal-communications> (дата звернення 31.05.2022).
3. Kuzmenko, O., Rostoka, M., Dembitska, S. et al. (2022). Innovative and Scientific ECO Environment: Integration of Teaching Information and Communication Technologies and Physics. In: Auer, M.E., Hortsch, H., Michler, O., Köhler, T. (eds); WoS, Scopus, Springer, Cham. *Lecture Notes in Networks and Systems*, vol. 390 LNNS. pp. 29–36. In: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93907-6_4.

4. Meeting Management Software. URL: <https://www.g2.com/categories/meeting-management> (дата звернення 31.05.2022).
5. Project Management Software. URL: <https://www.wrike.com/project-management-guide/faq/what-are-project-management-tools/> (дата звернення 31.05.2022).
6. Ростока М. Л. (2022). Семантичний аналіз базових понять дослідження щодо побудови інформаційно-аналітичної системи підготовки наукових кадрів. *Системні технології*. Вип. 2 (139). С. 122–136.
7. Team Collaboration Software. URL: <https://www.g2.com/categories/team-collaboration> (дата звернення 30.05.2022)
8. Video Conferencing Software. URL: <https://www.techradar.com/best/best-video-conferencing-software> (дата звернення 31.05.2022).

УДК 001.103:005.336.2

Чуканова Світлана Олександрівна,
завідувачка сектору наукової бібліотеки
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
старша викладачка кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
кандидатка педагогічних наук,
м. Київ, Україна

ГРАМОТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ (DATA LITERACY) ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ З РОЗВИТКУ НАВИЧОК УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасному світі щохвилини збирається, обробляється, аналізується та розповсюджується величезний масив даних. Ці дані у подальшому можуть бути використані в контекстній рекламі, в бізнесі, в медицині, для державних та урядових порталів, для проведення досліджень. Таким чином, дані стають об'єктом певного аналізу. Грамотність використання даних (Data Literacy) всеохоплююче поняття, що, на думку дослідника Джордана Морроу, означає здатність читати, опрацьовувати, аналізувати та критично осмислювати дані, а також комунікувати дані [5, с. 36]. Якщо розглянути визначення Д. Морроу, то компоненти грамотності даних, можна деталізувати наступним чином: вміння читати дані – обізнаність у стандартах метаданих, притаманних конкретній галузі чи дисципліні, розуміння термінології та правил неймінгу, здатність використовувати необхідне програмне та апаратне забезпечення для прочитання файлів з даними; вміння опрацьовувати дані – здатність відтворити експеримент на основі наявних даних, вміння застосовувати інструменти Відкритої Науки з опрацювання даних, вміння анонімізувати, очищувати, компонувати дані; вміння аналізувати та критично осмислювати дані відображається в процесі написання статей, монографій, робіт тощо на основі наявних даних, це вміння нерозривно пов'язане з інтерпретацією даних, вміння комунікувати дані полягає у здатності застосовувати репозитарії для даних для довготривалого зберігання, вміння підготувати пакети даних для публікації у журналах даних (data journals), вміння поділитись своїми даними, підготувати їх відповідно до принципів FAIR.

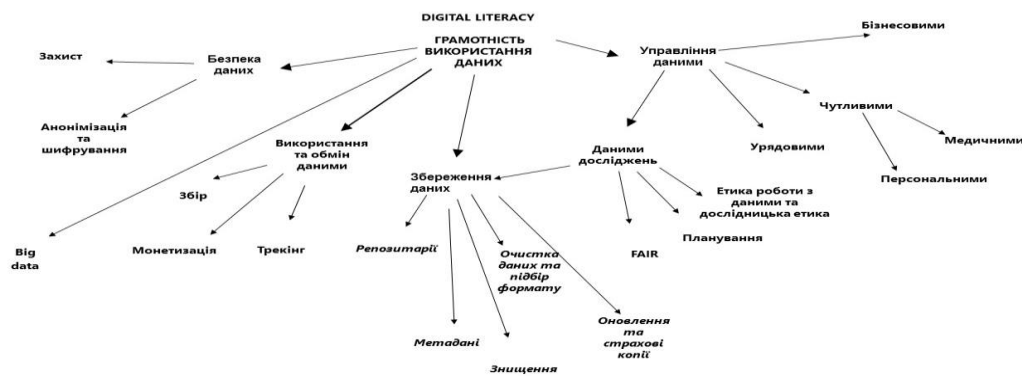

Схема 1. Компоненти грамотності використання даних

Важливість теми використання даних у контексті відкритої науки полягає у тому, що вона детально розкриває аспекти практики управління обсягами наукових даних, складання планів управління даними досліджень і сприяє відкритості даних для усіх стейкхолдерів, залучених так чи інакше до процесу дослідження: дослідників, учасників експериментів, фінансових установ тощо. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології цілком дозволяють здійснювати міжнародні дослідження разом з колегами з різних країн і навіть континентів, залишаючись при цьому у своїх країнах. Такий підхід оптимізує наукові дослідження, економить час на опрацювання даних, дозволяє зменшити витрати на обладнання, запобігає непотрібному дублюванню даних, сприяє ефективному використанню часу на проведення експериментів та дослідів, дає можливість розподілити ролі у дослідженні та згуртувати усі необхідні матеріали на спільній платформі (сховищі), до якої всі члени дослідницької команди мають доступ. За таких умов не обійтись без встановлення чітких правил відповідно до принципів FAIR: неймінгу, ієрархії папок файлів, контрольованої лексики (спільної термінології), загальноприйнятих стандартів метаданих (Схема 1).

Принципи FAIR полягають у забезпеченні своєчасного та стійкого обміну науковими даними таким чином, щоб їх можна було знайти, отримати до них доступ, зробити їх інтероперабельними та підготувати до повторного використання.

Принцип **Findable** характеризується наступним чином: (Мета)даним присвоюється унікальний постійний ідентифікатор, дані описують за допомогою розширених метаданих, метадані мають чіткий та прозорий ідентифікатор даних, що вони описують, (мета)дані зареєстровані чи індексуються у пошуковому ресурсі (репозитарій: специфічний за дисципліною, міждисциплінарний, інституційний) [2].

Принцип **Accessible** включає такі характеристики: (Мета)дані мають властивість відновлюватись за допомогою їх ідентифікатора з використанням стандартизованого комунікативного протоколу, протокол відкритий, вільний, універсального застосування, протокол дозволяє аутентифікацію авторизацію за потреби; метадані доступні, навіть тоді, коли дані вже не доступні, доступ: відкритий, обмежений, закритий; автентифікація та авторизація: приватність, цілісність, доступність [1].

Характеристики принципу **Interoperable** наступні: (мета)дані використовують формальну, доступну, зрозумілу, широкоживану лексику для відтворення знання; (мета)дані використовують вакабуляри, що відповідають принципам FAIR, (мета)дані містять якісні посилання на інші (мета)дані, мають бути у загальноприйнятому форматі, визначені стандарти (зрозумілість, інтероперабельність, інтерпретованість даних), авторитетні файли слугують унікальній ідентифікації людей, установ, фондів тощо;

контрольований словник (лексика) : класифікація – для розподілу об'єктів , тезаурус – лінгвістична упорядкована колекція термінів та їх співвідношення [3].

Для принципу **Reusable** характерно: (Мета)дані детально описані, мають атрибуції авторства; (мета)дані мають чіткі та доступні ліцензії використання, (мета)дані мають детальний опис, (мета)дані відповідають основним стандартам галузі, ліцензування даних : Creative Commons, Open Data Commons, Software Lisences [4].

Отже, з розвитком технологій у світі накопичується значний масив даних. які можуть використовуватись у різних галузях науки та виробництва: медицині, освіті, бізнесі, статистиці тощо. Вміння працювати з даними є ключовим для сучасного науковця та дослідника, особливо у контексті Відкритої Науки та міжнародної співпраці. Основу роботи з даними складає вміння діяти відповідно до принципів FAIR, тобто вміння забезпечувати такі характеристики даних: їх легко знайти, до них легко отримати доступ, вони можуть бути інтероперабельними та гнучкими.

Література:

1. Make your data accessible -it's not FAIR! Improving data publishing practices in research. *Elsevier Researcher Academy*. URL: <https://bit.ly/3t5INuC> (date of access: 30.05.2022).
2. Make your data findable- it's not FAIR! Improving data publishing practices in research. *Elsevier Researcher Academy*. URL: <https://bit.ly/3NJYXjU> (date of access: 30.05.2022).
3. Make your data interoperable - it's not FAIR! Improving data publishing practices in research. *Elsevier Researcher Academy*. URL: <https://bit.ly/3m15CKE> (date of access: 30.05.2022).
4. Make your data reusable - it's not FAIR! Improving data publishing practices in research. *Elsevier Researcher Academy*. URL: <https://bit.ly/3x0MMdi> (date of access: 30.05.2022).
5. Morrow J. Be data literate: the data literacy skills everyone needs to succeed. Kogan Page, Limited, 2021. 240 p.

УДК 316.312:004:008

Шмаюн Ольга Юріївна,
асистентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка філософії з культурології,
м. Київ, Україна

КОНВЕРГЕНЦІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогоднішній день, дослідження, які спрямовані на розвиток глобалізаційних процесів являються актуальними в таких наукових напрямках діяльності як педагогіці, соціології, мистецтві, культурології. Поняття «глобалізація» визначається як метод, що спрямовується на визначення цілісного інформаційного, культурного, економічного та іншого простору.

Відповідно до існуючої концепції поняття «глобалізація» розуміється як динамічний та надзвичайно складний процес, діяльність якого «в реальності є завершенням того процесу утворення всесвітніх зв'язків, вільної торгівлі та становлення всесвітньої історії, що складають сутність п'ятсотлітньої історії заходу та світу в цілому, спрямованих до прогресу» [3].

Інформаційна культура складається з різних складних форм, які є взаємозалежні між собою. У зв'язку з цим можна визначити системність та цілеспрямованість створення умов для того, щоб сформувані конкретно-історичну модель особистості.

На думку М. Ван Елтерена, «вивчення культурної глобалізації, адже вона впливає на місцеві умови, має передбачати відповідну контекстуалізацію та локалізацію. Контекст тут потрібно розуміти як багатовимірне та пов'язане з часом і місцем явище, яке включає політико-економічний та технологічний контексти, географічний вимір, місце або розташування процесу; реляційні виміри, такі як соціальне позиціонування реципієнтів; а також тимчасові виміри, такі як історична пам'ять (зокрема про попередні глобалізаційні впливи) і зіставлення історичного досвіду та інтерпретації. Соціальне позиціонування – це відмінності в гендерних, класових, расових, етнічних, ідеологічних та інших характеристиках суб'єктів, які призводять до різних способів, якими місцеві жителі реагують на культурну глобалізацію, з якою вони стикаються або в якій активно беруть участь» [5].

Глобалізація визначається як суперечлива територія з протилежними силами, які намагаються використовувати її інститути, технології, засоби масової інформації, форми та практики у своїх цілях. З першого погляду, глобалізаційні процеси несуть за собою процес стандартизації, під час якого масові та культурні форми функціонують в усьому світі, створивши однаковість і однорідність. Проте, глобалізаційні процеси інформаційної культури встановлюють унікальність локалізації та розвиток всюди. Кожне місцеве середовище передбачає особисте привласнення, а також переробку глобальних продуктів і символів, заохочуючи тим самим відмінну, різноманітну і, можливо, викликаючи опір та демократичне самовизначення проти форм глобального панування та підпорядкування.

Окрім того, «інформаційна глобалізація спричинена не тільки американськими чи західними інформаційними та культурними впливами, а вона також має протилежний напрямок, щодо різних форм зі Сходу. Коли гібридизації з-за меж Заходу є достатньо послідовними та енергійними як культурний рух, вони можуть проявлятися як альтернативні глобалізації, іноді засновані на альтернативних концепціях сучасності, відмінних від західних» [4, с. 118].

Станом на початок третього десятиліття XXI ст. провідними проблемами інформаційної культури є наслідки різних глобалізаційних процесів, наприклад стандартизації культур та уніфікації, а також їх гібридизація та виживання локальних культур.

Інформаційна культура світу і України зараз мають нові взаємозв'язки та забезпечені соціальними та економічними механізмами, які спричиняють до підвищення якості інформаційних послуг, що пропонуються в інтернет просторі. Варто зауважити, що закордонні та українські культурні зв'язки великою мірою можуть забезпечувати розвиток мислення суспільства та сприяти його поповненню в системі загальнолюдських універсальних цінностей – досягнення світової цивілізації нині доступні всім.

Дослідження впливу глобалізаційних процесів на інформаційне культурне середовище прогнозує аналізування її відносно стійких компонентів, які є в науковій думці, та найкраще можуть підлягати різним трансформаційним процесам.

Отже, характер змін інформаційної культури в умовах глобалізації існує в якісних змінах та визначеності ролі в на сучасному етапі розвитку суспільства. Інформаційна культура виступає одним із найбільш ефективних способів поширення інформації в суспільстві, яка орієнтована на такі ознаки як виразність, мобільність, прогресивність, динамічність.

Література

1. Шмаюн О. Ю. Практика застосування інформаційних технологій в культурно-дозвілєвому середовищі. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 20–22 травня 2021 р. Київ: КНУКіМ, 2021. С. 134–136.
2. Шмаюн О. Ю. Становлення та розвиток культурно-дозвілєвої діяльності за умов застосування інформаційних технологій. *Гуманітарний корпус* : збірник наукових статей з

актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. 2020. Вип. 33. Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2020. С. 146–149.

3. Шмаюн О. Ю. Культурно-дозвілєвий центр як атрактивний феномен в умовах глобалізації : дис. канд. : 034 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. 207 с.

4. Gaonkar D. P. On Alternative Modernities. *Public Culture*. 1999. Issue 11. pp. 110–118.

5. Van Elteren M. Cultural Globalization and Transnational Flows of Things American. *The Systemic Dimension of Globalization*. 2011. DOI: 10.5772/18303.

УДК 316.28:81'271-028.22

Щербаков Радомір Миколайович,
пошукач кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ВІЗУАЛЬНІ І ВЕРБАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ В КОМУНІКАЦІЇ

Ефективність інтернет-комунікації визначається не лише привабливістю від початку створеного інтернет-іміджу, широким використанням інтернет-інструментів брендингу, але і тими смислами, які поширюються за допомогою згаданих інструментів.

Застосування під час дослідження комплексу наукових методів, зокрема оглядово-аналітичного, системного, кейс-методу, методу індукції, та опрацювання публікацій у фахових і профільних виданнях, матеріалів ЗМІ, контенту вебсайтів і соціальних медіа дали змогу виокремити в інформаційній складовій брендингу закладів громадського харчування технологічний та змістовний компоненти.

До змістовного компонента в комунікації нами віднесено:

1) розробка концепції або «легенди» бренду – його позиціонування в конкурентному середовищі, яке визначає ключові меседжі, спрямовані на забезпечення впізнаваності та ідентифікації бренду;

2) візуально-вербальне вираження узгодженої концепції бренду:

– візуальна інформація – логотип, дизайн приміщення, уніформа персоналу, дизайн сайту, представництво закладу в соціальних мережах;

– вербальний компонент – слоган, меню, стилістика і зміст повідомлень.

До технологічного компонента інформаційної складової брендингу віднесено ті програмно-технологічні інструменти, за допомогою яких відбуваються поширення інформації про бренд та комунікація із клієнтським середовищем: офіційні вебсайти закладів, їх представництва в соціальних мережах, мобільні застосунки, месенджери, інтернет-реклама.

Доведено, що ефективний брендинг передбачає гармонійне поєднання змістовного та технологічного компонентів. Акцент на технології й збої у змістовному компоненті закладають ризики репутаційних і фінансових втрат підприємства.

Особливо виразно змістовний компонент вихідного вектора зовнішнього контуру інформаційно-комунікаційної системи підприємства проявився у брендингу закладів громадського харчування холдингу! FEST, що сприяло не лише зростанню їхньої привабливості, а й перетворенню на одні з найвідоміших атракцій.

Однією з найбільш популярних серед мережі, яку ми розглянемо детально в доповіді, є ресторація «Криївка» з унікальною концепцією (Brand Story або «легендою» бренду), яка сприяє її чіткій ідентифікації і створює специфічне емоційно-історичне тло. У докарантинні

часи, за інформацією ЗМІ, відвідуваність ресторану становила в середньому до 1 млн на рік. Примітно, що 2021 р. заклад увійшов до Книги рекордів України (категорія «Державність»), адже його швейцар, п. Микола Панченко, який працює тут із перших днів відкриття упродовж 14 років, відповів «Героям слава!» на гасло «Слава Україні!» 1,2 мільйона разів. Результати зафіксували за підрахунками, згідно зі статистикою закладу про відвідуваність (Рой, 2021).

Назва локації та її дизайн є прямими відсилками до подій Другої світової війни, а саме руху опору Української повстанської армії (УПА). Академічний тлумачний словник української мови визначає поняття «криївка» як захисток; схованку («Криївка», 1973, с. 344). Примітно в цьому контексті, що заклад не має зовнішньої рекламної вивіски. Інтер'єр локації цілком відповідає обраній концепції і виконаний у стилі повстанського схрону, із грубими стінами і меблями, військовими атрибутами і плакатами (див. рис. 1).

Рис. 1. Інтер'єр ресторану «Криївка» з обкладинки офіційного представництва закладу в Facebook. Джерело: <https://www.facebook.com/kryjivkalviv/>.

Окремою органічно поєднаною із загальною концепцією закладу атракцією стала комунікація під час входу до ресторану (обмін паролем), яка від початку створює відповідний настрій і емоційний фон, перетворюючи процес споживання їжі на пригоду через відчуття причетності до групи «своїх», які мають доступ до таємниці, секрету.

Надалі в загальний концепт органічно інтегруються меню ресторану і комунікація з персоналом, яка відбувається в дусі військової романтики. Назви страв на кшталт пательня «Сита дивізія», «Вечеря лісового гауляйтера», оселедець «Балтійська допомога», борщ червоний «Перше причастя героя» тощо перетворюють вивчення меню на цікаву розвагу. У підсумку створюється специфічний комунікаційний простір не споживання, а співучасті. Причому на відміну від травматичного емоційного тла обговорення теми УПА в ЗМІ та науковій літературі, у «Криївці» дискурс УПА набуває виразного позитивного емоційного забарвлення.

Тема боротьби продовжується через відповідну інформаційну політику офіційних представництв ресторану в соціальних мережах і демонструє пріоритет концепту навіть перед вичерпністю інформування. Зокрема, розділ «Додаткова інформація» представництва ресторану у Facebook, який починається з гасла «Боротьба триває!», визначає розташування закладу як «десь на площі Ринок» та інформує про те, що він є «останньою крийкою УПА, що залишилась із часів Другої світової і до наших днів. Живе під гаслом «Боротьба триває!»» (Криївка, 2021). Навіть електронна пошта ресторану не дисонує із загальною концепцією: borotba.tryvaje@kryjivka.com.ua.

Інтернет-представництва закладу в соціальних мережах вдало поєднують візуальний і вербальний компоненти комунікації і оригінально адаптують «легенду» бренду до реалій

карантинних обмежень сьогодення. Зокрема, до логотипу було додано захисну медичну маску (див. рис. 2).

Рис. 2. Зображення захисної медичної маски на логотипі ресторану «Криївка». Джерело: <https://cutt.ly/ZTHh1z0>.

Література

1. Рой В. Понад мільйон разів «Слава Україні»: швейцар «Криївки» встановив рекорд.
2. Львівський портал. 31 серпня 2021. URL: <https://cutt.ly/tTXsZUa> [дата звернення: 25.10.2021].
3. Криївка. Словник української мови. Київ, 1973. Т. 4. С. 344. URL: <http://sum.in.ua/s/kryjivka> [дата звернення: 25.10.2021].

УДК 316.32:654.197

Богдан Вікторія Володимирівна,
*студентка Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник:
Пристаї Галина Іванівна,
*кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МОВА ВОРОЖНЕЧІ У ПРИКАРПАТСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА

Журналісти через необізнаність і незнання усіх наслідків використання агресивної риторики у своїх матеріалах вдаються до використання мови нетерпимості. У прикарпатських онлайн-виданнях також зустрічається мова ворожнечі.

Провівши моніторинг використання мови ворожнечі у прикарпатських Інтернет-медіа доцільно підкреслити, що найчастіше агресивна риторика зустрічається щодо представників різних етнічних спільнот. Здебільшого ромів. Зустрічаються твердження про кримінальність та моральні недоліки. Так, прикарпатське видання «Галка» у 2016 році опублікувало новину із заголовком «Цинічно і грубо: у Франківську ромка підстерегла школярку під квартирою та пограбувала її житло» [11]. З перших слів журналіст надає оціночне судження ситуації, що склалась, називаючи це словами «цинічно» й «грубо». Інші оціночні судження є й в тексті. Автор називає пограбування «зухвалим». Журналіст вирішив подати в тексті те, що жінка все-таки була ромської національності, хоча у поліції підтвердили про пограбування, здійснене жінкою «неслов'янської зовнішності». Щоб ще більше розпалити ненависть до ромської нацспільноти, автор використовує слова «обчистила» (дім) та «тягала»

(школярку). Й у цитаті журналіст використав слова автора посту у Фейсбуці «цигани-гастролери». У цій новині є стандартне порушення журналістської етики: містить вказівку на національність правопорушниці, оціночні судження автора, а також прикметники із негативним забарвленням. Серед читачів публікація розпалюватиме нетерпимість та агресію до представників ромської національності.

Часто журналісти прикарпатських видань вказують на національні ознаки людини у кримінальних новинах. Хоча у цих новинах згадка про походження чи місце проживання злочинця не є необхідною. Здебільшого автори акцентують увагу саме на тому, звідки людина приїхала на Прикарпаття. Таких прикладів знаходимо безліч. Зазначимо: у 2020 році на новинному сайті «Галка» публікують новину із заголовком «У Франківську семеро ромів намагались обікрасти жінку» [8]. Автор у короткій новині тричі наголошує про те, що молодики, які обікрали жінку, були саме ромами. Уживаючи прикладки «група гастролерів із Закарпаття», «група осіб ромської національності» або ж акцентуючи на тому, що вказані люди не тутешні. Автор навіть використовує сленгове слово «гастролери», яке має негативні конотації. Підсумовуючи, хочемо наголосити, що автор даної новини занадто часто наголошує на тому, що жінку пограбували представники ромської національності. А також вказуючи на те, що вони приїхали до Івано-Франківська. Журналісти навіть вказали назву вулиці, де ці молодики орендували житло («все угруповання проживає в орендованому будинку на вул. Карпатській»). Таким чином автор розпалює мову ворожнечі до представників окремого етносу та підтримує стійкий стереотип про те, що від ромів завжди потрібно очікувати чогось лихого і остерігатися їх.

Прикладом мови ворожнечі може бути наступна новина із видання «Галицький кореспондент», що вийшла у 2021 році під назвою «Житель Закарпаття пограбував і побив франківця» [6]. Уже у заголовку автор наголошує на тому, що зловмисником є саме мешканець Закарпатської області. Тим самим підтверджуючи стереотип, що саме закарпатці приїжджають і обкрадають прикарпатців. Тим самим розділяючи на «вони» – погані та «ми» – хороші. Хоча сама новина не вимагає інформації про те звідки приїхав чи де проживає злочинець. В основі важливий сам факт – злочин.

У кримінальних повідомленнях згадують місце проживання людей й з інших міст: Тернополя, Києва, Одеси, Донецька, Харкова, Львова тощо. Або ж згадується національність людей із інших країн. Наприклад, без необхідності згадується місце народження людей у наступних новинах «У Франківську тернополянин намагався пограбувати відпочинковий комплекс» [10], опублікованої у 2018 році виданням «Галицький кореспондент»; «На Прикарпатті львів'янин намагався обікрасти дім пенсіонерки» [7], опубліковано у 2018 році агенцією новин «Галка».

Згадують у своїх новинах журналісти й представників інших країн. Зокрема у новині «Жителі Вірменії намагалися пограбувати квартиру у Франківську» [5], яку у 2021 році опублікувало видання «Галицький кореспондент» автор у заголовок виносить те, що крадії були саме із Вірменії та «кавказької зовнішності». Таким чином журналіст підтримує стереотип про злочинність чоловіків кавказького походження та створює їх негативний образ. На нашу думку, це може призвести до нетерпимості прикарпатців до представників кавказької національності. У новині «Донеччанин намагався вкрати товар із одного з франківських магазинів» [4] видання «Версії» автор без потреби згадує про те, що крадій приїхав саме із Донецької області. Зауважимо, що повідомлення було опубліковане у 2015 році. Тоді, коли багато вимушених переселенців, тікаючи від війни та російської окупації, переїхали до Івано-Франківська. Таким чином, автор поширював нетерпимість не лише як до мешканців Донеччини, а й до вимушених переселенців загалом.

Необхідно відмітити, ще одним прикладом кримінальної новини із вказанням етнічного походження є новина «В середмісті Івано-Франківська двоє неповнолітніх ромів пограбували німечну стареньку бабусю» [2] видання «Правда». Важливо звернути увагу

саме на джерело цієї новини – ютуб-канал «Frankivsk 112». Журналісти не перевірили сам факт, коли і за яких обставин трапилась подія. Навіть дату пишуть ймовірну «відео датоване сьогоднішнім числом, то ж вочевидь випадок трапився саме у п'ятницю 04 грудня 2020 року». Описуючи те, що трапилося, вочевидь із цього відео, автор використовує оціночні прикметники, називаючи бабусю «німичною» та «старенькою». Також журналіст вказує кілька разів, що підлітки були саме ромами чи «особами ромської національності». Тим самим розпалюючи ненависть у читачів до людей, що вчинили злочин.

Об'єктами мови ворожнечі можуть бути не лише роми чи представники інших національностей та спільнот. Під прицілом також і люди із вразливих верств населення. Це пенсіонери, матері малолітніх дітей, люди з інвалідністю, люди без постійного місця проживання, представники ЛГБТ-спільноти тощо. Розглянемо кілька прикладів використання мови ворожнечі прикарпатськими онлайновими ЗМІ щодо представників вразливих верств населення.

Приклад мови ворожнечі щодо людей із інвалідністю знаходимо у статті видання «Місто» із назвою «Як франківчанка відслужила в ізраїльській армії» [12]. Автор матеріалу використав слово «каліка». Цей вислів несе негативну конотацію. Вказуючи на те, що це в першочергово не людина із деякими фізичними обмеженнями, травмами. А той, хто неповноцінний, обмежений. Схожу помилку допустив автор новини «У Франківську створюють карту доступності для людей з обмеженими можливостями» [9], опублікованої виданням «Галицький кореспондент» у 2016 році. Тут журналіст називає людей з інвалідністю «людьми з обмеженими можливостями». Доволі довго журналісти помилково вважали словосполучення «люди з обмеженими можливостями» більш толерантним. Проте це не так. Приставка «з обмеженими можливостями» створюють враження про неповноцінність, лімітованість дій та можливостей. Також автор у повідомленні неодноразово використав слово «інвалід». Як ми уже зазначали вище, краще в обох випадках використовувати «люди з інвалідністю».

Наголосимо, що приклади мови ворожнечі знаходимо і щодо бездомних людей. У 2014 році видання «Галка» опублікувало новину із назвою «В Парижі туристам пропонують екскурсії з бомжами» [1]. Автор використовує слово, яке за своєю конотацією є мовою ворожнечі – «бомж». Воно не тільки має негативне значення, а ще й зачіпає гідність людей без постійного місця проживання. Використовувати його у журналістських матеріалах не можна. Краще обирати толерантні синоніми: «безхатько», «бездомна людина», «людина без постійного місця проживання».

Зазначимо: особливе місце серед матеріалів прикарпатських видань посідають новини про ЛГБТ-спільноту. Зазначимо, що Івано-Франківщину вважають доволі консервативним регіоном, де більшість людей схильються до традиційних цінностей. Іноді місцеві журналісти, замість того, щоб писати новини із толерантними висловлюваннями, ще більше розпалюють мову ворожнечі. Такі приклади знаходимо в інтернет-ресурсі газети «Галичина». У 2021 році було опубліковано статтю із назвою «Геї й лезбі теж хочуть бути кредиторами. Декілька слів про обов'язкову частку в спадковому праві різних держав як чільну причину боротьби тамтешніх ЛГБТ-спільнот за право на неї» [3]. Одразу у заголовку знаходимо агресивну риторику. «Геї й лезбі теж хочуть бути кредиторами» – автор розділяє суспільство на «ми» та «вони», використовуючи частку «теж». Наголошуючи, що соціум хоче бути кредиторами і «геї й лезбі» також. Раніше ми уже наголошували, що подібний поділ суспільства є неприпустимим у журналістських текстах. Далі автор називає «Марші рівності», які відбуваються щороку у містах-мільйонниках України і мають на меті розповісти суспільству про життя й проблеми ЛГБТ-спільноти, «пропагандистськими акціями сексуальних збоченців». А «недругів ЛГБТ-спільноти» називає «нормальними парубками й дівчатами». На нашу думку, такі висловлювання є неприпустимими для працівника ЗМІ. До того ж, стаття подана суб'єктивно й однобоко. Із оціночними судженнями

автора. Також немає балансу думок. Що порушує стандарти журналістської етики. Подібні висловлювання журналіста щодо гомосексуалів є ксенофобними і дискримінаційними. Розпалюють ненависть до ЛГБТ-людей, які живуть на Прикарпатті. Надалі це може призвести не лише до нетерпимості, а й до фізичної розправи.

Вагомо відмітити, що аналізуючи новини із 2015 по 2022 роки, знаходимо чимало прикладів мови ворожнечі. Так, нерідко в онлайн-ЗМІ знаходимо риторику нетерпимості щодо ромів. Проте ще 5 років тому журналісти могли назвати представників ромської національності «ромами». Нині ж таких прикладів ми не знаходимо. Крім цього, ми проаналізували випадки, коли журналісти використовували некоректні терміни щодо людей з інвалідністю, безхатьків, представників ЛГБТ-спільноти, іноземців тощо. Зазначимо, що у деяких публікаціях є не тільки некоректні терміни, а й оціночні судження та негативно-забарвлені прикметники.

Наголосимо: щоб працівники мас-медіа не використовували мову ворожнечі, пропонуємо модель удосконалення діяльності журналіста:

1. Створити пам'ятку термінів. У вільному досвіді є чимало інформації, щодо того, які слова є дискримінаційними чи мають негативну конотацію чи негативне емоційне забарвлення. Це можуть бути слова «жид», «циган», «бомж», «інвалід», «ненормальна сексуальна орієнтація» тощо. Потрібно створити таблицю як не можна писати і які терміни є толерантними. Такий список можна видрукувати і розмістити в офісі як пам'ятку для колег.

2. Уникайте розділення суспільства. Одна із основних ознак мови ворожнечі є розділення на «ми» та «вони». Де «ми» – пороші, а «інші» – погані. Суспільство потрібно не розділяти, а навпаки – об'єднувати.

3. Якщо висловлювання є ксенофобним. Потрібно звернути увагу на статус мовця. Якщо це не публічна особа, то такий інфопривід можна проігнорувати. Якщо ж зробити цього не можна, то у тексті потрібно вказати, що це висловлювання є ксенофобним/дискримінаційним/гомофобним тощо. Або ж вказати, що ці вислови є суб'єктивними і редакція може не погоджуватися із думкою мовця.

Тож пропонуємо матеріал розкриває функціонування конвергентної редакції газети «День» в Україні. Наступні наукові розвідки будуть присвячені дослідженню процесу конвергенції на прикладі польської газети.

Література

1. В Парижі туристам пропонують екскурсії з бомжами [Електронний ресурс] / Галка / Режим доступу: <https://galka.if.ua/v-parizhi-turistam-proponuyut-ekskursiyi-z-bomzhami/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 20.10.2021

2. В середмісті Івано-Франківська двоє неповнолітніх ромів пограбували німичну стареньку бабусю ВІДЕО [Електронний ресурс] / Правда / Режим доступу: <https://pravda.if.ua/v-seredmisti-ivano-frankivska-dvoye-nepovnolitnih-romiv-pograbuvaly-nemichnu-starenku-babusyu-video/>. – Назва з екрана. – Дата доступу: 10.10.2021

3. Геї й лесбі теж хочуть бути кредиторами. Декілька слів про обов'язкову частку в спадковому праві різних держав як чільну причину боротьби тамтешніх ЛГБТ-спільнот за право на неї / Галичина / Режим доступу: <https://galychyna.if.ua/article/geyi-y-lesbi-tezh-hochut-buti-kreditorami-dekilka-sliv-pro-obov-yazkovu-chastku-v-spadkovomu-pravi-riznih-derzhav-yak-chilnu-prichinu-borotbi-tamteshnih-lgbt-spilnot-za-pravo-na-neyi/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 25.10.2021

4. Донеччанин намагався вкрати товар із одного з франківських магазинів [Електронний ресурс] / Версії / Режим доступу: <https://versii.if.ua/novunu/donechchanin-namagavsya-vkrasti-tovar-iz-odnogo-z-frankivskih-magaziniv/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 20.10.2021

5. Жителі Вірменії намагалися пограбувати квартиру у Франківську [Електронний ресурс] / Галицький кореспондент / Режим доступу: <https://gk-press.if.ua/zhyteli-virmeniyyi-namagalysya-pograbuvaty-kvartynu-u-frankivsku/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 14.10.2021

6. Житель Закарпаття пограбував і побив франківця (фото) [Електронний ресурс] / Галицький кореспондент / Режим доступу: <https://gk-press.if.ua/zhytel-zakarpattya-pograbuvav-i-pobuv-frankivtsya-foto/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 11.10.2021

7. На Прикарпатті львів'янин намагався обікрасти дім пенсіонерки [Електронний ресурс] / Галка / Режим доступу: <https://galka.if.ua/na-prikarpatti-lviv-yanin-namagavsya-obikrasti-dim-pensionerki/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 10.10.2021

8. У Франківську семеро ромів намагались обікрасти жінку (ФОТО) [Електронний ресурс] / Галка / Режим доступу: <https://galka.if.ua/u-frankivsku-semero-romiv-namagalis/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 11.10.2021

9. У Франківську створюють карту доступності для людей з обмеженими можливостями [Електронний ресурс] / Галицький кореспондент / Режим доступу: <https://gk-press.if.ua/u-frankivsku-stvoryuyut-kartu-dostupnosti-dlya-lyudej-z-obmezhenymy-mozhlyvostyamy/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 18.10.2021

10. У Франківську тернополянин намагався пограбувати відпочинковий комплекс [Електронний ресурс] / Галицький кореспондент / Режим доступу: <https://gk-press.if.ua/u-frankivsku-ternopolyanyn-namagavsya-pograbuvaty-vidpochynkovyj-kompleks/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 12.10.2021

11. Цинічно і грубо: у Франківську ромка підстерегла школярку під квартирою та пограбувала її житло [Електронний ресурс] / Галка / Режим доступу: <https://galka.if.ua/tsinichno-i-grubo-u-frankivsku-romka-pidsteregla-shkolyarku-pid-kvartiroyu-ta-pograbuvala-yiyi-zhitlo/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 10.10.2021

12. Як франківчанка відслужила в ізраїльській армії. ІСТОРИЯ [Електронний ресурс] / Місто / Режим доступу: <https://mi100.info/2019/06/13/yak-frankivchanka-vidsluzhyla-v-izrayilskij-armiyi-istoriya/> / – Назва з екрана. – Дата доступу: 19.10.2021

УДК 658.114:004.056

Вельгуш Тарас Васильович,
студент ОС «Магістр»

*Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Свердлик Зоряна Михайлівна,

*кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Кіберзлочини на сьогоднішній день стали доступними практично для кожного, оскільки хакерські угруповання за досить недорогої плати продають на даркнет-ринку свої пакети послуг будь-кому. Це збільшило кількість кіберзлочинів у світі та примножує загрози як для фізичних осіб, так і для бізнесу. Зокрема, для останнього потенційними загрозами кібербезпеці є шкідливе програмне забезпечення (троянські програми, мережні «черв'яки», віруси, програми-вимагачі), крадіжка та використання чужих персональних

даних для власного збагачення, фішинг (отримання доступу до логінів і паролів користувачів) тощо [1, с. 13].

У сучасних умовах компаніям важливо не тільки розглядати кіберінциденти, які вже відбулися, але й формувати систему проактивного захисту, що буде здатна відбивати атаки до того, як з'являться проблеми чи стане відомо про потенційні загрози та слабкі місця інформаційної безпеки. Фахівці у сфері інформаційної та кібербезпеки пропонують застосовувати у бізнес-структурах сучасні технології захисту даних, що зможуть активно протидіяти кібератакам.

1. Блокчейн – це технологія, що гарантує незмінність, збереження, справжність даних та робить неможливим обман систем ідентифікації. Експерти називають технологію блокчейну однією з найкращих, безпечних, прозорих та незмінних систем зберігання інформації [3, с. 114].

2. Токенізація – це заміна реальних конфіденційних даних іншим значенням, або токенами. У результаті в бізнес-компаніях зникне необхідність зберігати платіжні дані користувачів, а шахраї, котрі отримають доступ до інформації про картки клієнтів компанії, ніяк не зможуть нею скористатися. Наразі технологію токенізації підтримують тільки платіжні системи. Однак, із розвитком безконтактних платежів і фінансових технологій застосування токенізації в майбутньому пошириться на весь ринок торгівлі [2, с. 57].

3. Криптографія. Технологія криптографії – одна з найбільш перспективних для захисту інформації. Її мета полягає у тому, що відправник шифрує вихідні дані, а отримувач має змогу розшифрувати їх лише за наявності спеціальних відкритих даних. Для шахраїв, зазвичай, такі відкриті дані недоступні, а тому отримати несанкціонований доступ до інформації вони не зможуть. Прикладом криптографічного захисту є кваліфікований електронний підпис – послідовність символів, отримана в результаті криптографічного перетворення вихідної інформації з використанням закритого ключа, що дозволяє підтвердити цілісність і незмінність інформації [3, с. 20].

4. Захист рухомої цілі. Технологію захисту рухомої цілі наразі тільки тестують, однак вона може зробити значний внесок для захисту інформаційної безпеки бізнесу в майбутньому. Відповідно до цієї технології, розробники повинні позбавити авторів кібератак доступу до коду, що використовується при шифруванні. Для того, щоб захистити дані, потрібно безперервно змінювати систему, тоді шахрай не зможе отримати актуальну інформацію і в результаті спланувати кібератаку буде складно [1, с. 19].

5. Біометрична аутентифікація – технологія, що дозволяє автентифікувати особу за допомогою вимірювання фізіологічних параметрів, характеристик та особливостей поведінки. Наразі така технологія активно застосовується в галузі криміналістики та соціального контролю і є стандартною функцією у смартфонах. Експерти вважають, що майбутнє біометрії – за використанням «закритих даних», таких як пульс, малюнок внутрішньоочних судин, форма вух і т.д. [3, с. 19].

6. Штучний інтелект – це системи, які створені людиною і діють у фізичному або цифровому світі, враховують складну мету і обирають найкращі дії (відповідно до заздалегідь визначених параметрів), які необхідно виконати для досягнення поставленої мети на основі сприйняття свого середовища, інтерпретації зібраних структурованих або неструктурованих даних та обґрунтування знань, отриманих з цих даних [4, с. 77]. Технологію штучного інтелекту використовує Google. За її допомогою відправляються миттєві попередження про перехід за підозрілими посиланнями, надсилаються повідомлення про небажану відповідь одержувачам за межами домену, пропонуються вбудовані функції від нових загроз тощо [1, с. 28].

Зважаючи на те, що кіберзлочинність стала великою проблемою для усього світу, для того, щоб успішно боротися з нею, повинні залучатися ІТ-фахівці і ті, кого безпосередньо зачіпає злочинна діяльність, що знайшла сприятливе середовище – віртуальний простір.

Потрібно уважно розглядати всі процедури безпеки і відповідні методи та рішення можуть майже повністю зупинити зловмисників. Але для цього необхідні значні спільні зусилля фахівців, співробітників, партнерів та клієнтів, щоб звести до мінімуму всі види атак та контролювати, щоб проблеми не були катастрофічними.

Література

1. Бурячок В. Л., Толюпа С. В., Семко В. В. та ін. Інформаційний та кіберпростори: проблеми безпеки, методи та засоби боротьби : посібник. Київ : ДУТ-КНУ, 2016. 178 с.
2. Інформаційна безпека : навч. посібник / С. В. Кавун, В. В. Носов, О. В. Манжай. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. 352 с.
3. Основи управління інформаційною безпекою : навч. посібник / А. М. Гребенюк, Л. В. Рибальченко. Дніпро : Дніпроп. держ. унт внутріш. справ, 2020. 144 с.
4. Slyusar V. Artificial intelligence as the basis of future control networks.. Coordination problems of military technical and deensive industrial policy in Ukraine. Weapons and military equipment development perspectives. *VII International Scientific and Practical Conference. Abstracts of reports.* 2019. October 8–10. Kyiv. Pp. 76–77.

УДК 354.1

Гниденко Андрій Ігорович,
студент ОС «Магістр»

*Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Варенко Володимир Михайлович,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна*

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ НА ПРИКЛАДІ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ «ДІЯ»

В даний час перед нашою державою стоїть пріоритетне завдання – це забезпечити доступ громадян та бізнесу до прозорих, цифрових та некорумпованих інформаційних послуг. Розвиток новітніх технологій є ключем на шляху до формування системи електронного урядування, проте електронний уряд означає набагато більше ніж звичайне оцифровування даних та розміщення публічних послуг в мережі інтернет. Це водночас запровадження комплексу загальної інформатизації всіх процесів у звичайній діяльності міністерств, відомств та місцевих органів виконавчої влади, а також зняття бар'єрів між громадянами та органами публічної влади. Вдосконалення електронного уряду належить до категорії інфраструктурних, суспільно значущих та стратегічних проектів нашої держави.

Щоб отримати відкритий доступ до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу, наша держава повинна забезпечити розбудову системи електронних інформаційних послуг, яка буде відповідати європейським стандартам. Сучасний розвиток інформаційних технологій дозволяє сформувати в Україні ефективну системи електронних послуг для задоволення потреб фізичних та юридичних осіб через розвиток і підтримку прозорих та некорупційних, швидких та зручних цифрових послуг.

Цифровізація є невід'ємним інструментом економічного зростання для нашої держави. Одним з рушійних факторів в розвитку цифрового суспільства є портал державних послуг

«Дія», що вже сьогодні забезпечує рівноправний доступ до послуг, інформації та знань для кожного громадянина України. На порталі об'єднано всі електронні державні послуг за єдиними стандартами. Наша держава безупинно рухається до стовідсоткового оцифровування державних послуг до 2024 року, що дозволить сервісу «Дія» стати продуктом для вирішення проблеми електронних комунікацій в середині нашої країни.

Мобільний додаток «Дія» (скорочено від Держава і я) – частина проекту «держава в смартфоні» яким користується понад 13 мільйонів громадян, є початок нового етапу цифрової трансформації, де Україна буде сучасною, цифровою та комфортною для людей.

Одним з ключових напрямів та завдань цифрової трансформації в Україні на 2021–2023 роки є саме подальший розвиток пріоритетних електронних послуг та цифрових документів, що надаються та відображаються з використанням мобільного застосунку Дія.

В час широкомасштабної війни проти нашої держави та намагань ворога розколоти суспільство сіючи дезінформацію, саме мобільний додаток «Дія» об'єднав в собі самі необхідні інформаційні електронні послуги. Через застосунок було запущено функцію допомоги армії, де можна було перевести гроші військовим. Також в «Дії» можна отримати статус внутрішньо переміщених осіб та повідомити про пошкоджене майно або подати заявки на фінансову допомогу. Майже одразу Міністерство цифрової трансформації України інтегрувало в застосунок ефір Українського Радіо та єдиний марафон Українського телебачення під назвою Дія.TV, що дало змогу громадянам отримувати достовірну та перевірену інформацію та протистояти інформаційній війні проти нашого суспільства.

Загалом наша держава, незважаючи на складну ситуацію, повинна рухатись в напрямку розвитку системи електронного урядування та підвищення рівня державних інформаційних послуг, також необхідно продовжувати процес трансформації всієї системи електронного урядування, адже електронні державні послуги не повинні асоціюватись з паперовою взаємодією між органами влади та громадянами. Державні послуги нового покоління необхідно створювати виключно із застосуванням електронної взаємодії з необхідними державними реєстрами та намагатися максимально автоматизувати процес прийняття рішень.

Література

1. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 верес. .2019 р. № 856. Дата оновлення: 19.12.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017. – Режим доступу: № 649-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні» від 08.11.2017 № 797-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80>

УДК 316.726:304.44:930

Іваненко Марія Віталіївна,
студентка Київського
університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Макарова Марія Володимирівна,
кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Питання збереження культурної спадщини є вагомою складовою частиною політики сучасної України. Ряд законів визначає державний пріоритет щодо створення умов для збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища в інтересах нинішнього і прийдешніх поколінь, використання об'єктів культурної спадщини в суспільному житті. Історико-культурні центри складають вагому частину історико-культурної спадщини українського народу завдяки тому, що являють собою не окремі пам'ятки, а комплекс пам'яток з усією сукупністю компонентів, які становлять культурну, історичну та наукову цінність. Це, в свою чергу, дозволяє багатосторонньо і у просторі відтворити особливості певного історичного періоду. Кожний історико-культурний центр України має свій науково-дослідницький, виховний та патріотичний потенціал. Історико-культурні центри в міжкультурному просторі є багатофункціональним феноменом, що сприяє ефективному виконанню різноманітних завдань. Адже специфіка мистецької практики ґрунтується на цінностях загальної культури. Тому у процесі комунікації суб'єктів професійної діяльності важливим постає орієнтація на загальнолюдські цінності, серед яких особливе місце належить міжкомунікативній культурі. Створення приватного наукового центру в Острозі князем Костянтином Острозьким на початку 16 століття стало гідним продовженням діяльності Острозького державного історико-культурного центру у м. Острог Рівненської обл., який репрезентує пам'ятки оборонної і храмової культури Острога та сусідніх сіл Межиріч та Вілії, його музейні фонди нараховують понад 54 тисячі експонатів, серед них – колекції стародруків і рукописних книг, іконопису, портретного живопису, скульптури, нумізматики, археології, етнографії, архівних документів та інших пам'яток давньої та новітньої історії.

Функціонування історико-культурних центрів в міжкультурному просторі це шлях створення творчих лабораторій сучасного мистецтва, реалізація освітніх програм, діяльність мистецьких резиденцій. Створення першої в Україні потужної електронної бібліотеки української та світової літератури і мистецтв у рамках проекту бібліотек мережі Б,Гейтса. Налагодження співпраці з історико-культурними центрами світу з метою активізації культурного обміну, організація міжнародних Бієнале, фестивалів сучасного мистецтва та різноманітних культурно-мистецьких програм, книжкових арсеналів, промоція українського мистецтва за кордоном. На просвітницько-науковому рівні мовою експонатів та пам'яток історико-культурні центри розповідають про історію минулого та сучасні досягнення. Історико-культурні центри покликані забезпечити презентацію та популяризацію культурно-мистецького продукту, культурних діячів та творчих особистостей, які визначають обличчя сучасної культури, мистецтва та науки в Україні та світі. Завдяки діяльності працівників заповідників ніколи не переривається зв'язок поколінь, наше відчуття причетності до історії. «Сучасне – завжди на дорозі з минулого в майбутнє», – говорив один із найвидатніших кінорежисерів України і світу О. Довженко.

Світовий досвід та практика сьогодення свідчать, що занепад культури, байдужість до духовного розвитку нації, зневага до культурної спадщини призводять до непоправних утрат у всіх сферах суспільного життя – економічній, політичній, соціальній.

Література

1. Берегова О. М. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні ХХІ ст./Берегова О.М. ; Ін-т культурології Акад. мистецтв України. Київ : Ін-т культурології АМУ, 2009. -175 с.
2. Бенц А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі// Європейська інтеграція/Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.:Вид. дім «Києво-Могилянська академія, 2007. – С.208-231.
3. Кремень В. Г. Поступ до нової філософії в Україні / В. Г. Кремень // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 рр. : [Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України]. – [Частина 1]. – Харків : «ОВС», 2002. – С. 9–23.
4. Масол Л. М. Класифікація компетентностей як результату загальної мистецької освіти // Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти : [зб. матеріалів науково-методологічного семінару]. – Чернівці : Вид-во «Зелена Буковина», 2007. – С. 23–24.
5. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнев'юк. – К. : Знання України, 2003. – 450 с.

УДК 316.658:316.776.22

Коновалова Еліза Вячеславівна,
студентка ОС «Магістр»
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Варенко Володимир Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ СОЦІУМОМ

У ХХІ столітті роль інформації кардинально змінилась. Сучасна людина не уявляє своє життя без соціальних мереж, новин, телебачення та радіо. Така залежність від інформації перетворює індивіда на легку здобич для політичної пропаганди та психологічних маніпуляцій. Саме тому інформаційна вразливість стає причиною виникнення нових методів впливу на населення задля досягнення політичних та економічних цілей. Поява лібералізму, посилення його ролі в політичному, економічному та суспільному житті переорієнтував основний вектор управління в даних сферах на ненасильницькі форми організації взаємодій. Сформувалися умови неможливості відкритого примусу суб'єктів соціального процесу. Крім цього, розвиток засобів комунікації, прискорення і збільшення кількості соціальних контактів і процесів, об'єднаних єдиним інформаційним простором, створили нові умови, в яких соціальне управління змогло здійснюватися на основі технік прихованого впливу. Такі передумови сприяли виникненню в сучасному суспільстві пильного інтересу до маніпуляційних форм управління. З'явилися окремі технології здійснення прихованого соціального регулювання.

У результаті прихованого інформаційного впливу людина може перетворитися на справжнього зомбі, який безвідмовно виконає будь-які вимоги свого повелителя. При цьому зовні така людина не буде відрізнятися від оточуючих. Вона сама не усвідомлює, що піддалася «програмуванню». Виконавши завдання у відповідь на ключову команду, людина-«зомбі» тут же забуде про це або просто не зрозуміє, що вона зробила. При бажанні в підсвідомість можна закласти відразу кілька спецпрограм.

Маніпулювання свідомістю людей - одна з найбільш серйозних і широко обговорюваних проблем нашого часу. Її гострота пропорційна руйнівним наслідкам маніпулятивних технологій у суспільстві, що виявляються в деструкції прийнятих моральних норм, трансформації цінностей та ідеалів, поширенні насильства, жорстокості та ін. Проблема знаходиться в полі зору різних сфер знань (етики, політики, культурології, соціології, психології і т. д.), тому такий широкий спектр розгляду різних її аспектів: від товарного фетишизму до психології нав'ювання, від особливостей впливу на людей масової культури до застосування соціально-інформаційних технологій як засобів маніпуляції громадською думкою.

В даний час, який називають епохою інформаційного суспільства, докорінно змінюється статус інформації, її роль в соціумі. По-перше, сучасний соціум стає насиченим нею і проникним для неї, але, разом з тим, і залежним від неї. По-друге, інформаційний простір кожного члена суспільства розширилося в порівнянні із зовсім недавнім часом, а це тягне зміни у сприйнятті громадянами соціальної дійсності і їх соціальної активності на рівні зміни ментальних характеристик. По-третє, розробляється новий управлінський інструментарій, заснований на використанні технологій збору, аналітичної обробки та поширення колосальних обсягів інформації в режимі практично реального часу, що залучає в процес обміну нею всіх членів суспільства. Все це не може не відбитися на розвитку технологій маніпулювання.

Маніпулювання масовою людською свідомістю визначається на даний момент як психічне насильство, тобто такий деструктивний вплив на свідомість і органи чуття людини з боку іншої людини або групи людей, які спонукають його діяти відповідно до прихованих цілей та інтересів маніпуляторів, ретельно приховуються від жертви, особливо на перших етапах залучення його в пастку.

Розглянемо деякі технології маніпуляції масовою свідомістю.

Підміна понять. Даний прийом відноситься до розряду найбільш використовуваних засобів маніпуляції свідомістю. Його можна, без сумніву, вважати «класикою маніпуляції». Маніпулятор обговорює яке-небудь питання, доводячи свою інформаційну установку. В обговоренні замість «незручного» для нього факту (предмета, прикладу або поняття) він вставляє «зручний» - схожий за змістом, але зводить обговорення в потрібну йому сторону. Знову використане поняття має бути дуже схожим на щойно підміненим настільки, щоб жертва маніпуляції не помітила підміни. Відмінною особливістю даного прийому є те, що підміняється не інформаційна складова предмета (сенс, значення предмета), а сам предмет. Підміна понять широко використовується і в дискусіях, і в пресі, і в електронних ЗМІ. Основна небезпека цього прийому в тому, що, не маючи необхідної підготовки (в деяких випадках її можна замінити спостережливістю і швидкою реакцією на інформацію), виявити і, відповідно, нейтралізувати даний прийом досить складно. Дієвим захистом від підміни понять можуть стати: добре знання обговорюваного предмета, високий рівень критичного мислення, що пропускає почуте через «фільтр сумніву», неквапливість у висновках (спокійно обдумати почуте пізніше і приймати рішення тільки після ретельного обмірковування). Власне, ці ж рекомендації можна віднести і до всіх наступних прийомів маніпуляції.

Мозаїчність інформації. Прийом «мозаїчність інформації» використовується, коли маніпулятор проводить у свідомість реципієнта маніпуляції інформаційну установку, яка

не має переконливих доказів, або коли йому необхідно «привчити» реципієнта не проводити ретельного і серйозного аналізу впроваджуваної в свідомість інформаційної установки. Остання в цьому випадку висловлюється в «згубленій» формі, швидко, або взагалі без доказів, або з використанням незначних доказів, що не витримують серйозної критики. Для того щоб не допустити демонстрацію неспроможності установки і її доказів через критику, обговорення або критичне осмислення реципієнтом, після її висловлювання тема розмови різко переноситься на інший об'єкт.

Негативізація. При негативізації чого-небудь маніпулятор використовує демонстрацію негативних якостей (сторін) предмета маніпуляції як процес надання предмету маніпуляції недостойного, негативного іміджу, «з яким краще не зв'язуватися» і «не асоціюватися».

Висміювання символу. При висміюванні чого-небудь маніпулятор використовує іронію, насмішку, висміювання як процес надання предмету маніпуляції висміювання недостойного, несерйозного, небезпечного і малопривабливого значення.

Прийом асоціативного ланцюжка. Один з найпростіших, але досить ефективних прийомів маніпуляції свідомістю. Цей прийом полягає в тому, що предмет маніпуляції виставляється маніпулятором перед реципієнтом в тому вигляді, який йому необхідний («хороший» для маніпулятора – у позитивному, «поганий» – в негативному). Тобто ув'язується у свідомості реципієнта з яким-небудь предметом, явищем чи процесом за допомогою логічної чи емоційної асоціації (звідси і назва «ланцюжок»). Це робиться шляхом нав'язування

Використання припущень як аргументів. Даний прийом побудований на тому, що в контексті обговорення (статті, передачі) маніпулятор спочатку робить певне логічне припущення або «логічну натяжку». Далі вона, на якийсь час, залишається маніпулятором в спокої; він до неї не апелює і про неї не згадує. Пізніше, висловлена раніше у формі припущення інформаційна установка вже наводиться у вигляді обґрунтованого і абсолютно справедливого твердження, у формі «ну, про це ми вже говорили (і це вже довели)». Розрахунок на те, що, слідуючи за ходом думки маніпулятора, реципієнт не встигне піддати критичному аналізу висловлену раніше інформаційну установку.

Використання міфів. Міфи – ефективний інструмент маніпуляції свідомістю. Сам по собі міф мало що значить. Але введений в свідомість людей і глибоко там зміцнився, міф здатний тривалий час (за наявності певних передумов) замінити собою реальність. У результаті реципієнт сприймає її відповідно до трактування міфу і діє, виходячи з цього сприйняття. Міф зручний тим, що, спрощуючи реальність, він знімає з реципієнта необхідність напружено (і, найчастіше, болісно) думати і осмислювати світ навколо себе.

Використання специфічних термінів. Використання слів, понять і термінів, «зовнішній вигляд» яких відрізняється від їх справжнього змісту, є одним з найважливіших розділів маніпуляції свідомістю.

Використання брехні. Сенс використання брехні в маніпуляції свідомістю грубого обману реципієнта. Йому пропонується інформація, яка абсолютно не відповідає дійсності. Розрахунок робиться на те, що реципієнт не знайомий з обговорюваним питанням і не зможе негайно викрити маніпулятора у брехні. Тому брехня найчастіше використовується в допоміжних фактах, в деталях, які важко перевірити, принаймні, безпосередньо в процесі маніпуляції.

Це далеко неповний перелік сучасних технологій маніпулювання свідомістю громадян з метою прихованого управління їх поведінкою.

Література

1. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій : навч. посіб. Київ : Тов. «Росава», 2006. 208 с.

2. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика. Київ : Знання, 2008. 663 с.

3. Прибутко П. С., Лук'янець І. Б. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах. Київ : Вид-во Паливода А.В., 2007. 252с.

УДК 004.774–043.86

Кононенко Марія Сергіївна,
*студентка Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник:
Пристаї Галина Іванівна,
*кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МОБІЛЬНОМУ ДОДАТКУ «INSTAGRAM»

Соціальні мережі – це модне слово останніх років. Людські взаємини все більше переносяться у віртуальний простір і набувають нових форм. Саме тут користувачі відкривають і обговорюють нові тенденції світу. В мережі можливо знайти навіть такі соціальні групи, які ніколи б не були знайдені в реальному житті. В Інтернеті люди дізнаються один одного, не виходячи з дому. Чи то блог, чи мікроблог, чи платформа на основі обміну фото та відео контенту, соціальні мережі сьогодні пропонують своїм користувачам багато способів для спілкування, визначаючи значну частину віртуального життя.

Форма та ідея використання соціальних медіа неухильно розвивається й надалі. 15 років тому ніхто б не повірив, що люди будуть залежати від соціальних мереж в Інтернеті. Раніше було складно повірити, що у майбутньому люди будуть надавати перевагу онлайновій комунікації. Але на сьогодні – це вже реальність. І саме цей потенціал не тільки пропонує людям необмежену свободу комунікації, але й значні можливості.

«Instagram» – це додаток для соціальних мереж, популярний серед користувачів смартфонів. Назва «Instagram» взято з слів «insta», яке походить від «миттєвий» і «грам» від слова «телеграма».

Згадуючи термін «медіа» і «комунікація», ми говоримо про засоби зв'язку та обмін інформацією різних видів, починаючи від найдавніших, таких як мова жестів або наскельні малюнки, до найактуальніших і найсучасніших, на яких зараз тримається весь інформаційний простір – Інтернет, соціальні мережі та блоги. Соціальні мережі стали невід'ємним елементом життя. Сьогодні без них важко уявити спілкування та розвиток творчого потенціалу особистості. Придумуючи найпопулярніші на даний момент соціальні мережі, їх творці, напевно, припускали, що саме там ми будемо проводити свій час з ранку до вечора, призначати зустрічі, вести проекти і «проживати» в деякому сенсі життя, яке відрізняється від реальності. Соцмережі диктують нові правила комунікації і, відповідно, вимагають інших знань та навичок, але які вони, ми поки що не розібралися.

«Instagram» – додаток для обміну фотографіями і відеозаписами з елементами соціальної мережі, що дозволяє знімати фотографії та відео, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і ряд інших соціальних мереж. Створенням соціальної мережі Instagram займався студент зі Стенфорда – Кевін Сістром, за допомогою одного зі знайомих бізнесменів він зважився на створення додатка «Burbn», яке повинно було поєднувати в собі деякі функції, такі як – місце на комп'ютері, і постинга фотографій.

Сам Кевін від частини був фотографом. У момент створення соціальної мережі йому допомагав Майкл Крігер, який в цей час працював над проектом «Meedo» (сайт для спілкування). Через короткий час вони створили тандем, який трохи пізніше породив додаток вартістю в мільярд доларів. Перший досвід їх роботи був провалений. Після – у Кевіна з'явилася ідея, щоб зробити нудний сервіс, який міг би перетворювати навіть самі неякісні фотографії і зробити їх привабливими. Таким чином, вони прийшли до спільного рішення, що використання легких фільтрів, зробить з кожної мобільної фотографії професійне фото, а кожного користувача – фотографом. Доклавши чимало зусиль, вони створили першу версію «Instagram», яку виклали в App Store (спочатку додаток був доступний тільки для користувачів Apple).

«Instagram» був запущений 6 жовтня 2010 року. За десять років існування платформа перетворилася в одну з найбільших історій успіху соціальну мережу – можливо через те, що платформа була куплена Facebook-ом в перші пару років. За даними omnicoagency, на кінець 2021 року в Instagram було 1,074 мільярда активних користувачів на місяць, а в 2018 році – 1 мільярд. Це виводить «Instagram» в клуб суперліги інших соціальних платформ, таких як «Facebook» і «YouTube», які теж подолали позначку в мільярд. «Instagram» сьогодні – один з найпопулярніших способів розваги і спілкування. Додаток швидкий, зручний і нескладний у використанні. Зі співрозмовником можна листуватися, говорити і навіть бачити його. Соціальна мережа доступна всім і кожному в будь-який час доби. Необхідні лише комп'ютер або смартфон і підключення до Інтернету.

Зазначимо, серед особливостей соцмережі «Instagram» є такі: нік-нейм (англ. «Nickname» – прізвисько, кличка) – формальне ім'я для ідентифікації особистості; смайли (англ. «Smile» – посмішка) – «пики», що дозволяють відобразити емоції в текстовому повідомленні; особливий жаргон (скорочення, стиль спілкування) конкретної групи людей, яка перебуває в комунікації. (Також використовуються нетрадиційні скорочення. Таким чином, відбувається вплив на усне мовлення і нерідко на творчість); більш вільний стиль спілкування, з огляду на те, що користувач «віртуальний» – його «ім'я» і особиста інформації формальні.

Одне з останніх нововведень – відеоблогінг, яке дозволяє користувачеві вести «відео-щоденник» в режимі реального часу. Новаторство полягає в тому, що до цього «бачити» співрозмовника можна було тільки на моніторі комп'ютера за допомогою web-камери, а відеоблогінг здійснює цю функцію через мобільний телефон.

Як явище соціальної культури «Instagram» виконує певні функції. Комунікативну – передбачає спілкування між собою в коментарях і вступати в особисту переписку (Direct); Комунікативна функція між підписниками і блогером, крім особистих повідомлень, реалізується також за допомогою формату «stories», де юзери можуть записувати відеорозповіді. Творчу – розвиває творчий потенціал користувачів при створенні контенту, формує його певні структури. Соціально-інформаційну – виражається в формі «Громадянської журналістики». Освітньо-виховну функцію забезпечують блогери, передаючи соціально-значущі знання і власний або чужий досвід. Інтегруючу / мобілізуючу – реалізується за рахунок об'єднання людей, що підтримують або які не підтримують визначених блогерів, і виражаються в коментарях і лайках. Розважальну – незважаючи на те що «Instagram» – це соціальна мережа з переважно візуальним контентом, сьогодні серед користувачів «Instagram» популярними стають блоги не тільки професійних художників і фотографів, а й музикантів, які можуть викладати власні записи в форматі відео; журналістів, письменників, поетів і блогерів різної тематики (від подорожей до ремонту), чий контент передбачає наявність великих обсягів тексту. Причому поява музикантів, блогерів, письменників і журналістів, які створюють різноманітний контент, не відзначалося в перші кілька років з моменту появи цієї соціальної мережі.

Технічний розвиток істотно впливає на зміну функціоналу. Сьогодні функції Instagram, з точки зору впливу соціальних медіа на суспільне життя і культуру, змінилися. З появою блогерів збільшився обсяг тексту, а в зв'язку з цим стала відзначатися тенденція зростання творчої, соціально-інформаційної і освітньо-виховної функцій у кожній публікації. В цей же час починають реалізовуватися такі функції, як комунікативна та інтегруюча, за рахунок обговорень під постом в коментарях, можливості точково «поділитися» постом в особистих повідомленнях і т. ін.

Комунікативна функція між підписниками і блогером, крім особистих повідомлень, реалізується також за допомогою формату «stories», де юзери можуть записувати відео-відповіді. Даний вид комунікації, присутній сьогодні в більшій кількості соціальних мереж. Instagram представив нову функцію «Instagram Stories» у відповідь на додаток Snapchat. Facebook, якому також належить Instagram, запропонував купити Snapchat кілька разів на 3 мільярди доларів. Оскільки Snapchat продовжував відхиляти пропозицію, Instagram як частина корпорації Facebook скопіював деякі функції Snapchats і впровадив їх у власному середовищі. В результаті можна відправляти зображення, які видно іншим користувачам тільки протягом десяти секунд і як тільки інший користувач переглянув знімок, він зникає назавжди. Крім того, тепер можна завантажувати історії в Instagram, тобто завантажувати фотографії або короткі відеоролики тривалістю не більше п'ятнадцяти секунд в свою історію, яку видно протягом 24 годин, після чого вона зникне до архіву або збережеться у «актуальних».

Instagram сприймається як найбільш емоційний канал соціальних мереж. В основному це пов'язано з фотографіями, які сприймаються в першу чергу як емоційні вклади. Це особливо очевидно, оскільки спільнота з обміну фото і відео набагато частіше виділяється як красива, імпрезантина або естетично приємна через опубліковані світлини. У той же час це призводить до більш високих вимог до якості завантажених зображень.

Текст же у цьому додатку грає другорядну роль, але живе за рахунок хештегів і @ («собачок») – згадок інших «мемебрів» (учасників).

Instagram як складова соціальної комунікації виступає також в ролі ЗМІ. Соцмережа нараховує безліч акаунтів художників, артистів, спортсменів і безлічі інших публічних людей. За допомогою соцмережі вони тримають в курсі життя своїх фанатів і часто стають ньюсмейкерами, викликаючи великий резонанс за допомогою власних знімків або текстів до них. Значиму роль фотосервісу зрозуміли і політики. Для них це, безумовно, можливість стати ближче до електорату, показавши себе з кращого боку.

Instagram можна вважати великим каналом ЗМІ, але він трохи ефективніший, ніж інші, оскільки, в цій мережі всі фото і тексти до них публікуються від першої особи, відомі люди особисто висловлюють свою точку зору з того чи іншого питання.

Варто відзначити і наявність пропаганди, яка має ірраціональну основу, колективні переконання й інструмент - навіювання на невеликій відстані або на віддалі. Приклад пропаганди в Instagram: зараз поширені в суспільстві різні течії життя й Інстаграм їх жваво підхоплює і несе в маси. Наприклад, особливо виділяються фемінізм і бодіпозитив (рух, спрямований на сприйняття власного тіла і руйнування негативних стереотипів суспільства по відношенню до людей, чия зовнішність відрізняється від загальноприйнятого стандарту).

В «Instagram» існує три основні канали комунікації: фотографії, відео та коментарі до постів. Другорядними каналами є: «геолокація» – позначка точки на карті, в якій була зроблена фотографія; функція «відзначити користувача», який присутній на фотографії, з посиланням на його профіль в Instagram; позначки «лайк».

В соцмережі кожній фотографії можна дати короткий опис (інформація, передана знаковою системою). За бажанням інших учасників, ви можете отримати «фідбек» (зворотна реакція) у вигляді коментарів, лайків, поширень тощо. Саме зворотня реакція

доводить, що продукт (у цьому випадку – допис) був сприйнятий аудиторією, яка взяла участь в інформаційному обміні. Таким чином, створюється величезне співтовариство(віртуальне суспільство), якими є ваші «сабскрайбери» (підписники). Текст же у цьому додатку грає другорядну роль, але живе за рахунок хештегів і @ («собачок») – згадок інших «мемебрів» (учасників).

Ще однією популярною особливістю в «Instagram» є хештеги. Потрібно пам'ятати, що люди часто шукають картинки не тільки на сторінках підписників, а й у пошуковому розділі за інтересами. Відповідно, чим більше хештегів, тим більше відвідувачів помітять пост. «Instagram» майже повністю націлений на візуальну комунікацію. Таким чином, соцмережа передбачає виробництво стислих візуальних послань та їх поверхнєве споживання шляхом «скролення»(гортання) стрічки новин. Безперечний плюс – у швидкості сприйняття та відсутності мовного бар'єру, адже візуальні образи здатні бути універсальною мовою, зрозумілою абсолютно кожному.

Таким чином, комунікація, яка здійснюється у цій соціальній мережі – називається медіакомунікація. Це процес поширення знань, духовних цінностей, правових та моральних норм за допомогою таких технічних засобів та інтернету, які створюють інформаційний простір. Медіакомунікація дозволяє об'єднати масову та міжособистісну комунікації. Цей тип комунікації здійснюється за допомогою медіатекстів (дописів «Instagram»), а також фото/відео/аудіо, які транслюються в соцмережі. Медіатексти (пости) є одними з найпоширеніших форм кодування мови. Саме тут концепція медіатексту виходить за межі знакової системи вербального рівня. Тут медіатекст представляє діалектичну єдність мовних та медійних ознак, представлені трьома рівнями медіа-мови: словесним текстом, рівнем відеоряду або графічним зображенням, рівнем звукового супроводу. Мультимедійний характер тексту передбачає активне використання засобів невербальної інформації, що безсумнівно допомагає розкрити потенціал допису.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін наукового пошуку з даної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення каналів соціальної комунікації у віртуальному просторі мобільного додатку «Instagram».

Література

1. Аксьонова Дарія Денисівна. Розвиток соціальної мережі Instagram // Матеріали Афанасьєвських читань. – 2020. – № 2. – (31). – Режим доступу <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-sotsialnoy-seti-instagram>.
2. Грахова І. А., Дринь Я. А. Аналіз соціальної мережі Instagram як інструмент формування суспільної свідомості // Актуальні проблеми авіації та космонавтики. –2017. – № 13. – Режим доступу <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-socialnoy-seti-instagram-kak-instrumenta-formirovania-obschestvenno-soznaniya>.
3. Туркін Дмитро Володимирович Соціальна комунікація в Мережі Інтернет // Вісник ЧелДУ. – 2008. – № 33. – Режим доступу <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-kommunikatsiya-v-seti-internet>.

УДК 7.05:008:007

Крикуненко Сергій Віталійович,
*аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Медведєва Валентина Миколаївна,
*кандидатка педагогічних наук, професорка,
м. Київ, Україна*

МІСЦЕ КОМІКСУ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ВИДУ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

Перед тим, як визначати комікс як особливий вид дискурсу, слід навести його визначення. Коміксом називають особливий спосіб оповіді, текст якого являє собою послідовність кадрів, що містять, крім малюнка, вербальний твір, що передає переважно діалог персонажів і укладений в особливу рамку. Малюнок і укладений нього вербальний текст утворюють органічну смислову єдність [1].

Вербальними компонентами кадру коміксу є слова, речення і текстові фрагменти, які утворюють діалог між героями або відтворюють наратив. Вербальний елемент коміксу знаходиться у текстовій хмарі чи наративному блоці. Функціонування вербальних та візуальних елементів забезпечує цілісність мультимодального тексту. Як вербальний, так і візуальний компонент можуть повторювати значення одне одного, доповнювати повідомлення, укріплювати взаємодію, створювати підтекст, а також актуалізувати конкретний елемент з-поміж інших наявних [2; 3].

Невербальні компоненти включають графіку коміксу (послідовність малюнків) і параграфіку. Основа паралінгвістичних засобів, що використовуються в коміксі можуть бути як мовними, так і немовними. Використання мовних засобів у коміксах є важливою формотворчою ознакою та дозволяє стверджувати правдивість існування певної «графічної норми», яка регулює її зовнішнє оформлення [4, с. 40–43]. Наприклад, мовним засобом передачі інформації у коміксі є стилістичне вживання великої літери і розділових знаків, а позамовним засобом - розміщення тексту на площині, використання кольору і шрифтів.

Завдяки взаємодії у ньому вербальних і невербальних компонентів, комікс поєднує у собі високий обсяг інформації, розрахованої на максимальну простоту сприйняття, що робить його важливим практичним засобом міжкультурної комунікації. Основною метою об'єднання лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів є вплив на реципієнта. Як і інші резонансні джерела інформації, він призначений для швидкої та ефективної передачі повідомлення. З моменту виникнення коміксу як основну форму його поширення використовувалися періодичні видання, що спочатку орієнтувало його на найширшу аудиторію.

У зв'язку з вищевказаним слід зазначити, що комікс, як і дискурс, розвивався в антропоцентричних традиціях як особливий засіб впливу на людину. Таким чином успішність міжкультурного спілкування через комікс не залежить лише від знання мов і національних особливостей. Мова є тільки необхідною передумовою міжкультурної комунікації (перекладений комікс), а найважливішу роль у якій відіграє соціокомунікаційний дискурс.

Таким чином, на нашу думку, комікс можна відносити до різновиду художнього дискурсу. Спробуємо це довести. Варто навести визначення «дискурсу» в авторстві Н. Арутюнової: «Дискурс – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними –

прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін. факторами; текст, узятий в аспект події; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)... Це мовлення, «занурене в життя» [5, с. 136–137].

Література, як та інші види мистецтва є особливою комунікативною сферою (середовищем), яка потребує взаємодії двох особистостей – автора і реципієнта (у разі читача). Художній текст стає дискурсом, як тільки читач занурюється в читання і починає взаємодіяти з автором. Художній дискурс розуміється як послідовний процес взаємодії тексту і реального читача. На думку О. Семенюк «однією з визначальних ознак художнього дискурсу є його антропоцентричність. Інакше кажучи, людина поміщається в центр фабульного простору. Людина, її думки, почуття, переживання, взаємовідносини з іншими людьми, відображення дійсності крізь призму думок та переживань посідають центральне місце в просторі художнього дискурсу. Значною мірою саме завдяки цьому і створюється текстова єдність» [6]. Тексти художньої літератури – тексти із завідомо неоднозначною інтерпретацією. Така ознака дискурсу, як імплікативність, наявність непрямого сенсу, проявляється і в підтексті коміксу [7].

Відмінною особливістю художнього дискурсу взагалі і, зокрема, коміксу як художнього дискурсу, є створення образу як особливого засобу вираження змісту. Художній образ завжди є відтворенням окремих явищ дійсності в їх конкретно-чуттєвих індивідуальних подробицях. Образ є першочерговим елементом створеної художником вигаданої «дійсності» його твору.

Художній твір, видом якого є і комікс, на нашу думку є системою наступних взаємозалежних рівнів: 1) сюжетно-композиційного рівня; 2) хронотопного рівня (просторово-часового); 3) рівня системи образів; 4) стилістичного рівня (художньо-візуальний стиль); 5) ідеологічного рівня (як ідейно-філософського складника у творі).

Говорячи про комікс як дискурс, слід додати, що в нього, на відміну від художнього дискурсу, особливий суб'єкт – автор тексту та художник. Жанрова різноманітність коміксу, як і творів художньої літератури, дуже велика: наукова фантастика, детектив, вестерн, фарс, пригоди, сентиментальна розповідь. Комікс давно перестав бути винятково розважальним жанром. Комікс як дискурс, з одного боку, займає певне місце серед писемних жанрів, з іншого – за низкою ознак наближається до усної форми комунікації. Графічні елементи у коміксі дозволяють зняти частину проблеми передачі усного на листі. Як і в мовленні, в мові персонажів коміксу виключаються довгі фрази і складний синтаксис. Крім вищезгаданої функції коміксу об'єднання вербального і невербального слід зазначити і компресію інформації. На відміну від таких суміжних видів дискурсу, як мультфільм і кінофільм, обмежуючим фактором тут виступає не час, а простір. Мовні засоби, якими маніпулює автор, створюючи ілюзію усного мовлення, відрізняються своєю приналежністю до різних мовних ярусів. Єдність тексту та графічних елементів виконує функцію виділення комунікативно-значущих елементів.

Варто зазначити, що дослідники коміксів (R. Brenner, P. Gravett, T. Groensteen, J. Quearry, J. Kirchoff, N. Cohn, М. Івасишин, Е. Козлов) виділяють такі ознаки коміксу, як цілісність, когерентність, ізольованість, серійність, що притаманні і художньому соціокомунікаційному дискурсу. Цілісність – це категорія, що формується у свідомості реципієнта, що сприймає весь текстовий масив як єдність (розкриття основної ідеї в коміксі відбувається вербальними та невербальними засобами). Форма коміксу реалізується через систему знаків різноманітних систем, що об'єднуються загальною функцією актуалізації художнього задуму (комунікативного завдання) авторів. Властивість зв'язності коміксу ґрунтується на його структурності, організації взаємодія різних складових у рамках однієї системи. Змістове членування обумовлено комунікативною задумкою автора. Е.Козлов влучно зазначає, що в аспекті тема-рематичного членування

кожен попередній кадр комікса є темою по відношенню до наступного, який грає роль реми, комплексу нових знань. Ізольованість тексту проявляється в тому, що він являє собою замкнуту систему зв'язків. Наприклад (ініційний кадр знаходиться прямо під назвою серії коміксів, останній кадр коміксу містить експліцитний напис). Напис «кінець епізоду» відображає таку характерну рису коміксів, як серійність [7]. Погодимося з М. Івасишиним, який стверджує, що «вербальні та візуальні елементи вживаються для ідентифікації приналежності персонажа до певної культури» [2].

Таким чином, комікс може бути визначений як особливий вид соціокомунікаційного дискурсу, як тексту з конкретними завданнями (серед яких особливо відзначається вплив на реципієнта та реалізація задуму автора), зануреного у ситуацію реального спілкування в міжкультурному середовищі.

Література

1. Brenner R. E. Understanding Manga and Anime. Greenwood Publishing Group, 2007. 356 p.
2. Івасишин М. Р. Мультиmodalність англомовного коміксу: лінгвальний та екстралінгвальний виміри : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Івано-Франківськ, 2019. 404 с.
3. Groensteen T. The System of Comics. University Press of Mississippi. 2007 [1999]. 188 p.
4. Драган-Іванець Н. Паралінгвістичні засоби креолізованого інтернет-тексту. Мова. Суспільство. Журналістика : матер. наук.-прак. конф., К., 11 квітня 2014 р. К, 2014. С. 40–43.
5. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. С. 136-137.
6. Семенюк О. Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід) // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського). Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30(69), №1, 2019.
7. Козлов Е. Комікс як явище лінгвокультури: знак – текст – міф. ВолГУ, 2002. 183 с.

УДК 001.102: 32.019.51:316.3

Кулеша Артем Миколайович,
студент ОС «Магістр»

*Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Кушнар'ов Валерій Володимирович,
кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дослідження особливостей інформаційної маніпуляції як інструменту впливу на сучасному етапі відповідно до поставлених завдань вимагає уточнення та доповнення принципово важливих елементів понятійно-категоріального апарату, зокрема таких понять, як: «маніпуляція», «інформація», «дезінформація», «маніпуляційна інформація», «інформаційна маніпуляція» та ін.

У контексті теми магістерської роботи вважаємо за необхідне уточнити поняття «інформація» та «дезінформація». У словникових виданнях інформація (від лат. Information – роз'яснення) визначається як: «повідомлення про щось; відомості про навколишній світ, процеси, які в ньому відбуваються, про події, ситуації, чиясь діяльність, що їх сприймає людина безпосередньо або за допомогою спеціальних пристроїв, зокрема, через керуючі машини та інші системи» [1, с. 237]; «осмислене повідомлення, виражене в мовній формі в логічно послідовному, несуперечливому вигляді (...) основний зміст інтелектуальної комунікації, зреалізованої в обміні інформацією між індивідами за допомогою загальної для них знакової системи» [2, с. 72]. Л. Шевченко наголошує, що в медіапросторі інформацію поділяють на види за: «способом сприйняття (візуальна, аудіальна, тактильна, смакова та ін.); за формою подання (текстова, числова, графічна, звукова та ін.); за призначенням (масова, спеціальна, секретна, особиста, приватна та ін.); за значенням (актуальна, достовірна, зрозуміла, повна, корисна та ін.), за істинністю (істинна та помилкова та ін.)» [2, с. 72].

Відповідним чином дезінформація – це «неправдива інформація, поширена свідомо в мас-медіа. Часто застосовується як елемент PR-технологій для впливу на аудиторію, підвищення особистого рейтингу та ін. Д. широко використовується в політичних кампаніях та шоу-бізнесі, що призводить до маніпуляції суспільною думкою» [2, с. 41].

Маніпуляції як соціальний феномен на сьогоднішній день є темою гуманітарних досліджень, що широко обговорюється. Інтерес до теми викликаний багатьма чинниками: політичною та економічною обстановкою в країні та світі, поширеністю маніпулятивних явищ та доступністю засобів впливу.

У словниково-довідковій літературі термін «маніпуляція» визначається занадто поверхово, наприклад, у «Словнику іншомовних слів» «маніпуляція» (фр. *manipulation*) – «рухи руки чи обох рук для виконання певного завдання, що вимагає вправності, уміння тощо (напр., у роботі телеграфним ключем); махінація, процедура, операція, будь-яка складна дія; в переносному значенні – шахрайська витівка» [1, с. 339], а в «Словнику української мови» «маніпуляція» визначається як «Виконувана руками складна дія, що звичайно вимагає вправності, вміння тощо; в переносному сенсі «шахрайство» [3, с. 621]. Очевидно, що таке приблизне визначення не в змозі відобразити всю глибинність значення поняття маніпуляції і вимагає більш точного трактування відповідно до специфіки теми даної магістерської роботи.

У словниках та енциклопедіях виділяється ідея владного характеру маніпуляції. Так, у нью-йоркському «Сучасному словнику соціології» підкреслюється, що це – «вид застосування влади, при якому той, хто володіє нею, впливає на поведінку інших, не розкриваючи характер поведінки, якого він від них очікує» [4, с. 14.]. С.Г. Кара-Мурза акцентує увагу на тому, що маніпуляція пов'язана з «програмуванням думок і устремлень мас, їх настроїв і навіть психічного стану з метою забезпечити таку їх поведінку, яка потрібна тим, хто володіє засобами маніпуляції» [4, с. 14].

Л. Шевченко в словнику термінів та понять медіалінгвістики визначає інформаційну маніпуляцію як «використання інформації, медіаресурсів з метою впливу на свідомість реципієнта» [2, с. 94–95] і акцентує на тому, що вона зазвичай використовується з політичною та ідеологічною метою. Розрізняють відкриту – «вербалізація активного, прямого впливу на реципієнта (актуалізація ментальних і культурних стереотипів, цивілізаційної традиції, суспільних сподівань і прагнень та ін.)» – та приховану інформаційну маніпуляцію, що визначається як «специфічне (з використанням багатозначності слова, перифраз, метафор, метонімії, алюзій та ін.) застосування мовних засобів із метою моделювання» [2, с. 94–95].

В енциклопедичному словнику з політології говориться, що «маніпуляція - це специфічний процес впливу на громадську думку та поведінку для його спрямування в потрібному певній політичній або громадській структурі напрямі» [5, с. 54].

О.Яковлева наголошує, що термін «маніпуляція» початково означав спритне користування об'єктами засобами рук із певною метою; вмилу махінацію, пов'язану з відволіканням уваги від прихованого [6, с. 57].

Натомість на сучасному етапі, маніпуляції розуміється як *певна система сценаріїв, алгоритмів, і технік, безпосередньо пов'язані з реалізацією цілей зацікавлених осіб, які можуть впливати на діяльність і життя не лише окремої особистості або певної соціальної групи, а й можуть зачіпати великі громадські освіти міста, регіону, країни або навіть світу, приносячи ініціаторам суттєві дивіденди.*

Історіографічний аналіз засвідчив, що найбільше дослідженню механізмів впливу інформаційно-комунікативних технологій та засобів масової інформації на сучасному етапі увагу приділено закордонними науковцями П. Адамко, В. Бакірою, М. Бауманом, Я. Бенклером, С. Бредшоу, Е. Гелфестом, М. Групасом, Н. Гуптаном, М. Дентітом, К. Карнером, Д. Лейзером, А. Макстеєм, Е. Марвіком С. Маккорнаком, С. Моран, Дж. Скоу, Д. Тамбіні, П. Ховардом, Дж. Фаркасом, Е. Філдером, Н. Фітцпатріком, М. Флінтманом та ін. Надзвичайно детально ними розглянуті питання маніпуляцій в соціальних мережах та проблематика фейкових новин.

Значний інтерес до означеної проблематики спостерігається і в академічному вимірі України. На підставі вивчення наукової літератури та аналізу останніх досліджень і публікацій, можемо зробити висновок, що здебільшого сфера наукових інтересів українських вчених охоплює наступні аспекти:

- поняття про маніпулювання свідомістю (А. Коваленко, Д. Денісова);
- технологій маніпулювання в сучасних демократичних суспільствах (В. Застольська);
- прийоми та методи маніпулювання свідомістю людей через засоби масової інформації (М. Присяжнюк, Ю. Поліщук, С. Гнатюк та Н. Сейлова);
- Інтернет як засіб маніпуляції свідомістю (О. Іваницька).

Визнаючи наявність солідної наукової бази з досліджуваного питання, відмітимо, що феномен інформаційної маніпуляції все ж лишається недостатньо дослідженим, а узагальнюючих наукових праць, що дозволяють зрозуміти сутнісні механізми інформаційно-маніпуляційних технологій, надзвичайно мало. Тому подальше наукове дослідження проблематики інформаційної маніпуляції як інструменту впливу представляє важливість як для теорії, так і для практики сучасних інформаційних технологій.

Надійність та достовірність отриманих результатів дослідження забезпечується використанням перевірених практикою загальнонаукових теоретико-методологічних принципів; положень та методів соціології та інформаціології; застосуванням соціально-інформаціологічного підходу, науково-обґрунтованої методики збору інформації та її інтерпретації; репрезентативністю матеріалів емпіричного дослідження, логікою побудови висновків, високою кореляцією висновків автора з висновками інших досліджень подібної тематики, успішною апробацією роботи.

Література

1. Словник іншомовних слів / укладачі С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. 662 с.
2. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов / за ред. Л.І. Шевченко. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с.

3. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 621. URL : <http://sum.in.ua/s/manipuljacija> (дата звернення : 12 жовтня 2021).
4. Кара-Мурза С. Г. Власть манипуляции. Москва : Академ. проект, 2007. 380 с.
5. Политология: Энциклопедический словарь. Москва, 1993. 431 с.
6. Яковлева Е.Л., Люлькин С.Н. Манипуляция информацией как нарушение прав человека // Балтийский гуманитарный журнал. 2015. № 3 (12). С. 85–88.

УДК 004.77:130.2:070(477)

Кунц Тетяна Володимирівна,
*аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Парфенюк Ігор Миколайович,
*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
м. Київ, Україна*

ОНЛАЙН-ФОРМАТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ УКРАЇНИ

Війна не оминула періодичні видання, які на своїх шпальтах висвітлюють важливі питання й актуальні проблеми. У сегменті культурологічної періодики зараз непрості часи. Видавці обмежені у фінансуванні, але редакції, команди порталів і проєктів роблять надзусилля, щоб питання мистецтва й культури звучали.

Усе більше друкованих ЗМІ трансформуються з офлайну в онлайн-формат: електронні версії газет і журналів, портали культурно-мистецького спрямування. Зокрема, «Читомо», інтернет-журнал «Kogydor», сайт «Культура і креативність», проєкт «Мітець».

«Читомо» функціонує в українському інформаційному просторі як сайт «про культуру читання і мистецтво книговидання». Містить дев'ять рубрик із чіткими назвами, які точно розкривають зміст кожної: Новини, Читати, Дивитися, Знайомитися, Вчитися, Тренди, Спецпроєкти, Вітрина, Події [4].

Здебільшого публікації передбачувано присвячені російсько-українській війні, наприклад, статті: Загоруй А. «Від літератури до журналістики: як попри війну Українська культура перемагає у світі (27.05.2022), Герасимова А. «10 нон-фікшн книжок, що вийшли в Україні під час війни» (16.05.2022), Сливинського О. «Словник війни: від сміття до складу» (24.04.2022), Колісник Ю. «У всіх на очах: Україна не сходить із обкладинок іноземних журналів» (09.04.2022), Вздольської В. «"Записати" війну: свідчення простих українців почали читати в усьому світі» (19.03.2022) та ін.

Серед іншого на цьому ресурсі докладніше дізнаємося про тенденції сучасних журналів і порталів закриватися або переходити в онлайн-формат. Зокрема, у публікації від 22.04.2022 читаємо: «Газета "День" призупиняє вихід друкованої версії», від 24.05.2022 – «ЛітАкцент» зупиняє свою роботу», а 31.05.2022 – «Журнал культурного супротиву "ШО" закривається».

Зауважимо, що щоденну всеукраїнську газету «День» заснували 1996 року, видавали українською, російською та англійською чотири рази на тиждень. А «ЛітАкцент» започаткований восени 2007 р. професором Києво-Могилянської академії В. Панченком за сприяння видавництва «Темпора». Нагадаємо, що ще у 2020 р. сайт «ЛітАкцент» переформатували через проблему фінансування, залишили лише дві рубрики: рецензії на книжки сучасних українських письменників і «20-ті LIVE із Яриною Цимбал».

Журнал «ШО» виходив друком у Києві з 1995 року російською та українською мовами, висвітлював питання літератури та культури. Позиціювався як гуманітарний проєкт із

розширення українського культурного простору, але з початку 2021 р. літературний портал не мав фінансування і команда ресурсу збирала кошти на хостинг.

Прикметно, що під хештегом «Друковані ЗМІ» portalу «Читомо» лише три дописи: «У 2021 в Україні видавали понад 300 газет і журналів російською мовою» (13.01.2022), «Друковані ЗМІ мають перейти на українську – набула чинності 25-та стаття мовного закону» (17.01.2022) і «Запрацювала онлайн-бібліотека шпальт світових ЗМІ про російсько-українську війну» (26.05.2022). Цей факт свідчить про досить низький попит власне друкованого формату преси та незацікавленість як читачів, так і авторів, розкривати питання звичного формату періодики.

Звісно в електронному форматі створений сайт «Культура і Креативність», який діє з 2015 року в рамках програми ЄС із масштабного залучення культури в соціально-економічний розвиток шести країн Східного партнерства: Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Молдови й України. За сім років ресурс став популярним і корисним для представників культурних і креативних індустрій. У 2019 році програма ЄС завершилася, але сайт і далі працює за сприяння асоціації «Культура і Креативність» і програми «Дім Європи» (House of Europe), інформує загал про найкращі практики, інструменти й можливості [2].

«Культура і Креативність» подає інформацію вісьмома мовами світу, серед них звісно англійська та українська. Залежно від мови сайт містить від шести до восьми рубрик, зокрема: Про культуру і креативність, Асоціація, Культура має значення, Креативна Європа, Корисні матеріали, Онлайн-навчання. Зазначимо, що не всі рубрики сайту оперативно оновлюються та актуалізуються. Помітно, що детального ознайомлення потребує підрубрика Дім Європи (House of Europe), яка під час війни апелює до українців через гранти, премії, стипендії і професійні тренінги.

Намагається дотримуватися чітких позицій культурного і мистецького обміну також онлайн-журнал про сучасну культуру «Korydor», який створила у 2010 році, а нині розвиває і підтримує фундація «Центр сучасного мистецтва». «Korydor» як майданчик для різних граней культурного простору України: від літературної критики до соціальної практики, від журналістських оглядів до політичних аспектів сучасного мистецтва.

Онлайн-журнал містить три чіткі рубрики: Історії, Погляди, Ідеї та кілька проміжних: Практика рівності, Жінка в історії культури, Поличка перекладів, Голоси, контексти, Глосарій, Креативна економіка, Політика включення, (Само)цензура. І кілька десятків тегів, які полегшують навігацію на сайті. Проте здебільшого публікації про війну і її вплив на культурно-мистецьке життя України, місце митців у збереженні та розбудові культурного надбання, наприклад, статті: Д. Клочко «Україна й країни третього світу. Славою Жижек про російську агресію проти України» (10.03.2022), О. Голубова «Хорошие русские» і де їх шукати» (16.03.2022), О. Суровської «Врятувати мистецтво від війни» (від 21.03.2022), Стахівської Ю. «Буча. Місто без тегів» (27.05.2022) [1].

Зауважимо, що робота ресурсу здійснюється за сприяння Українського культурного фонду. Онлайн-журнал «Korydor» періодично оновлює добірку лекцій про сучасну культуру та перекладає найактуальніші тексти закордонних фахових видань.

Варто зупинитися також на проєкті «Мітець», який працює як мистецька ініціатива тимчасового єднання цінностей про сучасне мистецтво України: художники, колекціонери, критики, музеї, галереї, неформальні майданчики та інші учасники артпроцесу. «Мітець» заснований у 2013 році зусиллями Stedley Art Foundation, а з 2016 року функціонує автономно та привертає увагу до важливих подій артпростору.

Сайт проєкту формують рубрики: Про Мітець, Галерея, Анонси, Проєкти, Особи, Інституції, Міста, Партнери [3].

Якщо в першій мові йде про загальне наповнення ресурсу, то в галереї натрапляємо на повноцінну онлайн-виставку сучасних митців. У Анонсах читаємо актуальні новини: «У

Німеччині розпочалася виставка українського NFT-мистецтва, яка закликає до ембарго російської нафти та газу»(17.05.2022), «У Франківську презентують роботи тимчасово переміщених митців» (01.06.2022), які привертають увагу і наголошують на тому, що культура під час війни не лише є, але й невинно розвивається.

У Проєктах оглядаємо помітні проєкти, зокрема «Прспект свободи» – про незаангажовану, некомерційну, невідому широкому загалу творчість чи «Мистецтво війни» – про мистецтво та ініціативи тих, хто знає війну не за чутками та ін. У Особах за алфавітом згруповані імена культурних діячів і їхнього внеску у культурне надбання України, а в Містах усі публікації зібрані за локаціями: Київ, Львів, Житомир, Краматорськ, Маріуполь та чимало інших.

Підсумовуючи, зазначимо, що онлайн-формат видань України про культуру і мистецтво набуває нового звучання. Війна і питання гострого браку фінансування остаточно трансформували українські медіа в онлайн-площину. Видання, які працювали на ринку періодичної преси понад десять років, закриваються або залишають лише електронні версії. Проте українські видавці, журналісти, митці групуються навколо інтернет-журналів чи онлайн-проєктів про культуру, сумлінно працюють і переконують у важливості нового формату культурологічної періодики України.

Література

1. Інтернет-журнал «Korydor» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.korydor.in.ua>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 25.05.2022].
2. Культура і креативність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.culturepartnership.eu>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 27.05.2022].
3. Проєкт «Мітец» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mitec.ua>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 25.05.2022].
4. Читомо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chytomo.com>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 20.05.2022].

УДК 007:001.102:004(477)

Лисенко Тарас Валерійович,
аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Новальська Тетяна Василівна,
докторка історичних наук, професорка,
м. Київ, Україна

МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ

Успіх і сталий розвиток державних й комерційних організацій в умовах постіндустріальної економіки та глобалізації переважно визначається їх можливістю реагувати на підставі постійного аналізу інформації про свій стан та навколишній світ на зміну ситуації, а тому успішне вирішення поставлених перед ними проблем залежить від ефективного використання організаційного потенціалу і розвинених інформаційно-аналітичних технологій та ресурсів, здатних інтегрувати навколо себе всі інші ресурси.

Досліджуючи нові можливості подібних суспільно-політичних інститутів у контексті інформаційного суспільства, особливо важливо звернути увагу на «фабрики думок» (від англ. thinktank) або «інформаційно-аналітичні центри» (далі в тексті – ІАЦ), які традиційно вивчаються як інститути публічної політики в рамках політології та міжнародних відносин, що здійснюють аналітично-експертну та дослідницьку діяльність, пов'язану з реалізацією державної політики.

За даними дослідницького проекту Пенсільванського університету «The Think Tanks and Civil Societies Program» (TTCSP) станом на 2019 р. у світі задіяно 8248 аналітичних центрів, збільшення кількості яких пов'язано зі зростанням інтересу дослідників до аналізу інформації та стратегічного консалтингу, а також з трансформаційними процесами у технологічній сфері. На сьогоднішній день, ІАЦ у своїй діяльності виходять за межі вказаного кола інтересів, функціонуючи практично у всіх сферах людської діяльності – від стратегічного та оперативного аналізу актуальних економічних та соціально-політичних проблем до вивчення громадських потреб і запитів, включаючи бізнес-аналітику, які впливають на прийняття значимих для суспільства управлінських рішень [1].

На сучасному етапі в Україні, якщо брати до уваги основні критерії класифікації видів суб'єктів аналітичної діяльності у сфері інформаційних відносин, виділяють наступні різновиди служб і центрів аналітичної діяльності:

- за належністю – державні та недержавні (неурядові, громадські);
- за джерелами фінансування – бюджетні, госпрозрахункові та безоплатні (на громадських засадах);
- за підпорядкованістю – підпорядковані керівництву (державному, партійному, академічному тощо) та незалежні;
- за правом власності – належать юридичним або фізичним особам; за економічними показниками – комерційні та неприбуткові;
- за цільовим показником – інформаційно-управлінські, соціально-консолідуючі, наукові або суспільно-просвітницькі;
- за дотриманням законності – законослухняні та ті, що вчиняють правопорушення;
- за статусом суб'єктів діяльності – владно-державні, громадські, підрозділи у структурі Національних бібліотек та відокремлені професійно-орієнтовані суб'єкти (інститути і центри досліджень, аналітичні центри);
- за партійною ознакою – партійні та позапартійні;
- за наявністю допуску до таємниці в установленім законом порядку – допущені та без допуску;
- за структурою – розгалужені та моноструктурні;
- за охопленням напрямів – спеціалізовані або широкого спектра;
- за чисельністю – малочисельні, середні та великі;
- за сферою обслуговування – загальнодержавні (міждержавні) та локальні (регіональні);
- за часом діяльності – постійно діючі та тимчасові;
- за часом існування – понад 10 років, понад 5 та нещодавно створені;
- за ступенем впливу на громадську думку – авторитетні та сумнівні;
- за науковим потенціалом – об'єднання науковців, об'єднання фахівців (спеціалістів) або об'єднання громадських експертів;
- за ступенем поширення аналітичного продукту – відкриті та закриті;
- за деонтологічними ознаками – конструктивні та деструктивні[4].

Узагальнюючи, необхідно відмітити, що мова йде про урядові, неурядові (незалежні), академічні та партійні різновиди, де основний кістяк проблем пов'язаний з урядовим сегментом мережі ІАЦ України. Попри функціональність і достатньо високу продуктивність

роботи інформаційно-аналітичних служб у складі Адміністрації Президента, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України й інших органів державної влади і управління, як зазначають фахівці, ці служби станом на сьогодні не володіють достатнім рівнем мобільності та відкритості, не можуть вважатися вищезгаданим «інтелектуальним містком» між владою і суспільством, бути генератором нових ідей для влади та пропонувати інноваційні рішення.

В цілому співпраця урядових й неурядових ІАЦ в Україні характеризується нетривалим досвідом взаємодії та відсутністю сталих традицій комунікації між аналітичними структурами та суб'єктами управлінської діяльності. За словами В. Горового та М. Нечай, у порівнянні зі схожою практикою західних країн, де краще розвинута система соціальних комунікацій, тісно пов'язаних з владними інституціями, у молодих країнах, до яких відноситься і наша, виникає ціла низка проблем, вирішення яких потребує належної інформаційної підтримки, аналізу специфіки власних суспільно-політичних, економічних і культурних процесів, створення інформаційної інфраструктури загальносуспільного призначення, а також покращення стану матеріально-технічного забезпечення, ситуація з яким нині не дає можливості впроваджувати сучасні технології обробки та аналізу потоків інформації [2].

Все ж варто визнати, що попри вплив глобальних і національних процесів на розвиток неурядових ІАЦ України, які породжують для останніх нові виклики та вимагають пошуку адекватних відповідей, аналітичні центри повільно, проте завойовують прихильність громадської думки, і це помітно на прикладі запиту на інтелектуальний продукт неурядових дослідницьких структур і довіри до нього, котрі існують в українському суспільстві. Так само повільно українські ІАЦ інтегруються у світовий контекст, концентруючись здебільш на внутрішніх проблемах, тоді як умови їх діяльності не можна вважати оптимальними. І це через недосконалість законодавчої бази, а також неготовність органів влади підтримувати неурядові ІАЦ, враховувати їх напрацювання у своїй роботі, співпрацювати з ними чи забезпечувати умови їх власного, зокрема, і через їхню залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Враховуючи зазначене, формування потужної інтелектуальної платформи процесу ухвалення управлінських рішень на базі синергії потенціалу різних українських ІАЦ, про що зазначає Т. Гранчак [3], поки що залишається доволі дискусійним питанням. Як ми вже зрозуміли, мова йде про проблему, яка має комплексний характер, а тому задля її вирішення потрібно декілька важливих кроків: формування асоціації українських ІАЦ та її статуту, а також професійної незалежної спілки працівників ІАЦ; активна робота з розширення представлення у інтернет просторі та розробка єдиного інформаційного порталу українських ІАЦ; створення експертно-аналітичних мережевих структур співпраці урядових, неурядових і академічних ІАЦ України; створення українського незалежного рейтингу ІАЦ; налагодження тісної та системної співпраці із зарубіжними ІАЦ; створення освітніх центрів з підготовки й підвищення кваліфікації аналітиків, як результат тісної співпраці урядового, неурядового та академічного секторів мережі ІАЦ України, внаслідок якої аналітична діяльність поєднується з ґрунтовою науково-дослідною роботою; запровадження органами влади центрального та регіонального рівнів державних програм з надання грантів (у випадку неурядових ІАЦ), а також законодавче регулювання й забезпечення відповідного фінансування з державного та місцевих бюджетів на оплату виконання робіт, надання послуг ІАЦ, експертів-консультантів та науковців, для розробки та публікації українських й перекладених праць з окремих проблем інформаційно-аналітичної діяльності, організації та методики роботи ІАЦ, для розробки академічними установами спеціалізованих навчальних програм та створення курсів бакалаврату та магістратури за спеціалізацією «Діяльність аналітичних центрів», що сприятиме вирішенню проблеми «кадрового голоду», та ін.

Література

1. 11 українських аналітичних центрів увійшли до світового рейтингу Global Goto Think Tank Index Report [Електронний ресурс]. *Рубрика*. URL: <https://rubryka.com/2019/02/05/11-ukrayinskyh-analitychnyh-tsentriv-uvijshly-do-svitovogo-rejtyngu-global-go-to-think-tank-index-report/> (дата звернення: 05.02.2019).
2. Горовий В., Нечай М. СІАЗ: обслуговування владних структур [Електронний ресурс]. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Матеріали науково-теоретичної конференції «Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття соціально-політичних рішень», м. Острог, 22–23 квіт. 2000 р. URL: <http://old.niss.gov.ua/Table/Ostrog/003.htm>.
3. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури як суб'єкти національної інформаційної політики. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* : збірник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; [редкол.: В. І. Попик та ін.]. Київ, 2016. Вип. 43. С. 24-46.
4. Мандзюк О. А. Інформаційно-аналітичні служби, центри аналітичних досліджень як суб'єкти аналітичної діяльності [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2018. № 48. URL: <http://goal-int.org/informatsijno-analitichni-sluzhbi-tsentri-analitichnih-doslidzhen-yak-sub-yekti-analitichnoyi-diyalnosti/>

УДК 7.012.23:[659.1.012.12+76.01]

Михайлова Тетяна Сергіївна,
аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Шандренко Ольга Миколаївна,
кандидатка мистецтвознавства, доцентка,
м. Київ, Україна

АЙДЕНТИКА ОЛІМПІЙСЬКОГО ПАРАДНОГО КОСТЮМА ЯК КОМПОНЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ЕКСПАНСІЇ

Фактологічно невмотивована агресія російської федерації проти України має необхідні для підтримки парадигми державного імперіалізму засади. Дифузійнізм, апропріація та екстраполяція росією надбання української культурної спадщини простежується в декоративно-ужитковому, образотворчому та інших видах мистецтва. Системоутворюючі елементи культурної експансії функціонують використовуючи різні методи поглинання однієї культури – іншою. Вплив на свідомість реципієнта певної візуальної, вербальної та паравербальної інформації досі залишається недослідженим напрямком інформаційно-психологічних операцій в межах гібридних війн. Ці аспекти ускладнюють інформаційний, культурний та політичний спротив агресії на державному та суспільному рівнях.

Спроби фундаментального знищення України як незалежної суверенної держави з геополітичної мапи світу синхронізуються зі знищенням матеріальних та нематеріальних етнологічних надбань держави в інформаційному просторі. В 2014 році почалася активна фаза цивілізаційного протистояння країни-агресорки росії проти України. Втілення імперіалістичних стратегем «руського мира» має культурний бекграунд з часів майже 75-ти річної радянської окупації. Результат інформаційної роботи над створенням образу українського мистецтва та предметів народної творчості транслює наративи російської

ідеології про меншовартість, подібність та аналоговість методом екстраполяції культур. Сучасний етап протистояння в інформаційному просторі характеризується вчасним визначенням «тонких» технік впливу на усвідомленість суспільством певних візуальних повідомлень та чітким розумінням, в чому полягає культурна окупація.

Комунікаційний дизайн не обмежується певною мовою змісту та структурою меж графічного дизайну. Крім загальноприйнятого бачення візуального спілкування, комунікаційний дизайн має додаткові конотації, які передбачають включення в процес комунікації всі можливі сенсорні аналізатори сприйняття.

Досліджуючи олімпійський парадний костюм ми вперше здійснили спробу встановлення детермінант його художньо-інформаційної ідентифікації [1; 2] на прикладі мистецтвознавчого аналізу олімпійських парадних костюмів спортивних збірних різних країн світу. Враховуючи розуміння детермінант художньо-інформаційної ідентифікації було виявлено, що олімпійський парадний костюм збірної України 2012 та 2014 року виконував функцію ретрансляції культурної експансії України країною-агресоркою росією. В цей період часу для української спортивної збірної олімпійську парадну колекцію створювали дизайнери торгової марки bosko.

На прикладі Олімпіади 2014 року ми бачимо, що графічна айдентика орнаменту олімпійського парадного костюма збірної України XXII зимової Олімпіади була майже ідентичною з графічною айдентикою орнаменту олімпійського парадного костюма збірної України XXX літніх Олімпійських ігор 2012 року [4]. Важливо зазначити, що олімпійський парадний костюм української збірної 2012 року візуально схожий на олімпійський парадний костюм збірної росії 2012 року формоутворенням, стилістикою орнаменту хвилястих завитків на рисунку (відсилка орнаменту до клаптикової дороги) [3]. Відмінність костюмів двох країн полягає в спотворенні форми і змісту знаково-символічної складової заявленого вестимінтарного коду в олімпійському парадному костюмі української збірної (колос пшениці) на тему автентичності в сучасній інтерпретації.

Айдентика дизайн-проекту є основою художньо-інформаційної ідентифікації через творчий об'єкт, що демонструє певні закладені знаково-символічні смисли. Олімпійський парадний костюм є творчим об'єктом та дизайн-продуктом, що виконує функцію ідентифікації країни, яку представляють референти вестиментарного коду костюма – це спортсмени, представники делегації і дизайнер (представники дизайн-студії, компанії).

Однією з причин просування хибних інформаційних повідомлень в айдентичі є інтервенція зацікавленої агресуючої держави в культуру держави, яка є об'єктом окупації. Якщо ми говоримо про демонстрацію культури, спортивного рівня, ціннісних орієнтирів і т. д. своєї країни в межах міжнародних заходів, то варто враховувати суб'єктивне сприйняття тих меседжів, які зчитує велика, неоднорідна в своїх баченнях і поглядах аудиторія. Айдентика, зокрема і графічна, не завжди є точною – не відображає заявлені концептуальні сенси; влучною – недостатньо відпрацьовані рекламні стратегії; достовірною – екстрапольовані брендингові елементи різних культур дезорієнтують глядача.

Література

1. Михайлова Т. С. Детермінанти художньо-інформаційної ідентифікації олімпійського парадного костюма / Т. С. Михайлова // Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. – 2022. – Т. 5. – № 1. – С. 119-130. DOI: 10.31866/2617-7951.5.1.2022.257486.
2. Михайлова Т. С., Шандренко О. М. Демонстративна символізація національної ідентичності в дизайні олімпійського парадного костюма / Т. С. Михайлова, О. М. Шандренко // Культура і сучасність: альманах. – 2021. – № 2. – С. 140–145. DOI: 10.32461/2226-0285.2.2021.249248.

3. Олимпийские формы сборной России и Украины весьма схожи [Електронний ресурс] / World Sport. – 2012. – Режим доступу <https://cutt.ly/2KdAU7N>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.06.2022].

4. Best and worst Olympic opening ceremony outfits [Електронний ресурс] / Usatoday. – 2014. – Режим доступу <https://cutt.ly/rKdAT5l>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.06.2022].

УДК 061:316.772

Палій Сергій Васильович,
*аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Медведєва Валентина Миколаївна,
*кандидатка педагогічних наук, професорка
м. Київ, Україна*

КОМПОНЕНТИ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ

Компетентності співробітників інформаційно-аналітичних центрів належать до важливих компонентів ефективного функціонування як державних, так і комерційних структур. Специфіка інформаційної діяльності і нові завдання, що стоять перед спеціалістами цієї галузі зумовлюють необхідність їх постійного саморозвитку та самовдосконалення, опанування новими видами компетентності, що відповідно актуалізує дослідження означеної тематики.

Інформаційно-аналітична діяльність визначається дослідниками як «цілеспрямована діяльність фахівців щодо збору, опрацювання й аналізу різної інформації про складні системи (соціальні, політичні, економічні, екологічні, демографічні, освітні тощо), як є об'єктом певного впливу, управління тощо» [1, с. 15].

Оскільки основу діяльності інформаційно-аналітичних центрів складає інформація, професійна діяльність співробітників на сучасному етапі розвитку суспільства набагато більшою мірою, аніж раніше, пов'язана з задоволенням інформаційних потреб, опрацюванням великої кількості різноманітної інформації, необхідної для досягнення поставлених цілей.

Розглядаючи інформаційну основу діяльності співробітників інформаційно-аналітичних центрів як сукупність інформації, що дозволяє організовувати діяльність відповідно до вектора «мета – результат», наголосимо, що передусім формування продуктивної інформаційної основи передбачає її структурування та наявність відповідної інформаційної системи – специфічного способу організації знань, спеціально розрахованого на найефективніше використання для рішення певного роду професійних завдань.

Головною функціональною складовою діяльності інформаційно-аналітичного центру є інформаційно-аналітичне забезпечення всіх державних та комерційних структур.

Аналізуючи специфіку діяльності, пов'язану з інформаційно-аналітичним забезпеченням, можемо виявити структуру компетентності співробітників інформаційно-аналітичного центру. Основними компонентами компетентності є: комунікативний, аналітичний, організаційний та представницький або так звана PR-компетентність (безпосередньо пов'язана з організацією представницької діяльності).

Основною характеристикою комунікативної компетентності є вміння спілкуватися з людьми, готовність особистості до спілкування в плані розвитку відповідних цінностей, установок та вмінь. Комунікативна компетентність розглядається як акт спілкування, «відносна та динамічна міжособистісна конструкція між людьми з акцентом на функціональність та адекватність спілкування, достатній рівень знань, суджень та навичок мовної компетенції, оперативної компетентності, соціальної компетентності та стратегічної компетентності» [2, с. 32]. Теорія передбачає необхідність комбінування вимог до компетенції, таких як граматична, соціолінгвістична, стратегічна та дискурсивна компетентності, з метою використання таких знань та навичок у відповідному контексті комунікативної компетентності.

Закордонні дослідники стверджують, що навички спілкування визнані фундаментальними та імперативними навичками XXI ст. [3, с. 75], а одними із основних навичок міжособистісного спілкування, є навички успішного спілкування на робочому місці [4, с. 44]. Незважаючи на те, що до складових комунікативної компетентності належить вміння вступати в комунікацію з іншими людьми, постійно підтримувати з ними необхідні контакти, а також володіти і вміти оперувати сенсовою інформацією, що характеризує як загальну, так і професійну ерудицію незалежно від сфери діяльності, для співробітників інформаційно-аналітичного центру першочерговими є ІТ-компетентність та вербальна компетентність. Водночас тенденція розвитку комунікацій між різноманітними акторами взаємодії інформаційно-аналітичних структур засвідчує, що в найближчому майбутньому всі процеси будуть здійснюватися переважно на безособистісній основі, що також вимагає спеціальних знань, навичок та вмінь.

У контексті комунікативних компетенцій співробітники інформаційно-аналітичного центру повинні не лише демонструвати впевненість у володінні технічним жаргоном, але й бути наділеними здатністю надавати, отримувати інформацію та здійснювати критичний аналіз на основі сучасних наукових даних.

Організаційна компетентність співробітника інформаційно-аналітичного центру позиціюється як сукупність орієнтованих на організацію особистої роботи та кооперацію спільної діяльності взаємозалежних та вибіркових зв'язків спеціалістів з елементами організаційного середовища та іншими співробітниками [5, с. 160]. Змістова складова організаційної компетенції пов'язана зі структурою організаційних стосунків, що представлена в свідомості співробітника інформаційно-аналітичного центру і є основою його організаційної поведінки, фіксуючи конкретні професійні функції та конкретний фронт роботи за кожним конкретним співробітником, а також забезпечуючи узгоджену взаємодію між структурними ланками та окремими співробітниками.

Відповідно до специфіки діяльності співробітників інформаційно-аналітичного центру, організаційна діяльність є самостійним видом із супроводу функціонала організації ведення, відтак в межах цієї діяльності передбачені певні організаційні функції, що вимагає особливих організаторських якостей та здібностей, зокрема пов'язаних із підготовкою та проведенням різноманітних представницьких зустрічей, конференцій та ін. Отже, організаційна компетентність співробітників інформаційно-аналітичного центру повинна бути їх невід'ємною якістю.

Виходячи зі специфіки діяльності співробітника інформаційно-аналітичного центру, *аналітична компетенція* визначається як здатність вирішувати аналітичні, дослідницькі, прогностичні завдання, що забезпечують ефективність конструювання та програмування вирішення практичних проблем.

Представницька компетенція співробітника інформаційно-аналітичного центру інтегрує комунікативні, організаційні та аналітичні функції.

Діяльність співробітника інформаційно-аналітичного центру має багатофункціональний характер, що зумовлює особливу компонентну та змістову

структуру їх професійної компетентності. Позиціюючи комунікативні, організаційні, аналітичні та представницькі компетенції основними, виходячи з галузевої специфіки, наголосимо, що не менш важливими компетенціями на сучасному етапі розвитку суспільства є адаптивність, критичне і новаторське мислення, підзвітність та цілеспрямованість.

Література

1. Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ: теорія і практика. Монографія / В.В. Ягупов, Н.О. Величко, І.В. Гириловська, А.Г. Гуралюк, Д.О. Закатнов, Л. А. Майборода, В.В. Паржницький, за. наук. ред. В.В. Ягупова: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 176 с.
2. Bhattacharyya E. A case study of stakeholder perceptions on communicative competence in engineering technical oral presentation. Doctoral dissertation. University Malaya, 2014. 591 p. URL : [http://studentsrepo.um.edu.my/4597/1/E._BHATTACHARYYA_\(THA050005\).pdf](http://studentsrepo.um.edu.my/4597/1/E._BHATTACHARYYA_(THA050005).pdf).
3. Gokool-Ramdoo S., Rumjaun A. B. (2017). Education for sustainable development: Connecting the dots for sustainability. Journal of Learning for Development. Vol. 4. No. 1. Issue 1. pp. 72-89.
4. Kay K., Greenhill V. Twenty-first century students need 21st century skills. In Bringing schools into the 21st century (pp. 41-65). Springer Netherlands, 2011.
5. Van den Bosch F., Van Wijk R. Creation of Managerial Capabilities through Managerial Knowledge Integration: A Competence-Based Perspective. In : Knowledge Management and Organizational Competence. Edited by Ron Sanchez. Oxford university press, 2001. pp. 159-176.

УДК 316.32:654.197

*Перепічка Діана Михайлівна,
студентка Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Науковий керівник:
*Пристай Галина Іванівна,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МОНІТОРИНГ ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ ЖИТЕЛІВ ПРИКАРПАТТЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ЗМІ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Хоча у ХХІ столітті електронні видання досить популярні, проте традиційні форми засобів масової інформації теж залишаються на інформаційному ринку. Донедавна велику популярність мали всеукраїнські медіа, проте після ведення воєнного стану (24 лютого 2022 року) люди більше почали віддавати перевагу регіональним ЗМІ. Увага до регіональних видань зросла через те, що людей почала цікавити ситуація в місті, оборона території на місцях та всі інші новини, які дотичні до політичної і соціальної сфери міста чи області.

Зазначимо: після початку російсько-української війни, як всеукраїнські, так і регіональні медіа почали працювати цілодобово, щоб забезпечити постійне інформування громадян. Регіональні видання пишуть не тільки про новини з гарячих точок, а також про волонтерство на місцях та не забувають про звичайні новини, які стосуються життя міста.

Також спостерігається тенденція, що регіональні ЗМІ, які поширюють свою діяльність на певну територію, також і повідомляють про повітряну тривогу в межах області, де вони працюють. Тобто регіональні медіа стали надзвичайно актуальними у даній ситуації, вони направлені на певну цільову аудиторію і стараються задовільнити її інформаційні запити.

У межах проведеного наукового дослідження здійснено соціологічний моніторинг та анонімне опитування мешканців Прикарпаття щодо якості задоволення інформаційних запитів споживачів друкованих та онлайн ЗМІ.

Соціологічне опитування передбачало виконання наступних завдань:

- з'ясувати, якому виду медіа надають перевагу читачі: друкованому чи онлайн формату;

- дослідити, чи задоволені інформаційні запити користувачів друкованих та онлайн медіа на Прикарпатті;

- виявити перелік видань, які населення Прикарпаття читає найчастіше;

- виявити, яким саме матеріалам надають перевагу користувачі.

Вирішенню поставлених завдань передувало застосування таких методів:

- спостереження, анкетування;

- аналітичний аналіз статистичних даних.

Для того, щоб реалізувати дослідницькі процедури були розроблені анкети для опитування мешканців Прикарпаття.

Доцільно підкреслити, що кожен опитаний, який взяв участь в анкетуванні, мав можливість вільно висловити свої думки та зауваження щодо якості задоволення інформаційних запитів регіональними ЗМІ Прикарпаття.

Наголосимо: дослідження проведено у декілька етапів:

- 1– вивчення даної проблеми та розробка методики та програми дослідження;

- 2– збір необхідної інформації;

- 3– аналіз та обробка отриманих статистичних даних, підбиття висновків дослідження;

- 4– узагальнення отриманої інформації соціологічного моніторингу.

Звернемо увагу, що дане дослідження проводилося на базі Івано-Франківського Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника кафедри журналістики Факультету філології та серед мешканців Прикарпаття.

Необхідно відмітити, що віковий склад опитаних віком до 18 років становить 10.7%. Користувачі, які пройшли анкетування від 18 до 30 років становлять 35.7%. Опитані від 30 до 45 років – 30.4%, а від 45 років і більше – 23.2%.

За результатами опитування, з 56 опитаних жителів Прикарпаття 75% надає перевагу інтернет-виданням, а 25% – друкованим засобам масової інформації.

Матеріали, яким респонденти віддають перевагу в ЗМІ: новини – 71.4%, розважальні матеріали – 17.9%, не читаю взагалі – 3.6%. Також опитаним був запропонований варіант інше, де вони писали свої вподобання. Серед варіантів відповідей: кулінарні рецепти, мода і поради – 1.8%, історії з життя – 1.8%, інтерв'ю – 1.8%, науково-популярні статті – 1.8%. Тобто можна зробити висновок, що найбільшої популярності серед читачів займають саме новинні матеріали.

Наголосимо: у процесі анкетування виявлено, що серед видань Прикарпаття найбільшу перевагу надають «Галицькому кореспонденту» – 48.2%. На другому місці суспільно-політичне видання «Репортер» – 19.6%, а третє місце посідає «Галичина» – 12.5%. Також користувачі могли вибрати вкладку «інше» і написати свій варіант відповіді, якого немає серед вище перелічених. Серед відповідей такі видання: «Галка» – 3.6%, журнал «Like» – 1.8%, «Добрий господар» – 1.8%, «Жіночі історії» – 1.8%, «Локальна історія» – 1.8%. Серед всеукраїнських видань були відповіді: «Експрес» – 1.8% та «Українська правда» – 1.8%. Також були відповіді: не читаю – 3.6%, не читаю новинні сайти – 1.8%.

Тож підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що мешканці Прикарпаття читають регіональні видання, проте невеликий відсоток все таки шукає інформацію у всеукраїнських виданнях. Респонденти, які читають регіональну пресу віддають перевагу інтернет-виданням. Але є ще категорія людей, які користуються друкованими газетами та журналами, їх значно менше, проте якщо є аудиторія відповідно є попит на інформаційному ринку. Більшість опитаних надає перевагу новинам і розважальному контенту, адже серед відповідей були кулінарні рецепти, мода, історії з життя та інтерв'ю, що також належить до розважальних матеріалів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін наукового пошуку з даної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду читабельності і популярності друкованих ЗМІ.

Література

1. Вайшенберг З. Журналістика та медіа: довідник / З. Вайшенберг, Г. Й. Кляйнштойбер, Б. Пьорксен // перекл. з нім. П. Демешко, К. Макеев. – К. : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2011. – 529 с.
2. Віртуальна бібліотека навчальних матеріалів з журналістики [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evartist.narod.ru/journ.htm>. – Заголовок з екрану.
3. Віртуальна бібліотека навчальних матеріалів з журналістики [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://window.edu.ru/window/catalog?p_rubr=2.2.73.8. – Заголовок з екрану.
4. Гоян О. Я. Основи телерадіожурналістики і радіоменеджменту: Підруч. – 2-ге вид., допов. – К. : Веселка, 2004. – 245 с.

УДК 791-053.6:004.77:001.102

Полева Єлизавета Олександрівна,
*студентка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
*кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна*

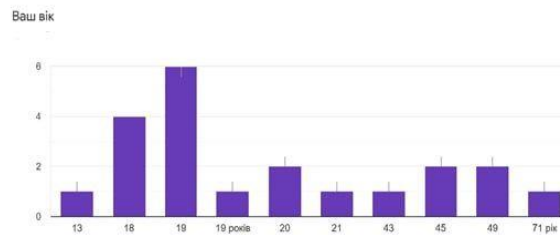
РОЛЬ КІНО У ЖИТТІ МОЛОДІ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

На сьогоднішній день наше суспільство дуже діджиталізовано, ми можемо онлайн оплатити комунальні послуги, записатися на прийом до лікаря, купити продукти, працювати віддалено і здобувати освіту. Основна частина людей, які майже постійно перебувають у інтернет-просторі: спілкуються, навчаються, проводять там дозвілля – це молодь, школярі та студенти. Це люди, які фактично народилися з телефонами у руках, їм не потрібно звикати до нових технологій і намагатися їх опанувати, вони на підсвідомому рівні знають як керувати і користуватися цими гаджетами, не дарма таких людей називають «цифровими аборигенами».

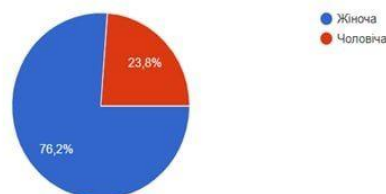
Більша частина часу, яку люди витрачають в інтернеті спрямована на відпочинок та проведення цікавого дозвілля. Не рідко саме таким дозвіллям є перегляд фільмів та серіалів. Тож, для того щоб дізнатись, яку роль займає кінематограф у житті сучасного суспільства, наскільки зацікавлено у кінематографі і залучено у світ новин з цієї теми, було

проведено анкетування: «Сучасний кінематограф в епоху інформаційного та віртуального простору».

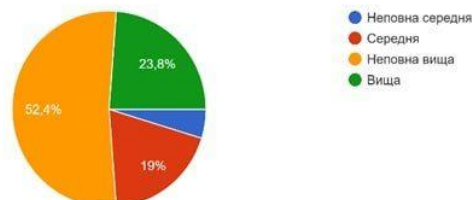
Серед опитаних респондентів 76,2% склали жінки, а 23,8% - чоловіки. На питання анкети відповідали люди різних вікових категорій.

Ваша стать

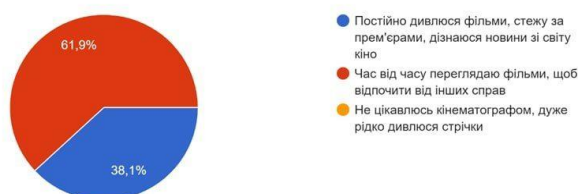
Яку освіту ви маєте?

Наймолодшому респонденту на час опитування було 13 років, найдорослішому 71 рік. Більшість опитуваних – студенти 18-19 річного віку. Серед опитуваних 52,4% респондентів мають не повну вищу освіту, 23,8% - вищу освіту, 19% - повну середню, і лише 4,8% опитуваних не мають повної середньої освіти.

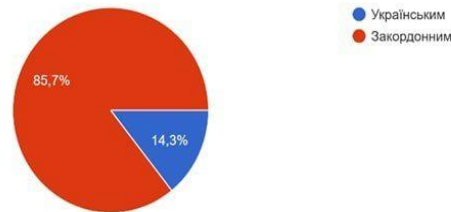
На початку опитування було з'ясовано, яке місце у житті респондентів займає кіно. Так, 61,9% обрали варіант відповіді «Час від часу переглядаю фільми, щоб відпочити від інших справ», інша частина, а саме 38,1% визначилися з варіантом «Постійно дивлюся фільми, стежу за прем'єрами, дізнаюся новини зі світу кіно».

Яке місце у Вашому житті займає кіно?

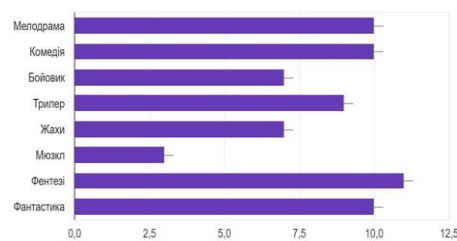
Цікаво, що жоден респондент не обрав варіант відповіді «Не цікавлюсь кінематографом, дуже рідко дивлюся стрічки», що дає нам зрозуміти рівень зацікавленості опитуваних у кінематографі.

Яким фільмам Ви надаєте перевагу?

Також, було виявлено, що більшість респондентів, а саме 85,7% надають перевагу закордонному контенту і виробнику, і лише 14,3% підтримують вітчизняного.

Ваш улюблений жанр/жанри кіно?

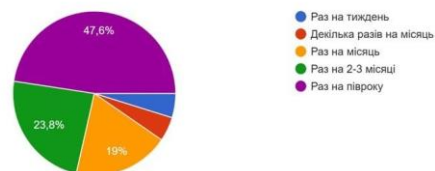

На питання «Ваш улюблений жанр/жанри кіно?» була можливість обрати декілька відповідей. Ми бачимо, що для більшості улюбленим жанром є «фентезі», також варіанти відповідей «мелодрама», «комедія» і «фантастика» обирали достатньо часто, що є досить логічним, враховуючи те, що останнім часом більшість блокбастерів знімаються саме в цих жанрах.

Найменш популярним варіантом відповіді став «мюзикл», що обумовлено специфічністю цього жанру.

Враховуючи епідеміологічну ситуацію в країні (примітка: опитування проводилось до війни, під час карантину) стало цікаво дізнатись, наскільки часто наші респонденти

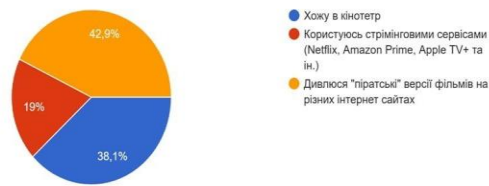
Як часто Ви відвідуєте кінотеатри?

відвідують кінотеатри. З'ясовано, що майже половина опитуваних, 47,6% ходять в кіно раз на півроку, 23,8% - раз на 2-3 місяці, 19% - раз на місяць. І лише 9,6% респондентів відвідують кінотеатри декілька разів на місяць і частіше.

На питання «Яким чином дивитесь нові фільми?» було запропоновано три варіанти відповідей – «Ходжу в кінотеатр», «Користуюсь стрімінговими сервісами (Netflix, Amazon Prime, Apple TV+ та ін.)», «Дивлюся "піратські" версії фільмів на різних інтернет сайтах».

Яким чином дивитесь нові фільми?

Більшість респондентів не порушують авторських прав і дивляться ліцензійні фільми, а саме 38,1% ходять в кіно для перегляду нових стрічок, а 19% користуються стрімінговими сервісами. Нажаль значна частина опитуваних, 42,9% відповіли, що переглядають кіно у «піратських» версіях в інтернеті, що є великою проблемою для нашої країни.

Отже, з'ясовано, що всі опитувані зацікавлені в кінематографі, більшість використовують перегляд фільмів, як відпочинок і спосіб відволіктися. На жаль, більша частина надає перевагу зарубіжному контенту. Головною проблемою є «піратство» та перегляд не ліцензійних версій стрічок на різних інтернет ресурсах. Задля вирішення цієї проблеми і зменшення відсотку «піратів» треба робити більш доступними стрімінгові сервіси, якщо ми кажемо про перегляд фільмів вдома. Підтримувати вітчизняних кіно дистриб'юторів та заохочувати виходити на український ринок іноземні компанії і робити їх контент доступним для української аудиторії (впроваджувати український дубляж, українські субтитри, інтерфейс додатків робити українською).

УДК 351

Римар Марія Віталіївна,
студентка ОС «Магістр»

Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Матвієнко Оксана Володимирівна,
докторка педагогічних наук, професорка,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВИ З ГРОМАДЯНАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕЛЕМАРАФОН «ЄДИНІ НОВИНИ», ЄДИНА ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА «УАРАЗОМ» ТА ІНШІ ВІДПОВІДІ НА ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Гаряча фаза російської агресії проти України, що почалась 24 лютого 2022 року поставила складне питання – налагодження інформаційної комунікації держави з громадянами під час виклику, масштабу якого український інформаційний простір та державні інституції ніколи не мали. Актуальність дослідження полягає у вивченні цих комунікацій та виявленні характерних особливостей явища, яке раніше не досліджувалось. Мета дослідження – виявлення та комплексний опис нових комунікацій держави і громадян в Україні під час впровадження воєнного стану. Завдання як ми ставимо перед собою: виявлення та опис дій суб'єктів, що спонукали до створення нових форм і засобів комунікації держави і громадян, а також етапи формування цієї комунікації та створення різних варіантів такої комунікації, виявлення закономірностей і створення висновків і рекомендацій. Об'єктом дослідження є процес комунікації держави і громадян. Предметом

дослідження є комунікування в системі «держава-громадяни» під час введення та дії воєнного стану. Методи, що слугували здобуттю результатів дослідження – спостереження, порівняння та аналіз і синтез.

В цілому, питання інформаційно-комунікаційної діяльності під час воєнного стану регулюється в Україні комплексом законодавчих актів, зокрема пп.11 та пп.12 п.1 статті 8 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» [7, с. 1]. А також відповідними Указами та рішеннями Ради національної безпеки і оборони України. Вони передбачають регулювання роботи всіх форм масової комунікації, включно з обслуговуючими підприємствами – постачальниками електронних комунікаційних мереж і послуг, поліграфічних підприємств. Законом передбачена можливість використання інформаційно комунікаційної інфраструктури для потреб воєнного стану для «проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення». З'являється можливість введення прямої заборони діяльності інфраструктурних об'єктів інформаційно-комунікаційного сектору, воєнна цензура. Однак на практиці воєнно-політичне керівництво ухвалило рішення, яке не вводило ці жорсткі обмеження, а встановило єдині правила мовлення та забезпечило інші організаційні заходи для налагодження ефективної комунікації під час воєнного стану. Відповідний Указ Президента сформулював концепцію створення єдиної інформаційної платформи «UAразом» [6, с. 1].

Як зазначається в Указі, створення платформи відбувається:

- на базі існуючих «інформаційних ресурсів»;
- для забезпечення щоденного інформування громадян «про реальний стан безпекової ситуації, заходи, що вживаються для зміцнення обороноздатності держави»;
- для організації інформаційно-роз'яснювальної роботи про діяльність державних органів.

В цілому ці тези відповідають вимогам запровадження воєнного стану, окрім терміну «інформаційні ресурси», який не є конкретним і взагалі відноситься лише до сукупності документів у інформаційних системах, а не в комунікаційній сфері [1, с. 1]. Кабінет Міністрів позначив коло організацій, які мають виконати ці рішення та сформувати єдину інформаційну платформу стратегічної комунікації, а саме: Міністерство культури та інформаційної політики України, центральні органи виконавчої влади, обласні, Київська міська держадміністрації, органи місцевого самоврядування (за згодою), «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (за згодою), національне інформгентство «Укрінформ» (за згодою), телеканал «РАДА» (за згодою) [4, с. 1]. 16 лютого платформа почала працювати на сайті «Укрінформу» [14, с. 1]. Фактично – це розділ сайту державної інформаційної агенції, який позначений назвою «#UAPAZOM». Платформа складається з блоку вибраних новин, тематичних публікацій статей, фото та відеоматеріалів, а також інтерв'ю. [13, с. 1].

Значно потужнішою відповіддю стало посилення діяльності Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ), що є підрозділом Міністерства культури та інформаційної політики та є діючим з березня 2021 року. Центр напрацьовує інформаційний контент щодо тем, які допомагають «зміцнювати позиції України». Теми для створення контенту відбираються з тих, на які намагається реагувати ворожда пропаганда. Також Центр виступає модератором та ініціатором створення та трансляції системної державної комунікації. Важливий напрямок – контрзаходи у відповідь на пропагандистські наративи ворожої країни, проведення інформаційних кампаній, взаємодія в інформаційному просторі із країнами-партнерами, обговорення та створення спільних проєктів. І не менш важлива лінія комунікації – об'єктивне інформування країни-агресора про події в Україні завдяки зовнішнім каналам [5, с. 1].

Цікавим рішенням стало запровадження і реалізація загальнодержавного комунікаційно-інформаційного проєкту – цілодобовий марафон «Єдині новини #UAразом»

[11, с. 1]. Указом Президента та рішенням РНБО запроваджена зміна у діяльності загальнонаціональних телеканалів з інформаційними, інформаційно-аналітичними передачами [12, с. 1]. Телемарафон експерти оцінили як інноваційний продукт, який не має аналогів. Його основними рисами є відсутність виключно пропагандистських наративів та намагання попри воєнний стан дотримуватись журналістських стандартів. Появу телемарафону ініціювали рішення органів влади і об'єктивні економічно-організаційні обставини, зокрема скорочення ресурсів для комунікацій як з боку держави, так і телемовників – трудових, часових і організаційних.

Перший пул каналів складався з «1+1», «UA: Перший», «Рада», «ICTV», «Україна 24», а потім – «UA: Перший», «UA: Культура» та всіх регіональних телеканалів Суспільного. Незабаром приєдналися канали «Новий канал», «ТЕТ», «НЛО TV» [10, с. 1]. Водночас «Прямий», «5 канал», «Еспreso» вимкнені із кола «Єдиних новин», через відмову діяти за узгодженими меседжами. Вони планували продовжувати діяльність у рамках власних ефірів за сприяння та підтримки іноземних телевізійних мовників. Однак внаслідок конфлікту з воєнно-політичним керівництвом, транслюють свої ефіри виключно у кабельних мережах або у цифрових форматах за межею ефірного цифрового мовлення мережі T2 [2, с. 1].

Кожен мовник готує самостійно свій відрізок цілодобового мовлення. Перші телемарафони мали скорочений формат: новини певного каналу транслювались щогодини, а потім – робота у студії двох ведучих, що спілкувались у прямому ефірі. Однак телемарафон почав розвиватись і його контент наповнюють окремими інформаційними блоками по тематиці – гуманітарний сектор, воєнні події, зміни у економічному житті, блок міжнародних новин [3, с. 1].

Ефективність роботи телемарафону достатньо висока. Станом на кінець квітня 2022 року. 76% опитаних довіряють «Єдиним новинам». Тільки 11% не довіряють інформації, яка транслюється під час марафону. Проте це зовсім не є абсолютним показником, оскільки отримують інформацію від телебачення не більше 43% українців [8, с. 1]. Більше 70% довіряють засобам масової комунікації, які базуються на соціальних мережах.

Побудувати єдину комунікаційну систему в такому відкритому інформаційному просторі можливо лише завдяки непрямому впливу та «м'якій силі», тобто популярним спікерам, мультимедійному представленню новин і подій, а також комунікуванню завдяки прийомам інфотейменту, який передбачає інформування через образи та розваги. Цікаві зразки такої комунікації пропонують відомі медійні особистості – юрист і блогер Марк Фейгін та Радник керівника Офісу Президента, військовий оглядач, кадровий офіцер Олексій Арестович [9, с. 1]. Щоденні зустрічі у вечірній час, за виключенням декількох днів стали певним інформаційним ритуалом для великої аудиторії. Перегляди ефірів досягають показників у прямому ефірі півмільйона глядачів, а у записі – 2 мільйонів. Оприлюднені тези перетворюються на цитати інформаційних агентств та ЗМІ, ширяться комунікаційними платформами. За формою, цей діалог складно назвати класичним інтерв'ю, це скоріше бесіда, яка проводиться з елементами структурованого та вивіреної комунікації з елементами імпровізації. Така комунікація викликає підвищену довіру, оскільки відбувається у прямому ефірі, а співрозмовник-суб'єкт інформування має пряму дотичність до важливої інформації та намагається комунікувати із глядачами простими тезами.

Підбиваючи підсумок маємо зазначити, що досвід комунікацій, які створенні та діяли з 2014 року дозволили швидко відповісти на нові виклики та сформувати певні особливості комунікації між державою та громадянами, що не мають прецедентів у світовій інформаційно-комунікаційній практиці. Найефективнішим за соціологічними замірами та організаційною структурою виявився телемарафон «Єдині новини» та неофіційні комунікаційні канали, де задіяні медіаособи, які пропонують альтернативну версію

інформування за допомогою соціальних мереж. Разом з тим системна оцінка викликів, протидії та ефективної перемоги на інформаційному фронті потребує ретельного вивчення та системної оцінки.

Література

1. Інформаційний ресурс. ПЛАТФОРМА ЛІГА:ЗАКОН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/ТМ002775>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
2. Іщенко Н. Єдиний телевізор. Навіщо владі спільний ефір всіх каналів. День [Електронний ресурс] / Н. Іщенко. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/yedynyuy-televizor> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
3. Остапа С. Спільний телемарафон – інформаційна ППО в цивілізаційній війні. detector.media [Електронний ресурс] / С. Остапа. – Режим доступу : <https://detector.media/kritika/article/197522/2022-03-15-spilnyuy-telemarafon-informatsiyna-pro-v-tsyvilizatsiyniy-viyni/> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
4. Про затвердження плану заходів на виконання Указу Президента України від 14 лютого 2022 р. № 53 “Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства”. Офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147-2022-p#Text> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
5. Про нас. Центр стратегічних комунікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://spravdi.gov.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
6. Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства. Офіційний вебпортал парламенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2022#Text>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
7. Про правовий режим воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
8. 76% українців довіряють спільному телемарафону українських каналів «Єдині новини» - Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nrada.gov.ua/76-ukrayintsiv-doviryayut-spilnomu-telemarafonu-ukrayinskyh-kanaliv-yedyni-novyny/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
9. Фейгин о своих эфирах с Арестовичем: Он практиковал тьюторинг и коучинг. Наверное, он обладает чем-то. Какой-то магнетизм в нем есть. ГОРДОН: Все новости Украины за последний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://gordonua.com/news/politics/feygin-o-svoih-efirah-s-arestovichem-on-praktikoval-tyutoring-i-kouching-navernoe-on-obladaet-chem-to-kakoy-to-magnetizm-v-nem-est-1607296.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
10. Хроніка українсько-російської війни онлайн. ФАКТИ - Останні новини України та світу онлайн - статті, коментарі та аналітика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fakty.ua/397779-hronika-ukrainsko-rossijskoj-vojny-onlajn> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].
11. Цілодобовий телемарафон транслюватимуть всі загальнонаціональні канали – рішення РНБО. Радіо Свобода [Електронний ресурс] / Р. Свобода. – Режим доступу :

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-telemarafon-zahalnonatsionalni-kanaly/31761872.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].

12. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22#n2> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].

13. #UAразом. Укрінформ - актуальні новини України та світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom> , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].

14. Ukrinform. Стартує інформаційна платформа #UAразом. Укрінформ - актуальні новини України та світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3405484-na-sajti-ukrinformu-posinae-pracuvati-edina-virtualna-informacijna-platforma-uarazom.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.05.2022].

УДК 351.88

Чепелюк Юлія Володимирівна,
*аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Поплавський Михайло Михайлович,
*доктор педагогічних наук, професор,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Головною метою прогнозування у дипломатичній діяльності є «підвищення ефективності та результативності прийнятих політичних рішень і запобігання небажаному розвитку політичних процесів» [3, с. 38]. Розрізняють два типи прогнозування [3, с. 38]: 1) політичне (пов'язане із ситуативним аналізом тенденцій, процесів, інтересів акторів та їх взаємодії й виражає можливий стан у короткотерміновій перспективі); 2) стратегічне (враховує загальну динаміку системи й довгострокові глобальні тенденції, не пов'язані з поодинокими проявами політичної поведінки) [3, с. 38]. Найскладнішим видом гуманітарного прогнозування є стратегічне прогнозування, яке в аналітичній роботі дипломатичних представництв означає можливість передбачити варіанти розвитку політичних подій чи ситуацій міжнародного масштабу. Це вкрай важливо для зовнішньополітичного відомства, оскільки стратегічний прогноз уможливорює не лише більш результативну його діяльність, а й безпосередньо впливає на зовнішню політику держави, щоб та стала стабільною та послідовною, а, отже, й ефективною. Визначальними характеристиками стратегічного прогнозу визначено практичність, гнучкість і ситуативність, адресність, концентрацією зусиль на прийнятті рішень зовнішньополітичного характеру й механізмах їх реалізації замість «пошуку істини», деталізацію політичних кроків і процедур, представлення надмірної кількості питань для розгляду, виокремлення складності та концентроване надання наукового статусу об'єкту дослідження, яким є політика [3, с. 191]. Отже, стратегічне прогнозування – «це концентроване зусилля, спрямоване на виявлення та дослідження ключових властивостей саме альтернативних версій зовнішньополітичного курсу держави. Такий підхід до оцінювання стратегічного прогнозування стає вирішальним у критичних ситуаціях для

певної держави чи міжнародних відносин і міжнародної системи в цілому. Йдеться не тільки про виявлення і подання певних зовнішньополітичних цілей та особливостей відповідної діяльності, а також – про мотивації сил, які їх визначають і здійснюють, про оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між цілями і мотивами, з одного боку, та ефективності зовнішньополітичної дії, з іншого» [3, с.189]. Згадка про «оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між цілями і мотивами» однозначно вказує на певну суб'єктивність стратегічного прогнозування – йдеться не лише про суб'єктивність оцінювальних суджень дипломата-аналітика, а й про контекст здійснюваного аналізу та інші чинники впливу. Уся сукупність методів прогнозування, без яких інформаційно-аналітична робота дипломатичного представництва неможлива, поділяється на дві групи: 1) прості (наприклад, метод аналогії, метод екстраполяції, метод «Дельфі», метод сценаріїв та ін.); 2) складні (аналіз детермінант і змінних, спектральний аналіз, комп'ютерна симуляція [2, с.29–30], а також моделювання та ін.). Серед складних прогностичних методів на особливу увагу заслуговують комп'ютерні методи (а точніше, методи з використанням комп'ютерних технологій), які можна використовувати на всіх етапах прогнозування. Комп'ютерні методи дають змогу раціоналізувати процес прогнозування та зробити його результати математично чіткими.

Значущість стратегічного прогнозування у міжнародних відносинах, проблематика якого в останні роки усе більше зростає, диктує необхідність використання механізмів і засобів, які дадуть змогу з високою мірою ймовірності передбачити можливі кризові ситуації та потенційні конфлікти. Така вимогливість пов'язана з тим, що стратегічний прогноз повинен відповідати безпековим інтересам і цілям власної держави, і при цьому враховувати позиції союзників та існуючі і потенційні виклики і загрози [3, с.189]. Отже, прогнозування у сфері міжнародних відносин - це складний процес, успішність і точність якого значною мірою залежить від сукупності використовуваних методів аналізу і прогнозування.

Одним з найбільш перспективних методів прогнозування, яким властива висока міра інноваційності, є так звана дипломатія даних (Data Diplomacy), що поєднує «концепції обробки та аналізу даних, технології та науку про обчислення із соціологією, міжнародними відносинами та дипломатичними переговорами» [1]. Передумови появи дипломатії даних пов'язані з ефективністю використання соціальних мереж у дипломатичній діяльності в якості джерела інформації і засобу її поширення з метою впливу на цільову аудиторію. Усвідомлення цього факту спонукало уряди провідних країн замислитися над можливістю прогнозувати варіанти розвитку події чи ситуації і, відповідно, впливати на них згідно з пріоритетами країни. Таке прогнозування передбачає ретельне вивчення цільової аудиторії на основі аналітики великих даних – методів обробки величезних (від терабайт до зеттабайт) обсягів даних про інтернет-активність користувачів соціальних мереж. Завдяки дипломатії даних кожен «лайк», коментар чи запис у мікроблозі може бути використаний з метою формування «ідеального повідомлення» для цільової аудиторії, так само можна сформулювати «ідеальне повідомлення» для державного діяча чи державної установи на підставі синтаксичного розбору і семантизації кластерів ключових слів з виступів, повідомлень та ін. текстів. Дипломатія даних ґрунтується на застосуванні передових аналітичних методів, метою яких є виявлення корисних і доступних знань, прихованих закономірностей та невідомих кореляцій, уподобань користувачів та іншої цінної інформації у масивах даних. Застосування технологій, що ґрунтуються на цих методах, цілком виправдане, адже аналіз величезних обсягів даних вимагає новітніх аналітичних методів для ефективного аналізу та прогнозування майбутніх дій з високою точністю та передовими стратегіями прийняття рішень. У порівнянні з традиційними методами обробки даних саме методи штучного інтелекту забезпечують більш точні, швидкі та масштабовані результати при аналізі великих даних.

Отже, аналітика великих даних у дипломатичній діяльності – це принципово нові інструменти і можливості для реалізації функцій традиційної дипломатії. В умовах, коли невіддільною ознакою діяльності дипломатичної служби і світовим трендом стали цифрові канали мовлення ЗМІ та створення офіційних акаунтів дипломатичних представництв у соціальних мережах, аналітика великих даних надає не лише інструменти для інформаційно-роз'яснювальної роботи та інформаційного супроводу їх діяльності. Аналітика великих даних пропонує методи обробки постійно збільшуваного обсягу інформації про інтернет-активність цільової групи – користувачів соціальних мереж – з метою моніторингу та здійснення аналітично-прогностичних досліджень.

Аналіз соціальних мереж для підвищення ефективності інформаційно-аналітичної діяльності дипломатичних представництв відбувається за допомогою таких методів, як відстеження статистики за хештегами з метою виявлення найбільш популярних тем, реакцій і коментарів користувачів та ін. Фахівці також вказують на мережевий метод (застосовується для пошуку каналів міжнародного мовлення), сентимент-аналіз (застосовується для оцінювання закономірностей у поведженні інтернет-користувачів) та аналіз думок і поглядів (застосовується для роботи з текстами та вивчення часто вживаних слів, термінів та епітетів, що формує знання про зміст постів та коментарів інтернет-користувачів) [4]. Така аналітична діяльність дає змогу виявляти закономірності у міжнародних відносинах, підвищує ефективність методів цифрової дипломатії та кардинально змінює «дипломатичний ландшафт» світової політики [4]. Інший напрям використання великих даних у дипломатії – це оцінювання закономірностей у поведженні учасників голосування при ухваленні політичних рішень.

Отже, збирання даних у мережі Інтернет сьогодні може вважатися не просто інструментом сучасної дипломатії, а головною її метою – дипломатії великих даних. Враховуючи потенціал великих даних для дипломатії, переваги і недоліки їх використання, у структурі дипломатичних представництв варто створювати невеликі підрозділи, фахівцям яких буде дозволено і які будуть спроможні працювати з такими інноваціями – спроможні розпочати діалог про масштаби і типи даних, необхідних для прийняття більш обґрунтованих рішень. Великі дані можуть сприяти кращому розумінню тенденцій за рахунок аналізу попередніх документів і покращення знань про сьогодення за рахунок виявлення подій у реальному часі, що дасть змогу дипломатичному представництву сформувати точну і цілеспрямовану відповідь на конкретні події чи ситуації. Краще зрозумівши минулі і поточні події, можна більш ефективно прогнозувати сценарії майбутнього. Утім, цінність цих сценаріїв повинна бути оцінена реалістично – навіть якщо прогнози будуть найбільш очікуваним атрибутом великих даних для дипломатичних представництв, майбутнє завжди може внести певну невизначеність, яку великі дані зможуть усунути лише певною мірою.

Література

1. Аналитика больших данных. URL : <https://cutt.ly/FKdAFFA>
2. Бебик В. Глобальний політичний менеджмент: поняття, типологія, методологія. *Політичний менеджмент*. 2009. № 2. С. 27–34.
3. Ржевська Н. Політичне та стратегічне прогнозування: суть і ознаки. *Політичний менеджмент*. 2011. № 6. С. 37–42.
4. Dye T. Data Diplomacy. Science Diplomacy 2015: Scientific Drivers for Diplomacy – Resources /American Association for the Advancement of Science. URL : <https://cutt.ly/4KdASkS>

УДК 339.9(477)(351:005)

Ярема Іван Іванович,
*аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Гурбанська Антоніна Іванівна,
*докторка філологічних наук, професорка,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Проблемі цифрових комунікацій приділяли увагу чимало українських дослідників. Проте вагома кількість питань, пов'язаних з осмисленням сучасних інформаційно-технологічних процесів і розвитку цифрової комунікації, досі залишається недостатньо вивченою, що пояснюється, зокрема, відсутністю прогресивної освітньої бази, а також безперервним удосконаленням цифрових технологій та постійними змінами в діджитал-світі.

Сьогодні держава Україна інтегрується в європейську і глобальну системи цифрової інфраструктури, що виявляється у свідомому впровадженні й застосуванні інформаційних технологій та цифрового досвіду інших, більш розвинених держав. Основними завданнями України на шляху до цифровізації повинні стати подолання законодавчих перепон, інституційних бар'єрів, удосконалення та зміна ринкових механізмів [1]. Для реалізації цих завдань потрібне досконале оволодіння цифровими компетентностями, швидке і якісне впровадження цифрових технологій на загальнонаціональному рівні, залучення закордонних інвесторів, нові актуальні проєкти.

У сучасній Україні формування й розвиток цифрового середовища є одним із пріоритетних серед напрямів державної політики. Завдання України – створити таке інформаційне суспільство, у якому буде забезпечено вільний доступ до інформації та можливість користуватися нею, а також створювати, накопичувати й поширювати дані. Саме з цією метою було розроблено й ухвалено ряд законопроектів, спрямованих на розвиток цифрового суспільства: щодо основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні; про стимулювання розвитку цифрової економіки; про електронний документообіг; про електронний цифровий підпис та ін.

Нині в Україні відбувається поступовий перехід від індустріальної економіки до інформаційної – економіки знань. Швидкими темпами розвивається інформаційна структура, яка стає загальнодоступною. В ухваленій Кабінетом Міністрів України Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [2] зустрічаємо тлумачення поняття «цифровізація». Відповідно до визначення цієї дефініції розуміємо, що процес цифровізації має на меті насичення реального фізичного світу електронними й цифровими пристроями, системами і засобами, а також налагодження між ними цифрового обміну. У такий спосіб відбувається інтегральна взаємодія, де фізичний і віртуальний світ стають одним цілим – кіберпростором або кіберфізичним простором.

Інформаційно-технологічні процеси прямо й безпосередньо впливають на економіку країн світу. Цифровізація є однією з важливих передумов економічного зростання країни. Відповідно до згаданої Концепції Кабінету Міністрів можна визначити такі основні принципи цифровізації в Україні:

- цифровізація має гарантувати кожному громадянину України однаковий доступ до інформації, послуг та знань, що надаються на основні цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій;
- цифровізація повинна допомогти створити переваги в усіх сферах життя людини;
- використання цифрових технологій підвищує продуктивність, ефективність, а також конкурентоздатність, завдяки цьому відбувається економічне зростання, через яке реалізується цифровізація;
- цифровізація покликана сприяти розвитку засобів масової інформації, впливати на формування медійної культури та здійснювати вплив на розвиток інформаційного суспільства;
- з метою інтеграції України в ЄС та вихід на світовий ринок цифровізація повинна бути спрямованою на міжнародне співробітництво;
- цифровізація має сприяти зростанню рівня обізнаності, довіри й відчуття безпеки;
- цифровізація може розглядатися як об'єкт державного управління.

В умовах розвитку глобального цифрового суспільства місце людини може бути замінене технологічним механізмом чи новітнім роботом. Проте людина залишається центром цих глобальних процесів, адже саме вона творить і створює цифрові технології, якими людство вже звикло користуватися щодня, роблячи своє життя комфортнішим.

2 вересня 2019 року в Україні було засновано Міністерство цифрової трансформації [3]. Роботу нового Міністерства можна вважати однією з найпрогресивніших та найуспішніших. Так, завдяки впровадженню додатку «Дія» більшість послуг стали доступнішими для користування громадянами України.

Держава Україна має можливість переймати найкращий цифровий досвід таких країн, як США та Китай, країн «Digital 5» (Південна Корея, Велика Британія, Ізраїль, Нова Зеландія, Естонія). Названі держави успішно розвивають цифрову економіку, а також розробляють та постійно фінансують технологію блокчейну, яка допомагає захистити конфіденційність інформації, суб'єктів обміну цією інформацією та забезпечити її достовірність.

На окреме поцінування заслуговує діяльність Української бібліотечної асоціації (далі – УБА), яка регулярно організовує і проводить заходи, спрямовані на поширення в суспільстві цифрової грамотності, плекання цифрової культури, розширення знань широкої громадськості з інформаційно-комунікаційних технологій. Підтримка всеукраїнських і міжнародних проєктів («Чотири простори бібліотеки: інноваційна модель діяльності», «Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги», «Активні громадяни», «Містки громадської активності» та ін.); організація і проведення бібліотечних форумів, науково-практичних конференцій, семінарів з актуальної проблематики новітніх форм і напрямів роботи бібліотек; участь у видавничих заходах; функціонування Головного тренінгового центру для бібліотекарів при Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – НАКККМ), що здійснює навчання з курсу «Електронне урядування та доступ до інформації у бібліотеках», поширення професійних науково-освітніх програм, спеціалізованих вебпорталів, блогів та інших соціокомунікаційних заходів – усі ці заходи стали візитівкою діяльності УБА.

Примітно, що із січня 2020 року асоціація долучилася до проєкту Міністерства цифрової трансформації України «Дія. Цифрова освіта», що входить до національного проєкту «Дія», згідно з яким передбачається створення онлайн-сервісів державних послуг з метою втілення «Держави у смартфоні». Відтоді користувачі бібліотек, які приєдналися до проєкту, можуть безоплатно навчатися на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності, переглядаючи освітні серіали, записи вебінарів тощо. Бібліотеки, співпрацюючи з обласними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, стають амбасадорами проєкту «Дія. Цифрова освіта», пропагуючи його зміст у засобах масової інформації, соціальних мережах, розширюючи коло учасників та

перетворюючись на партнерські офлайн-хаби проекту. Згідно з останніми статистичними даними, нині створена мережа більше ніж із 1300 хабів у масштабах усієї України, найбільша частка яких належить бібліотекам [4].

Для України гострою є необхідність у створенні інформаційного права та розвитку його як науки [1]. Інформатизація суспільства може стати загрозливою за умов відсутності контролю за нормативно-правовими актами. Зростає і рівень відповідальності держави, яка впроваджує в усі сфери життя інформаційно-комунікаційні технології.

Розвиток цифрових комунікацій активізував використання соціальних мереж. Вони стали одними з головних способів збору й передачі інформації. У своїй діяльності люди використовують соціальні мережі для інформування й звітування про свою роботу. Соціальні мережі, як основні інструменти цифрової комунікації, забезпечують вільний доступ користувача до інформації та нових знань.

Література

1. Цифровізація в Україні: нормативно-правове забезпечення [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/906>– Назва з екрану. – [Дата звернення: 25.05.2022].
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р : ред. від 17.09.2020 / Офіц. вебсайт Верхов. Ради України. [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р>– Назва з екрану. – [Дата звернення: 25.05.2022].
3. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України [Електронний ресурс] Режим доступу : URL: <https://thedigital.gov.ua/>– Назва з екрану. – [Дата звернення: 25.05.2022].
4. Мережа хабів – Дія. Цифрова освіта [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/hubs> вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 25.05.2022].

СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ І РІШЕННЯ

УДК 02:378]:[025.21:002.1(07)

*Бачинська Надія Анатоліївна,
завідувачка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Динамічні перетворення в усіх царинах суспільного життя в Україні відбуваються під впливом таких зовнішніх чинників, як глобалізація (передбачає зокрема і уніфікацію освіти), формування інформаційного суспільства в Україні та становлення суспільства знань, повсюдне запровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація, карантинні обмеження через поширення коронавірусної хвороби COVID-19 тощо. Також європейський вектор розвитку України та відповідно імплементація європейських стандартів сприяють реформуванню системи освіти загалом.

Як слушно наголошує І. Давидова, «оцінка якості освіти допомагає швидко адаптуватися до змін, які відбуваються в сучасному інформаційному суспільстві; забезпечує прийняття своєчасних та ефективних рішень, що відповідають потребам та сподіванням молодих науковців; формує креативні відносини в освітньо-науковому процесі на основі використання нових знань та сприяє формуванню фахового та науково-освітнього потенціалу нації на засадах безперервного професійного й особистісного розвитку, орієнтованого на найвищі досягнення бібліотечно-інформаційної теорії та практики» [3].

В Київському національному університеті культури і мистецтв (далі КНУКіМ) підготовка фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (далі ІБАС) здійснюється за трьома освітніми програмами: «Менеджмент соціально-комунікаційних мереж, інтернет-маркетинг», «Менеджмент бібліотечно-інформаційних систем та технологій» та «Документознавство, менеджмент органів державної влади та управління» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Також студенти КНУКіМ мають можливість продовжити здобувати освіту за спеціальністю на другому (магістерському) та на третьому (освітньо-науковому) рівнях.

Тому питання створення, змістовного наповнення інформаційного контенту навчальної літератури для спеціальності, у контексті запровадження освітніх програм на трьох рівнях вищої освіти в КНУКіМ є надзвичайно актуальним [1; 2].

Знані викладачі спеціальності 029 (сьогодні в Україні готують більше шести десятків ЗВО постійно вивчають концептуальні засади та методологію викладання, історію галузевої вищої освіти: О. Бруй, Н. Бачинська, О. Воскобойнікова-Гузева, М. Голубєва, Т. Гранчак, А. Гуменчук, І. Давидова, В. Добровольська, О. Довгопола, В. Загуменна, О. Збанацька, В. Касьян, Н. Кобижча, Н. Кушнарєнко, О. Мар'їна, О. Матвієнко, В. Мудроха, Т. Новальська, Л. Прокопенко, О. Пшенична, А. Соляник, В. Сошинська, І. Тимошенко, Я. Хіміч, М. Цивін, С. Чуканова, Г. Швецова-Водка, Г. Шемаєва, І. Штефан.

Проте, наразі лише визначено основні тенденції формування фонду навчальної літератури для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на прикладі Київського національного університету культури і мистецтв [1] та розкрито особливості формування фонду навчальної літератури для студентів ІБАС [1; 2]. Також Н. Бачинська і О. Клименко обґрунтували п'ять функціональних рівнів комплексного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу і формування фонду навчальної літератури (рівень закладу вищої освіти; рівень наукової бібліотеки ЗВО; рівень кафедри; рівень авторів; рівень видавництва/виготівників навчальної літератури) [2]. Але сьогодні потребує більш глибокого осмислення питання методології дослідження формування фонду навчальної літератури, що значно актуалізує теоретичне і практичне значення обраної для розкриття теми у контексті вищеназваних чинників розвитку суспільства.

Навчальна література є важливим складником якісної освіти, тобто окремою підсистемою системи вищої освіти (у нашому випадку). Застосування принципу функціональності, який спрямований на виявлення особливостей використання різних типів і видів видань під час освітнього процесу, спонукало до висновку, що активно використовуються статті та монографії. Використання принципу комплексності органічно поєднало всі аспекти питання формування фонду навчальної літератури для студентів спеціальності ІБАС КНУКіМ. Можливість трактування формування фонду навчальної літератури у комплексі з розвитком навчально-освітніх центрів та науково-освітніх шкіл з'явилися завдяки застосуванню принципу усебічності пізнання. Принцип деталізації дозволив розглянути системні компоненти, якими є в нашому дослідженні різні види і типи видань, як складові підсистеми фонду навчальної літератури, котра своєю чергою є складником освітнього процесу як системи відкритого типу. Також необхідним є використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження. Типологічний метод використано для виявлення схожості та відмінності множини видань викладачів КНУКіМ для ІБАС, способів їх сполучень властивостей та групування за допомогою узагальненої моделі. Бібліографічним методом вивчено тематику, авторську та географічну належність, місце видання тощо. Завдяки структурно-функціональному аналізу визначена належність до освітнього процесу як компоненти освітньої діяльності, виконання ним функцій, обумовлених цією діяльністю. Статистичний аналіз сприяв застосуванню кількісних методів для характеристики сукупності фонду навчальної літератури для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Методи обробки одержаних даних сприяли порівнянню та узагальненню одержаних результатів. Метод ранжування використано для наочності представлення отриманих даних щодо превалювання окремих видів літератури.

Отже, методологія дослідження фонду навчальної літератури для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яких готує Київський національний університет культури і мистецтв є фундаментальним підґрунтям формування предметного компетентнісного поля фахівця нової формації, здатного в умовах перманентних парадигмальних змін засвоювати нове знання, продукувати креативні ідеї з орієнтацією на цілісне сприйняття світу та загальнолюдські цінності.

Література

1. Бачинська Н., Клименко О. Підготовка майбутніх фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: до питання формування фонду навчальної літератури [Електронний ресурс] / Н. Бачинська, О. Клименко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / редкол.: Н. Кунанець (голов. ред.), В. Горовий, В. Струнгар [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського,

Асоц. б-к України. – Київ, 2021. – Вип. 62. – С. 11–27. –DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.011>. – Заголовок з екрана.

2. Бачинська Н., Клименко О. Підготовка майбутніх фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: основні тенденції формування фонду навчальної літератури [Електронний ресурс] / Н. Бачинська, О. Клименко // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2021. – №. 8. – С. 102–116. – DOI: 10.31866/2616-7654.8.2021.247588. – Заголовок з екрана.

3. Давидова І. Стратегії розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти: підготовка докторів філософії [Електронний ресурс] / І. Давидова // XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну»: зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц.; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, Я. О. Хіміч. – Електрон. вид. – Київ: УБА, 2021. – С. 10–13. – Режим доступу: <https://cutt.ly/yKdAJ6g>. – Заголовок з екрана.

УДК 023:378 (477)

Гранчак Тетяна Юріївна,

*Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
м. Київ, Україна*

ПРОФЕСІЙНИЙ ПРОФІЛЬ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХУ: ДИЗАЙН КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Розвиток інформаційних технологій, цифрового середовища, спричинений пандемією і вимогами соціального дистанціювання запит на онлайнові форми комунікації і доступу до інформації, з одного боку, і універсалізація або «розмивання» фаху за рахунок об'єднання з іншими спеціальностями (документознавством, архівознавством, елементами комп'ютерних наук) – з іншого, актуалізували питання окреслення необхідного для бібліотекаря набору компетентностей та визначення його «ядра» – тих сутнісних знань, умінь і навичок, які поряд з інструменталістськими цифровими і комп'ютерними компетентностями формують професійний профіль сучасного бібліотечного працівника.

Ряд науковців [1, 2, 3] виокремлює традиційні для бібліотекаря компетентності – каталогізацію, класифікацію, індексацію, реферування, роботу із запитом та навчання користувачів. Будучи затребуваними в «добу Гутенберга», ці навички не втрачають свого значення і залишаються актуальними і в «епоху Цукерберга». Наприклад, навички каталогізації та класифікації можуть бути використані для покращення результатів запитів під час пошуку інформації в мережі Інтернет: метадані на основі принципів каталогізації сприятимуть підвищенню релевантності результатів пошуку, а створення електронних каталогів, які б включали важливі електронні ресурси, забезпечуватиме кращу навігацію інформаційним простором.

Водночас дослідники погоджуються з необхідністю доповнення традиційних бібліотечних компетентностей новими. Зокрема, такими «нетрадиційними» компетентностями, як комунікативні навички, навички адвокації, викладання та технологічні навички. При цьому профіль сучасного професіонала в галузі бібліотечної справи має доповнювати його проактивна позиція; вміння ефективно комунікувати; поінформованість; адаптивність [2].

На потребі доповнення традиційного набору компетентностей бібліотекаря спеціальними та особистими навичками наголошують Л. бін Хасім (L. bin Hashim) і В.Н.Х.В.

Мохтар (W.N.H.W. Mokhtar), якими до професійних компетентностей бібліотекаря віднесено:

- володіння експертними знаннями про зміст інформаційних ресурсів, здатність їх критично оцінювати та фільтрувати;
- здатність використовувати інформаційні технології для отримання, упорядкування та поширення інформації;
- володіння спеціалізованими предметними знаннями, що відповідають бізнесу організації або клієнта;
- здатність розробляти спеціалізовані інформаційні продукти;
- визначати інформаційні потреби, організовувати та вдосконалювати бібліотечно-інформаційне обслуговування;
- використовувати відповідні ділові та управлінські підходи для передачі важливості інформації послуги вищому керівництву;
- проводити дослідження, пов'язані з інформаційними інструментами вирішення проблем управління, бути ефективним членом команди вищого керівництва та консультантом з питань організації інформації [1, р. 154].

Потрібними бібліотекарю персональними компетентностями дослідники вважають мотивацію до вдосконалення обслуговування; бачення загального контексту і нових викликів і можливостей; здатність до формування середовища взаємної поваги, довіри та солідарності; навички ефективного спілкування; здатність до роботи в команді; лідерство; навички планування; здатність до навчання упродовж усього життя та планування особистої кар'єри; гнучкість і позитивність у час постійних змін [Там само].

Виокремлюючи в комплексі компетентностей сучасного бібліотечного фахівця групи професійних, особистих і управлінських навичок, науковці наголошують на потребі бібліотекаря знати і розуміти роботу з інформаційними ресурсами в різних форматах, володіти відповідними техніко-технологічними знаннями (комп'ютера, операційних систем, автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, онлайнових каталогів, баз даних, основ програмування, програм графіки і мультимедіа, вебсайтів, електронних бібліотек тощо) і розумітися на питаннях бюджетування і розвитку людських ресурсів. Він, також, має бути готовим до змін, здатним до комунікації і взаємодії, надання якісного обслуговування, бути адаптивним, гнучким і стресостійким, орієнтованим на навчання упродовж життя [4].

При цьому П. Нонтакумджане (P. Nonthasumjane) на основі аналізу фахової літератури не лише виокремлює три найважливіші групи компетентностей бібліотекаря (особисті навички, загальні компетентності і спеціальні знання), а й розкриває їх наповнення і надає пояснення. До особистих навичок дослідницею віднесено аналітичність, креативність, гнучкість, клієнтоорієнтованість, адаптивність, ентузіазм і вмотивованість і т. ін.; до загальних – інформаційну грамотність, здатність до комунікації, критичне мислення, здатність до роботи в команді, етику та соціальну відповідальність, здатність до вирішення проблем і лідерство; до спеціальних знань – метадані, розробку баз даних та систем керування базами даних, потреб користувачів, цифрового архівування та збереження, розробки колекцій та систем керування вмістом [5].

Запит на, т.зв., «soft skills» виявляють і студенти, які навчаються за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Згідно результатів опитування в жовтні 2021 р. студентів кафедри інформаційних технологій I курсу КНУКіМ, із запропонованого переліку різних навчальних дисциплін, найбільша кількість опитаних (67,3% з 52 студентів) надали перевагу вивченню таких навчальних дисциплін, як «Медіаграмотність і критичне мислення» і «Креативне мислення і тайм-менеджмент», другу позицію рейтингу посіла навчальна дисципліна «Підприємництво і бізнес-консалтинг» (63,5%), на третьому місці опинились «Веб-дизайн і веб-аналітика» (див. рис. 1).

Оберіть з переліку ті навчальні дисципліни, які Ви обрали б для себе для навчання
(можливі декілька варіантів відповіді)

52 відповіді

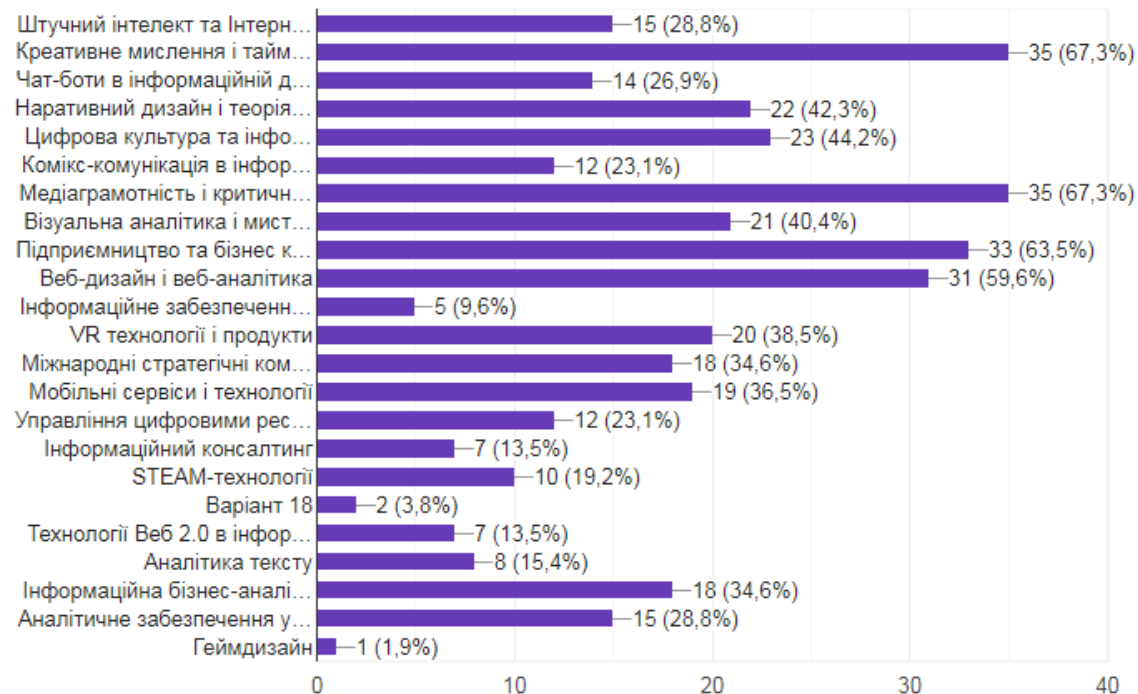

Рис. 1. Показники пріоритетності вивчення студентами навчальних дисциплін

Додатково акцентується потреба поглиблення «цифрових» навичок бібліотекаря (знання метаданих і формату MARC, здатність до пошуку електронних джерел інформації, управління гібридними бібліотеками, управління е-ресурсами і базами даних, управління і розвитку інституційних репозитаріїв, підтримки функціонування вебсайту, використання соціальних медіа і т. ін.) [3, 6, 7] та набуття ним навичок презентації, комунікації, управління, управління проектами і управління знаннями, клієнтоорієнтованості, здатності навчати і навчатися, дослідницьких навичок, здатності до партнерства і вирішення проблем [3].

Отже, на основі висновків теоретиків і практиків бібліотечної справи можна побудувати певну ієрархію компетентностей бібліотекаря, яка складатиметься з трьох рівнів:

- 1) традиційні і нетрадиційні компетентності;
- 2) загальні, спеціальні й особисті компетентності;
- 3) техніко-технологічні навички (комп'ютерні і IT-компетентності); здатність до організації і збереження бібліотечних колекцій, управління ними та їх презентації; управлінські навички (менеджмент і лідерство управління, тайм-менеджмент); етичні навички і здатність до змін та подальшого навчання.

Хоча технічні компетенції і надалі лежатимуть в основі професійної бібліотечної практики, науковці погоджуються з потребою формування в сучасного бібліотечного фахівця широкого спектру необхідних у складних умовах невизначеності особистих властивостей, включаючи гнучкість, креативність, критичне мислення, соціальну відповідальність та проактивну позицію, яка перетворює бібліотечного фахівця з об'єкта

змін на суб'єкта процесу суспільних трансформацій. Важливим при цьому є збереження сутнісного «ядра» компетентностей бібліотечного фаху, які гарантуватимуть збереження професійної ідентичності і впізнаваність профілю бібліотекаря майбутнього.

Література

1. Bin Hashim L., Mokhtar W.N.H.W. Preparing New Era Librarians and Information Professionals: Trends and Issues. *International Journal of Humanities and Social Science*. 2012. Vol. 2, Iss. 7. P. 151–156. <http://www.ijhssnet.com/journal/index/924> (accessed: 14.01.2022).
2. Santos Y. T. P. The Profile of a Modern Filipino Librarian: An Examination of Perceived Competencies. *International Information & Library Review*. 2018. Vol. 50, Iss. 4. P. 276–290, DOI: 10.1080/10572317.2017.1409051.
3. Swapna G., Biradar B. S. Competencies for Library Professionals in Digital Environment. *e-Library Science Research Journal*. 2016. Vol. 5, Iss. 2). P. 1–5. <https://cutt.ly/oU44Eh9> (accessed: 14.01.2022).
4. Kaur R., Sharma, A. K. 21st Century Library Professionals in Dynamic Role in Digital Era. *Library Progress(International)*. 2018. Vol. 38, Iss. 1. P. 129–139. DOI: 10.5958/2320-317X.2018.00013.2.
5. Nonthacumjane P. Key skills and competencies of a new generation of LIS professionals. *IFLA Journal*. 2011. Vol. 37, Iss. 4. P. 280–288. DOI: <https://doi.org/10.1177/0340035211430475> (accessed: 14.01.2022).
6. Atanda A. D., Owolabi K. A., Ugbala, C. P. Professional competence and attitudes of library personnel towards digital services in selected university libraries in Nigeria. *Digital Library Perspectives*. 2021. Vol. 37, Iss. 3. P. 209–222. DOI: <https://doi.org/10.1108/DLP-08-2020-0076>.
7. Давидова І., Мар'їна О. Розвиток цифрових компетентностей студентів бібліотечних спеціальностей. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. № 6. С. 97–104. DOI: 10.31866/2616-7654.6.2020.218614.

УДК378.016:808.5-028.42]:378.147

Гурбанська Антоніна Іванівна,
професорка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
докторка філологічних наук, професорка,
м. Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ»

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII/1 від 01.07.2014 (остання редакція 9 грудня 2015 р.) [3] та постанови Кабінету Міністрів України № 226 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [4] в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» з'явилася нова інтегрована спеціальність підготовки фахівців 029 – «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Названі державні документи, а також перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі підготовки фахівців, задекларований у Законі України «Про освіту» (2017 р.) [5] зумовили модернізацію й удосконалення навчальних планів, курсів та програм з орієнтацією на загальні й професійні компетентності студентів та аспірантів, що, безумовно, «сприятиме конкурентоспроможності випускників на ринку праці та

виробленню навичок адаптованості до реорганізаційних змін, які відбуваються у професійному середовищі» [2, 69].

Нині підготовка фахівців нової генерації ґрунтується на врахуванні вимог українських, європейських та світових стандартів освіти, диференційованої й послідовної підготовки студентів різних кваліфікаційних рівнів – бакалавр, магістр, доктор філософії (PhD), на нових теоретико-методологічних засадах, удосконаленні змісту, форм і методів освітнього процесу, що, зокрема, стосується курсу «Риторика та технології наукової презентації», яка викладається аспірантам. До проблеми підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» звертаються такі науковці, як В. Бабич, Н. Бачинська, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, Т. Новальська, А. Соляник, М. Цивін та ін., однак досі немає праць, присвячених особливостям викладання для майбутніх докторів філософії вищевказаної навчальної дисципліни.

У становленні спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Україні провідні ролі відіграють київська (Київський національний університет культури і мистецтв) і харківська (Харківська державна академія культури) науково-освітні школи. Так, орієнтуючись на сучасні реалії в підготовці бібліотечно-інформаційних і наукових кадрів, кафедра інформаційних технологій (зав. – проф. Новальська Т. В.) КНУКіМ у травні 2018 р. провела Міжнародну наукову конференцію «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі», яка відтоді проводиться щорічно. Як слушно зазначають Т. Новальська і Н. Бачинська, нині «київська бібліотечна наукова-освітня школа зміцнює традиції, набуті за попередні роки, та формує прогресивне бачення перспектив підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів на рівні кращих світових стандартів» [1, 132]. У цьому зв'язку актуальною є і думка представниці харківської школи А. Соляник: «Основним методологічним принципом реформування системи вищої освіти в Україні є застосування компетентнісної моделі підготовки фахівців, що передбачає набуття студентами системи загальних і професійних компетентностей, які визначають здатність випускника успішно здійснювати професійну та подальшу освітню діяльність» [6, 65]. Саме компетентнісна модель послідовної підготовки фахівців різних кваліфікаційних рівнів визначає основний підхід до викладання на рівні доктора філософії.

Метою навчальної дисципліни «Риторика та технології наукової презентації» є розширення уявлення здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (PhD) про риторику загалом і технології наукової презентації зокрема, а також вдосконалення рівня їхньої українськомовної академічної комунікації, володіння мовними засобами писемного й усного академічного тексту; формування в аспірантів здатності вільно орієнтуватися в мовно-риторичному середовищі, умінь та навичок аналізувати й продукувати різні види наукових та соціальних текстів відповідно до мети, функціонального призначення й умов комунікативних практик; сформувати в аспірантів практичні навички наукового мовлення. Відповідно до мети визначено такі завдання: забезпечити розуміння аспірантами суті й значення риторики і технологій презентації; ознайомити аспірантів з актуальними проблемами риторики, презентації, наукової мовної культури та сучасними тенденціями її розвитку; сформувати в них цілісне системне уявлення про теоретичні засади й загальні закономірності розвитку риторики як теорії красномовства, основні тенденції розвитку культури вітчизняного красномовства; ознайомити аспірантів з основними способами мовного й невербального впливу на аудиторію, орієнтуючи на формування власного риторичного стилю на засадах гуманістичного риторичного ідеалу та комунікативної компетентності в основних жанрах красномовства. Предмет навчальної дисципліни – теоретична і практична риторика, теорія комунікації й академічного письма, жанрові особливості наукового стилю, етичні норми наукового спілкування, форми й технології наукової презентації.

З огляду на мету й завдання курсу «Риторика та технології наукової презентації» специфіка її викладання визначаються комплексом критеріїв двох видів. Перший вид – критерії, що аспірант повинен знати: сутність основних понять навчальної дисципліни; особливості наукового стилю; специфіка усного й писемного наукового мовлення; властивості й структурно-сміслові компоненти наукових текстів різних жанрів; композиція писемного наукового тексту; принципи композиційно-логічної побудови наукової доповіді, виступу; етика професійного дискусивно-полемічного спілкування; технології презентації наукового дослідження. Другий вид критеріїв – те, що аспірант повинен уміти, а саме: складати план тез, наукової статті, публічного виступу на конференції, дисертаційної роботи; використовувати технічні засоби для презентації результатів наукового дослідження; проводити наукові семінари, круглі столи, конференції тощо; визначати головні властивості, структуру, мовні засоби наукового тексту; володіти основами майстерності наукового виступу; нормативно вживати мовні засоби наукового стилю; застосовувати сучасні технології в мовностилістичному аналізі наукового тексту; аргументовано оцінювати наукове мовлення в різних комунікативних ситуаціях щодо дотримання літературних норм; використовувати основні засоби кодифікації (словники, довідники); створювати нормативні наукові тексти зі спеціальності, писати відгуки та рецензії на наукові праці; правильно вживати й оформляти цитати; редагувати наукові тексти різних жанрів; керувати аудиторією, послуговуючись вербальними й невербальними прийомами, у т. ч. електронними.

Лекційні (22 год.) і практичні (20 год.) заняття з вивчення курсу «Риторика та технології наукової презентації» зорієнтовані на такі програмні компетентності аспірантів: а) загальні: здатність застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях у науковій діяльності; здатність проведення й презентації результатів наукових досліджень на відповідному рівні з використанням інформаційних і комунікаційних технологій в інформаційній, бібліотечній та архівній справі; здатність працювати в міжнародному контексті та б) фахові, серед яких: розвинута здатність використовувати широкий спектр цифрових засобів, інструментів, ресурсів і технологій для підвищення ефективності й результативності функціонування інфраструктурних складників інформаційної, бібліотечної та архівної справи; спроможність професійно виконувати організаційно-управлінські, науково-дослідницькі, експертно-аналітичні й консультаційні функції на національному та міжнародному ринках праці.

Тематичний план курсу передбачає два розділи. Перший розділ – Теорія та історія риторики. Академічне ораторське мистецтво; його зміст визначають теми: Риторика як наука, ораторське мистецтва і навчальна дисципліна. Ораторське мистецтво В Давній Греції (Демосфен, Сократ, Аристотель та ін.) і стародавньому Римі (Цицерон, Гай Юлій Цезар та ін.). Вітчизняна риторика (І Вишенський, Г. Сковорода, Ф. Прокопович та ін.) Теоретична риторика. Риторика – наука переконання. Практичні прийоми переконання. Академічне ораторське мистецтво. Другий розділ – Практична риторика. Форми і технології наукової презентації – складають такі теми: Наукова мова як комунікативний феномен. Композиція писемного наукового тексту. Тези, анотація. Наукова стаття як самостійна наукова праця. Наукова рецензія. Науковий відгук. Наукові заходи як форма наукової презентації та виявлення культури наукового мовлення. Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, виступу. Електронні технології наукової презентації: етапи організації, підготовки та принципи моделювання наукового виступу. На практичних заняттях основна увага звертається на редагування власного наукового тексту. Підсумковим контролем з вивчення дисципліни є іспит, якому передуює електронна презентація наукового виступу.

Література

1. Новальська Т. В., Бачинська Н. А. Бібліотечно-інформаційна освіта в КНУКіМ в контексті історії та сьогодення /Т. В.Новальська, Н. А.Бачинська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – Київ : НАКККіМ, 2019. 1. – С. 124–132.
2. Новальська Т. В. Структурна та когнітивна трансформація навчальної дисципліни «Бібліотечно-інформаційне обслуговування» / Т. В. Новальська // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – Київ : КНУКіМ, 2019. – Вип. 4.– С. 68–75.
3. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип., 2014 р. No 1556-VII. // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 146. – 13 серп.
4. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2015 р., N 266. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/law/show/266-2015-%DO%BF/> (дата звернення: 29.05.2022 р.).
5. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р., No 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. – № 38/39. – Ст. 380.
6. Соляник А. А. Інноваційні критерії результативності ступеневої підготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / А. А. Соляник // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – Київ : КНУКіМ, 2018. – Вип. 1. – С. 64–75.

УДК 02:005.963]

Бойчук Неля Анатоліївна,
*старша викладачка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Питання підготовки фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (далі ІБАС) постійно знаходиться на вістрі наукового дискурсу як викладачів закладів вищої освіти (далі ЗВО), так і практиків бібліотечно-інформаційної сфери в Україні. Фактично на кожному науковому заході окрема секція конференції чи круглий стіл присвячені вивченню перспектив і стратегій розвитку ІБАС у багатовимірному інформаційному розвитку як фундаментальної засади функціонування інформаційної, бібліотечної та архівної галузей України, адже без висококваліфікованих спеціалістів, здатних до самоосвіти упродовж життя, немислимий подальший прогрес бібліотечно-інформаційної сфери загалом.

Слід наголосити, що близько шести десятків закладів вищої освіти України сьогодні готують студентів ІБАС, серед яких варто назвати: «Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця), Київський національний університет культури і мистецтв, Київський університет імені Бориса Грінченка, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Львівський національний університет імені Івана Франка, Маріупольський державний університет, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Національний університет «Львівська політехніка», Харківська державна академія культури» [2]. «Розвиненість і регіональна розгалуженість мережі ЗВО України

надає можливість охоплення значної частини населення країни вищою освітою з подальшим просуванням ціложиттєвої освіти та перекваліфікації» [5].

Неоціненний внесок у розробку практичних питань галузевої вищої освіти, яка відповідала б рекомендаціям і стандартам Європейського простору, робить Українська бібліотечна асоціація (далі УБА). У полі зору XI міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну» (2021), які УБА традиційно організовує і щороку проводить на надзвичайно високому науково-методичному рівні, були «тенденції та стратегії розвитку безперервної бібліотечно-інформаційної освіти у контексті мінливого світу, перетворення у змісті, формах, організації, методиці та інструментах професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери і медійної галузі, виклики часу та потреби практики для неперервної освіти працівників інформаційної, бібліотечної та архівної галузей» [7].

Авторитетні вчені та знані педагоги ґрунтовно досліджують історію створення та етапи розбудови галузевих закладів вищої освіти, багатогранну діяльність кафедр та особистий внесок яскравих постатей у розвиток науково-освітніх шкіл. Зокрема, натхненна праця від започаткування до сьогодення, особливості навчально-методичної роботи, специфіку наукової діяльності Київського національного університету культури і мистецтв (далі КНУКіМ) як чільного осередку профільної вищої освіти в Україні висвітлено у науковому доробку передових фахівців із значним практичним досвідом роботи у КНУКіМ, серед яких – В. Бабич, Н. Бачинська, Т. Гранчак, О. Довгопола, В. Загуменна, Л. Каліберда, Н. Кобижча, В. Медведєва, Т. Новальська, Л. Прокопенко, І. Тимошенко, А. Чачко, І. Штефан.

Нині за органічної інтеграції модернізованої галузевої науки та оптимізованої практики спостерігаємо невпинно становлення оновленої система вищої освіти, яка стане надійним базисом економічного розвитку України. Тому основою реформованої галузевої вищої освіти, на наше переконання, є партнерська взаємодія з базами практики для студентів як майбутніми роботодавцями та ЗВО, що зумовлено вимогами сучасного ринку праці до випускників, які повинні бути конкурентоздатними. Адже, згідно «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки», «візія вищої освіти України – конкурентоспроможна система різноманітних закладів вищої освіти, яка завдяки співпраці з науковими установами та підприємницьким сектором формує фаховий та науково-освітній потенціал нації на засадах безперервного професійного й особистісного розвитку, орієнтована на найвищі досягнення та практики, інтегрована у світовий освітній та дослідницький простір» [5].

Для прикладу, понад півстоліття існує та удосконалюється співпраця між Київським національним університетом культури і мистецтв та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) – двох найпотужніших в Україні культурно-освітніх, науково-дослідних, інформаційно-документних інституцій – за різними напрямками (навчально-методичний, науково-дослідницький, організаційний, практичний), що позитивно впливає як на розвиток та взаємозбагачення цих установ, так і на розвиток науки, освіти та культури в Україні [3, с. 191].

Динамічні зміни характерні сьогодні, насамперед, системі вищої освіти. Головним свідченням цього є «запровадження в практику вищої школи компетентнісного підходу на виконання підписаної Україною Болонської декларації. Перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі підготовки кадрів вищої кваліфікації зумовлений тим, що в сучасних умовах інноваційний розвиток суспільства здатні забезпечити лише ті фахівці, які оволоділи комплексом загальних та спеціальних (фахових) компетентностей – сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності, вольових характеристик), що надають можливість ефективно діяти не лише в стандартних, але й в проблемних виробничих ситуаціях» [4].

Варто зауважити, що потужним поштовхом до запровадження дистанційних форматів навчання здобувачів вищої освіти, що включало оптимізацію навчальних методів та комунікаційних інструментів (зокрема соціальні мережі та спеціалізовані освітні платформи) запровадження інтерактивної взаємодії між ключовими суб'єктами навчального процесу, стали карантинні обмеження 2020–2022 рр. [6]. Цей період засвідчив готовність до змін та здатність адаптуватися до нових умов цифровізації. Набутий досвід необхідно всебічно вивчати та удосконалювати, адже позитивні напрацювання назавжди залишаться у практиці освітнього процесу.

Отже, вища освіта в Україні на державному рівні визнається основним фактором розвитку людського капіталу. Вагомі практичні досягнення та прикладні аспекти реалізації положень актуальної законодавчої ініціативи – «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки» – кардинально підвищать якість підготовки фахівців із вищою освітою та їх конкурентоспроможність на ринку праці в умовах інноваційних змін стосовно нових вимог до змісту професій майбутнього.

Література

1. Бачинська Н., Клименко О. Підготовка майбутніх фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: до питання формування фонду навчальної літератури [Електронний ресурс] / Н. Бачинська, О. Клименко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / редкол.: Н. Кунанець (голов. ред.), В. Горовий, В. Струнгар [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2021. – Вип. 62. – С.11–27. – DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.62.011>. – Заголовок з екрана.
2. Бойчук Н. А. Підготовка фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у науковій комунікації у 2021 р. [Електронний ресурс] / Н. Бойчук // Scientific Collection «InterConf», (91): with the Proceedings of the 4-th International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation» (December 11–12, 2021). – Oslo, Norway: Dagens næringsliv forlag, 2021. – С.134–137. – Режим доступу: <https://www.interconf.top/documents/2021.12.11-12.pdf>. – Заголовок з екрана.
3. Новальська Т. Основні напрями співробітництва Київського національного університету культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] / Т. Новальська // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ; відпов. ред. Олексій Онищенко ; упоряд. Оксана Боляк, Геннадій Боряк, Наталя Зубкова, Георгій Папакін, Ольга Степченко, Надія Шип. – Київ : НБУВ, 2020. – С. 182–191. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003837>. – Заголовок з екрана.
4. Соляник А. Проблеми адаптації європейських стандартів інформаційних фахівців [Електронний ресурс] / А. Соляник // Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи : матеріали II Всеукраїн. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 23 листопада 2016 р. / редкол. : І. Г. Передерій, А. А. Соляник та ін. – Полтава : ПолтНТУ, 2016. – С.14–18. – Режим доступу: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8743/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf>. – Заголовок з екрана.
5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки: проєкт [Електронне видання]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlyagromadskogo-obgovorennya-proyekt-strategiyi-rozvitku-vishoyi-osviti-ukrayini>. – Заголовок з екрана.

6. Bachynska N., Klymenko O., Novalska T., Salata, H., Kasian, V., & Tsilyna, M. Digital tools for optimizing the educational process of a modern university under quarantine restrictions [Electronic resource] / Nadiia Bachynska, Oksana Klymenko, Tetiana Novalska, Halyna Salata, Vladyslav Kasian, Maryna Tsilyna // Revista Tempos E Espaços Em Educação. – 15(34). – e17163. – Access mode: <https://doi.org/10.20952/revtee.v15i34.17163>. – Title from the screen.

7. XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну» : зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц. ; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, Я. О. Хіміч. – Електрон. вид. – Київ : УБА, 2021. – 149 с.

УДК 002.5:378

Гуменчук Анатолій Васильович,
заступник директора Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ
«Міжрегіональна академія управління персоналом»,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна

ЛІДЕРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Європейська вища освіта, яка через ініціацію Болонського процесу об'єднала зусилля прогресивних країн континенту щодо модернізації підготовки фахівців, визначає нині базові критерії якості цього процесу, зокрема й для бібліотечної галузі. Вибір Україною євроінтеграційного вектору розвитку передбачає дослідження українським бібліотекознавством особливостей організаційних та когнітивних складових системи вищої бібліотечно-інформаційної освіти. За результатами цих досліджень варто виявити країни-лідери, які передують у виробленні ефективних моделей ступеневої освіти бібліотечних кадрів.

За критерієм кількості університетів, які пропонують освітні програми (ОП) зі спеціальності «Library and Information Sciences», передують такі країни: Італія (76 ОП), Франція (45), Німеччина (19), Велика Британія (17), Іспанія (16), Угорщина (13), Бельгія (12), Польща (12), Чехія (10), Нідерланди (9), Швеція (7), Хорватія (6), Португалія (5), Фінляндія (4), Австрія (3), Греція (3), Норвегія (3), Болгарія (2). У інших європейських країнах бібліотекознавчі ОП пропонує, як правило, один класичний університет. Але, як свідчить реальна практика підготовки фахівців, ступінь їх конкурентоздатності та затребуваності на ринку праці, кількісні показники не є визначальними.

Головним серед якісних критеріїв оцінки системи підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців є нині загальновизнаний світовий рейтинг університетів QS World University за освітнім напрямом «Library and Information Management», згідно якого із 50 університетів з 17 країн світу, які входять до цього рейтингу, серед європейських країн щорічно передують 5 британських університетів (Університет Шеффільда, Університет Лафборо, Університетський коледж Лондона, Лондонський університет Сіті, Університет Стратклайда в Глазго), що традиційно посідають місця у першій двадцятці, а у третій десятці рейтингу фігурує Університетський коледж Дубліну (Республіка Ірландія). Друге місце в рейтингу серед європейських країн за кількістю університетів, що мають ОП зі спеціальності «Library and Information Sciences», ділять Нідерланди (Амстердамський університет та Університет Еразма в Роттердамі) та Іспанія (Університет Барселони та Мадридський університет Карлоса III), представлені двома університетами. Окрім Ірландії одним університетом представлені в рейтингу Фінляндія (Університет Темпере), Швеція

(Університетський коледж Борас), Німеччина (Університет Гумбольдта в Берліні), Італія (Римський університет Ла Сапієнца), Португалія (Університет Порту).

Таким чином, у світовому рейтингу представлені 9 провідних європейських країн, які мають потужні історичні традиції розбудови прогресивних національних систем вищої освіти. Зокрема, лідерські позиції Великої Британії зумовлені культивуванням якісної вищої освіти найстарішими та найпрестижнішими університетами цієї країни – Оксфорду (1168) та Кембриджу (1209). Їх вплив як перших англomовних університетів світу на формування високого рівня культури та освіченості населення Англії, а згодом і численних колоній Британської імперії, інституціоналізацію потужних наукових шкіл світового рівня заклав підвалини для безперечної авторитетності британської системи вищої освіти не лише на європейському континенті.

У 2022 році в рейтингу найкращих університетів світу QS World University Rankings за освітнім напрямом «Library and Information Management» Університет Шеффільда зайняв перше місце, випередивши такі авторитетні американські університети, як Університет Північної Кароліни – Чепел Хілл, Університет Іллінойсу в Урбана – Шампейн, Університет Вашингтону, Сіракузьський університет, Університет Індіани, які у попередні роки традиційно входили першої п'ятірки найкращих університетів світу [1].

Заснований у 1828 році, Університет Шеффільда є одним з найвідоміших університетів Великої Британії, нині він входить в топ-100 в рейтингу QS World University Rankings by Subject з 16 спеціальностей і має висотку репутацію серед працедавців в усьому світі. Бакалаврів і магістрів зі спеціальності «Library and Information Sciences» він готує з 1963 року. Кафедра інформаційних досліджень цього університету випускає бакалаврів інформаційних наук, магістрів в галузі бібліотекознавства і інформаційних наук, а також магістрів в галузі інформаційних систем та управління інформацією. Великим попитом у здобувачів магістерського ступеня користується міждисциплінарна освітня програма в галузі хіміоінформатики, яка має статус міжнародної, на неї мають можливість вступати іноземні студенти зі 140 країн світу [2].

Але фундатором вищої бібліотечної освіти у Великій Британії є Університетський коледж Лондона, в структурі якого ще в 1919 р. було створено Бібліотечну школу, яка нині має назву Школа бібліотекознавчих, архівних та інформаційних досліджень. Потужні традиції підготовки бібліотечних фахівців дозволили Університетському коледжу Лондону вже з 1966 р. заснувати підготовку магістрів гуманітарних наук в галузі бібліотекознавства та інформатики, а з 1988 р. – магістра інформаційних наук. Зміст освітньої програми «Інформаційні науки» передбачає вивчення здобувачами магістерського ступеня особливостей застосування комп'ютерних технологій для підвищення ефективності інформаційної діяльності.

У більшості британських університетів бібліотечних фахівців готують кафедри або школи інформаційних досліджень, які пропонують багато актуальних профілізацій, зокрема: бакалавр наук в галузі інформаційного менеджменту та бізнес-досліджень, бакалавр наук в галузі управління інформаційними системами, магістр наук в галузі управління цифровою інформацією, магістр з управління медичною або економічною інформацією, магістр інформатики в галузі охорони здоров'я та ін. [2]/

Таким чином, основними векторами європейських трансформацій вищої бібліотечної освіти є багаторівневність, безперервність, фундаменталізація, цифровізація, універсальність та посилення інформаційної складової в змісті освіти. Україні варто врахувати сучасні тренди профілізації освітніх програм підготовки бібліотечних фахівців кращими європейськими університетами.

Література

1. QS World University Rankings 2022. URL : <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/>.
2. World Guide to Library, Archive and Information Science Education : Third new and completely revised Edition / Edited by Axel Schniederjürge (2017). KG · Saur München, 561 p.

УДК 378.147:004+023

Грінберг Лариса Феліксівна,
доцентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка історичних наук, доцентка,
м. Київ, Україна

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Модернізація вищої освіти в Україні вимагає широкого використання комп'ютерних (мультимедійних) технологій навчання, які відіграють усе більшу роль у сучасній викладацькій роботі.

Для більшості молодих людей комп'ютер – не просто розвага, а звичний і ефективний помічник у роботі, тому, незважаючи на позитивне чи негативне ставлення викладачів до «комп'ютерного буму», студенти використовуватимуть комп'ютери у своїй академічній самостійній роботі.

Сучасна гносеологічна ситуація також вимагає новітнього прочитання змісту інтегрованої галузі підготовки бакалаврів 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» і форм її існування, виявлення шляхів вдосконалення організації, сутнісного наповнення, функціонування, проведення експертизи підготовки фахівців з інформаційної діяльності, визначення рівня її відповідності попиту ринку праці, сучасним тенденціям еволюції науки та професійної вищої освіти.

Різні аспекти підготовки фахівців інформаційного профілю, яку здійснюють понад 20 навчальних закладів України, у тому числі – Київський національний університет культури і мистецтв, досліджували Н. Барабанова, С. Дубова, О. Матвієнко, Л. Прокопенко, В. Рудюк, Ю. Романишин, М. Цивін та ін.

У нинішніх умовах домінування інформації на електронних носіях чітко простежується перспектива розвитку бібліотек та архівів, що трансформувалися в інформаційні центри, перебравши на себе додаткову функцію оцифрування паперових документів, тиражування та поширення впорядкованих зібрань електронних документів та публікацій і створення широкого репертуару науково-інформаційних продуктів і послуг.

На думку О. Муковіз [5], швидка комп'ютеризація суспільства, використання комп'ютерів у різних галузях господарства та в побуті, специфічні властивості сучасної обчислювальної техніки зумовили проведення педагогічних досліджень щодо можливостей використання комп'ютерних технологій у навчанні, «комп'ютерна дидактика».

Дослідники зазначають, що комп'ютеризоване навчання має цілий ряд переваг. Зокрема, автори науково-методичного збірника «Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України» О. Кужель та Т. Коваль [4] виділяють такі:

- «варіативність застосування на різних етапах навчання;
- можливість застосування на будь-якому етапі роботи на практичному занятті;

навчальний матеріал краще сприймається і легше запам'ятовується студентами;
економне використання навчального часу;
індивідуалізація навчання, визначення глибини послідовності засвоєння, темпу роботи;
скорочення видів роботи, що викликають стомлювання;
використання різних аудіовізуальних засобів навчання для збагачення і мотивації навчання, наочного та динамічного подання матеріалу;
розгалуження послідовності навчання на основі аналізу помилок студента;
адаптація наявних навчальних матеріалів до комп'ютеризованих умов навчання;
створення комфортного середовища навчання;
упровадження експериментальних досліджень;
активізація навчальної діяльності студента;
інтенсифікація навчання та підвищення рівня мотивації;
формування самооцінки студентів та створення умов для самостійної роботи» [4].

Інформаційні технології навчання як система сучасних інформаційних методів і засобів цілеспрямованого створення, зберігання, опрацювання, подання і використання даних і знань, що спрямована на вдосконалення навчального процесу з найменшими витратами, відкривають широкі можливості для їх використання в системі вищої освіти. Це пов'язано з тим, що нові інформаційні технології мають значні дидактичні можливості для підвищення рівня пізнавальної активності студентів.

Бібліотечна освіта трансформувалася, врахувавши вимоги інформаційного суспільства. Виклики, що постали перед бібліотечними та архівними установами щодо підготовки кадрів до роботи у нових умовах та підвищення їх кваліфікації, спонукали заклади вищої освіти реагувати на суспільні запити та потреби ринку праці.

Місія, покладена на бібліотеки, архіви, музеї обумовлена глобальним загальносоціальним і культурологічним значенням зберігання документованої інформації, оскільки від її успішного виконання залежить збереження історичної пам'яті нації і всього людства.

Концепція якісних змін бібліотек серед пріоритетних передбачає такі напрями бібліотечної діяльності, як: «... консолідацію суспільства; дотримання європейських цінностей; інтеграцію у європейське співтовариство; підвищення якості життя; рівний доступ до інформації, знань і культурних надбань» [3].

Психолого-педагогічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі досліджували В. Беспалько, Ю. Машбиць, І. Підласий, А. Прокопенко та ін.

Окремим аспектам розвитку критичного мислення з використанням інформаційних технологій присвячені праці М. Антонченко, Є. Полат та ін. Ці дослідження вказують на те, що надзвичайно стрімкий розвиток інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій, зростання їх ролі в інформаційному суспільстві ініціюють проблему постійного удосконалення методики викладання дисциплін, включених до освітньої програми підготовки бакалаврів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Сучасний стан і потенціал розвитку цифрового сектора України уможливили створення «Єдиної цифрової платформи в освіті», оскільки формування модерного інформаційно-освітнього середовища є важливою передумовою успішного реформування інформаційно-освітнього простору й потребує педагогічно виваженого супроводу до консолідації інформації, удосконалення системи професійної підготовки фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» й підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, керівних кадрів освіти, працівників ІТ-підрозділів навчальних закладів тощо.

У нових умовах, як зауважує О. Грицук, стало важливим отримання зворотного зв'язку, розуміння один одного за допомогою каналів комунікації, регулювання власної поведінки.

Взаємодія й ділове спілкування в діаді «викладач – студент» стали більш деталізованими, структурованими, цілеспрямованими, багатовимірними [1, С. 173].

Працюючи разом, викладач і студент відчують не тільки довіру та бажання взаємодіяти, але й нервово-психічне навантаження, коли методична та психологічна готовність до взаємодії викладача і студента, і сама співпраця підвищують рівень активності учасників освітнього процесу, рівень їх відповідальності, саморегуляції, особливо, що стосується інтелектуальної й емоційної сфери. Контроль самостійної роботи студентів здійснюється у формі тестів, опитувань тощо.

Для цього, на думку Г. Захарової, у навчанні слід контролювати досягнення студентів на певних етапах, «пов'язаних з формуванням досвіду в студентів щодо майбутньої професійної діяльності в інформаційній сфері», віддзеркалювати хід навчального процесу та мотивувати до навчання, актуалізувати вивчення нового навчального матеріалу з опорою на вже набуті теоретичні і практичні знання та уміння, продукувати нове знання й оцінювати набуті результати [2].

З усієї гами труднощів адаптаційного періоду студенти усвідомили актуальну проблему: необхідність оволодіння досить високим рівнем самостійності, що є основою дидактичного процесу закладу вищої освіти, оскільки, особлива проблема студентів знаходиться на перетині двох площин :

адаптація – це площина психологічна та самостійність – педагогічна.

Самостійність визначається як здатність систематизувати, планувати, регулювати й активно здійснювати свою діяльність без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні. Вона базується на особистих силах студента. Окрім того, у ролі самостійного студента ми маємо на увазі такого, що володіє особистою ініціативою, уміє вчитися без сторонньої допомоги незалежно від обставин, здійснює пізнавальну діяльність з метою оволодіння обраним фахом.

З цих позицій, на нашу думку, виправдано розглядати самостійність студента як систему, що саморозкривається, самовдосконалюється, тобто саморегулюється.

Отже, значення формування самостійності студентів виходить за вузькі межі дидактики вищої освіти, перетворюючись на проблему більш глобальну.

Література

1. Грицук О. Дистанційне навчання та проблеми особистості в діаді «викладач – студент» в умовах карантину // Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків.: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. С. 171 – 175.
2. Захарова Г. Б. Використання інформаційних технологій як інноваційний вектор розвитку дидактики вищої школи. URL : [Npchdured_2013_215_16.pdf](#)
3. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року): Доступ : [Conctption_07_2015.var3.pdf](#)
4. Кужель О. М. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов / О.М. Кужель, Т. І. Коваль. Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України : [науково-методичний збірник]. – Вип. 8. Педагогіка / Редкол. :І.І. Мархель (гол. ред.) та ін. Одеса : Друк, 2001. 242 с.
5. Муковіз О. П. Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних ВНЗ засобами інформаційних технологій : [монографія]. Умань : ПП Жовтий О. О., 2010. 180 с.

УДК 006:001.102

*Дніпренко Вадим Іванович,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

УНІФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СПРАВІ

В стандартизації найбільш поширеним та ефективним методом є уніфікація, яка передбачає приведення об'єктів до одноманітності на основі встановлення раціонального числа їх різновидів, ведення чого-небудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів.

Уніфікація дає змогу знизити вартість виробництва нових виробів, підвищити серійність та рівень автоматизації виробничих процесів, знизити трудомісткість виготовлення, організувати спеціалізовані виробництва.

Уніфікація згідно з визначенням, даним комітетом з принципів стандартизації STACO Міжнародної організації із стандартизації ISO – це форма стандартизації, що полягає в об'єднанні одного, двох і більше документів (технічних умов) в одному з таким розрахунком, щоб регламентовані цим документом об'єкти можна було систематизувати та класифікувати при використанні або привести до певної подібності, єдиної форми чи системи.

В стандартизації, суміжних видах діяльності, уніфікуються різноманітні показники, які характеризують, наприклад, властивості товарів, у фінансовій сфері грошові знаки, в інформаційній справі бібліографічного запис і бібліографічний опис, загальні правила та вимоги до скорочення слів і словосполук у бібліографічному описі, структура, правила ведення таблиць УДК та індексування, загальна методика обстеження документа, встановлення його предмета, ідентифікування понять та відбір термінів індексування, консервація документів, загальні вимоги до книжкових пам'яток, методика розроблення багатомовного та одномовного тезауруса. використання кодованої інформації, її систематизація та класифікація, ідентифікація книг і брошур на основі застосування Міжнародної стандартної нумерації книг (ISBN), серійних видань (ISSN), коду запису (ISRC), номерів технічного звіту (ISRN), державна уніфікована система документації, документування управлінської інформації, керування записами, загальні вимоги до публікації видань, поліграфічне відтворення видань, видавниче оформлення видань, вимоги до довговічності паперу для документів, порядок розміщення основних елементів вихідних відомостей у виданні, порядок розташування випускних даних у виданні, основні види та вихідні відомості електронних видань тощо.

Так, для уніфікації складання бібліографічного опису у відповідності до міжнародному вимог в Україні використовується національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис.

Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Найбільш елементарним видом уніфікації є симпліфікація, наприклад, скорочений бібліографічний опис передбачає набір обов'язкових і факультативних елементів зведених до певного мінімуму.

Метою уніфікації в інформаційній справі є досягнення однаковості документів у межах системи і співставність їх окремих елементів; зменшення кількості видів документів; підвищення інформативності документів; системність; комплексність; стабільність вимог; економічна доцільність.

Робота з уніфікації виконується у певній послідовності. У першу чергу визначається напрямок, вид і рівень об'єкта уніфікації, потім проводиться збір і аналіз уніфікованих

об'єктів стандартизації, систематизуються і класифікуються елементи відповідно до поставлених завдань.

Відповідно основою уніфікації є систематизація та класифікація. Систематизація – це розподілення предметів, продукції, послуг, явищ чи понять у визначеному порядку та послідовності, які утворюють чітку систему, зручну для використання. Прикладами такої системи можуть бути періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва, Міжнародна система одиниць фізичних величин (СИ), Сонячна система, граматична система мови, система дорожнього руху автомобілів, система управління якістю тощо.

Найбільш простою формою систематизації є абеткова система розташування об'єктів. Таку систему використовують, наприклад, в довідниках, бібліографічних покажчиках. Застосовують також порядкову нумерацію систематизованих об'єктів або розташування їх у хронологічній послідовності.

Класифікація – це розподілення предметів, продукції, послуг, явищ чи понять за групами, розрядами, класами залежно від їхніх загальних істотних ознак. Мета класифікації – об'єднання окремих, розрізнених, здавалося б, неоднакових предметів і явищ у споріднені групи. У результаті класифікації безліч об'єктів перетворюються в упорядковану, побудовану за визначеними правилами систему, що значно полегшує здійснення робіт зі стандартизації. Наукова класифікація має велике теоретичне і практичне значення для будь-якої науки та галузі економіки. Прикладами класифікації можуть бути: Міжнародна патентна класифікація (МПК); Міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ); Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП); Міжнародна класифікація зображальних елементів знаків (МКЗЕЗ); Міжнародна класифікація стандартів (ICS); Національні класифікатори України тощо.

В якості міжнародної уніфікованої системи прийнята універсальна десяткова система (УДК). В основі структури УДК покладений принцип десяткових дробів. Десятковий принцип структури дає змогу безмежно розширювати її за допомогою приєднання нових цифрових позначень до існуючих, не змінюючи системи загалом.

Індекси, які присвоюють згідно із системою УДК, розміщують за класами, підкласами, розрядами тощо. Ліва цифра позначає найширше поняття (клас), а наступна та подальші цифри – поняття, що є складовою частиною попереднього. Наприклад, індекс 5 «Математика і природничі науки» поділено на 10, які, у свою чергу, поділяються на 10 підрозділів тощо.

У галузі стандартизації застосовують класифікаційний метод до класифікації та кодування об'єктів техніко-економічної інформації і створення системи комплексу національних класифікаторів України. Система класифікації та кодування інформації єдина у країні і являє собою словник перекладу назв об'єктів за класами, підкласами, розрядами, які наведені українською мовою і кодами машинної мови. Код, який отримав конкретний вид інформації однозначний і не залежить від галузі діяльності.

Прикладами результатів роботи з систематизації можуть служити національні класифікатори України. Це, зокрема: Класифікатор професій; Український класифікатор нормативних документів; Класифікатор корисних копалин; Класифікатор видів економічної діяльності; Державний класифікатор управлінської документації; Класифікатор системи позначень одиниць вимірювання та обліку; Класифікатор послуг зовнішньоекономічної діяльності; Класифікатор основних фондів; Класифікатор видів науково-технічної діяльності; Державний класифікатор продукції та послуг; Державний класифікатор будівель та споруд; Державний класифікатор надзвичайних ситуацій; Єдиний класифікатор предметів постачання; Єдиний закупівельний словник; Рубрикатор науково-технічної інформації; Класифікатор хірургічних процедур.

Уніфікація об'єктів стандартизації сприяє прискоренню і розвитку інформаційної справи та підвищенню ефективності використання нормативних документів, аналітико-

синтетичної документної інформації, систем класифікації, кодування техніко-економічної та соціальної інформації в Україні, правил оформлення документа, зменшення кількості видів документів, підвищення інформативності документів тощо.

УДК 378:[001.102:02:930.25]:004.056.5“364”

*Загуменна Віра Вікторівна,
професорка кафедри культурології та міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
м. Київ, Україна*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ

Сьогодні як ніколи, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» набуває особливого значення, її затребуваність в умовах військової агресії та інформаційних загроз в Україні та світі буде постійно зростати.

Зазначимо, що для розвитку будь-якого напрямку діяльності, важливе інформаційне та документаційне забезпечення галузі. Вміння працювати в сучасному інформаційному просторі та цифровому середовищі, створювати та просувати інформаційні продукти і послуги, документувати достовірну інформацію, популяризувати національні ідеї, українську культуру і мову в міжнародному інформаційному просторі – важливе завдання сьогодення.

Саме спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» дає можливість навчати студентів здійснювати пошук, аналізувати, обробляти та надавати інформацію користувачам, які її потребують; створювати аналітичні інформаційні ресурси, вміти управляти інформацією, забезпечувати поширення інформації в різноманітних сферах соціального, економічного і політичного життя.

Сучасний інформаційний фахівець повинен вміти розрізняти достовірну і правдиву інформацію від фейкової, захистити себе і державу в інформаційному сенсі; в умовах військової агресії не тільки фіксувати неправдиву інформацію і надавати відсіч, не просто «тримати удар», а працювати на упередження появи будь-яких загроз.

Сьогодні, як ніколи, важливо фіксувати інформацію, документувати ті чи інші важливі події, пов'язані з порушенням прав людини, насильства, вбивств під час військової агресії з боку Росії в Україні, зберігати відповідну інформацію, яка буде вагомим доказовим базисом для справедливого судочинства, для історії та майбутніх поколінь.

З метою реалізації відповідних завдань Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв для підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» пропонує нову Освітньо-професійну програму «Інформаційна діяльність та медіакомунікації», в якій закладені відповідні методики та технології, зокрема методи та технології формування та організації використання інформаційних, бібліотечних та архівних ресурсів, управління документаційними процесами; технології інформаційно-аналітичної, інноваційної діяльності, PR та реклами; розробки, реалізації та оцінки ефективності проектів у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи; механізми реалізації основних завдань та пріоритетів міжнародних практик та стратегій.

Програма передбачає формування висококваліфікованого фахівця у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зорієнтованого на сучасні виклики

цифрового суспільства, що постійно змінюються, характеризуються комплексністю та невизначеністю умов відповідно до сучасного стану, передбачають прийняття оперативних рішень відповідно до ситуації, що склалася.

В сучасних умовах війни та постійних інформаційних загроз особливого значення набуває один з складників зазначеної освітньо-професійної програми - це напрям медіакомунікацій, один із найбільш динамічних і затребуваних на вітчизняному та світовому ринку праці. З'являється запит на фахівців, які не тільки створюють контент, а й вміють з ним працювати: аналізувати, просувати, верифікувати, продавати та покращувати. На таких фахівців чекають не тільки в інформаційних агенціях, бібліотеках, архівах, а також в аналітичних та цифрових відділах маркетингових компаній, креативних, рекламних агенцій та PR-компаній, у відділах комунікацій державних та приватних бізнес-структур громадських організацій тощо.

Майбутні фахівці спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» будуть здатні використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології та програмне забезпечення, мультимедійні засоби; системи електронного документообігу, електронних бібліотек та архівів; системи опрацювання текстової та графічної інформації; мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань.

Вони так само будуть здатні реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного громадянського суспільства, необхідність його сталого розвитку, вільного доступу до інформації, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина як в Україні так і у всьому світі. Саме усі ці можливості закладені у новій Освітньо-професійній програмі «Інформаційна діяльність та медіакомунікації» в межах підготовки фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

УДК [001.102:02:930.25:658.8]:378

*Касьян Владислав Володимирович,
доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат філософських наук, доцент,
м. Київ, Україна*

КЛЮЧОВІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО МАРКЕТОЛОГА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Глибинні незворотні процеси, які відбуваються нині в українській економіці та системі національної вищої освіти, спричиняють формування нових вимог до професійної кваліфікації конкурентоспроможних фахівців та, як наслідок, підвищення якості їхньої професійної підготовки. Ключовими пріоритетами освітньої політики України є узгодженість потреб ринку праці зі змістом і структурою галузевої вищої освіти. Оптимальна реалізація нормативного підходу, орієнтованого на розвиток конкурентоспроможних компетентностей здобувачів вищої освіти, визначає необхідність розробки та вдосконалення програм навчальних дисциплін, узгоджених зі стандартом вищої освіти загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. Тому, існує актуальна потреба у визначенні ключових вимог до підготовки фахівців-маркетологів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Значення цієї проблеми зумовлено змінами у системі вищої освіти, коли орієнтирами виступає формування у студентів системного підходу до вирішення складних виробничих питань, що вимагає стратегічного мислення та професійної мобільності. Як слушно

наголошують Л. Іваненко і О. Боєнко, незважаючи на затребуваність маркетологів на вітчизняному ринку праці, нині спостерігається незадоволеність роботодавця кваліфікацією випускників закладів вищої освіти, зокрема, рівнем застосування теоретичних знань у процесі виконання виробничих завдань, відсутність практичних навичок у проведенні презентацій, підготовці звітів тощо [4]. Таким чином, без налагодження повноцінної студентської практики та започаткування програм стажування під час навчання у провідних закладах галузі неможливо підготувати кваліфікованих фахівців. Зауважимо, що маркетинг у певній галузі має свою специфіку та особливості, тому надзвичайно важливо здійснювати підготовку саме галузевих фахівців у закладах вищої освіти відповідного профілю.

Від професійних маркетологів у нинішніх умовах вимагається набагато більше, ніж уміння вибрати певний канал або застосувати надійний метод розповсюдження інформації. Успішні професіонали повинні приймати творчі рішення, застосовувати нові підходи, продукувати креативні методи, нестандартно мислити, демонструвати схильність до різного роду експериментів, що дозволить налагодити активний діалог зі споживачем.

Отримані знання та навички, які галузь очікує від фахівців з маркетингу, на переконання О. Голубьонкової та М. Брайко, у підсумку призведуть до формування нової професійної моделі для маркетологів [2]. На нашу думку, серед переліку ключових вимог до підготовки сучасних маркетологів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» фундаментальними є:

- *вміння працювати у команді*: успіх буде залежати від освоєння та застосування складних кількісних методів дослідження, наявності лідерських здібностей, управління командною роботою у мінливих умовах;

- *виховання креативних навичок*: у майбутньому маркетингові команди будуть вирішувати складні завдання, які базуються на використанні електронних, експериментальних, нетрадиційних каналів розповсюдження інформації;

- *володіння всім спектром маркетингового інструментарію*: сучасні маркетологи повинні не тільки використовувати перевірені інструменти, але й розробляти та застосовувати нові для створення ефективніших зв'язків. Тому необхідно виховувати у студентів комплексне мислення при вирішенні проблеми, яке у подальшому дозволить об'єднувати застосування маркетингових прийомів під певні потреби та стратегію організації.

У переліку ключових компетентностей Ради Європи визначені особистісні якості, які наголошують на вихованні самоосвітньої компетентності, зокрема:

- 1) здатність учитися упродовж життя як основа безперервної підготовки професіонала;
- 2) достатній рівень володіння інформаційними технологіями, розуміння їхнього застосування;
- 3) критичне ставлення до інформації та реклами, яка поширюється у засобах масової інформації [1].

Поступове неухильне залучення студентів до наукових досліджень – від виконання групових прикладних завдань дослідницького характеру до індивідуального виконання досліджень із використанням спектра дослідницьких підходів – дозволить отримати такі результати:

- ✓ виховати фахівців, здатних виконувати наукові дослідження;
- ✓ підготувати висококваліфікованих спеціалістів зі сформованими певними практичними навичками і вміннями.

Випереджальний характер збагачення спектра нових спеціальностей, значний науковий потенціал викладачів, постійне створення нових освітніх програм, невідпинна модернізація традиційних форм і запровадження інноваційних методів в освітній процес в сукупності

результується у високоякісний рівень підготовки майбутніх фахівців інтернет-маркетологів у Київському національному університеті культури і мистецтв [5].

Отже, в умовах євроінтеграційного шляху розвитку вітчизняної вищої освіти зростає і аксіологічна компонента освітніх програм [3]. На перший план виступає здатність майбутніх фахівців діяти на основі етичних міркувань (у міжособистісному та професійному спілкуванні), підтримувати принципи академічної доброчесності, поважати різноманітність та мультикультурність оточуючих, розуміти суть гендерних питань та забезпечення рівних можливостей, діяти відповідально й свідомо, бути критичним і самокритичним, усвідомлювати важливість збереження навколишнього середовища, бути патріотом України.

Література

1. Вступне слово до Проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. URL: <https://cutt.ly/cKdAVDZ>.
2. Голубьонкова О. О. Ключові компетенції маркетолога: сучасні вимоги. *Формування ринкової економіки* : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2011. Спец. вип.: Маркетингова освіта в Україні. С. 35–43. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/1218>
3. Гуменчук А. В. Модель інтелектуалізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2019. Вип. 55. С. 70–81. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/181807-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-403527-1-10-20191027%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/181807-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-403527-1-10-20191027%20(1).pdf).
4. Іваненко Л. М., Боєнко О. Ю. Розробка моделі професійної підготовки фахівців-маркетологів на основі компетентнісного підходу. *Бізнесінформ*. 2020. 5. С. 492–502. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-492_502.pdf.
6. Касьян В. «Маркетинг некомерційних суб'єктів» як складник науково-методичного комплексу підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 5–7 жовтня 2021 р.) / відп. вип. М. В. Іванова ; ред. Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий, Н. П. Бондар, О. М. Василенко, Т. Ю. Гранчак, Л. В. Івченко, Т. В. Коваль, К. В. Лобузін, Л. В. Муха, В. І. Попик, О. О. Хамрай. Київ : НБУВ, 2021. С. 72–75.

УДК 001:005.745: 378

Новальська Юлія Вікторівна,
головна бібліотекарка науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА ПЕТРА ВЕРЕМІЙОВИЧА КОЛОМІЙЦЯ В РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Серед когорти бібліотекознавців, наукові ідеї яких набувають своєрідного відродження, сприяють осмисленню еволюції теоретичної думки та окресленню перспектив бібліотечної практики, науки, освіти, яскравою постаттю постає Коломієць Петро Веремійович (20.08.1929 – 4.11.1993) – бібліотекознавець, бібліограф, книгознавець, фондознавець, історик бібліотечної справи, педагог; кандидат історичних наук (1972), доцент (1979),

професор (1992). Значним є його внесок, як у розвиток бібліотечної справи, освіти в цілому, так і в розбудову Київського національного університету культури і мистецтв.

У 1974 році Петра Веремійовича було запрошено на роботу до Київського державного інституту культури ім. Корнійчука (нині Київський національний університет культури і мистецтв). До цього часу роки навчання, досвід бібліотечної роботи, навчання в аспірантурі (1953-1956), керівник Республіканського відділу науково-медичної інформації (створений при Київському науково-дослідному інституті клінічної медицини) (1969-1974), в якому розробляючи концепцію інформаційного забезпечення медичної науки і практики, започаткував ряд оригінальних методик виявлення документів підвищеної інформаційної цінності для вчених і спеціалістів [2].

З 1974 року і до останніх днів життя, трудова діяльність пов'язані з КДІК. В ті роки на бібліотечному факультеті працювали такі знані бібліотекознавці, бібліографознавці як О. С. Сокальський, З. І. Руда, В. М. Туров, В. М. Пілецький, О. П. Довгопола, Л. З. Амлінський, Л. П. Одинока та інші. Працюючи в інституті, Петро Веремійович обіймав посаду старшого викладача (1974-1979), доцента (1979-1992). Викладав такі дисципліни, як «Загальне бібліотекознавство», «Бібліотечні фонди», «Інформаційно-пошукові системи».

У 1977 році за його ініціативою та за підтримкою колег було організовано кафедру організації бібліотечних фондів і каталогів, яку він очолював та неодноразово обирався завідувачем кафедри на нові терміни, водночас виконував обов'язки заступника декана бібліотечного факультету (1976-1978, 1979-1980). Працюючи в КДІК брав активну участь у концептуальному розвитку бібліотечно-інформаційної освіти, піклувався про кадровий потенціал факультету та укріплення матеріально-технічної бази, як факультету, так і інституту в цілому.

Завдяки високому професіоналізму, педагогічній майстерності, вимогливості, інтелігентності, щирості Петру Веремійовичу вдалося згуртувати навколо себе сильний творчий колектив кафедри. Серед його колег, учнів, послідовників, аспірантів – відомі бібліотекознавці та педагоги, доктори та кандидати наук: доцент В. М. Туров; канд. іст. наук, доцент З. І. Руда; канд. пед. наук, доцент О. К. Олійниченко – учениця одного із засновників вітчизняної школи бібліотечного фондознавства Ю. В. Григор'єва; ст. викл. О. П. Третяк; кандидати пед. наук, доценти К. Т. Селіверстова та Т. В. Гуртовенко; випускники КДІК: канд. іст. наук, доцент Л. П. Вовк; доктор філософських наук, професор Т. Г. Горбаченко; канд. пед. наук, доцент І. Д. Нілова, доценти В. І. Дніпренко, О. Г. Мошек, І. П. Штефан та ін.) [3].

Під керівництвом П. Коломійця колектив кафедри працював над розробкою кваліфікаційних характеристик спеціалістів-комплектаторів і каталогізаторів та узгодження їх зі змістом фахової освіти, формуванням моделі навчального процесу кафедри, пошуком активних методів навчання.

У цих напрямках П. Коломієць приділяв значну увагу розробці навчально-методичних матеріалів та навчальної літератури. Зокрема, підготував навчальний посібник для бібліотечних факультетів інститутів культури «Особливості формування фондів технічної літератури і документації» (1987), на основі якого викладався курс лекцій. За його активної участі на кафедрі було створено і видано низку нових навчально-методичних посібників і рекомендацій для опанування студентами дисциплін «Бібліотечні фонди», «Бібліотечні каталоги», з питань стандартизації і уніфікації термінології і технологій у сфері формування бібліотечних фондів, підготовки курсових і дипломних робіт тощо. Ці розробки рекомендувались Вченою Радою КДІК як зразки для впровадження в роботу інших кафедр.

Під керівництвом П. Коломійця у КДІК вперше було започатковано підготовку науково-педагогічних кадрів з проблем бібліотечного фондознавства, захищено три кандидатські дисертації. Глибокі знання поширення світових потоків інформації з різних галузей знань і закономірностей формування бібліотечних фондів дозволили вченому започаткувати

власну педагогічну школу підготовки бібліотекарів-фондознавців вищої кваліфікації, визначити основні напрями навчання спеціалістів у галузі аналітико-синтетичного опрацювання документів.

Вперше в практиці централізованого каталогізування документів в Україні під керівництвом П. Коломійця було розроблено і запроваджено спосіб централізованого видання галузевого систематичного та абеткового каталогів. Водночас, досліджуючи проблеми адаптації документних класифікаційних систем як механізму організації галузевої інформації в бібліотеках України, П. Коломієць вважав перспективними для бібліотечно-інформаційної діяльності держави міжнародні класифікаційні системи в їх взаємодії з вітчизняною класифікацією, без ознак ідеологічного догматизму, заполітизованості [3].

Вчений приділяв також увагу дослідженням історії бібліотечної справи, редагував та видавав навчально-методичні посібники з відповідних навчальних дисциплін, зокрема «Нариси розвитку бібліотечної справи в Україні», «3 історії розвитку бібліотечної справи в Україні», «Короткий нарис розвитку бібліотечної справи в Україні», які використовувалися студентами у процесі вивчення відповідного курсу «Історія бібліотечної справи в Україні».

Був одним з ініціаторів започаткування міжвідомчого науково-методичного збірника статей «Бібліотекознавство і бібліографія» та входив до редакційної колегії першого випуску (Харків, 1964). Праці П. Коломійця публікувались у періодичних союзних виданнях «Советская библиография», «Библиотеки СССР. Опыт работы» (нині «Библиотековедение»), збірниках праць науково-дослідних установ, які видавались у містах Радянського Союзу [4].

Загалом у творчому доробку П. Коломійця налічується близько 200 наукових праць, серед яких: статті, навчальні та науково-методичні посібники, довідники, бібліографічні покажчики, методичні розробки. Він неодноразово брав участь у всеукраїнських та міжнародних конгресах, конференціях і симпозіумах, семінарах, круглих столах тощо.

Великий стаж педагогічної роботи в інституті, високий рівень виконаних наукових досліджень, висококваліфіковане керівництво навчально-методичним та учбовим процесом кафедри організації бібліотечних фондів і каталогів, значна громадська діяльність, давали можливість внести клопотання про присудження, Петру Веремійовичу Коломійцю вченого звання професора. Вчена рада Київського державного інституту культури ім. О. Є. Корнійчука клопоче перед Державним комітетом СРСР з народної освіти про присвоєння завідувачу кафедри організації бібліотечних фондів і каталогів, доценту, кандидату історичних наук Коломійцю Петру Веремійовичу про присвоєння вченого звання професора (4.07.1988). У 1992 році зав кафедрою бібліотечних фондів та каталогів, доцента було переведено на посаду професора, як обраного за конкурсом. Підстава рішення атестаційної колегії №6-18 пр. від 26.11.92р. [1].

Трудова діяльність П. Коломійця була відзначена орденами: медаль за «Доблестну працю», «В пам'ять 1500-ліття м. Києва», «Ветеран праці».

Література

1. Державний архів м. Києва, ф. 1516 (Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука Міністерства культури УРСР, 1968–1983рр.). Особові справи професорсько-викладацького складу. Коломієць Петро Веремійович. Оп. 2, спр. 212, арк. 1–14.
2. Державний архів м. Києва, ф. 1516 (Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука Міністерства культури УРСР, 1968–1983 рр.). Личные атестационные дела преподавателей утвержденных и не утвержденных в ученом звании за 1988 год [на буквы В-К]. Оп. 1 «А», спр. 253, арк. 196.
3. Кобижча Н. І. Кафедра організації бібліотечних фондів і каталогів у контексті еволюції бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКиМ (1976 – 1994) / Н. І. Кобижча,

І. П. Штефан // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2019. – №1. – С.133–141. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2019_1_27

4. Штефан І. П. Перший професор фондознавства України [Коломієць Петро Веремійович] // Штефан І.П. / Бібліотечний вісник. 1993. – №5/6. – С.76–78.

УДК 37.012:651.4/9:002.6Д

*Палеха Юрій Іванович,
професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності
та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
кандидат історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

ПІДГОТОВКА ІНФОРМАЦІЙНИХ АНАЛІТИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні підвищення професіоналізму керівників інформаційно-аналітичних структур за умов неспровокованої і віроломної атаки Росії на Україну неможливе без фундаментальної гуманізації управління, гуманізації всієї системи їхньої підготовки. На сьогодні розвиток сучасної освіти лише незначною мірою демонструє тенденцію до гуманізації. Поняття гуманізації, прояснені агресивними намірами рашистів щодо демілітаризації та денацифікації України, жорсткого порушення норм міжнародного права, загрозою євроатлантичній безпеці, набули величезної актуальності. Мета дослідження – визначити та науково обґрунтувати принципи гуманізації змісту дистанційної освіти, моделі гуманізованого онлайн-викладання, створення інклюзивного клімату онлайн-курсу у взаємодії розвитку творчості особистості, її психологічного захисту та професійного становлення інформаційного аналітика.

Виклад основного матеріалу. Гуманізація освіти стає одними із важливих принципів реалізації Державної національної програми «Освіта», де визначається, що гуманізація освіти «полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи», а гуманітаризація освіти «покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення» [1]. Гуманізація освіти стає досить масштабною у часі здійснення та складною за структурою, це процес морально-психологічної перебудови людини, внутрішньої переорієнтації системи духовних цінностей, усвідомлення власної гідності і цінності іншої людини, формування почуттів любові до своєї батьківщини, осягнення цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свободи людини та громадянина в Україні, відповідальності та причетності до її минулого, сучасного і майбутнього. Гуманізація професійної підготовки студентів мусить включати в себе логіку переходу від технократичної до антропологічної її парадигми, розкривати залежність процесу підготовки майбутніх фахівців від ступеня спрямованості освітнього процесу на особистість студента, орієнтацію на особистісну компоненту, інноваційний підхід до проблем виховного процесу.

Необхідність гуманізації професійної освіти викликана зміною ролі вищої школи, яка сьогодні покликана не тільки і не стільки займатися підготовкою професіоналів, скільки готувати освічених особистостей з високим рівнем загальної та інформаційної культури, патріотів своєї держави з активною громадською позицією.

Узагальнюючи різні підходи до системи гуманітарної підготовки здобувачів освіти, проф. В. Воронкова визначає її комплексний характер, і вказує, що ця підготовка повинна «проводиться безперервно упродовж навчання, передбачати не лише вивчення актуальних проблем філософії, політології, соціології, правознавства, культурології, а й етичне, естетичне виховання, управління психічним станом особистості; вона мусить охоплювати всі кафедри і всі дисципліни» [2]. М. Добрускін [3] означає гуманізацію як сукупність філософських, гносеологічних, психологічних, соціально-культурних і дидактичних поглядів, що визначають завдання ЗВО у підготовці майбутнього фахівця як творчої особистості. У сучасних дослідженнях гуманізація освіти І. Чистовською [4] розглядається як соціально-педагогічний феномен, що відображає сучасні суспільні тенденції у побудові й функціонуванні системи освіти

Зокрема, питання, що рідко обговорюється, полягає в тому, як олюднити навчальний досвід здобувачів освіти, щоб вони могли ефективно спілкуватися зі своїми педагогами та однолітками протягом навчальних семестрів. Американські вчені Кларк і Майер називають це принципом «персоналізації», коли онлайн-викладачі використовують розмовний і ввічливий тон, впроваджують товариський відтінок у матеріали курсу, що призводить до кращих результатів навчання. Науковці також стверджують, що включення усного та друкованого тексту до онлайн-курсів, де викладачі використовують розмовний тон, допомагає «налаштувати відповідну обробку інформації» [5].

На сьогодні нові реалії дистанційного навчання за умов військового стану вимагають перегляду гуманізації професійної освіти інформаційних аналітиків, теоретико-методологічною базою якої мусить бути вчення про людину і гуманізм, яке має загальнолюдський характер. Особлива увага мусить приділятися студенто-орієнтованому навчанню, за якого професійна освіта спрямовується на розвиток індивідуалістичної культури, очікуючи від студентів самостійно орієнтуватимуться у складних нових ситуаціях, що сприятиме конкуренції та відзначенню індивідуальних досягнень. Хоча студенти відвідують онлайн-курси в першу чергу для навчання, інформація не обов'язково має бути представлена у формальній, пасивній та безособовій формі. Всі дії, що виконуються викладачем до та під час онлайн-курсу, можуть ставати все більш ефективними, якщо здобувачі освіти відчують присутність свого метра у навчальних матеріалах, а також у його діях. Діалог з викладачем на онлайн-курсах можна розглядати як сполучний елемент, що культивує науково-навчальне співтовариство, у якому здобувачі освіти відчують постійний зв'язок зі своїми однокурсниками та педагогом.

За сучасних умов край важливим є створення інклюзивного навчального середовища, використання підтримуючого тону в спілкуванні та встановлення товариських взаємовідносин між педагогом і здобувачами освіти, яким необхідно надавати психологічну підтримку в разі переживання негативних психічних реакцій і станів, сприяти їх емоційному розвантаженню, особливо не повинні почуватися ізольованими та без належної уваги вимушені переселенці, які залишились без даху над головою. Викладачі, які викладають онлайн, мусять продумати, як розробити новий курс, з врахуванням військового стану в країні та інших обставин життя здобувачів освіти, які вимушені поєднувати роботу, волонтерську діяльність, службу в територіальній обороні та навчання, а також сприяти виконанню завдань, що спонукають їх поділитися своїм досвідом.

Онлайн-викладачам необхідно спочатку встановити довірливі відносини зі студентами, перш ніж очікувати виразну взаємодію на рівних. Володіння розумінням того, як дистанційно створити інклюзивний клімат в групі, реально включити всіх її членів в активне суспільне життя країни, стає нині важливою запорукою якісної підготовки онлайн-викладачів та встановлення взаємодовіри між всіма учасниками навчального процесу.

Нагальним в гуманізованому середовищі стає практика впровадження *культурно-відповідального навчання*, при використанні якого навчальне середовище створюється

таким чином, щоб бути інклюзивним, більш цінувати колективістські культурні архетипи та забезпечувати, щоб усі здобувачі освіти почувалися включеними до навчального процесу. Таке навчання передбачає створення соціально-психологічного клімату, який характеризується взаємодовірою, задоволенням від спілкування, почуттям захищеності, безпеки та комфорту, обопільної підтримки в процесі вивчення курсу за рахунок встановлення прийомих відносин між викладачем і здобувачем освіти, формування атмосфери співчуття та співпраці. Важливим є створення атмосфери довіри, за якої студенти вірять, що педагог знає проблеми, підтримує їх, робить все можливе, щоб навчання було ефективним.

Підтримуюча та довірлива спільність виникає швидше, якщо викладачі перш за усе постають перед студентами як звичайні люди, не дистанціюючи себе в ролі педагогів. Викладачеві не завжди потрібно ділитися всіма своїми проблемами, хоча у певних ситуаціях це допомагає студентам, коли викладач говорить про власні труднощі, а іноді й про власні невдачі. Розповідаючи життєві історії, героїчні вчинки ЗСУ, патріотичну боротьбу українського народу з загарбниками, викладач завойовує довіру та допомагає студентам побороти невпевненість в собі.

У зв'язку з жорсткою війною провідними напрями розвитку в сучасній освітній сфері система професійної підготовки інформаційних аналітиків потребує відчутної оптимізації, зміни педагогічної парадигми, реалізації ефективного навчально-виховного процесу й забезпечення інклюзивного клімату онлайн-курсу, належних умов для психологічного здоров'я кожного його учасника. Реформування вищої освіти в галузі соціальних комунікацій доцільно здійснювати з урахуванням провідних тенденцій функціонування вищої освіти, насамперед з врахуванням, як одного із найважливіших пріоритетів розвитку, гуманізації навчального процесу, що гарантує подання некогнітивних компонентів навчання через довірливі стосунки між викладачем і студентом, а також спільнотою, сприяючи спілкуванню, співпереживанню, бажанню вдосконалюватись.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
2. Воронкова В. Гуманізація освіти, науки, політики, влади, суспільства. *Філософія освіти*. 2008. № 1-2 (7). С. 204-220
3. Добрускін М.Е. Концептуальні основи гуманізації та гуманітаризації вищого технічного образования. *Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти*: Збірник праць. Всеукраїнська науково-методична конференція. Харків, 2000. С.5-6.
4. Чистовська І. П. Гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу у вищих технічних навчальних закладах. URL: http://novyn.kpi.ua/2008-1/14_Chistovska.pdf
5. Clark R. C. & Mayer R. E. E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning. San Francisco, CA: Pfeiffer, 2011.

УДК 378.015.3

*Прокопенко Людмила Іванівна,
доцентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна*

МОТИВАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Запорукою професійного становлення та однією із провідних компонент успішного навчання молодшої людини є мотивація. Сутність поняття «мотивація» розглядається як система факторів, які детермінують поведінку індивідууму (а саме: потреби, мотиви, прагнення, цілі, наміри, бажання тощо), а також як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Мотивація є головним чинником поведінки і діяльності особистості, зокрема вона необхідна у процесі підготовки та формування майбутнього фахівця. Саме тому, проблема дослідження мотивів навчальної діяльності студентів є важливою, а вивчення критеріїв вибору майбутньої професії сприятиме корегуванню мотивів навчання і впливу на подальше професійне становлення студентів. Адже ефективність навчального процесу безпосередньо пов'язана з тим, наскільки високою є мотивація і стимул до оволодіння майбутнім фахом.

Дослідження проблеми мотивації навчальної діяльності студентів свідчить про значну кількість наукових підходів серед українських дослідників багатьох галузей, які обґрунтовують її сутність, структуру, методи вивчення. Так, вчені Микитюк С. О., Микитюк С. С. вивчали мотивацію навчальної діяльності як ресурс освітнього процесу; Ніколаєва О. В., Сафаргаліна-Корнілова Н. А., Кузьміна І. Ю., Сулхдот І. А. визначали професійну мотивацію як провідний фактор ефективності навчального процесу; Тимошук С. В., Третяк О. І. висвітлювали особливості формування навчальної мотивації студентів; Кушева Ж. І. досліджувала психолого-акмеологічні особливості мотивації навчання студентів ЗВО; Кашуба О. М., Кравчук Т. О., Навольська Г. І. розглядали мотивацію як один із шляхів оптимізації процесу вивчення іноземної мови; Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В., Зачепило С. В. обґрунтовували мотивацію студентів як запоруку успішного професійного розвитку; Крохмаль І. М. досліджувала мотивацію майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця-документознавця у закладах вищої освіти; інтерактивні форми у процесі навчання студентів розглядали Єрмолаєва Г. А., Сошинська Я. Є. та ін.

Серед мотивів навчальної (учбової) діяльності, які впливають на якість ефективної професійної підготовки, виокремимо наступні: пізнавальні (набуття нових знань, розширення світогляду), професійно-ціннісні (влаштування на престижну, цікаву, перспективну роботу), мотиви творчого досягнення, естетичні мотиви (задоволення від навчання, розкриття власних талантів, здібностей), широкі соціальні мотиви (відповідальність, розуміння значення навчання, бажання самоствердитися у суспільстві, принести користь), мотиви соціального і особистісного престижу (отримання в майбутньому певного соціального статусу, престижної посади, прихильності оточення, прагнення авторитету); мотив самореалізації, прагматичні мотиви, матеріальні мотиви (мати високий прибуток, матеріальна винагорода за працю); комунікативні мотиви (розширення кола спілкування за допомогою кола свого інтелектуального рівня та нових знайомств); навчально-пізнавальні мотиви (засвоєння конкретних навчальних предметів, інтерес та спрямованість на різні види отримання нових знань, задоволення від інтелектуальної діяльності, участь у різних заходах, семінарах, конференціях тощо). Також зазначимо

неусвідомлені мотиви, які виникають у результаті вибору професії не за власним бажанням, а під впливом будь-кого, що надалі (під час навчання), є основою нерозуміння сенсу отриманої інформації, її необхідності та відсутності інтересу до пізнавального процесу.

Мотивація є ефективним засобом пізнавальної діяльності студентів. Зокрема, під час проходження практики, студенти закріплюють теоретичні знання, розширюють світогляд щодо професії, розуміють, як можуть застосувати набуті знання у виробничій сфері.

Мотивація студентів до навчання є однією із складових навчального процесу. Погоджуємось з науковцями, що проблема мотивації студентів до навчальної діяльності в закладах вищої освіти є найбільш пріоритетною й актуальною та вимагає нових підходів до організації підготовки студентів [4, 5]. В умовах сьогодення це обумовлено завданням «подальшого підвищення якості освіти, оновлення змісту навчання, постановкою завдань формування у студентів потреби самостійного отримання знань, розвитку активної життєвої позиції» [4].

У рамках навчального процесу, мотивуючим чинником є стимулювання студентів до проведення власних досліджень за конкретною проблемою, використовуючи як традиційні методи, так і інструменти Інтернет (Google Форми), а саме: опитування (інтерв'ю, анкетування, спостереження), контент-аналіз, за результатами яких узагальнюються висновки та розробляються рекомендації. Формуванню професійної мотивації навчання у студентів сприяє професорсько-викладацький склад кафедри, залучаючи до участі у науково-пошуковій роботі. Висвітлення результатів власних розвідок на конференціях, круглих столах та інших заходах (результати власної роботи у вигляді публікацій, отримання сертифікату, перемоги у конкурсах тощо), значно розширює світогляд студентів щодо науково-дослідної роботи, викликає інтерес до її проведення та розуміння специфіки обраного фаху.

Також інтенсивна мотивація студентів до вивчення дисциплін, отримання нових знань необхідна під час дистанційного навчання. Як свідчить аналіз опитування студентів 3-5 курсів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», під час дистанційної форми навчання гірше засвоюється інформація (42%), відсутній брак спілкування з одногрупниками та викладачами (33%), мають потребу у мотивації (25%). Також студенти відмічають на деякі складнощі під час самостійного засвоєння матеріалу, надмірне навантаження (самостійні завдання, реферати). Самостійно вивчають додаткову інформацію та поглиблюють свої знання для подальшого професійного розвитку 66% студентів, оскільки ключовими критеріями отримання освіти є престижна робота та високий зарібок. Студенти, які поєднують навчання і роботу зазначають, що їм достатньо отриманого матеріалу під час лекційних занять (34%), оскільки не вистачає часу на саморозвиток. Отже, до основних мотивів навчальної діяльності студентів належать: здобуття знань, майбутня професія, отримання диплому.

Відмітимо, що самоізоляція та перехід на дистанційну форму навчання негативно вплинули на мотивацію студентів до навчання. Більшість студентів потребують здобуття традиційної освіти: отримання нових знань саме в аудиторії навчального закладу, спілкування з викладачами та одногрупниками. На думку студентів, комунікаційні відносини є одним із головних акцентів, що впливають на якість отримання освіти, стимулювання до навчання, визначення щодо обраної професії.

В умовах сьогодення особливо актуальним є питання внутрішньої мотивації студентів до освітнього процесу під час війни. Необхідною є адаптація навчального процесу із запропонованими альтернативними можливостями для студентів, які мають проблеми із доступом до мережі інтернет; послаблювати дедлайни; підтримувати комунікацію з групою, для зменшення психологічної напруги, обмінюватись корисною інформацією та

рекомендаціями; надихати на подальше навчання власним прикладом, втілюючи цінності і моральні якості.

Отже, мотивація є ефективним способом оптимізації освітнього процесу, важливим компонентом якого є спрямованість студента на засвоєння змісту освіти, а також активну навчальну та пізнавальну діяльність.

Література

1. Єрмолаєва Г. А. Інтерактивні форми навчання у підготовці сучасних бібліотечних фахівців. Науково-комунікаційний простір бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.(Миколаїв, 1–2 листоп. 2018 р.). МОН України, НУК [та ін.]. Миколаїв: НУК, 2018. С. 12–16. <https://cutt.ly/ZKdA8Fx>
2. Микитюк С. О., Микитюк С. С. Мотивація навчальної діяльності як ресурс освітнього процесу. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2021 р., № 76, Т. 2. С. 121–126. URL: <https://cutt.ly/lKdA7TH>
3. Тимошук С. В. Особливості формування навчальної мотивації студентів / С. В. Тимошук, О. І. Третяк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2015. - Вип. 2. - С. 64-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2015_2_14
4. Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В., Зачепило С. В. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. Медична освіта. 2020. № 3. С. 43-78.
5. Крохмаль І. М. Мотивація майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти. 2018. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3448/1/Krohmal.pdf>
6. Кушева Ж. І. (2018) Психолого-акмеологічні особливості мотивації навчання студентів ЗВО. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу» (16 березня 2018 року). С. 286–291. URL: <https://cutt.ly/fKdA9Bj>

УДК 331.101.3:37.091.212

Балан Тетяна Русланівна,
*студентка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
*кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна*

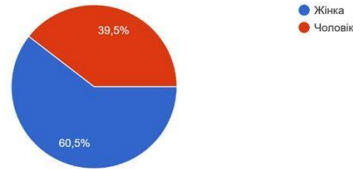
МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Проблема вибору професії, уявлення про неї та професійне самовизначення є актуальною і досліджуваною. Під час вибору молодого людиною професії, враховуються уявлення про її сутність, ціннісно-мотиваційні аспекти та інтереси, що впливає на подальше усвідомлення обраного фаху та професійне майбутнє.

Тож, для того, щоб дізнатись, які мотиваційні чинники професійного вибору сучасних студентів, було проведено анкетування: «Обраний фах – професія майбутнього» у Київському національному університеті культури і мистецтв. Дослідження було проведено з метою дізнатися, які професії обирає сучасна молодь та її відношення до свого майбутнього фаху.

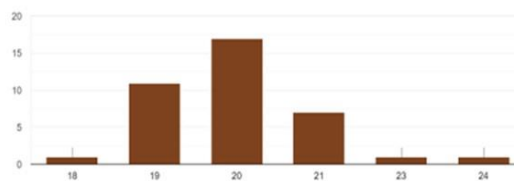
Учасниками опитування були студенти університетів Києва та Харкова: КНУКіМ, НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», НТУ «Харківський політехнічний інститут» ХПІ, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Дівчат серед респондентів було 60,5%, хлопців – 39,5%.

Стать

В опитуванні брали участь студенти віком від 18 до 24 років, серед яких переважають студенти, яким 20 років.

Ваш вік?

В опитуванні порушено низку аспектів, які певною мірою дозволяють охарактеризувати особливості ставлення людей до майбутнього фаху, виявити ступінь його значущості, скласти уявлення про переваги щодо вибору майбутніх професій та їх подальшого працевлаштування.

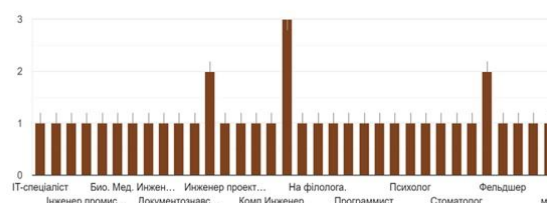
Виявлено, що студентів, які навчаються на технічному та гуманітарному напрямках була однакова кількість.

За яким спрямуванням Ви навчаєтесь?

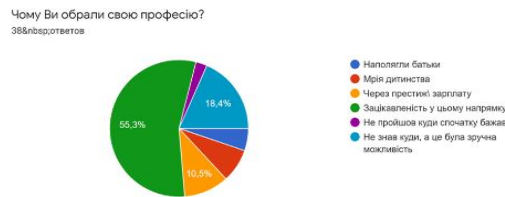

Виходячи з цієї діаграми, постає питання «Який же фах обирають студенти?», які професії домінують у виборі сучасної молоді. Участь у опитуванні прийняли студенти таких спеціальностей: «Маркетолог», «Документознавство та інформаційна діяльність», «Інженер-електрик», «Програміст», «Біомедична інженерія», «Журналістика», «Менеджмент», «Інженер-еколог», «Фізика», «Комп'ютерна інженерія», «PR-менеджмент», «Економіка», «Бухгалтерський облік», «Інженер – робототехнік», «Інженерна мультимедія», «Слідчий», «Продюсер», «Провізор», «Дефектологія», «Соціологія», «Інженер-проектувальник», «Філологія», «Фахівець військ РХБ захисту», «Лікувальна справа (Фельдшер)».

На кого Ви навчаєтесь?

Завдяки стовпчатій діаграмі ми з'ясували, що переважають інженери, маркетологи, IT – спеціалісти та люди, пов'язані з медициною. У всіх різноманітні, складні та потрібні професії, тому було доцільно дізнатися, за якими критеріями студенти обирали свій фах.

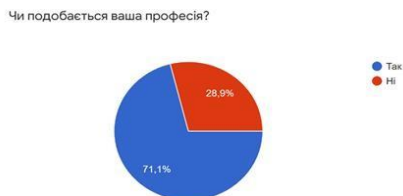
На питання «Чому ви обрали свою професію?» студенти надали наступні відповіді: «Зацікавленість у цьому напрямку» вказали 55.3%, що значно переважає. Тобто з цього ми можемо розуміти, що більшість студентів вибрали свій фах самостійно, за своїм інтересом та бажанням. На другому місці студенти, які не знали до якого закладу вступати, а їх обраний фах був зручною можливістю (18.4%) для того, щоб у майбутньому отримати диплом про вищу освіту, третє місце – престиж та зарплата (10.5%). Далі відповіді мають наступні критерії вибору: мрія дитинства (7.9%), наполягли батьки (5.3%), були і ті, хто не вступили до закладу вищої освіти, куди спочатку бажали (2.6%).

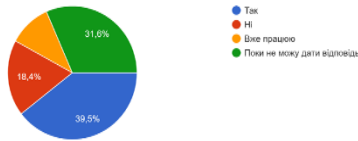
Тож, наступним було цікаво дізнатися, чи змінилася думка у студентів щодо їх професії за час навчання. На діаграмі показано, що переважають люди, які чітко знали та уявляли, що на них чекає – «Ні, як я і уявляв (40.5%)», більшість опитуваних (35.1%) змінили своє ставлення у гіршу сторону, та були і ті, хто «змінив у кращу сторону» (18.9%). Також були студенти, для яких обрана професія зовсім не виправдала очікувань (5.4%), тому вони розчарувались взагалі у навчанні за обраним фахом.

На головне питання «Чи подобається ваша професія?» більшість студентів (71.1%) відповіли, що все ж подобається їх спеціальність, не зважаючи на стереотипні уявлення та переконання. Інші (28.9%) залишились при своїй думці у тому, що їм не подобається їх професія.

Навчання проходить непомітно, студенти отримують багаж знань та вмінь, розуміють, що їх чекає у майбутньому, тому постало питання з'ясувати, чи бажають вони працювати за цим фахом. Так, 39.5 % респондентів відповіли, що «бажають»; 31.6% - поки не можуть дати відповідь; 18.4% впевненні, що обраний фах не їх пріоритет і надалі не бажають глибше занурюватися у професію; лише 10.5% вже працюють, закріплюючи корисні практичні навички та отримують зарплату.

Чи збираєтеся Ви в майбутньому працювати за фахом?
388/400 респондентів

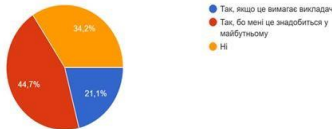

Професійний розвиток – процес, що вимагає постійних зусиль, прагнення до вдосконалення і розвитку. Він вимагає від людини цілеспрямованої активної діяльності. У сучасному світі, що швидко розвивається, неможливо стати професіоналом одразу і в один момент. Щоб залишатися затребуваним, конкурентним і високооплачуваним фахівцем на ринку праці, потрібен постійний професійний розвиток. І стосується це всіх сфер діяльності.

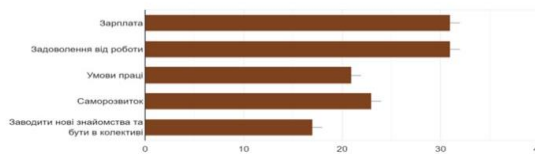
Тож наступним питанням було з'ясування, чи вивчають додаткову інформацію за фахом студенти.

У ході опитування було виявлено, що 44.7% людей вивчає додаткову інформацію за власним бажанням, бо розуміють, що це їм допоможе у майбутньому; 34,2 % - не вивчають додаткової інформації, їм достатньо тієї, яку дізналися в університеті; 21.1% вивчають додаткову інформацію для того, щоб не отримати погану оцінку та не впасти в очах викладача.

Чи вивчаєте Ви додаткову інформацію за фахом?

Що для Вас головне в майбутній професії?

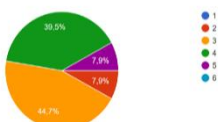

Також було цікаво дізнатися, що є головним у майбутній професії для покоління Z (1997–2012). За результатами відповідей з'ясовано, що у майбутній професії для молодого фахівця на першому місці головним критерієм є зарплата та задоволення від роботи (81.6%); на другому - постійний саморозвиток (60.5%); на третьому – умови праці (55.3%); на четвертому – нові знайомства та бути в колективі (44.7%).

Підсумком опитування було виявлення думки, щодо легкості працевлаштування за фахом. На першому місці – 42.1% респондентів відповіли, що їм буде легко влаштуватися на роботу, але потрібні додаткові знання, окрім тих, що дав ЗВО; на другому місці – 18.4% опитаних вважають, що їм буде складно отримати роботу, бо вуз нічого їм не дав для того, щоб впевнено почувати себе на робочому місці; на третьому місці – 15.8% студентів, які не планують працювати за фахом. Четверте місце посіли респонденти (13.2%), які цілком задоволені навчанням та програмою освіти і їм більше нічого не потрібно. Також є опитувані (10.5%), які вважають, що їм буде важко влаштуватися на роботу через велику конкуренцію.

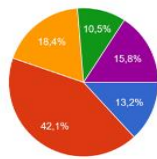
Своєю думкою щодо майбутньої професії поділилися студенти 3 курсу(44.7%) , четвертого (39.5%), п'ятого та другого (7.9%). З цього ми бачимо, що переважають студенти, які наближаються до фінішної прямої та розуміють без «рожевих окулярів» про ще йде мова з власного досвіду.

На якому курсі навчаєтесь?
388/400 респондентів

За результатами опитування, можемо зробити висновки про те, що у студентів переважають напрямлення: маркетинг, IT- сфера, інженерія з різних спрямувань, медична сфера (фельдшер, стоматолог, психолог) та ще багато інших. Згідно з результатами, які

На Вашу думку, чи легко зможете влаштуватись на роботу за фахом після ВНЗ?
388Відповідей

- Так, ВНЗ дав хорошу базу
- Так, але потрібні додаткові знання
- Ні, ВНЗ нічого мені не дав
- Ні, бо велика конкуренція
- Не планую працювати за фахом

отримали завдяки опитуванню, з'ясовано, що у технічному напрямку не лише одні чоловіки, але й ще є багато здібних дівчат (інженер-еколог, інженер-мультимедії, програмісти), які ні в чому не поступаються хлопцям. На противагу дівчатам у технічному напрямку є хлопці, які навчаються у гуманітарних галузях (філолог, менеджер, журналіст, PR-менеджер).

Також, важливим показником у навчанні є те, що більшість студентів усвідомлено обирали свій майбутній фах, додатково навчаються та вивчають важливу інформацію за власним бажанням. Ці студенти впевнені в своїх силах та вважають, що з легкістю зможуть влаштуватися на роботу з отриманою освітою в університеті і додатковими знаннями. Але не можна забувати, що на другому місці студенти, які обрали свій фах лише через те, що не знали куди вступити і навчаються заради диплому, тож у них змінилося ставлення до їх майбутнього фаху та до навчання. Для того, щоб вирішити цю проблему, потрібно в 11 класі проводити профорієнтацію одразу з практикою, бо багато людей після завершення школи не розуміють ким хочуть бути у майбутньому і що буде входити у їх обов'язки.

УДК 378:004

Бурба Яна Сергіївна,

*студентка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

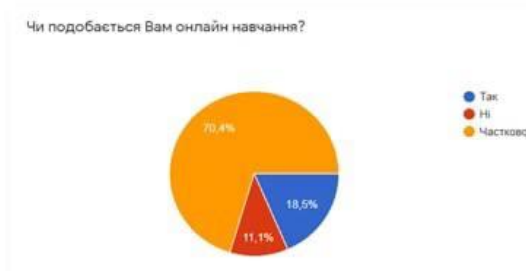
Прокопенко Людмила Іванівна,

*кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна*

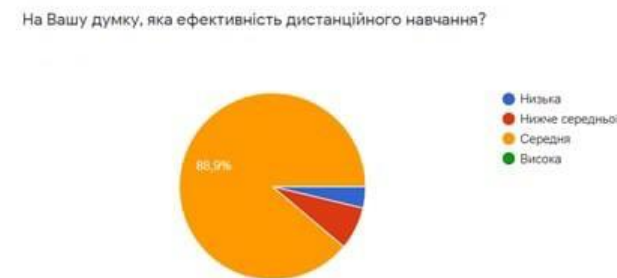
ЕФЕКТИВНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Ще з початком пандемії коронавірусу навесні 2020 року і до сьогоднішнього дня заклади вищої освіти перейшли на дистанційне навчання. В умовах сьогодення це зумовлено ще й війною. Тому викладачі та студенти вимушені працювати саме в онлайн режимі. Незважаючи на складнощі, для кожного важливо організувати безпечні умови праці задля комфортного навчання та здобуття освіти. Тому, з метою виявлення думки щодо задоволення дистанційним навчанням, його організацією, аналізу отриманої інформації та розуміння того, як студенти отримують знання в умовах дистанційного навчання було проведено анкетування: «Ефективність дистанційного навчання: переваги і недоліки». Опитування проводилось серед студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у Київському національному університеті культури і мистецтв.

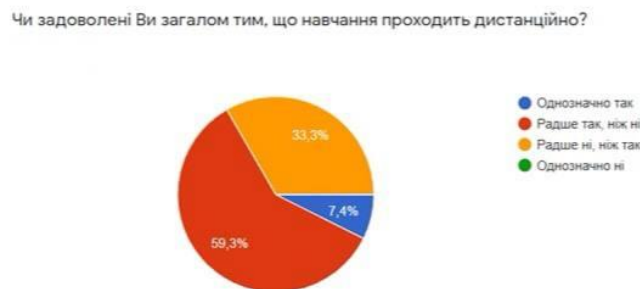
За результатами опитування, в якому брали участь студенти віком від 18 до 20 років з'ясовано, що онлайн навчання частково подобається 70,4% респондентів, 18,5% - повністю подобається, проте є 11% яким не до вподоби цей вид здобуття освіти.

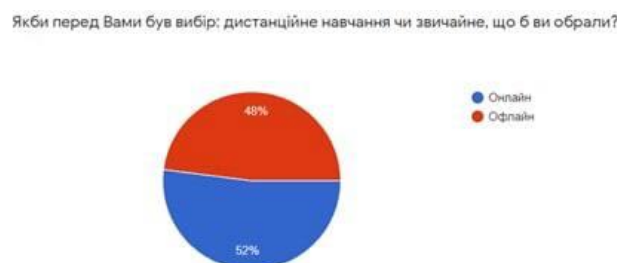
На запитання щодо ефективності дистанційного навчання відповіді опитуваних розподілилися наступним чином: 88,9% середня, 3,7% низька, 7,4% нижче середньої та жодної відповіді про високу якість навчання.

Щодо задоволення дистанційною формою навчання, виявлено, що більша половина опитуваних студентів позитивно відноситься до онлайн-навчання – 59,3%, проте є 33,3%, які висловили своє незадоволення.

Також цікавою для дослідження було виявлення думки студентів щодо офлайн і онлайн-навчання. Відповіді здивували, тому що думки розділилися майже порівну 50/50. Проте за онлайн-навчання було надано трішки більше голосів (52%) і воно взяло вершину. Тому можна зробити такий висновок, що онлайн-навчання для студентів ще не може стати заміною традиційному, бо не в змозі передати ті відчуття, емоції та компетентності, які надає традиційне.

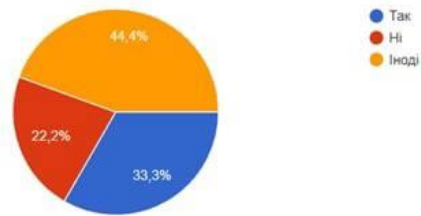

Також було цікавим виявити, чи виникають у студентів проблеми із засвоєнням нових знань під час вивчення дисциплін, набуття умінь та навичок, при переході на онлайн навчання. З'ясовано, що проблеми іноді виникають у 33,3% студентів, водночас більша кількість відповідей (55,6%) не мають складнощів у навчанні.

Наступне питання «Чи були випадки коли Ви відмічалися на парі, а потім йшли в своїх справах», було найцікавішим, тому якомога швидше хотіла дізнатися результати. За

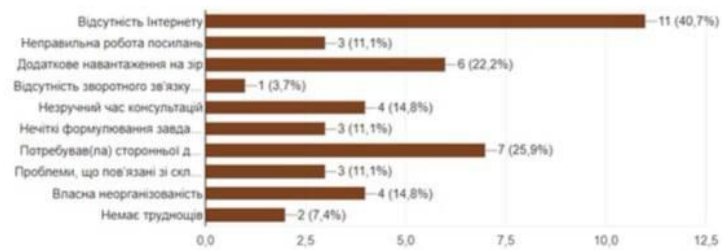
результатами відповідей студенти відмічаються на парі, а потім йдуть робити свої справи, або ж на роботу (33,3%). Іноді так роблять 44,4% респондентів, але є і 22,2% які присутні весь час на парі.

Чи були випадки коли Ви відмічалися на парі, а потім йшли в своїх справах?

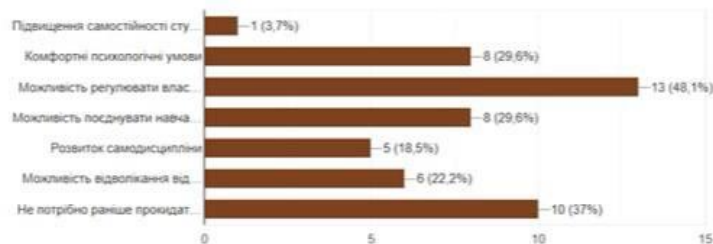
Наступним питанням було з'ясування недоліків і труднощів дистанційного навчання. Найбільшим недоліком є відсутність інтернету (40,7%), що особливо позначилось у воєнний час, оскільки дуже часто бувають перебої. Потреба в сторонній допомозі необхідна 25,9% опитуваних, адже іноді студенту важко самотужки виконати певне завдання і було б краще наочно пояснити у рамках традиційної форми навчання. Додаткове навантаження на зір є проблемою для 22,2%, зокрема, більшість студентів помітили, що з початком дистанційного навчання збільшилось виконання навчальної роботи, і відповідно, більше й навантаження. Незручний час консультацій та власна неорганізованість відзначили 14,8%, адже більшість студентів, навіть у такий час працюють (або допомагають волонтерами), тому не завжди час коли йдуть пари є зручним. Також 11,1% опитуван вказали на неправильну роботу посилань, нечіткі формулювання завдань та проблеми зі складністю опанування курсу; відсутність зорового зв'язку (3,7%). І тільки у 7,4% студентів немає труднощів із навчанням.

Якщо труднощі виникали, то які саме? (оберіть не більше трьох варіантів відповідей)

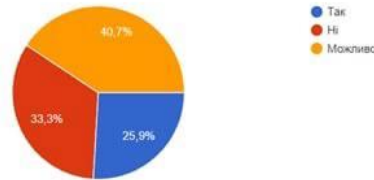
Відповіді на запитання про переваги онлайн-навчання надали цікаві результати. Основною перевагою є можливість студентів регулювати власний темп отримання знань та гнучкий графік (48,1%). Не потрібно раніше прокидатися задля того, щоб їхати до університету (37%), комфортні психологічні умови та можливість поєднувати роботу з навчанням (29,6%), можливість відволікання від пар (22,2%), розвиток самодисципліни (18,5%) і підвищення самостійності студентів (3,7%).

Які з перелічених переваг, на Вашу думку, характеризують дистанційне навчання? (виберіть не більше трьох варіантів відповідей)

На запитання «Чи бажали б Ви у подальшому опановувати навчальні дисципліни дистанційно?» думки опитуваних розділилися: 25,9% надали позитивні відповіді, 40,7% ще не визначені, але можливо, що так; 33,3% студентів не бажають у подальшому опановувати навчальні дисципліни онлайн.

Чи бажали б Ви у подальшому опановувати навчальні дисципліни дистанційно?

Отже, за результатами опитування, можна дійти до висновку, що дистанційне навчання частково подобається студентам (59,3%), є багато позитивних чинників у ньому: можливість студентів регулювати власний темп отримання знань та гнучкий графік, комфортні психологічні умови, зокрема у випадку, коли не потрібно або не має технічної можливості вмикати камеру. Не потрібно раніше прокидатися задля того щоб їхати до університету, адже студенти можуть жити занадто далеко від навчального закладу. Особливо зручним для студентів є можливість поєднання роботи з навчанням, адже навіть не дивлячись на сьогоднішню ситуацію в країні, робота є актуальною та потрібною всім. Проте є багато недоліків, оскільки в багатьох виникають складнощі через онлайн-навчання, серед яких: відсутність інтернет, потреба в допомозі від викладача та одногрупників, бо через це виникають проблеми з опануванням курсу, та інші. Також велику роль для студента відіграє живе спілкування з однокурсниками та викладачами: проводити вільний час разом, різні заходи, відвідувати кіно, театри, виставки та ін. Багато студентів жалкують, що студентського життя в них немає через проблеми в країні і світі.

УДК 005.92

Гринников Олександр Олександрович,
студент Державного університету «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна

Науковий керівник:
Шевченко Олена Василівна,
докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
м. Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні інформаційна, бібліотечна та архівна справа як фах зазнає надзвичайно важливих змін разом із глобалізацією інформації. Необхідність спеціалістів все більш зростає із необхідністю в швидкому і зручному структуруванні баз даних в органах влади, приватних бізнес компаніях, міжнародних органах тощо. У сучасному світі освіта набуває все більш вирішального значення для визначення не тільки рівня освіченості і культури конкретної людини, а й суспільства в цілому.

Правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти в Україні визначаються Законом України «Про вищу освіту». Теоретичне відтворення особливостей та технологій бібліотечної системи України, сучасних інформаційних концепцій та державних стратегій щодо інформатизації стали можливими завдяки

опрацюванню законодавчих документів та узагальненню результатів наукових розвідок. Теоретичну базу дослідження склали публікації фахівців у галузі бібліотекознавства, теорії соціальних комунікацій, документознавства, інноваційних комунікацій тощо. Тобто, можна сказати про те, що особливістю бібліотеки як соціального інституту, є те, що вона сприяє забезпеченню різнопланових потреб суспільства та являє собою центр, який покликаний слугувати на користь інтелектуального, духовного, соціального, культурного, освітнього, наукового збагачення громадян. Так, на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну», у проєкті «Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки» (оприлюднений 25 вересня 2020 року), де було визначено основні тенденції та проблеми розвитку системи вищої освіти України. Серед переваг було виокремлено потужний людський капітал, широку багатофахову мережу закладів вищої освіти.

Серед зазначених проблем, що стосуються фахової вищої інформаційно-бібліотечної справи зазначили:

- невідповідність структури підготовки поточним і перспективним потребам ринку праці;
- невідповідність навичок випускників ЗВО потребам роботодавців;
- слабкий зв'язок ЗВО з наукою та бізнесом;
- низьке та неефективне фінансове забезпечення вищої освіти;
- низький престиж праці викладача тощо [1].

Звертаючись до викладених вище пунктів, можна зазначити, що:

- невідповідність структури підготовки кадрів до поточних і перспективних потреб ринку праці витікають із неструктурованості подачі матеріалу і неправильного підбору дисциплін через новизну спеціальності.

Важливим елементом навчальних програм у європейських закладах вищої освіти стає трансфер основних положень курсових, дипломних та інших наукових проєктів у практичній діяльності під час виробничої практики. Важливість оцінки результатів практичної підготовки студентів, такої як адаптації до професії та опануванні управління бібліотечно-інформаційними процесами на сьогодні є необхідними для належної атестації випускників;

- невідповідність навичок випускників ЗВО може бути не лише результатом недостатньої практичної частини в процесі навчання, але й результатом недостатньої інкорпорованості цього напрямку в бізнес простір, необхідності перерозподілу державних ресурсів задля забезпечення такої можливості.

Так, підготовка бібліотечних кадрів в Україні за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» здійснюється у 24 навчальних закладах I–II рівнів акредитації та 5 навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Щороку ці навчальні заклади випускають понад 400 бібліотечних фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр»[2;3].

Перед сьогоднішніми фахівцями постає досить прозоре та логічне питання про те, що внаслідок активного впровадження новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій створюється деяка конкуренція між усталеними методами навчальної діяльності та інноваціями, які виникли у відповідь на вимоги інформатизації та цифровізації. Тому постає закономірне непорозуміння у науковому колі щодо того, чи слід повністю відмовлятися від вже існуючого базового надбання, чи обрати методи комбінації з новітніми способами та методикою [4; 5].

Література

1. XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну» : зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц. – Київ : УБА, 2021. – 152 с.
2. Шемаєва Г. В. Інноваційна модель бібліотечної освіти: перспективи реалізації / Г. В. Шемаєва // Вісник Харківської державної академії культури. Сер.: Соціальні комунікації. – Харків, 2013. – Спец. вип. 40. – С. 43–49.
3. Соляник А. А. Культуроцентрическая модель модернизации высшего библиотечно-информационного образования / А. А. Соляник // Вісник Харківської державної академії культури. Сер.: Соціальні комунікації. Харків, 2013. Спец. вип. 40. – С. 31–41.
4. Петрусьова А. В., Шевченко О. В. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Сучасні освітньо-інформаційні технології / А. В. Петрусьова, О. В. Шевченко // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15–17 верес. 2021 р.) / за заг. ред. В. Г. Спрінсяна ; Одеса, 2021. – С. 48–51.
5. Новальська Т. В. Вища бібліотечна освіта в Україні: сторінки історії, шляхи модернізації. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. 2015. – Вип. 4. – С. 97–101.

УДК 025.5-056.262 (477)

Гуменчук Василь Володимирович,
*аспірант Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Бачинська Надія Анатоліївна,
*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

ПРОМОЦІЯ ЧИТАННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КНИГИ ЯК ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Євроінтеграційний вектор розвитку незалежної України спонукає концентрувати державну політику підтримки читання, активно оновлюючи національну нормативно-правову базу у царині імплементації міжнародних стандартів, зокрема і у бібліотечній справі. Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) визначила два параметри, за якими вимірюється успішність заходу з читання: це – процес (планування, організація визначення відповідальних) та результат (залучення нових читачів тощо). Досвід зарубіжних країн свідчить, що організація заходів для промоції читання нараховує цілий комплекс позитивних наслідків: значне розширення читацького контингенту, підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування, покращення рівня грамотності населення та якості навчання (учні, студенти). У Китаї стимулюють бібліотекарів, які активно проводять заходи з промоції читання (премії, кар'єрний ріст тощо).

Найвищою цінністю у державі Україна визнається людина та її життя, а інтелектуальний громадянин є стратегічним ресурсом країни у сучасних умовах. Тому, непересічне значення для урізноманітнення методів, заходів та завдань для промоції читання серед людей з обмеженими можливостями загалом та читачів із вадами зору в

Україні має прийняття «Стратегії розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія». «Реалізація Стратегії є необхідною складовою гуманітарної безпеки України, позаяк виконує завдання національної консолідації, модернізації, розвитку української культури та зміцнення людського потенціалу», сприятиме підвищенню статусу читання в Україні для здобуття необхідних навичок та успіху [7].

«Великий практичний досвід свідчить про назрілу необхідність дослідження ефективності та успішності діяльності бібліотек України з промоції читання. Це має сприяти зміцненню позицій бібліотек у реалізації актуального загальнодержавного завдання розвитку читання та грамотності нації» [5]. У 2021 р. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого у здійснила дослідження «Роль публічних бібліотек у промоції читання», проведеного, що засвідчило, з одного боку, значимість цієї проблеми у межах країни, а з іншого, що публічні бібліотеки України активно працюють у традиційному режимі та у медіа-середовищі, формуючи позитивну мотивацію до читання [5]. Серед популярних форм промоції читання, які публічні бібліотеки України успішно апробували останніми роками, варто назвати літературні квести, квести-екскурсії, традиційні квести, фото-квести, флешмоби, буктрейлери, вебквести, блоги тощо.

Також важливість проблеми промоції читання в умовах постійного зниження споживання книжкового контенту є пильна увага як фахівців-практиків бібліотечної справи України, так і науковців-дослідників. Сьогодні, фактично жодна наукова чи науково-практична конференція не оминає питання промоції читання та популяризації книги. Для прикладу, на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика» (21–22 грудня 2021 р.) на секції «Актуальні питання бібліотекознавства, документознавства, соціальних комунікацій» із десяти доповідей п'ять присвячені різним аспектам промоції читання: сучасні методи промоції читання [2]; культурно-дозвіллеві форми промоції читання в бібліотеках України [4]; промоція книги та читання публічними бібліотеками у соцмережах [1]; роль книжкових блогів у промоції книги та читання [8]; оцінювання успішності заходів із промоції читання [5]. Тобто, проблематика висвітлених питань зазвичай охоплює дослідження історії, теорії та кращого досвіду із популяризації книги, бібліотеки і читання в умовах сьогодення.

«Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (2021) декларує забезпечення «рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах. <...> Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи» [3].

Варто наголосити, що нині державні установи враховують можливості користувачів вебсайтів. Для прикладу, Державна архівна служба України (https://archives.gov.ua/arch_zakon/?vid_doc=2&id=35) має стандартну версію (рис. 1, повноколірний друк) та оформлення сайту для користувачів із вадами зору (рис. 2, чорно-білий друк).

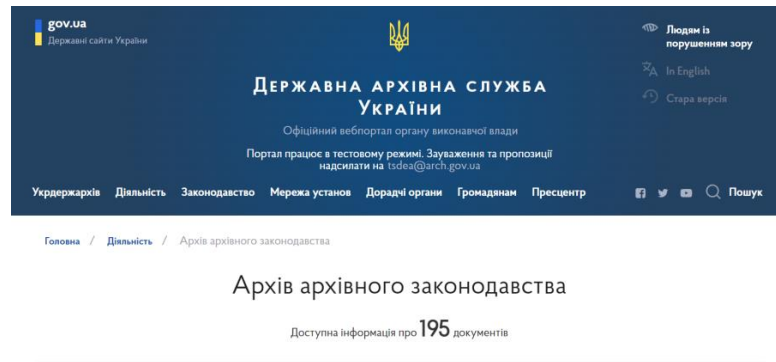

Рис. 1. Стандартна версія вебсайту Державної архівної служби України

Рис. 2. Вебсайт Державної архівної служби України для користувачів із вадами зору

У кожній бібліотеці Львова (єдине місто в Україні) є книги, надруковані шрифтом Брайля. Завдяки реалізації проєкту «Книга, що долає бар'єри» за фінансової підтримки Українського культурного фонду на базі Ресурсного центру Національного університету «Львівська політехніка» упродовж восьми місяців було надруковано десять назв загальним накладом 780 примірників книг шрифтом Брайля. QR-код кожної книги дозволяє прослуховувати її аудіоверсію [6]. Книги надіслані в усі обласні наукові бібліотеки України та спеціалізовані школи.

Перша онлайн-бібліотека для людей з вадами зору в Україні «Ліхтар», репрезентація якої проходила під час 25-го Book Forum – це приватний проєкт. Як наголосив його засновник – В. Репета, бібліотека, усі книги якої згруповано у чотири розділи (художня, дитяча літератури, музика та радіо, у планах додати п'ятий навчальна література), надає безкоштовний доступ усім бажаючим та є винятково україномовною. «На головному сайті є інструкція з навігації. Незрячій людині потрібно знати 10 клавіш, щоб користуватися «Ліхтарем» [9].

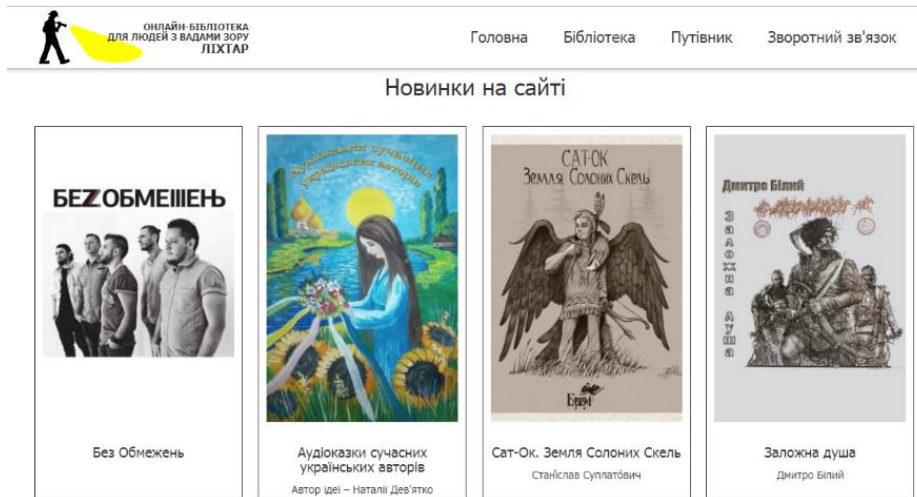

Рис. 3. Вебсайт онлайн-бібліотека для людей з вадами зору в Україні «Ліхтар»

Отже, серйозна проблема сучасності – зменшення споживання контенту книжок та інклюзії – вирішується як на міжнародному та національному рівнях. Україна активно долучилася до процесу промоції читання та популяризації книги, реформуючи державну культурну політику, імплементуючи міжнародні нормативно-правові акти та запроваджуючи нові законодавчі ініціативи. Бібліотеки в Україні здійснюють активну роботу з інформаційно-комунікаційного обслуговування людей з особливими потребами загалом та користувачів із вадами зору, запроваджуючи у щоденну практику нові форми і методи діяльності, запозичуючи кращий зарубіжний досвід.

Література

1. Єрмакіна Н. В. Промоція книги та читання публічними бібліотеками у соцмережах // Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 грудня 2021 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Н. С. Пасічник. – Біла Церква, 2021. – 174 с. – С. 53–56.
2. Лісова І. В. Сучасні методи промоції читання: навчити бібліотекаря // Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 грудня 2021 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Н. С. Пасічник. – Біла Церква, 2021. – 174 с. – С. 44–48.
3. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>. – Заголовок з екрана.
4. Новальська Ю. В. Культурно-дозвілєві форми промоції читання в бібліотеках України // Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 грудня 2021 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Н. С. Пасічник. – Біла Церква, 2021. – 174 с. – С. 48–51.
5. Прокопенко Л. С. Успішність заходів з промоції читання: до питання про оцінювання // Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 грудня 2021 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Н. С. Пасічник. – Біла Церква, 2021. – 174 с. – С. 42–44.

6. Садловська К. У Львові надрукували маже 800 дитячих книжок шрифтом Брайля // Суспільне новини. – 2020. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://suspilne.media/69786-u-lvovi-nadrukuvali-maze-800-ditacih-knizok-sriftom-brajla/>. – Заголовок з екрана.

7. Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/HKdSapB>. – Заголовок з екрана.

8. Швачка Т. О. БУКТУБ: Роль книжкових блогів у промоції книги та читання // Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 грудня 2021 р.) / Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»; за заг. ред. Я. В. Новака; наук. ред. Н. С. Пасічник. – Біла Церква, 2021. – 174 с. – С. 51–53.

9. Як працює перша онлайн-бібліотека для людей з вадами зору в Україні // Читомо. Культура читання і мистецтво книговидавання. – 2018. – 7 груд. – Режим доступу: <https://chytomo.com/iak-pratsiuie-persha-onlajn-biblioteka-dlia-liudej-z-vadamy-zoru-v-ukraini/>. – Заголовок з екрана.

УДК 001.102:02:378

Ільницький Віталій Андрійович,
*аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Бачинська Надія Анатоліївна,
*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бібліотека в сфері навчання має не аби яке вагоме значення. Особливо, коли мова йде про заклади вищої освіти. Адже більшість інформації, окрім лекційних пар, студенти можуть отримати саме з бібліотек.

Метою професійної освіти стає формування нового професійного мислення. Це передбачає осмислення бібліотечної діяльності в протиріччях принципів бібліотечно-інформаційних та загалом соціально-комунікативних процесів, передбаченні та прогнозуванні професійної діяльності в бібліотечній сфері. Характерними рисами професійного мислення є аналітична креативність, яка проявляється в здібності бачити динаміку явищ бібліотечної сфери, виявляти причинно-наслідкові зв'язки їх розвитку, визначити варіанти рішень професійних ситуацій, здійснювати пошук ефективних засобів рішення творчих завдань. [1]

Діяльність наукових бібліотек вищих навчальних закладів досліджується різноаспектно й комплексно. Ми ставимо за мету розглянути проблему інформаційного забезпечення професійної комунікації, яка, на наш погляд, набуває актуальності. Динаміка накопичення нової професійної інформації у будь-якій галузі характеризується, як геометрично-зростаюча. Із розвитком інформатизації суспільства, професійна комунікація отримала інформаційний інструмент для підвищення ефективності процесів обміну професійною інформацією, покращення доступу до галузевих інформаційних ресурсів. Питанням сучасного стану розвитку інформаційного забезпечення окремих секторів виробництва,

зокрема, присвячені дослідження таких вітчизняних науковців, як О. Сосніна, В. Васильєва, Р. Калюжного, В. Климчука, В. Кураса, Ю. Марчука, І. Чижа та багато ін. [2]

Суттєвий вплив на якість інформаційного забезпечення галузі має комплексний підхід до опрацювання документної інформації та створення інтегрованих корпоративних інформаційних ресурсів. Підтвердження даної тези знаходимо у науковій праці Т. Проценко. Досліджуючи комунікаційні канали та засоби задоволення інформаційних потреб сімейних лікарів, Т. Проценко резюмує, що «формування системи комунікаційних каналів та засобів бібліотечно-інформаційного супроводу діяльності сімейних лікарів характеризується переходом від розроблення вузьких за своїм призначенням інформаційно-програмних продуктів до створення комплексних інформаційних систем з широким колом функціональних можливостей». [3]

Таким чином, у результаті дослідження проблеми, висновком може слугувати наступне твердження: активним залученням спеціалістів наукових бібліотек закладів вищої освіти до творення системи інформаційних ресурсів, можуть покращити ефективність інформаційної підтримки в цій галузі.

Література

1. Демчина Л. І. Вища бібліотечно-інформаційна освіта в сучасній Україні : формування документологічної складової : автореф. дис. ... на здобуття ступеня канд. наук з соціал. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Л. І. Демчина ; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 20 с.
2. Палеха Ю. І. Інформаційний бізнес : підручник / Ю. І. Палеха, Ю. І. Горбань. – Київ : Ліра-К, 2015. – 492 с.
3. Проценко Т. Комунікаційні канали та засоби задоволення інформаційних потреб сімейних лікарів / Т. Проценко // Вісн. Кн. палати. – 2013. – №10. – С. 24–27.

УДК 004.652:001.5

Калюжна Наталія Миколаївна,
*аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Горбань Юрій Іванович,
*кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна*

ПЛАТФОРМИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ КАНАЛ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

Впродовж 20 років принципи та практики відкритого доступу до наукової інформації залишаються в епіцентрі наукової комунікації та видавничої діяльності. Наукові публікації, присвячені дослідженню переваг загальнодоступності досліджень, пошуку сталих видавничих бізнес-моделей та моніторингу частки статей, загальнодоступних у мережі, не зникають зі сторінок авторитетних академічних журналів. Бібліотеки та бібліотечно-інформаційні працівники, будучи адвокатами руху за відкритий доступ, у свою чергу, змушені адаптуватися до динаміки змін, розширювати свої знання та набувати нових умінь.

Низка розвинених країн, таких як, наприклад, Нідерланди, Велика Британія та Франція мають розроблені національні плани, щодо досягнення цілей відкритого доступу. Важливо зазначити, що вагоме значення у цьому контексті належить фондам та організаціям, які фінансують наукові дослідження. Саме ці структури затверджують вимоги щодо того, у яких журналах (відкритого доступу чи традиційних) грантоотримувачі мають поширювати отримані результати. Яскравим прикладом того, як політика грантодавчих організацій стимулює поширення наукових знань є радикальна ініціатива План S (Plan S), яку було розроблено та прийнято 11-ма провідними Європейськими грантодавчими фондами, з метою прискорення переходу від традиційної моделі поширення наукових знань до моделі відкритого доступу. Ключовою вимогою ініціативи є те, що результати наукових досліджень, які отримують фінансування від грантодавців, що підтримують План S, повинні бути опубліковані у журналах відкритого доступу, на платформах відкритого доступу або ж заархівовані у репозитаріях без накладання періоду ембарго. Важливим є те, ініціатива привертає увагу до платформ відкритого доступу, як альтернативного каналу наукової комунікації.

За визначенням, яке подає cOAlitionS на своєму офіційному вебпорталі, платформа відкритого доступу це – видавнича платформа, на якій можна опублікувати оригінальні статті за умови обов'язкового проходження ними процесу рецензування. Зазначається, що платформи-агрегатори контенту, та ті, які повторно публікують раніше оприлюднені матеріали, до таких не належать [1].

Прикладом видавничої платформи є платформа F1000 Research, яка публікує наукові статті та інші документи, які є результатом наукової роботи у галузі медицини, природничих, технічних, суспільних та гуманітарних наук. Публікаційний процес відбувається прозоро та незаангажовано. Особливістю платформи є те, що процес рецензування відбувається по факту публікації статті. Якщо публікація успішно проходить експертну оцінку, то вона індексується у PubMed, Scopus та інших бібліографічних базах. Алгоритм подання рукопису схожий на стандартну процедуру із журналами, проте, має деякі особливості. На рис. 1 наведено покроковий видавничий процес на платформі F1000 Research, який складається з 4 етапів.

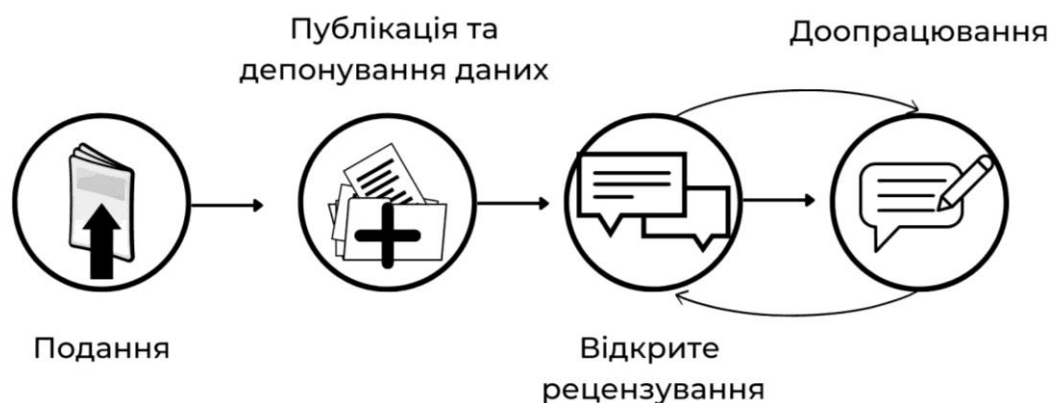

Рис.1. Публікація статті на платформі F1000 Research

Крок 1. Подання

Автор надсилає рукопис через систему платформи. Рукопис проходить перевірку на предмет відповідності політикам та етичним принципам платформи.

Крок 2. Публікація та депонування даних

Оприлюднення публікації на платформі протягом 1 тижня після подачі рукопису. Публікація доступна для перегляду та цитування.

Крок 3. Відкрите рецензування.

Редакційна колегія запрошує експертів для проведення експертної оцінки. Відгук рецензентів та їх імена доступні для перегляду у відкритому доступі. Зареєстровані користувачі також мають можливість залишити коментарі та відгуки.

Крок 4. Доопрацювання

Автор доопрацьовує статтю у відповідності до зауважень рецензентів. Статті, які успішно пройшли рецензування починають індексуватися у бібліографічних базах, включно з PubMed та Scopus [2].

У 2018 році науковці Джеймі Кіркхлан та Девід Мохан провели дослідження з метою визначити мотиваційні чинники, які спонукали дослідників публікувати результати своїх досліджень на платформі F100 Research, а не у журналах. Ними було проаналізовано 1865 публікацій, опублікованих у період з 13 липня 2012 року по 30 листопада 2017. 80% від загального числа статей успішно пройшли рецензування. 296 респонденти зазначили, що відкритий доступ, відкрите рецензування та швидкість публікації були ключовими критеріями на користь вибору платформи [3].

З часом, прослідковується тенденція створення видавничих платформ відкритого доступу на замовлення грантодавчих організацій. Тобто, грантодавці беруть на себе ще одну функцію – поширення наукової інформації. Серед найвідоміших прикладів є платформи відкритого доступу Wellcome Open Research та Gates Open Research, які належать фонду Wellcome Trust та Фонду Білла та Мелінди Гейтс відповідно.

У 2021 році Європейська комісія офіційно запустила Open Research Europe – платформу для публікації рецензованих наукових робіт у рамках проєктів, що фінансуються програмами Горизонт 2020 та Горизонт Європа. За допомогою цієї платформи Європейська комісія прагне забезпечити рівні умови та можливості публікувати наукові праці у відповідності до принципів відкритого доступу. Функціонування платформи організовано таким чином, що автори мають можливість взаємодіяти з рецензентами в ході проведення відкритої експертної оцінки. Крім цього, обов'язковою вимогою для авторів є дотримання принципів FAIR (Fandable, Accessible, Interoperable, Reusable).

Таким чином, підсумовуючи, можна зробити висновок, що платформи відкритого доступу поступово набирають популярності як серед великих грантодавців так і серед науковців.

Література

1. cOAlition S. *What is an Open Access Platform?* URL: <https://www.coalition-s.org/faq/what-is-an-open-access-platform/> (дата звернення: 20.05.2022)
2. F100 Research. *How it works.* URL: <https://f1000research.com/about> (дата звернення: 20.05.2022)
3. Kirkham J., Moher D. Who and why do researchers opt to publish in post-publication peer review platforms? - findings from a review and survey of F1000 Research. *F1000Research*. 2005. № 7. 920. <https://doi.org/10.12688/f1000research.15436.1>

УДК 791:130.123.4-057.87

Крамаренко Катерина Михайлівна,
студентка Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидатка культурології, доцентка,
м. Київ, Україна

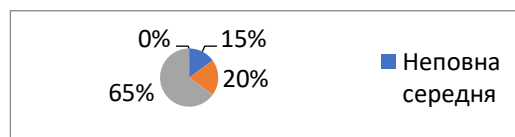
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КІНО НА ДУХОВНІ ПОТРЕБИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Кіно понад століття є невід'ємною частиною суспільства. Розпочавши своє існування як незвіданий феномен, який приголомшував, кіно продовжує вражати з кожним роком все більше. Воно завжди впливало на суспільство найрізноманітнішими способами та тісно взаємопов'язане з ним. Як соціокультурний феномен та канал соціальної комунікації, кіно є об'єктом дослідження багатьох галузей: соціологів, фахівців з маркетингу, реклами і PR, культурологів, архівознавців та ін.

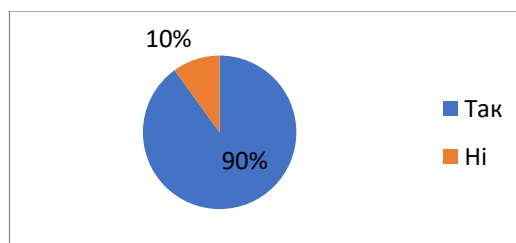
Потреби суспільства забезпечуються широким спектром інформаційних товарів і послуг. Інформаційні сфера включає кіно як інформаційний продукт, який впливає на емоції, відчуття, вербальні і невербальні сприйняття людини та ін. Кіно є способом отримання інформації та виховання.

Тож, для того, щоб дізнатися, як молоде покоління ставиться до кінематографу та як кіно впливає на духовні потреби сучасної молоді було проведено опитування: «Ваше ставлення до кіно» серед молоді віком від 14 до 25 років. Дослідження з даної тематики поглиблено запитаннями, які стосуються також проведення сучасною молоддю вільного часу та дозвілля.

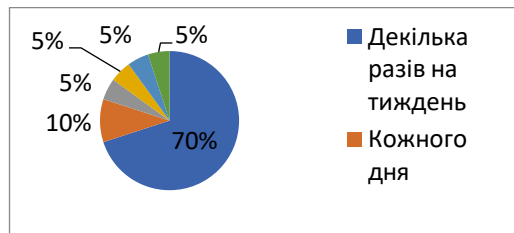
Анкетування було проведено серед студентів КНУКіМ та інших закладів освіти. Переважно це молодь з неповною вищою освітою (65%).

На запитання: Чи любите Ви дивитися кіно? було отримано наступні відповіді: 90% люблять дивитися кіно, а 10% - ні. Респонденти надають перевагу кінематографу, що обумовлено духовною потребою молоді, яка хоче відпочити та отримати нову інформацію із світу кіно.

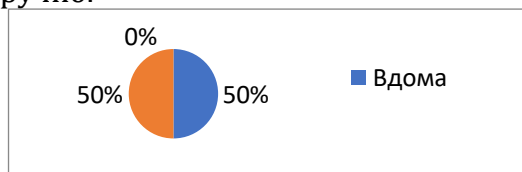

Цікавими були відповіді опитуваних на запитання: Чи часто Ви дивитесь кіно?

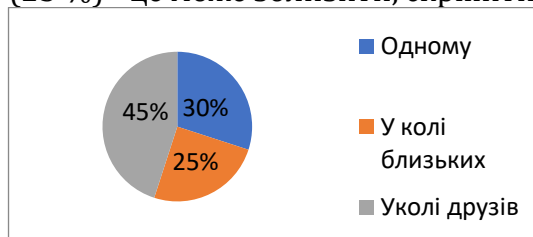

Дивлячись на діаграму, можемо побачити, що 70% респондентів дивляться кіно декілька раз на тиждень, 10% кожного дня, а всі інші позиції мають 5%. Перегляд кіно для молоді є важливим у наш час. Це може означати, що молоде покоління живе кінематографом. Було виявлено, що для молоді важливо переглядати кіно і це є невід'ємною частиною їх життя, адже у такий спосіб вони відпочивають. Зокрема, перегляд кінофільмів відволікає на деякий час від стресових ситуацій, пов'язаних з умовами сьогодення (під час війни, карантину та ін.).

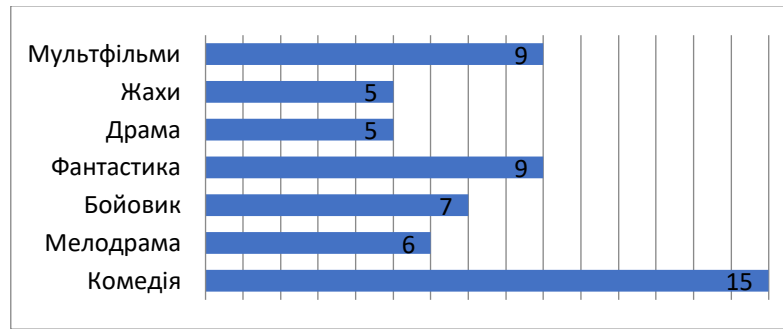
На запитання: Де любляєте переглядати кіно? Відповіді респондентів поділилися на дві групи: перша – та що переглядає тільки вдома, а друга – орієнтується на вибір кінофільму. Жодного респондента не виявилось, який переглядає фільми виключно у кінотеатрі. Припускаємо, що не завжди є можливість сходити на перегляд. Тож можна зробити висновок, що для молоді чітко визначеного місця перегляду немає, і вона обирає місце, де їй комфортно і зручно.

Також на запитання, де найбільш комфортно переглядати кіно? більшість молоді надають перевагу спільному перегляду кіно в колі друзів (45 %). Це може означати, що з друзями цікавіше. Також багато хто любить дивитися кіно на самоті (30 %). Це може означати, що коли самостійно переглядаєш, то більше поринаєш у світ кіно. Дивлячись кіно з друзями або близькими (25 %) - це може зблизити, скріпити відносини.

Наступне запитання полягало у виявленні жанрів кіно, які любляє молодь. Тож, на запитання: Яким фільмам надаєте перевагу? були отримані відповіді, що розкривають вподобання опитуваних. Найбільше любляють дивитися комедії. Це означає, що під час перегляду кіно більшість люблять відволіктися і посміятися. Також є між мультфільмами та фантастикою, це може означати, що респонденти любляють потрапити у нереальний, фантастичний світ, а також згадати приємні миттєвості дитинства. Респонденти всі різні і мають свої вподобання, смаки і інтереси. Наймеш актуальні жанри - це жахи і драми, оскільки, вони мають певну специфіку і свого глядача. Отже, такі жанри кіно, як комедія, фантастика, мультфільми допомагають відволіктися від проблем, а науково-популярні – сприяють отриманню додаткової інформації.

Відповіді респондентів на запитання: Яка мета перегляду кіно? засвідчили, що перегляд кіно для більшості є відпочинком та проведенням дозвілля. Також є відповіді респондентів, які переглядають кінофільм за для отримання життєвого досвіду, нової інформації, знань, підвищення інтелектуального досвіду. Що свідчить про перегляд стрічок науково-популярного циклу, а також історичного, культурного. Але, головною метою перегляду для молоді є відпочинок, оскільки, під час перегляду не замислюються про будь-які проблеми.

Отже, за результатами опитування можна зробити висновок, що кіно у житті молодого покоління відіграє значну роль, є культурною та духовною частиною сучасної молоді. Кіно відображає не тільки суспільні норми і цінності, а й формує свідомість, впливає на емоційний стан молоді. Більшість респондентів переглядають кіно для відпочинку, переглядають його у колі друзів, що є для них відпочинком та розвагою. Серед улюблених жанрів молоді переважає комедійний.

УДК 378:004"364"(477)

Шановалов Дмитро Олександрович,

студент ОС «Магістр»

Київського національного університету культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Збанацька Оксана Миколаївна,

докторка наук із соціальних комунікацій, доцентка,

м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Кожного року нашу країну спіткають нові випробування і кожного року українці їх долають. Так, на зміну пандемії в Україні, також не очікувано для багатьох громадян, зокрема, для студентів, освітян та науковців, прийшла війна. Відповідно через військовий стан у державі, процес навчання зазнав певних труднощів і навчальні заклади припинили свою діяльність з 24 лютого 2022 р. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ) вже з 14 березня у 13 областях України було поновлено освітній процес у школах, коледжах та професійних училищах. Та для інших областей, у зв'язку з активними бойовими діями, відновити навчальний процес було поки неможливо [2].

Починаючи з 1 квітня 2022 р., за допомогою засобів ІКТ, Київський національний університет культури і мистецтв та деякі інші навчальні заклади, які залишалися в зоні бойових дій, відновили процес надання освіти. Зважаючи на те, що у деяких студентів та викладачів не було можливості для організації дистанційного навчання на основі інтернет технологій, як це було під час пандемії, інформація передавалась у деяких випадках через мобільний зв'язок. Слід звернути увагу, що раніше в процесі освіти, мобільний зв'язок

відігравав не таку важливу роль, тому що інтернет мережа працювала без перебоїв, якщо брати саме великі населенні пункти де був сталий зв'язок. Так, в Україні і до війни досить вагомою проблемою була низька пропускна спроможність електронної мережі у малих містечках або віддалених селах, а тепер від цього потерпають навіть обласні центри.

Наразі в деяких областях, наприклад, Херсонській та Запорізькій, з вечора 31 квітня по ранок 3 травня взагалі не було зв'язку. Станом на початок літа в цих областях кожного дня трапляються перебої як з домашнім інтернетом так і мобільним зв'язком. Великою підтримкою комунікацій стало те, що 7 квітня три українські мобільні оператори підписали спільну угоду про надання доступного або безоплатного роумінгу для українців, це надало змогу студентам перемикатися між мережами в разі проблем зі зв'язком та тримати зв'язок з закладами освіти, обговорювати з викладачами питання, які виникали. А 8 квітня, 24 мобільні оператори з ЄС приєдналися до спільної угоди з українськими операторами та надали доступний або безоплатний роумінг для громадян України. Цей крок допоміг студентам, які виїхали в Європу, відновити комунікацію із закладами освіти України та продовжити навчання дистанційно [3].

Згодом ситуація в країні стабілізувалася, і студенти та викладачі почали вже більш звичний для всіх освітній процес онлайн, користуючись різними засобами ІКТ. За день до війни, було схвалено розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286 «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки», в якому йдеться про зміни та розвиток освіти на основі ІКТ. Звісно хвороба COVID-19, завдала багато шкоди для життя людей всієї планети, але зумовила значний прогрес в сфері освіти і науки, безпрецедентно завдячуючи поширенню ІКТ та різкому зростанню обсягів інформації, що передаються через глобальні комунікаційні системи [5].

Під час пандемії наша країна встигла налагодити дистанційну форму навчання, і освітяни та здобувачі знань вже не витрачали час на пристосування до різних видів ІКТ. В умовах сьогодення, відновити освітній процес було б досить складно, адже до «віртуальних» викладачів висуваються нові вимоги, оскільки крім знання самого предмета викладання, потрібно ще опановувати ресурси ІКТ. Таким чином, проблема у сфері освіти, яка могла виникнути та загостритися, на додачу до військових дій, була вирішена в більшій мірі ще у 2020 році.

Якщо раніше доступ до Інтернету, сприймався здебільшого як джерельна база, для обміну інформаційними ресурсами, то зараз він відкрив нові можливості для використання його як інструменту навчання, а не тільки як електронної бібліотеки. Використання дистанційних інноваційних технологій дало змогу надати нового значення поняттю «залучення здобувача освіти до освітнього процесу», що раніше визначалося здебільшого його фізичною присутністю на заняттях [5]. Відповідно до статті 49 Закону України «Про вищу освіту», «дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [4].

У зв'язку з цим перед сучасними закладами вищої освіти (ЗВО) постає завдання адаптації студентів до життя та праці в соціально-інформаційному суспільстві. Основним завданням сучасної освіти має бути розвиток особистості студентів, а не тільки передача знань. Сучасний студент повинен швидко опрацьовувати і сприймати великі масиви інформації, а без озброєння сучасними засобами і технологіями це не можливо. Сьогодні кожна людина в світі розуміє що таке інформація, особливо в «руках» ворога і якої руйнівної шкоди вона може завдати кожному громадянину тої чи іншої держави. Актуальним стає питання формування у всіх освітян та здобувачів знань життєвих компетентностей, зокрема інформативних, неважливо який фах здобуває студент і які знання надає викладач. За допомогою інформаційних об'єктів (комп'ютер, телефон, телевізор, радіо тощо) й інформаційних

технологій (Інтернет, ЗМІ, соціальні мережі, електронна пошта) потрібно сформувати вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її [1,6].

У розпорядженні Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286 «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» також йдеться про результати проведеного аналізу проблем і переваг системи вищої освіти України разом з узагальненням напрямів розвитку вищої освіти у Європі та світі, які дають змогу розглядати вищу освіту як ключовий механізм формування високоосвічених відповідальних людей. Невід'ємною частиною для здобуття освіти зараз є ІКТ, які надають змогу всім здобувачам знань отримати вищу освіту. В свою чергу вища освіта є фактором не лише економічної, але і політичної, соціальної, когнітивно-емоційної безпеки людини. Вища освіта стає необхідним стратегічним елементом безпеки суспільства [5].

Отже, всупереч обставинам які відбуваються в Україні, процес здобуття освіти продовжується, в тому числі і на тимчасово-окупованих територіях, завдяки інформаційно комунікаційним технологіям. На цьому етапі розвитку ІКТ в сфері освіти, одним з головних пунктів є вміння освітян пояснити яку користь надають інтернет-технології, та надати поради, як впоратись з величезною кількістю інформації. Кожен українець пересвідчився, що інформація може як допомогти так і будь кого ввести в оману, тому студентам потрібно обережно ставитися до потоків інформації, які надають інтернет-ресурси, в тому числі різноманітні платформи та додатки ІКТ.

Прикро, що всі переваги ІКТ зникають коли немає зв'язку, а в деяких містах навіть світла, і там йде боротьба тільки за життя. Тому, після перемоги потрібно все відбудувати, відновити зв'язок та впровадити 4G покриття мобільних операторів по всій території України, або забезпечити громадян якісним дротовим Інтернетом. Кожен громадянин нашої країни, навіть у самих віддалених куточках та з різними фізичними вадами, має право на освіту. Здобуваючи її як в аудиторіях так і дистанційно, випускники ЗВО мають стати одними з найцінніших працівників у світі, а наш досвід в сфері освіти та комунікацій будуть переймати провідні країни.

Література

1. Ковальчук Т. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: ризики та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/node/100736> (дата звернення: 26.05.2022)
2. Кречетова Д. 13 областей в Україні відновлюють освітній процес: коли і в якому форматі [Електронний ресурс]. *Українська правда*. 2022, 11 бер. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/11/247766/> (дата звернення: 27.05.2022).
3. Кудіна М. Оператори ЄС та України об'єднують зусилля, щоб запроваджувати доступний роумінг для українських біженців [Електронний ресурс]. *Інтернет Свобода*. 2022, 11 квіт. URL: <http://surl.li/cbvik> (дата звернення: 27.05.2022).
4. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Законодавство України*. Дата оновлення: 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення 27.02.2022).
5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [Електронний ресурс] : розпорядження Каб. Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. *Законодавство України*. URL: <https://cutt.ly/QGVclhU> (дата звернення 26.05.2022).
6. Радутна О.А. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: переваги та проблеми. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 63. С. 271–273.

Наукове видання

**ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ
ТА УПРАВЛІННЯ
ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
П'ятої міжнародної наукової конференції

23–24 червня 2022 р.

Науковий редактор: Т. Новальська
Адміністративне забезпечення: Н. Бачинська, Т. Новальська,
Л. Прокопенко, М. Цілина
Упорядники: З. Свердлик, М. Цілина
Відповідальний за випуск: Н. Бачинська

Комп'ютерне забезпечення: І. Романченко

Підписано до друку 20.06.2022. Формат 60x84/8.
Наклад 50 прим.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Cambria.

Видавничий центр КНУКіМ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 4776 від 09.10.2014